ANDRE MAURIS İKLİMLER

HELİKOPTER

ANDRÉ MAUROIS

İKLİMLER

TÜRKÇESİ TAHSİN YÜCEL

HELİKOPTER

ANDRÉ MAUROIS

İKLİMLER

İklimler / André Maurois

Özgün Adı
Climats

© 1989, Editions Grasset & Fasquelle
© 2018, Kitap Yayınevi Ltd.
© 2017, Tahsin Yücel varisleri
Gülçin Yücel, Elif Yücel Ak ve Halime Yücel Bourse (çeviri yayın hakkı

Türkçesi
Tahsin Yücel

Düzelti
Fevzi Göloğlu

Kitap Tasarımı
Bülent Erkmen, BEK.

Grafik Uygulama ve Baskı
Mas Matbaacılık A.Ş.
Kâğıt Hane Binası
Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3
34408 Kâğıthane-İstanbul
Sertifika no: 12055
t: (0212) 294 10 10 f: (0212) 294 90 80
e: info@masmat.com.tr

1. Basım
Eylül 2008, İstanbul
10. Basım
Temmuz 2018, İstanbul

ISBN 978-605-5819-00-2

Helikopter
Kitap Yayınevi Ltd.
Kâğıt Hane Binası
Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3/1-a
34408 Kâğıthane-İstanbul
Sertifika no: 12348
t: (0212) 294 65 55 f: (0212) 294 65 56
e: kitap@kitapyayinevi.com
w: www.kitapyayinevi.com

Helikopter bir Kitap Yayınevi Ltd. kuruluşudur.

ANDRÉ MAUROIS

İKLİMLER

TÜRKÇESİ
TAHSİN YÜCEL

ROMAN

HELİKOPTER

Sonsuz olanı buradan başka
yerde ararız her zaman;
her zaman, varlığın bakışını
şimdiki durumdan ve şimdiki
görünüşten başka şeye yöneltiriz;
ya da, sanki her an ölmek ve
yeniden yaşamak değilmiş gibi,
ölümü bekleriz.
Her an yeni bir yaşam sunulur bize.
Bugün, şimdi, hemen,
tutabileceğimiz tek şey budur.

ALAIN

BİRİNCİ BÖLÜM
ODILE

PHILIPPE MARCENAT'DAN ISABELLE DE CHEVERNY'YE

I

Birdenbire gidişim sizi şaşırtmış olmalı. Özür dilerim, ama pişman değilim. Birkaç gündür içimde Tristan'ın yüce alevleri gibi yükselen şu iç müziğin kasırgasını siz de işitir misiniz, bilmem. Ah! daha iki gün önce ormanda, beni beyaz giysinize doğru atan fırtınaya kendimi kapıp koyvermeyi öyle isterdim ki! Ama aşktan korkuyorum Isabelle, bir de kendimden korkuyorum. Yaşamım konusunda Renée ve daha başkaları size neler anlattılar bilmem. Bunu biz de konuşmuştuk bazı bazı; size gerçeği söylememiştim. Daha mutlu olmasını istediğimiz bir geçmişi yadsıyarak onu yeni karşılaştığımız insanlar için değiştirebileceğimizi ummamız bu insanların çekiciliğinden ileri gelir. Bizim dostluğumuz gereğinden fazla pohpohlayıcı açılmalar dönemini geride bıraktı artık. Kadınlar bedenlerini nasıl verirlerse, erkekler de ruhlarını öyle verirler: Bölge bölge, en açıktan en gizliye doğru. Ben en gizli birliklerimi birbiri ardında savaşa saldım. Son siperlerinde sıkıştırılan anılarım teslim olup gün ışığına çıkacak.

Işte sizden uzakta, çocukluğumu geçirdiğim odadayım. Duvarda, annemin yirmi yıldır "ilk torunum için"

diyerek sakladığı kitaplarla dolu bir raf. Çocuklarım olacak mı? Şu mürekkep lekeleriyle dolu, kalın, kırmızı kitap benim emektar Yunanca sözlüğüm, şu yaldız ciltli kitaplar, okulda kazandığım armağanlar. Size her şeyi söylemek isterdim, Isabelle, o sevecen çocuktan alaycı delikanlıya, yaralı, mutsuz adama gelinceye dek her şeyi. Her şeyi söylemek isterdim size, saflıkla, doğrulukla, alçakgönüllülükle söylemek isterdim. Bu öyküyü yazıp bitirirsem, size gösterme cesaretini bulamayacağım belki de. Ne yapalım. Yalnız kendim için bile olsa, yaşamımın bir bilançosunu çıkarmamda yarar var.

Anımsar mısınız, bir akşam Saint-Germain'den dönerken, Gandumas'yı anlatmıştım size. Güzel ve hüzünlü bir yerdir. Oldukça sarp bir boğazın dibinde kurulmuş olan fabrikalarımızın arasından bir sel geçer. Limoges bölgesinde çok rastlanan şu 16. yüzyıldan kalma şatolardan biri olan evimiz fundalıklarla kaplı bir çorak alana bakar. Daha küçük yaşta, Marcenat adını taşıdığımı ve bu bölgenin ailemizin egemenliği altında olduğunu öğrenince bir gurur duygusuyla dolmuştu içim. Annemin babası için bir laboratuvardan başka bir şey olmayan küçücük bir kâğıt yapımevini babam uçsuz bucaksız bir fabrikaya dönüştürmüştü. Ortakçılıkla yönetilen çiftlikleri almış, kendisinden önce neredeyse hiç ekilmeyen Gandumas'yı örnek bir toprak durumuna getirmişti. Bütün çocukluğum boyunca, yapılar yapıldığını, sel yatağı boyunca kocaman kâğıt hamuru hangarının uzandığını gördüm.

Annemin ailesi Limogesluydu. Dedemin babası notermiş, Gandumas şatosunu ulus malı olarak satıldığı zaman almış. Lorrainli bir mühendis olan babam, ancak evlendikten sonra yerleşmiş buraya. Kardeşlerinden birini, Pierre amcayı da buraya getirtmiş. O da komşu bir köyde, Chardeuil'de otururdu. Pazar günleri, yağmur yağmadığı zamanlarda, ailelerimiz Saint-Yrieix göllerinde buluşurlardı. Arabayla giderdik buraya. Büyüklerimin karşısında, dar ve sert bir peykede otururdum. Atın tek düze koşusu

uykumu getirirdi; oyalanmak için gölgesini seyrederdim: Köy duvarlarının, yolun eğimlerinin üzerinde kıvrılır, ilerler, bizi geçer, sonra, dönemeçte, gene arkamızda kalırdı. Bazı bazı, aklımda pazar düşüncesine bağlı olarak bir çan sesi gibi hâlâ duran bir fışkı kokusu bizi bir bulut gibi sarar, kocaman sinekler gelip üstüme konardı. Hepsinden çok yokuşlardan nefret ederdim; at o zaman yürüyerek gitmeye başlar, emektar arabacı Thomasson dilini ve kamçısını şaklatırken, araba, yokuşu katlanılmaz bir ağırlıkla çıkardı.

Pierre amcamı, karısını ve biricik kızları Renée'yi handa bulurduk. Annem bize tereyağlı ekmekler verir, babam da "Gidin, oynayın" derdi. Ağaçların altında, küçücük göllerin kıyısında dolaşırdık Renée'yle, her birimiz kendi başımıza çam kozalakları, kestaneler toplardık. Dönüşte Renée de bizimle gelirdi, o da oturabilsin diye, arabacı peykenin kenarlarını indirirdi. Annemle babam yolda konuşmazlardı.

Kalabalık içinde bir duygu açıklandı mı hemen acı çeker gibi görünen babamın aşırı utangaçlığı her türlü konuşmayı zorlaştırırdı. Yemekte, annem eğitimimiz, fabrika, amcalarımız ya da Paris'te oturan Cora teyzemiz konusunda bir şey söyledi mi babam kaygılı bir deviniyle, tabakları değiştiren hizmetçiyi gösterirdi. Annem de susardı. Babamla amcam birbirlerine bir serzenişte bulunacak oldular mı bunu ulaştırmakla hep eşlerini görevlendirdiklerini, üstelik şaşırtıcı önlemler aldıklarını daha küçük yaşta farketmiştim. Babamın içli dışlılıktan nefret ettiğini de gene çok küçükken öğrendim. Tüm beylik duyguların gerçek olduğu, ana babaların çocuklarını, çocukların ana babalarını, kocaların karılarını sevdikleri kabul edilmişti bizde. Marcenatlar dünyayı yakışıksız kaçan hiçbir yanı bulunmayan bir yeryüzü cenneti gibi görmek isterlerdi. Bu da, öyle sanıyorum ki iki yüzlülükten çok temiz yüreklilik belirtisiydi.

II

Gandumas'nın güneşli çimenliği. Daha aşağılarda, ovada, Chardeuil Köyü, titrek bir sıcaklık sisiyle perdeli. Yarı beline dek bir çukura, kum yığınının yanında, kendi eliyle açtığı çukura girmiş bir küçük oğlan, çevresindeki uçsuz bucaksız görünüm içinde, görünmez bir düşmanın gelmesini bekliyor. Bu oyunu benim gözde kitabım, Danrit'nin *Guerre en Forteresse*'i esinlemişti. Açtığım avcı çukurunda, er Mitour'dum, uğrunda canımı seve seve verebileceğim yaşlı bir albay komutasında, Liouville Kalesi'ni savunuyordum. Bu çocuk duygularını kâğıda geçirdiğim için özür dilerim, ama tutkulu bir bağlılık gereksiniminin ilk belirtisi olarak görürüm ben bunu. Bu gereksinim sonraları çok farklı nesnelere yöneldiyse de yaratılışımın başat öğelerinden biri olarak kaldı. Çocukluğumun belleğimde hâlâ bulabildiğim bu ufacık parçasını inceledikçe, bu özveri isteğinde daha o zamandan biraz da şehvetimsi bir şeyler bulunduğunu sezerim.

Ayrıca, oyunum çabuk değişmişti. Yılbaşında verdikleri bir başka kitapta, *Petits Soldats Russes*'te, bir ordu kurmaya karar veren, kraliçe olarak da üniversiteli bir kızı seçen bir liseliler çetesinin öyküsünü okumuştum. Ania Sokoloff'tu kraliçenin adı. "Güzel mi güzel, ince, zarif ve becerikli bir genç kızdı." Askerlerin kraliçeye yeminleri, onun hoşuna gitmek için yaptıkları işler ve ödülleri olan gülümseme çok hoşuma giderdi. Bu öyküden neden bu denli hoşlandığımı bilmezdim, ama böyleydi, severdim işte, size sık sık anlattığım kadın imgesini bende biçimlendiren şey de buydu kuşkusuz. Gandumas'nın çimenleri üzerinde onunla yan yana yürürken görüyorum kendimi, o bana hüzünlü ve güzel şeyler söylüyor. Ne zaman bilmiyorum, Amazon demeye başladım ona, ama ondan aldığım hazza her zaman bir gözüpeklik, bir tehlike düşüncesi karıştığını iyi biliyorum. Anneme Lancelot du Lac'ın, Don Kişot'un öykülerini okumayı da çok severdim. Dulcinea'nın çirkin olabileceğine inanamazdım, onu dilediğim gibi düşleyebilmek için, kitabımdaki resmini koparmıştım.

Amcamın kızı Renée benden iki yaş küçüktü, ama uzun zaman ders arkadaşım oldu. Sonra, on üç yaşıma girince, babam beni Limoges'daki Gay-Lussac Lisesine verdi. Bir akrabamızda kalıyordum o zaman, eve ancak pazardan pazara gelmeye başladım. Lise yaşamını çok seviyordum. Çalışma, okuma zevki babamdan geçmişti bana; iyi bir öğrenciydim. Marcenatların gururu ve çekingenliği yükseliyordu içimde, parlak gözleri ya da kalkık kaşları gibi, bunlar da kaçınılmaz şeylerdi. Gururumu dengeleyen tek şey, hâlâ bağlı kaldığım kraliçenin imgesiydi. Geceleri, uyumadan önce, kendi kendime masallar anlatırdım, hepsinin de kadın kahramanı Amazon'um olurdu. Bir de adı vardı şimdi, Hélène'di, öyle ya, Homeros'un Hélène'ini severdim, bu serüvenin sorumlusu da ikinci sınıf öğretmenim M. Bailly idi.

Görünüşte çok daha önemli olan kimi imgeler çabucak gölgelenip silinir de kimileri neden ilk göründükleri andaki oranda belirli kalır hep? Şu sırada, çok güzel ayarlanmış bir iç perdeye M. Bailly'nin o ağır yürüyüşüyle sınıfa girişini yansıtıyorum; çoban gocuğunu bir askıya asıyor, "Güzel bir konu buldum size: Stésichore'un *Palinodie*'si..." diyor. Evet, olduğu gibi gözlerimin önüne geliyor M. Bailly. Kalın, sık bir bıyığı, alabros kesilmiş saçları, hiç kuşkusuz mutsuz tutkuların derin izlerini taşıyan bir yüzü var. Çantasından bir kâğıt çıkarıp "Yazın" diyor: "Ozan Stésichore, Yunanlıların başına açtığı dertler nedeniyle şiirlerinde Hélène'i lanetleyince, Venüs gözlerini kör ediyor, ozan kusurunu anlayarak bir *palinodie* yazar, güzelliği söndürdüğü için pişman olduğunu anlatır.

Ah! O sabahki sekiz sayfamı yeniden okumayı ne çok isterdim! İç yaşamla yazılı sözlerin bu kusursuz bağdaşımını hiçbir zaman bulamadım bir daha; evet, Odile'e yazdığım birkaç mektupla daha geçen hafta size yazıp da yollamadığım bir mektubu saymazsak, hiçbir zaman. Kendimizi güzelliğe kurban etme konusu benliğimde öyle derin titreşimler uyandırıyordu ki, daha çok genç olmama karşın, tüylerimin

ürperdiğini duyuyordum. Çetin yeryüzü yaşamımda Stésichore'un *palinodie*'sini bir gün de kendim yazacağımı, yazmak için ne çok nedenim olacağını önceden sezmişçesine, tam iki saat boyunca, nerdeyse acılı bir istekle çalışmıştım.

Ama coşkumun içimde ve tümden gizli kaldığını söylemezsem, size on beş yaşındaki bir liselinin ruhunun ne olduğu konusunda çok yanlış bir fikir vermiş olurum. Arkadaşlarımla kadınlar ve aşk konusundaki konuşmalarım alaylıydı. Kimi dostlarım deneyimlerini teknik ve kaba ayrıntılarla anlatırlardı. Ben Hélène'imi evlerinde kaldığım akrabaların dostu olan Limogeslu bir genç kadında cisimleştirmiştim. Adı Denise Aubry'ydi, güzeldi, uçarı bir kadın olarak tanınırdı. Önümde sevgilileri olduğunu söylediler mi Don Kişot'u, Lancelot'yu düşünürdüm, karaçalıcılara mızraklarla saldırmak isterdim. Madam Aubry'nin akşam yemeğine geldiği günlerde, içimde mutluluk ve korku birbirine karışırdı, deliye dönerdim. Onun önünde, bütün söylediklerimi saçma bulurdum. Zararsız ve iyi niyetli bir porselen üreticisi olan kocasından nefret ederdim. Liseden dönerken, sokakta onunla karşılaşacağımı umardım hep. Öğle üzerleri, sık sık, katedralin karşısındaki Porte-Tourny Sokağı'na, çiçek ya da pasta almaya gittiğini farketmiştim. O saatte, çiçekçi ile pastacı arasında, kaldırımda bulunacak biçimde ayarlardım işlerimi. Birçok kez, okul çantam koltuğumun altında, kapısına kadar kendisiyle gelmeme izin vermişti.

Yaz gelince, onu teniste daha kolay gördüm. Bir akşam, hava çok güzel olduğundan, birkaç genç çift akşam yemeğini burada yemeye karar verdi. Kendisini sevdiğimi çok iyi bilen Madam Aubry benim de kalmamı istedi. Yemek keyifli geçti. Karanlık çöktü; çimenler üzerine, Denise'in ayakları dibine uzanmıştım; elim topuğuna rastladı, usulca avcuma aldım, bir şey demedi. Arkamızda yaban yasemin-leri vardı, keskin kokularını hâlâ duyarım. Dallar arasından yıldızlar görünüyordu. Eksiksiz bir mutluluk anı yaşadım.

Gece iyiden iyiye kararınca, yirmi yedi yaşında bir gencin, Limoges'da akıllılığıyla ünlü bir avukatın Denise'e

doğru sürünerek yaklaştığını farkettim, alçak sesle konuşmalarını da ister istemez dinledim. Adam Paris'e, verdiği adrese gelmesini söyledi; o da "Susun" diye fısıldadı, ama anladım ki, gidecekti. Topuğunu bırakmadım, o da ses çıkarmadı, mutlu, ilgisizdi; ama kırılmıştım, kadınlara karşı yabanıl bir horgörüyle doldu içim.

Şu sırada, okuduklarımı not ettiğim küçük öğrenci defteri duruyor masamın üstünde. "26 Haziran" demişim, bir "D" harfini küçük bir daireyle çevirmişim. Altına da Barrès'in bir tümcesini geçirmişim: "Kadınlara fazla önem vermemeli, ama onlara baktıkça heyecanlanmalı, böylesine ufak şeyler için böylesine hoş bir duygu duyabildiğimiz için kendimize hayran olmalıyız."

Bütün bu yaz süresince genç kızların ardından koştum. Ağaçlı, karanlık yollarda bellerinden tutulabileceğini, öpülebileceklerini, bedenleriyle oynanabileceğini öğrendim. Denise Aubry öyküsü beni romansılıktan kurtarmış gibiydi. Bir çapkınlık yöntemi edinmiştim, bu yöntem içimi hem gurur, hem de umutsuzlukla dolduran bir şaşmazlıkla başarıya ulaşıyordu.

III

Ertesi yıl, uzun zamandır il genel meclisi üyesi olan babam, Haute-Vienne senatörlüğüne getirildi. Yaşam biçimimiz değişti. Bir Paris lisesinde yazın kolunu bitirdim. Gandumas bizim için bir yazlıktan başka bir şey değildi artık. Hukuk Fakültesine girmem, bir meslek seçmeden önce de askerliğimi yapmam kararlaştırıldı.

Tatilde Madam Aubry'yi yeniden gördüm: Limoges'daki akrabalarımızla Gandumas'ya gelmişti; onlarla bize gelmeyi kendisinin önerdiğini anlar gibi oldum. Ona bahçeyi gezdirmeyi önerdim, onu "gözlemevi" diye adlandırdığım ve kendisini sevdiğim sıralarda, bulanık bir düş içinde koca pazarlarımı geçirdiğim bir küçük yapıya doğru

götürmekten büyük bir haz duydum. Dibinde köpüklerle, fabrikanın hafif dumanlarıyla çevrili taşlar görünen, derin, ağaçlık boğaza hayran kaldı. Kalkıp da işçilerin uzak devinimlerini daha iyi görmek için eğildiği zaman, elimi omzuna koydum. Gülümsedi. Öpmeye çalıştım; usulca itti beni, ama pek de sert bir biçimde itmedi. Ona ekimde Paris'e döneceğimi, küçük bir dairem olacağını, burada kendisini bekleyeceğimi söyledim. "Bilmem ki, zor iş" diye mırıldandı.

1906-1907 kışında kullandığım cep defterinde, D. ile randevular var bir sürü. Denise Aubry beni düş kırıklığına uğratmıştı. Haksızdım. Çekici bir kadındı, ama ben, neden bilmem, hem bir sevgili, hem bir okuma arkadaşı olsun istiyordum. Beni görmek, bir de giysi ve şapkalarını prova etmek için geliyordu Paris'e. Bu da bende büyük bir horgörü uyandırıyordu. Kitaplar içinde yaşıyordum ben, başkalarının benden farklı olmasını anlayamıyordum. Sık sık sözünü ettiğim Gide'i, Barrès'i, Claudel'i istedi benden; sonra bu yazarlar konusunda söyledikleri beni üzdü. Güzel bir bedeni vardı; Limoges'a dönmesiyle onu korkunç arzulamaya başlamam bir oluyordu.

En gözde arkadaşlarım André Halff, Bertrand ve Jussac'tı. André Halff akıllı, ama biraz alıngan bir Yahudi genciydi. Hukuk Fakültesinde tanışmıştık. Bertrand Limoges'dan arkadaşımdı, şimdi Saint-Cyr'e girmişti, pazar günleri Paris'e gelip bende kalıyordu. Halff'la, Bertrand'la bir arada oldum mu daha derin bir içtenlik katmanına gömülüyormuşum gibi geliyordu bana. Yüzeydeki, annemin babamın Philippe'iydi, beylik birkaç Marcenat özelliğinden, birkaç zayıf dirençten oluşmuş, basit bir yaratıktı; sonra Denise Aubry'nin Philippe'i geliyordu, şehvetli, zaman zaman sevecen, tepkilerinde kabaydı; sonra Bertrand'ın Philippe'i geliyordu, gözüpek, duygulu; sonra Halff'ın Philippe'i, açık, sert. Bunun aşağısında bir başka Philippe daha olduğunu da biliyordum, bütün saydıklarımdan daha gerçekti, kendisiyle birleşebilsem, yalnız o mutluluğa eriştirebilirdi beni, ama onu tanımaya çalıştığım bile yoktu.

Varenne Sokağı'nda, bahçe içinde küçük bir ev kiralayıp o zamanki ağırbaşlı beğenime göre döşediğim odadan söz etmiş miydim size? Çıplak duvarlara Pascal ile Beethoven'in birer maskını asmıştım. Serüvenlerimin garip tanıkları. Yatak olarak kullandığım sedir, külrengi, kaba bir bezle örtülüydü. Şöminenin üzerinde bir Spinoza, bir Montaigne ve birkaç bilim kitabı vardı. Şaşırtmak isteği mi, yoksa gerçek düşünce aşkı mı? Her iki duygunun karışımı bence, çalışkan ve insandışıydım. Denise kaç kez odamın tüylerini ürperttiğini, gene de onu sevdiğini sık sık söyledi bana. Benden önce birçok sevgilisi olmuş, onları her zaman buyruğu altına almıştı. Bana bağlanıyordu. Sizin için alçakgönüllülükle belirtiyorum bunu. Yaşam hepimize aşkta alçakgönüllülüğün kolay olduğunu öğretir. Bazı bazı en nasipsizler beğenilir; en çekiciler başarısızlığa uğrar. Denise'in bana benim kendisine bağlandığımdan daha çok bağlandığını söylüyorum ya bunun tam tersi, üstelik yaşamımda çok daha önemli olan dönemleri de ileride aynı içtenlikle anlatacağım. Sözünü ettiğimiz dönemde, yani yirmi ve yirmi üç yaşlarım arasında, sevildim ya kendim fazla sevmedim. Gerçekte, aşkın ne olduğu konusunda hiçbir şey bilmiyordum. Aşktan acı çekilebileceği düşüncesi katlanılmaz bir romantizm gibi geliyordu bana. Zavallı Denise, bunalımlar içinde üzerime eğilerek kendisi için sımsıkı kapalı olan bu alından bir anlam çıkarmaya çalışarak sedirin üzerinde uzanışı hâlâ gözlerimin önündedir.

"Aşk mı?" diyordum. "Neymiş bu aşk dedikleri?"

"Bilmiyor musunuz ne olduğunu? Öğrenirsiniz... Siz de bir gün düşersiniz ağına."

"Düşersiniz" sözcüğü dikkatimi çekiyordu, bayağı buluyordum. Denise'in sözcüklerinden hoşlanmıyordum. Juliette gibi, Clelia Conti gibi konuşmuyor diye kızıyordum ona. Denise'in ruhu karşısında iyi biçilmemiş bir giysi önünde yapılan sinirli devinimlerde bulunuyordum. Bir geriye çekiyordum, bir ileriye, olanaksız bir dengeyi bulmaya çalışıyordum. O sıralarda Limoges'da akıllı bir kadın olarak

tanındığını ve benim çabalarımın bu ilin en zor erkeklerinden birini fethetmesine yardımcı olduğunu sonradan öğrendim. Erkeklerin beğenileri, yaşamlarından gelip geçmiş kadınların bulanık, birbirine karışmış imgelerini sakladığı gibi, kadınların kafası da kendilerini sevmiş erkeklerin birbiri ardına getirdiği tortulardan oluşmuştur. Çoğu zaman bir kadının bize çektirdiği korkunç acılar, başka birinde uyandırdığımız aşkın yıkımının da dolaylı nedeni olur.

M. ise Mary Graham'dı, gözleri gizemle perdelenmiş, ufak tefek bir İngiliz kızıydı, Cora teyzede tanımıştım onu. Öykümün sonraki bölümlerinde arada sırada, ama oldukça önemli bir rol oynayacağına göre, size bu teyzeden de söz açmam gerekiyor. Annemin kız kardeşlerindendi. Bir bankerle, Baron Choin'la evlenmişti, neden bilmem, evine elden geldiğince fazla bakan, elçi, general çekmek gibi bir tutkusu vardı her zaman. Oldukça tanınmış bir politikacının sevgilisi olarak ilk çevreyi oluşturmuştu. Sonra, bu başarıyı hayranlık verici bir yöntem ve direnmeyle kullanarak zaferi hak etmişti. Her akşam, saat altıdan başlayarak Marceau Caddesi'nde olur ve her salı, yirmi dört kişilik bir akşam yemeği verirdi. Cora teyzenin akşam şölenleri Limogeslu ailemizin ender şaka konularından biriydi. Babam bu yemeklerin hiç atlanmadığını savunurdu, sanırım haklıydı da. Yazın akşam yemekleri Trouville'deki köşkte verilirdi. Annem anlatırdı: Eniştemin ölüm döşeğinde olduğunu bildiğinden (mide kanserine tutulmuştu), kardeşine yardım etmek için Paris'in yolunu tutmuş, bir salı akşamı gelmiş, teyzemi sofrayı hazırlarken bulmuştu.

"Peki, Adrien?" diye sormuştu.

"Çok iyi" demişti Cora teyze, "durumunun elverdiğince iyi; ancak sofrada yiyemeyecek yemeğini."

Ertesi gün, sabahın yedisinde, bir uşak anneme telefon etmişti: "Baronesleri, Madam Marcenat'ya baronlarının bu gece birdenbire öldüğünü üzüntüyle bildiriyor."

Paris'e geldiğimde, teyzemi görmeyi arzulamıyordum: Babam seçkinler çevresi konusunda bir dehşet aşılamıştı ba-

na. Tanıdığım zaman hoşuma gitmedi değil. Çok iyi bir kadındı, iyilik etmesini severdi, değişik görevlerde bulunan insanlarla düşüp kalka kalka, bir toplumun düzeni, işleyişi konusunda biraz bulanık, ama gerçek bir ilgi edinmişti. Benim gibi genç ve meraklı bir taşralı için bir ilgi kaynağıydı. Kendisini dinlemekten hoşlandığımı gördü, dost oldu benimle. Her salı akşamı Marceau Caddesi'ne çağrıldım. Belki de babamla annemin salonuna iyi gözle bakmadıklarını bildiği için daha bir iyi ağırlıyordu beni, beni de kendine bağlayarak onları yenilgiye uğrattığı için hoşnut olmadığı söylenemezdi.

Cora teyzenin konukları arasında epeyce de genç kadın vardı elbette, zorunlu bir yemdi bu. Bunlardan birkaçını elde etmeye çalıştım. Kendilerini sevmeden, gururumun etkisiyle ve zaferin olanaklı olduğunu kendi kendime kanıtlamak için kur yapmıştım onlara. Bunlardan birinin bana sevgiyle gülümseyerek odamdan ayrıldığı sırada, nasıl bir dinginlikle koltuğuma oturduğumu, bir kitap aldığımı ve görüntüsünü kolayca kovduğumu anımsıyorum.

Fazla suçlamayın beni. Benim gibi birçok genç, erkenden çok göz alıcı bir sevgili ya da bir eş bulmak mutluluğuna eremeyince, kendini beğenmiş bir bencilliğin pençesine düşer ister istemez. Bir dizge ararlar. Kadınlar böyle girişimlerin boşuna olduğunu içgüdüyle bilirler, yalnızca iyiliklerinden izlerler onları. Bir zaman için, arzu gözlerini boyar, sonra birbirine nerdeyse düşman olan iki ruhta, yenilmez bir sıkıntı yükselir. Spartalı Hélène'i mi düşünüyordum hâlâ? Sulara batmış bir duygu sezinler gibiydim, soğuk düzenimin karanlık kitleleri altında, gömülmüş bir katedraldi.

Bazı bazı, pazarları gittiğim konserde, çok güzel bir yüz görüyordum uzaktan, garip bir sarsıntıyla, çocukluğumun ve Gandumas'nın kestane ağaçlarının o sarışın Slav kraliçesini anımsatıyordu. O zaman, bütün konser süresince, müziğin uyandırdığı güçlü coşkunlukları bu bilinmedik yüze sunuyordum. Bazı bazı öyle sanıyordum ki,

bu kadını tanıyabilseydim, kendisi için yaşamak istediğim o kusursuz ve nerdeyse tanrısal yaratığı onda bulabilirdim. Sonra tacını yitirmiş kraliçe kalabalıkta siliniyor, ben de sevmediğim bir sevgiliyle buluşmak üzere Varenne Sokağı'na gidiyordum.

İçimde birbiriyle bu denli çelişen iki yaratığı nasıl barındırabildiğimi anlamakta güçlük çekiyorum bugün. İki ayrı düzlem üzerinde yaşıyor, birbirleriyle hiç karşılaşmıyorlardı. Bağlanmaya can atan içli âşık, sevilen kadının gerçek yaşamda var olmadığını anlamıştı. Tapılası ve bulanık bir imgeyi fazla kaba figüranlarla karıştırmaya yanaşmayarak kitaplara çekiliyor, artık yalnız Madam de Mortsauf'u, Madam de Rênal'i seviyordu. Alaycı olanı Cora teyzenin akşam yemeklerine katılıyor, yanındaki kadın hoşuna gidecek olursa, onunla keyifli ve gözüpek şeyler konuşuyordu.

Askerliğimi yaptıktan sonra, babam fabrikamızı kendisiyle birlikte yönetmemi önerdi. Şimdi Paris'e aktarmıştı bürolarını, alıcıları buradaydı, büyük gazeteler, büyük yayınevleriydi. İşleri çok ilgilendiriyordu beni, derslere ve okumaya ara vermeden geliştirdim bu işleri. Kışın ayda bir kez Gandumas'ya gidiyordum; yazın büyüklerim burada kalıyorlar, ben de birkaç haftamı burada geçiriyordum. Limoges topraklarında çocukluğumun yalnız gezintilerini yeniden bulmak hoşuma gidiyordu. Fabrikaya gitmediğim zaman, ya hep aynı kalmış olan odamda, ya da Loue'nun yatağının üst yanındaki gözlemevinde çalışıyordum; her saat kalkıyor, kestane ağaçlarıyla çevrili uzun yolun sonuna dek gidiyor, sonra aynı hızlı adımlarla dönerek gene okumaya başlıyordum.

Paris'te yaşamımın üzerine hafif, ama aşılmaz bir randevu, yakınma, dert yanışlar, gevezelik ağı geren genç kadınlardan kurtulduğum için mutluydum. Size sözünü ettiğim Mary Graham iyi tanıdığım bir adamın karısıydı; kocasının elini sıkmak keyfimi kaçırıyordu. Çoğu dostlarım alaylı bir gururla yaparlardı bunu. Ama bu tür konularda ailemin geleneği sertti. Babam bir akıl evliliği yapmış, bu da, sık sık

görüldüğü gibi, bir aşk evliliğine dönüşmüştü. Kendine göre, yani sessiz ve ağırbaşlı bir biçimde mutlu olmuştu. Hiçbir zaman aşk serüveni olmamıştı, hiç değilse evlendikten sonra; gene de onun romansılığını seziyor, bir gün biraz Amazon'uma benzeyen bir eş bulunca benim de onun gibi mutlu ve sadık olabileceğimi bulanık biçimde düşünüyordum.

IV

1909 kışında üst üste iki kez bronşit geçirdim, mart ayına doğru, hekimimiz birkaç haftalığına güneye gitmemi salık verdi. İtalya'yı tanımıyordum, buraya gitmek daha çekici geldi bana. Kuzey İtalya göllerini, Venedik'i gördüm, tatilimin son haftasını geçirmek üzere Floransa'ya yerleştim. İlk akşam, otelde, yandaki masada bir genç kız dikkatimi çekti; gözlerimi ayıramadım üzerinden, göksel, meleksi bir güzelliği vardı. Hâlâ genç bir anneyle oldukça yaşlı bir adam vardı yanında. Sofradan kalkınca, başgarsona yanımda oturanların kim olduklarını sordum. Fransız olduklarını, soyadlarının Malet olduğunu söyledi. Yanlarındaki bir İtalyan generaliydi, otelimizde kalmıyorlardı. Ertesi gün, öğle yemeğinde, masa boş kaldı.

Birçok Floransalıya götürülecek tavsiye mektupları vardı yanımda, bunlardan biri de yayıncısı alıcılarını arasında bulunan sanat eleştirmeni Profesör Angelo Guardi'yeydi. Mektubu yolladım, aynı gün çaya çağrıldım. Burada, Fiesole köşklerinden birinin bahçesinde, yirmi dolayında insan vardı, iki komşum da bunlar arasındaydı. Genç kız geniş hasır şapkası, ham ketenden, mavi denizci yakalı giysisiyle bir gün önceki kadar güzel göründü bana. Birdenbire çekingenleştiğimi duydum, Guardi'yle konuşmak için bulunduğu topluluktan uzaklaştım. Biraz aşağıda güllerle bezeli bir kameriye vardı.

"Bahçemi kendim yaptım" dedi Guardi. "On yıl önce, gördüğünüz tüm bu alan çayırlıktı. Şurada..."

Elinin hareketini izlerken, matmazel Malet'nin gözleriyle karşılaştım, şaşkınlık, mutluluk içinde, bu gözlerin benim gözlerime dikilmiş olduğunu gördüm. Çok kısa bir an içinde gelip geçti bu bakış, ama bilinmedik güçlerle yüklü, küçücük bir tohumdu, en büyük aşkım bu tohumdan doğdu. Tek sözcük söylenmeden, bu bakıştan anladım: Olduğum gibi davranmama izin veriyordu. Olanak bulur bulmaz yanına yaklaştım.

"Ne güzel bahçe!" dedim.

"Evet" dedi, "Floransa'nın en sevdiğim yanlarından biri de her yerden dağın, ağaçların görülmesi. Yalnız kent olmakla kalan kentlerden nefret ederim."

"Guardi evin ardındaki görünümün çok güzel olduğunu söylüyor."

Yoğun bir servi perdesi bulduk; bir taş merdiven bu perdeyi ortasından kesiyor ve içinde bir heykel bulunan, çakıllar ve deniz kabuklarıyla örülmüş bir girintiye doğru yükseliyordu. Daha ötede, solda, bir set vardı, buradan kent görünüyordu.

Matmazel Malet yanımda dirseklerine dayanıp durdu, pembe kubbeleri, Floransa'nın hafiften eğilmiş, geniş çatılarını, uzaklardaki mavi dağları uzun uzun, sessiz sessiz seyretti.

"Ne güzel! Ne güzel!" dedi kendinden geçmişçesine.

Çok genç ve hoş bir devinimle başını geriye attı, görünümü içine çekmek istiyordu sanki.

Bu ilk konuşmadan sonra, Odile Malet candan bir güvenle davrandı bana. Babasının mimar olduğunu, şimdi Paris'te bulunduğunu, onu çok beğendiğini söyledi. Annesinin yanında bu her buyruğa hazır generali görmek ona acı veriyordu. On dakika sonra, en içten gizleri bile dökmeye başlamıştık. Amazon'umdan, zorlu ve derin bir duyguyla desteklenmedikçe yaşamdan tat almamın olanaksızlığından söz ettim ona. (Varlığı alaycı tutumunu bir anda silivermişti.) Daha on üç yaşındayken, Misa diye adlandırdığı en iyi dostu "Kendini balkondan at desem, atar mıydın?"

deyince dördüncü kattan aşağıya atlamasına ramak kaldığını anlattı. Bu öykü büyüledi beni.

"Kiliselere, müzelere çok gider misiniz?" dedim.

"Evet, ama en sevdiğim şey eski sokaklarda dolaşmak" dedi. "Yalnız, annem ve generaliyle birlikte dolaşmaktan nefret ediyorum, bunun için sabah erkenden kalkıyorum... Yarın sabah benimle gelmek ister miydiniz? Saat dokuzda otelin holünde olacağım."

"Elbette... Sizinle dolaşmak için annenizden izin almam gerekir mi?"

"Hayır, ben ayarlarım" dedi.

Ertesi gün, merdivenin dibinde bekledim onu, birlikte çıktık, rıhtımların geniş döşeme taşları güneşte ışıldıyordu; bir yerlerden bir çan sesi geliyordu; mutluluk, bir sokaktan geçerken, bu sarışın başı her zaman yanımda bulmak, bu kolu tutmak, bir an için, giysisinin altında bu körpe bedenin sıcaklığını duymak olmalıydı. Via Tornabuoni'ye götürdü beni; ayakkabıcı, çiçekçi, kitapçı dükkânlarını seviyordu. Ponte Vecchio üzerinde, pembeli, karalı kocaman taşlı kolyeler önünde uzun süre durdu.

"Çok eğlenceli" dedi. "Siz de böyle düşünmüyor musunuz?" Zavallı Denise Aubry'de hor gördüğüm kimi beğeniler onun da beğenileriydi.

Ne diyorduk? Pek çıkaramıyorum artık. Defterimde, şu satırlar var: "O. ile gezinti. San Lorenzo. Yatılı okulda yatağının üst yanında duran, dışarıdaki bir lambayla aydınlanan bir pancurdan gelen ışığı anlattı bana. Uyurken onun büyüdüğünü görüyor, kendini cennette sanıyormuş. Pembe Kitaplık dizisinden de söz etti; Camille ile Madaleine'den nefret edermiş; uslu çocuk rolü hiç katlanamadığı bir şeymiş. En çok peri masallarını ve ozanları okumayı severmiş. Bazı bazı denizin altında dolaştığını, çevresinde balık iskeletleri yüzdüğünü görürmüş düşünde, bazı bazı da bir gelincik yerin altına götürürmüş onu. Tehlikeyi seviyor; ata biniyor, zor engellerden atlıyor. Bir şeyi anlamaya çalıştığı zaman, gözlerini öyle güzel oynatıyor ki; alnını kırış-

tırıyor biraz, iyi göremiyormuş gibi ileriye bakıyor; sonra "Evet" diyor kendi kendine: Artık anladı demektir.

Bu notu sizin için buraya geçirirken iyice anlıyorum: Bende uyandırdığı mutluluk anılarını belirtebilecek güçten yoksunum. Neden öylesine büyük bir eksiksizlik duygusu duyuyordum? Odile'in söyledikleri ilginç şeyler miydi? Sanmam, ama bütün Marcenatlarda eksik olan bir şey: Yaşama aşkı vardı onda. Bilinmedik bir öz, kendimizi durmuş oturmuş bir kimyasal bileşime dönüştürmemiz için oluşumumuzda eksik olan bir öz çıkarırlar da ondan severiz insanları. Odile'den daha güzel kadın tanımadıysam da daha göz kamaştırıcı, daha akıllı kadınlar tanımıştım, hiçbiri dünyayı böylesine ellerimin altına getirememişlerdi. Gereğinden fazla okumak, yalnız başıma düşüncelere dalmak, ağaçlardan, çiçeklerden, toprak kokusundan, gökyüzünün güzelliğinden, havanın serinliğinden uzaklaştırmıştı beni, şimdi Odile her sabah bütün bunları toplayıp, getiriyor, demet demet ayaklarımın dibine bırakıyordu.

Kentte yalnız olduğum zaman, günlerimi müzelerde geçiriyor, ya da odamda Venedik, Roma üzerine yazılmış kitaplar okuyordum. Dış dünya bana ancak başyapıtlar arasından geçerek ulaşabiliyordu sanki, Odile renklerin, seslerin evrenine götürdü beni hemen. Mercato Nuovo'nun yüksek kemerleri altındaki çiçekçi pazarına götürdü beni. İnci çiçekleri, leylak dalları alan halktan kadınların arasına karıştı. Uzun bir kamışa sarılmış sarı salkımlar için pazarlık eden yaşlı köy papazından hoşlandı. San Miniato'nun yukarısında, üzerlerinde bulut bulut türüz otları kümelenen, fazlasıyla sıcak duvarlarla çevrili, dar yollar verdi bana.

Marcenatların büyük ciddiliğiyle Papa yanlılarıyla Alman yanlılarının savaşımını, Dante'nin yaşamını ya da İtalya'nın ekonomik durumunu açıklarken onu sıkıyor muydum? Sanmam. Erkekle kadın başbaşayken, erkekte kadının çocuksu ağzını öpmek için yenilmez bir arzu uyandıran şeyin çoğu zaman kadının söylediği safça, hattâ budalaca bir tümce olduğunu, kadının da erkeği en çok onu en ciddi, en

sarsılmaz biçimde mantıklı olduğu sırada sevdiğini kim söylemişti? Belki de Odile'le benim için doğruydu bu. Ne olursa olsun, bir sahte mücevherci önünden geçerken, yalvaran bir sesle: "Duralım" diye mırıldandığı zaman, onu yermediğimi, üzülmediğimi, yalnız "Ne kadar seviyorum onu!" diye düşündüğümü ve gittikçe artan bir güçle, şu koruyucu şövalye motifini ta çocukluğumdan beri, gerçek aşk düşüncesine eşlik etmiş olan şu ölünceye dek bağlılık motifini işitiyordum.

Bütün benliğimi kaplıyordu bu motif. Bir orkestrada kısa bir tümce çizen yalnız bir flütün yavaş yavaş kemanları, sonra viyolonselleri, sonra bakır çalgıları uyandırır gibi olduğu, sonunda zorlu bir müzik dalgasının bütün salonu gümbürdettiği gibi, koparılan bir çiçek, türüz otlarının kokusu, aklı karalı kiliseler, Boticelli ve Michelangelo'da Odile'i sevmek mutluluğunu, onun kusursuz ama çabucak yitirilebilecek güzelliğini görünmeyen bir düşmandan korumak mutluluğunu anlatan başdöndürücü koroya katılıyordu.

Geldiğim akşam, bilinmedik genç kızla iki saatlik bir gezintiyi erişilmez bir ayrıcalık gibi arzulayabilirdim. Birkaç gün sonra, yemek yemek için otele dönmek zorunluğunu katlanılmaz bir tutsaklık sayıyordum. Madam Malet kaygılıydı, kim olduğumu pek bilmiyor, dostluğumuzun ilerleyişini yavaşlatmaya çalışıyordu, ama iki genç gönülde aşkın bu ilk kıpırtıları ne demektir bilirsiniz; yarattıkları güce hiçbir şey karşı koyamaz sanki. Yolumuzun üzerinde sevgi dalgaları oluştuğunu duyuyorduk. Odile'in güzelliği buna yetiyordu. Ama bu küçük İtalyan kasabasının halkı üzerinde birlikteliğimizin yarattığı sevginin, burada yalnız olduğu zamankinden daha fazla olduğunu söyledi bana. Floransa Vetturinileri birbirimizi sevdiğimiz için bize minnettardı. Müze bekçileri bize gülümsüyordu. Arno'nun sandalcıları, bedenlerimizin ılıklığını duymak için iyice birbirimize yaklaşarak korkuluğa dayanışımızı seyretmek için dostça başlarını kaldırıyorlardı.

Bir iki hafta daha kalırsam iyice düzeleceğimi babama telgrafla bildirmiştim. Razı olmuştu. Şimdi bütün gün

Odile benim olsun istiyordum. Bir araba kiralıyordum, Toskana kırlarında uzun gezintiler yapıyorduk. Siena yolunda, araba bir Carpaccio resmi içinde ilerliyormuş gibi geldi bize: Çocukların kumdan pastalarını andıran tepeciklere tırmanıyordu, üzerlerinde gerçekdışı, tırtıllı köyler vardı bu tepeciklerin. Siena'nın kocaman gölgeleri bizi büyüledi. Odile'le loş ve serin bir otelde öğle yemeğimizi yerken, tüm yaşamımı onun karşısında geçireceğimi biliyordum. Gece, dönüşte, elini avcuma bıraktı. Bu gezintinin akşamı şunları yazmışım defterime: "Şoförlerin, hizmetçi kadınların, köylülerin bizden hoşlandıkları iyice belli. Birbirimizi sevdiğimizi görüyorlar kuşkusuz. Bu küçük otelin adamlarının ellerinden geleni yapmaları... En güzeli, onunla birlikte olunca, o olmayan her şeyi küçümsemem, onun da ben olmayan her şeyi küçümsemesi. Kendinden geçtiğini belirten, çok hoş bir yüz hareketi var. Bu harekette bir hüzün seziliyor, şimdiki dakikayı durdurmak, gözlerinde saklamak istercesine."

Ah! O Floransa haftalarının Odile'ini nasıl seviyorum hâlâ! Öylesine güzeldi ki, gerçekliğinden kuşku duyduğum oluyordu. Başımı çeviriyor, "Sana hiç bakmadan beş dakika duracağım" diyordum. Hiçbir zaman otuz saniyeden fazla dayanamadım. Her söylediğinde olağanüstü bir şiir vardı. Çok neşeliydi, ama zaman zaman sözlerinden kalın bir viyolonsel sesi gibi bir şey, hüzünlü bir uyumsuzluk geçer, havayı birdenbire bulanık ve acıklı bir tehdit doldururdu. Neydi o zaman yinelediği o tümce?

"İster istemez yargılısın..." Durun, evet... "Mars'ın etkisi altında, ister istemez yargılısın, altın saçlı kız, kolla kendini." Hangi çocuksu romanda, hangi melodramda okumuş, işitmişti bu tümceyi? Bilmiyorum. Bir akşam, alacakaranlıkta, ılık bir zeytinlikte, bana dudaklarını ilk kez verdiği zaman, çok tatlı bir hüzünle baktı yüzüme: "Juliette'in sözünü anımsıyor musunuz, sevgilim? dedi. Fazlasıyla candan davrandım, belki benimle evlendiğiniz zaman davranışımın fazla hafifleşmesinden korkarsınız..."

O zamanki aşkımızı hazla düşünüyorum; çok güzeldi, bende olduğu ölçüde Odile'de de güçlüydü. Ama Odile'in gururu duygularını dizginlerdi her zaman. Daha sonra bana önce yatılı okulun, sonra sevmediği annesiyle geçirdiği yaşamın kendisini böyle "kapanmak" zorunda bıraktığını anlattı. Bu gizli ateş çıktı mı, şiddetli ve geçici alevler biçiminde çıkar, istemeden çıktığını bildiğim için, yüreğimi daha çok ısıtırdı. Bir zamanlar kimi modalar kadınların bedenini erkeklerin gözlerinden bütünüyle gizleyerek kabarık bir giysiye değer kattığı gibi duyguların kapalılığı da, tutkuların alışılmış belirtilerini perdeleyerek dilin farkedilmez inceliklerinin değerini ve güzelliğini ortaya çıkarır. Babam en sonunda beni oldukça hoşnutsuz bir telgrafla Paris'e çağırdığı zaman, benden önce gittiği Guardiler'de, Odile'in önünde haber vermek zorunda kaldım bunu. Buradaki insanların gidişime aldırdıkları bile yoktu, Almanya ve Fas konusundaki oldukça ilginç konuşmalarını sürdürdüler. Çıkarken:

"Guardi'nin söyledikleri çok ilginç" dedim Odile'e.

Nerdeyse umutsuzlukla:

"Ben yalnız bir şey işittim: Sizin gideceğinizi" diye yanıtladı.

V

Floransa'dan nişanlı olarak ayrıldım. Büyüklerime tasarılarımdan söz açmam zorunluydu; bunu düşündükçe kaygılanmıyor değildim. Marcenatlarda, evlenme her zaman bir kabile sorunu olarak ele alınmıştı. Amcalarım araya girecekler, Maletler üzerinde bilgi toplayacaklardı. Ne öğreneceklerdi? Ben hiçbir şey bilmiyordum Odile'in ailesi hakkında, babasını bile görmemiştim. Daha önce de söyledim size: Marcenatların garip gelenekleri, önemli haberlerin ilgililere doğrudan doğruya değil de bir aracı yoluyla, bin bir önemle ulaştırılmasını gerektirirdi. Gözde sırda-

şım Cora teyzeden nişanımdan babama söz açmasını rica ettim. Bilgi toplama hizmetinin niteliğini kanıtlamaktan haz duyardı her zaman, hizmeti gerçekten de çok iyiydi, ama toplum basamaklarının fazla yüksek yerlerinde bulunan adamlardan biri görünmek gibi tuhaf bir kusuru vardı, öyle ya, bir onbaşının yaşamı konusunda bazı ayrıntılar istenecek olsa, Cora teyze bunu ancak savunma bakanından sorabilirdi, Limoges'da bir semt hekimi hakkındaki bilgileri de Paris hastanelerinin bir cerrahından isteyebilirdi ancak. M. Malet adını söylediğim zaman, umduğum gibi:

"Tanımıyorum" diye yanıtladı, "ama azıcık önemli biriyse, bizim Bertaux'dan hemen öğrenirim, biliyorsun, enstitüdendir bu mimar, Adrien'cik onunla birlikte avlanırdı, bu nedenle her kış iki salı çağırırım onu."

Birkaç gün sonra gene gittim teyzeme, hüzünlü ve telaşlı buldum:

"Yavrucuğum, iyi ki bana danıştın, şansın varmış; Malet'yi çok iyi tanıyor; Roma Ödülü için birlikte yarışmaya katılmışlar; hoş ve yetenekli bir adam olduğunu söylüyor, ama bir başarı kazanamamış, hiçbir zaman bir şey yapmamış çünkü. Bir taslak çizmesini bilen, ama çalışmalarını denetlemeyen ve bu bütün müşterilerini kaçıran mimarlar türündenmiş. Trouville'i yaptırtırken anlamıştım bunun ne demek olduğunu... Senin Malet bir zamanlar tanıdığım bir kadınla evlenmiş. Benim tanıdığımda Madam Boehmer'di, Berteaux anlatınca anımsadım... Evet, Hortense Boehmer... Üçüncü kocası bu... Şimdi kızı, senin de söylediğin gibi çok güzelmiş anlaşılan, hoşuna gitmesi çok doğal, ama benim deneylerime inan Philippeciğim, evlenme onunla, ne babana aç bu işi, ne annene... Benim için farketmez (öyle çok insan gördüm ki yaşamımda), ama anacağızın... Onu Hortense Boehmer'le bir arada düşünemiyorum bir türlü, hayır! Olmayacak bir şey!"

Teyzeme Odile'in anası babası gibi olmadığını, ayrıca kararımı da verdiğimi, bizimkilerin bu tasarıyı hemen onaylamalarının daha iyi olacağını söyledim. Cora teyze biraz direndikten sonra, büyüklerimle konuşmaya razı oldu.

Biraz iyiliğinden, biraz da tartışmadan, görüşmeden tutkulu bir haz duyan, uluslararası güçlüklerle dolu bir dönem gelirken, hem barışı sevdikleri için korku duyan, hem de biricik gerçek yeteneklerini kullanmalarını sağlayacağı için gizli bir haz duyan şu yaşlı elçilere benzediği için.

Babam sakin ve yumuşak göründü. Düşünmemi istedi. Anneme gelince, evlenme düşüncemi sevinçle karşıladı, ama birkaç hafta sonra, Maletleri tanıyan bir eski dostuna rastladı, çok serbest yaşayan bir çevreden olduklarını öğrendi. Madam Malet'nin kötü bir ünü vardı; hâlâ sevgilileri bulunduğu söyleniyordu. Odile konusunda kesin bir şey bilinmiyordu, ama kötü yetiştirildiği, delikanlılarla başbaşa dolaştığı, öte yandan çok güzel olduğu açıktı.

"Zengin bir aile mi?" dedi Pierre amcam, elbette o da bulunuyordu konuşmada.

"Bilmiyorum" dedi annem. "Mösyö Malet akıllı, ama tuhaf bir adammış anlaşılan... Bunlar bize göre insanlar değil."

"Bunlar bize göre insanlar değil" gerçek bir Marcenat tümcesi ve korkunç bir yargıydı. Birkaç hafta boyunca, evlenmemi kabul ettirinceye kadar çok güçlükler çekeceğimi düşündüm. Odile ile annesi benden on beş gün sonra Paris'e döndüler. Onları görmeye gittim. Maletler Lafayette Sokağı'nda, üçüncü katta oturuyorlar. Bir oymalı çerçeve içinde, gizlenen bir kapıdan M. Malet'nin bürolarına geçiliyordu, Odile beni ona götürdü. Babamın gerek Gandumas'da, gerekse Valois Sokağı'nda çalışanlarından istediği şaşmaz düzene alışmıştım, iyi aydınlatılmamış bu üç odayı, o yarı yırtık yeşil kartonları ve altmışlık çiziciyi görünce, teyzeme bilgi veren kimsenin M. Malet'yi işsiz bir mimar diye göstermekte haksız olmadığını anladım. Odile'in babası geveze, hafif bir adamdı; biraz fazla neşeli bir yakınlıkla karşıladı beni, Floransa'dan ve Odile'den içli bir sevgiyle söz etti, sonra bana Biarritz'de yapmayı "umduğu" villa desenlerini gösterdi.

"En çok yapmak istediğim şey nedir, biliyor musunuz, Bask biçeminde, büyük, modern bir otel. Hendaye için bir proje sunmuştum, ama işi vermediler."

Onu dinlerken, ailem üzerinde uyandıracağı izlenimi korku ve sıkıntıyla gözlerimin önüne getirdim.

Madam Malet ertesi akşam için yemeğe çağırdı beni. Saat sekizde gittim, Odile'i kardeşleriyle yalnız buldum. Mösyö Malet bürosundaydı, kitap okuyordu; Madam Malet daha eve dönmemişti. İki erkek kardeşi, Jean ile Marcel, Odile'e benziyordu, ama, daha ilk dakikada, onlarla hiçbir zaman içli dışlı olamayacağımızı anladım. Dostça, kardeşçe davranmak istiyorlardı, ama o gece, birkaç kez birbirlerine göz ederken, açık açık "Gözüm tutmadı" dercesine birbirlerine dudak bükerken yakaladım onları. Madam Malet saat sekiz buçukta geldi ve özür dilemedi. Mösyö Malet onun geldiğini duyunca, elinde kitabı, usulca içeriye girdi. Biz sofraya otururken, hizmetçi, çocukların arkadaşı olan genç bir Amerikalıyı içeriye aldı. Amerikalı çağrılı değildi, büyük sevinç çığlıklarıyla karşılandı. Odile, bu kargaşa ortasında, o hoşgörür tanrıça havasını sürdürüyordu; yanıma oturmuş, kardeşlerinin şakalarına gülümsüyordu; benim şaşırıp ürktüğümü görünce yatıştırdı onları; Floransa'daki kadar kusursuz görünüyordu gene gözlerime, ama, onu bu ailenin içinde gördükçe, nedenini açıklayamadığım bir acı duyuyordum içimde. Aşkımın gözler kamaştıran zafer marşının içinde, gizliden gizliye bir Marcenat sesi duyar gibiydim.

Büyüklerim Maletleri görmeye gittiler ve Odile'in büyüklerinin cömert açılmaları karşısında, kibar bir ayıplama havasını sürdürdüler. Bereket versin, böyle şeylerden hiç sözetmemekle birlikte, babam kadınların güzelliği karşısında çok duyarlıydı (bu konuda ben de bu bilinmez adama benzerdim), Odile onu daha ilk anda fethetti. Kapıdan çıkınca:

"Haklı olduğunu sanmıyorum, seni anlıyorum" dedi.

Annem de:

"Güzel olmasına güzel; garip bir kız; tuhaf tuhaf şeyler söylüyor, değişmesi gerek" dedi.

Odile için ailelerimizin tanışmasından da önemli bir tanışma vardı: En iyi dostu Marie-Thérèse'le (Misa diyordu

ona) benim tanışmam. Biraz korktuğumu anımsıyorum; Misa'nın görüşünün Odile için büyük bir önem taşıdığını seziyordum; öte yandan, hoşuma gitmedi de değil. Odile kadar güzel değildi, ama birçok hoş yanları, düzgün çizgileri vardı. Odile'in yanında biraz kaba kalıyordu, ama yüzleri yan yana gelince hoş bir karşıtlık oluşturuyordu. Kısa zamanda, onları ortak bir görüntüde birleştirmeye alıştım, Misa'yı Odile'in kız kardeşi gibi görmeye başladım. Aileleri bakımından aynı toplumsal çevredendiler, ama Odile'de kendisini Misa'dan çok farklı kılan, doğal bir incelik vardı. Nişanlılığımız sırasında her pazar konsere götürürdüm onları, Odile'in Misa'dan çok daha iyi dinlediğini hemen farketmiştim. Odile, gözleri kapalı, müziği içine akmaya bırakırdı, mutlu görünürdü, evreni unuturdu. Misa meraklı gözlerle çevresine bakar, tanıdıklar bulur, programı açar, okur, hareketliliğiyle sinirime dokunurdu. Ama hoş bir arkadaştı, her zaman neşeli, her zaman hoşnuttu, Odile'e söylediği, Odile'in de bana yinelediği sözden dolayı minnettardım ona: Beni cana yakın bulmuştu.

Balayımızı İngiltere ve İskoçya'da geçirdik. Bu iki çifte yalnızlık ayından daha mutlu bir dönem anımsamıyorum. Irmak ve göl kıyılarında çiçekler içinde küçük otellerde kalıyor, günlerimizi açık renk kreton minderle süslü, cilalı, düz kayıklar üzerinde uzanmakla geçiriyorduk. Odile bana bir ülke, sümbüllerin mavisine batmış çayırlar, yüksek otlar arasından fışkırmış laleler, dibinden biçilmiş, yumuşak çimenler, dağınık saçlı bir kadın gibi yapraklarını suya veren söğütler armağan etti. Bilinmedik bir Odile tanıdım, Floransa'dakinden de güzeldi. Yaşayışını izlemek büyü gibi bir şeydi. İçine girdiği dakikada, bir otel odasını bir sanat yapıtına dönüştürüyordu. Her zaman yanında taşıdığı çocukluk anılarına saf ve dokunaklı bir bağlılığı vardı: Küçük bir sarkaçlı saat, dantelalı bir minder, bir de alageyik derisiyle kaplı bir Shakespeare. Neden sonra, yuvamız bozulduğu zaman, Odile gene koltuğunun altında minderi, elinde Shakespeare'iyle gitti. Dokunup geçiyordu yaşama, kadın olmaktan

çok ruhtu. O bir dansı andıracak kadar hafif yürüyüşle Thames ya da Cam kıyısında ilerleyişini anlatabilmek isterdim.

Dönüşte, Paris bize saçma göründü, annem babam da, Odile'inkiler de biricik arzumuzun kendilerini görmek olacağını sanıyorlardı. Cora teyze onurumuza şölenler hazırlamak istiyordu. Odile'in dostları iki ay boyunca ondan yoksun kalmaktan yakınıyor, onu azıcık da kendilerine vermem için yalvarıyorlardı, ama Odile'le benim yalnız yaşamayı sürdürmekten başka bir dileğimiz yoktu. İlk akşam, halıları olan, daha badana kokan küçük evimize girdiğimiz zaman, Odile, neşeli bir yaramazlık havası içinde, giriş kapısına gitti, zilin telini kesti. Böylece herkese yol veriyordu.

Dairemizi dolaştık, yatak odasının yanında küçük bir odası olup olamayacağını sordu bana:

"Benim köşem olur... Ancak ben çağırınca girersiniz; bilirsiniz, benim azgın bir bağımsızlık gereksinimim vardır. Dickie, (İngiltere'de, genç bir kızın bir delikanlıya böyle seslendiğini duyduğundan beri hep Dickie diyordu bana). Beni tanımıyorsunuz daha, göreceksiniz, korkuncumdur ben."

Şampanya, çörek, bir demet de iri papatya getirmişti. Basık bir masa, iki koltuk ve kristal bir vazoyla, çok güzel bir dekor yaratıverdi. En sevinçli, en candan gece yemeğini yedik. Yalnızdık, birbirimizi seviyorduk. Gelip geçiciydiler, ama yanmıyorum bu anlara; son ezgileri hâlâ yankılanıyor içimde, kulak verdiğim, bugünün gürültülerini de susturduğum zaman, şimdiden can çekişen seslerini hâlâ seçebiliyorum.

VI

Oysa aşkımın saydam kristalini hafif bir çizgiyle çizen ilk sarsıntıyı daha o akşamın ertesi günü geçirecektim. Ufacık bir şeydi, ama sonradan olacakların belirtisiydi. Dö-

şemecideydik; eşyalarımızı ısmarlıyorduk. Odile'in seçtiği perdeleri pahalı buluyordum. Dostça tartıştık biraz, sonra razı oldu. Satıcı yakışıklı bir gençti, hep karımdan yana çıkmış, beni sinirlendirmişti. Çıktığımız sırada, bir aynada, bu satıcıyla Odile arasında bir anlaşma ve bir üzgünlük bakışı yakaladım. Neler duydum anlatamam size. Daha nişanlılığımız sırasında, karımın benliğinin bundan böyle her zaman benimkine bağlı olacağı ve sürekli bir kaynaşmayla, düşüncelerimin her zaman onun düşünceleri olacağı konusunda bilinçsiz, saçma bir inanç yerleşmişti içime. Yanıbaşımda canlı bir varlığın bağımsız yaşıyabilmesi benim için anlaşılmaz bir şeydi sanırım. Hele bu yaratığın bana karşı bir yabancıyla işbirliği yapması hiç anlaşılmaz bir şeydi. Bu bakıştan daha geçici, daha suçsuz bir şey olamazdı; hiçbir şey söyleyemezdim, iyi gördüğümü bile bilemiyordum, gene de içimde kıskançlığın bu dakikadan sonra uyandığını seziyorum.

Evlenmeden önce hiç düşünmemiştim kıskançlığı, düşünmüşsem de oyunlarda rastlanan bir duyguyu düşünür gibi, üstelik büyük bir horgörüyle düşünmüştüm. Benim için acıklı kıskanç Othello, gülünç kıskanç da Georges Dandin'di. Günün birinde bu iki kişiden birinin rolünü, belki de iki rolü birden oynayabileceğim aklıma gelse, çok saçma bulurdum bunu. Her zaman ben bırakmıştım sevgililerimi, bıkar bıkmaz ilgimi kesivermiştim. Beni aldatmışlarsa da hiçbir zaman öğrenmemiştim. Bana kıskançlıktan acı çektiğini söyleyen bir arkadaşa: "Seni anlayamıyorum... Ben beni sevmeyen bir kadını sevmeyi sürdüremezdim..." diye yanıt verdiğimi anımsıyorum.

Onu yeniden dostları arasında gördüğüm zaman Odile neden kaygılandırdı beni? Yumuşak başlıydı, tutumunda bir değişkenlik göremiyordum, ama, neden bilmem, çevresinde bir gizem havası yaratıyordu. Nişanlılığımızda da, balayımızda da farketmemiştim bunu, öyle ya, o zaman yalnızlık, sonra yaşayışımızın tümüyle birbirine karışması hiçbir gizeme yer bırakmıyordu, ama Paris'te, daha belir-

lenmemiş, uzak bir tehlike sezer gibi oldum. Çok bağlıydık birbirimize, sevgi doluyduk, ama bugün sizinle içtenlikle konuşmak istediğime göre, açıkça söylemeliyim: Ortak yaşamımızın daha ikinci ayında, gerçek Odile'in benim sevdiğim Odile olmadığını anlamıştım. Şimdi tanıdığım Odile'i daha az sevmiyordum, ama tümden farklı bir aşkla seviyordum. Floransa'da, Amazon'u bulduğumu sanmıştım; kendi özümden masalsı ve kusursuz bir Odile yaratmıştım. Yanılmışım. Odile fildişi ile ay ışığından yapılmış bir tanrıça değildi; bir kadındı; benim gibi, sizin gibi, bütün o mutsuz insan soyu gibi, bölünmüş ve çok yanlıydı. Hiç kuşkusuz, o da kendi yönünden, beni Floransa'daki tutkun gezginden çok farklı görüyordu şimdi. Döner dönmez, hem Gandumas'daki fabrika, hem de Paris'teki büroyla gene ciddi olarak uğraşmaya başlamak zorunda kalmıştım. Babam gırtlağına kadar senato işlerine gömülmüş, benim yokluğumda fazla yorulmuştu. En iyi müşterilerimiz, daha karşılaşır karşılaşmaz, ihmal edilmekten dert yandılar. İş çevresi Faisanderie Sokağı'nda kiraladığımız evden uzaktı. Öğle yemeğini evde yemenin olanaksız olduğunu çabuk anladım. Buna bir de haftada bir günümü Gandumas'da geçirdiğimi, bu hızlı yolculuğun Odile'i de götürmeme elvermeyecek kadar yorucu olduğunu eklerseniz, yaşamlarımızın, ister istemez, çabucak birbirinden ayrıldığını anlarsınız.

Akşam dönerken, karımın güzel yüzünü yeniden göreceğimi düşünerek bir mutluluk duyardım. Onu çevreleyen dekoru seviyordum. Güzel şeyler arasında yaşamaya alışmamıştım, ama bunlara doğuştan gelme bir gereksinimim varmış gibi geliyordu bana, Odile'in beğenisi de beni büyülüyordu. Gandumas'da, kendi evimizde, üç dört kuşaktan beri rastgele yığılmış, fazlasıyla kalabalık eşyalar, üzerlerinde kabaca çizilmiş tavuskuşlarının ağaçlar arasında dolaşıp durduğu duvar kâğıtlarıyla kaplanmış salonları tıka basa doldururdu. Odile duvarlarımızı tatlı ve tek bir renkle boyatmıştı; nerdeyse çıplak odaları, açık renk halıların ıssız ovalarını severdi. Odasına girdiğim zaman, öyle keskin

bir güzellik izlenimi duyuyordum ki, belirsiz bir kaygı uyanıyordu içimde. Karım hemen her zaman beyaz bir giysi içinde bir şezlonga uzanmış oluyor, yanında (ilk gece yemeğimizi yediğimiz basık masanın üstünde), dar boğazlı bir Venedik vazosu, vazonun içinde ise tek bir çiçek, bazı bazı da hafif yapraklar bulunuyordu. Odile çiçekleri her şeyden çok seviyor, ben de çiçekleri sevmeye, onun için çiçekler seçmeye başlıyordum. Mevsimleri çiçekçi vitrinlerinden izlemeyi öğreniyordum; kasımpatı ya da lale zamanının geldiğini mutlulukla görüyordum, çünkü parlak ya da hafif renkleri, karımın dudaklarında, mutlu Odile'in gülümsemesini uyandırmamı sağlıyordu. Ellerimde sert köşeli, beyaz bir kâğıtla bürodan döndüğümü görünce, sevinçle kalkıyor: "O! teşekkür ederim, Dickie..." diyordu. Kendinden geçmiş gibi bakıyor, sonra ciddileşiyor, "Ben çiçeklerimi yerleştireyim" diyordu. Sonra vazoyu aramakla, bir susen çiçeğinin ya da bir gülün sapına en güzel eğimi verecek uzunluğu, ışığı araştırmakla en azından bir saat geçiriyordu. Ama bunun arkasından, gece tuhaf bir biçimde hüzünlü oluveriyordu, güneşli günlerde birdenbire bulutların kocaman gölgeleri gelir de dünyayı sarar ya hani, öyle işte. Birbirimize söyleyecek fazla bir şeyimiz yoktu. Odile'e işlerimden söz etmeyi sık sık denemiştim; ama işlerim onu hiç ilgilendirmiyordu. Gençlik anılarımı dinlemenin de bir yeniliği kalmamıştı onun için; okumaya zamanım olmadığı için düşüncelerim de fazla yenilenmiyordu. Seziyordu bunu. En yakın iki arkadaşımın yaşamını da yaşamımıza karıştırmayı denedim. André Halff hemen bir soğukluk uyandırdı Odile'de; alaycı, nerdeyse düşman buluyordu onu, o da kendisine öyle davranıyordu gerçekten. Bir kez söyledim bunu kendisine.

"Odile'i sevmiyorsun sen" dedim.

"Çok güzel buluyorum" diye yanıtladı.

"Evet, ama pek akıllı bulmuyorsun, değil mi?"

"Doğru.. Bir kadının akıllı olması zorunlu değil."

"Aldanıyorsun; Odile çok akıllıdır, ama senin istediğin türden değil akıllılığı, sezgiye dayanır, somuttur."

"Olabilir" dedi.

Bertrand'la farklı oldu durum. Bertrand Odile'le içli dışlı, derin bir dostluk kurmaya çalışmış, ama onun direndiğini, geri durduğunu görmüştü. Bertrand'la ben bütün gece oturur, karşı karşıya sigara içerek evreni yeniden kurardık. Odile günü bitirmek için tiyatrolara, gece kulüplerine, panayırlara gitmeyi yeğ tutardı. Bir gece, üç saat süresince dükkânlar, atlıkarıncalar, piyango ve atış yerleri arasında dolaştırıp durdu beni. İki kardeşi de bizimleydi; Odile bu şımarık, şen, biraz da deli çocuklarla durmadan eğleniyordu. Gece yarısına doğru:

"Odile, hâlâ bıkmadınız mı?" dedim. "Biraz gülünç değil mi dersiniz? Şişelere top atmaktan, yapma otomobillerde dönmekten, kırk tur bekledikten sonra, camdan bir kayık kazanmaktan gerçekten haz duymuyorsunuz ya?" Kendisine benim okuttuğum bir filozofun sözüyle yanıtladı beni: "Biz gerçek olduğuna inandıktan sonra, aldığımız haz yalancı olmuş olmamış, ne çıkar..." Sonra, kardeşinin kolunu tutarak koşa koşa bir atış yerine gitti onunla; gerçekten iyi atıyordu, on atışta on yumurta devirdikten sonra, keyifle eve döndü.

Evlendiğimiz sırada, Odile'in benim gibi seçkin çevreden tiksindiğini sanmıştım. Akşam yemeklerini, baloları seviyordu; Cora teyzenin çevresinde yaşayan canlı ve parlak topluluğu görür görmez, her salı Monceau Caddesi'ne gitmek istedi. Oysa evlendiğimizden beri biricik arzum Odile'in yalnız bana kalmasıydı; bu büyük güzelliğin evimin dar çerçevesi içine iyice kapatıldığını bilirsem rahat edebiliyordum ancak. Bu bende öylesine güçlü bir duyguydu ki, her zaman zayıf, çoğu zaman da yorgunluktan bitkin olan Odile'in birkaç gün uzanıp yatması gerekince daha mutlu buluyordum kendimi. O zaman, uyku saatine kadar, yatağının yanında bir koltuğa oturuyordum, "palavra" diye adlandırdığı konular üzerinde uzun uzun konuşuyorduk, ona kitaplar okuyordum. Birkaç saat süresince ilgisini çekebilecek kitapların ne tür kitaplar olduğunu çabucak anladım. Beğeniden yoksun

değildi, ama bir kitabın onun hoşuna gidebilmesi için aşkla ilgili ve içli olması gerekiyordu. *Dominique*'i, Turgenyef'in romanlarını, bir de birkaç İngiliz ozanını severdi.

"Ne tuhaf, diyordum. İnsan sizi iyice tanımayınca uçarı bulur, ama siz gerçekte yalnız hüzünlü kitapları seviyorsunuz."

"Ama ben çok ciddiyim, Dickie; belki de bu nedenle uçarıyım. Olduğum gibi görünmek istemem herkese."

"Bana bile mi?"

"Yok, size değil elbette... Floransa'yı düşünsenize..."

"Evet Floransa'da iyice tanıdım sizi. Ama şimdi, şimdi çok farklısınız, sevgilim."

"İnsan hep aynı kalmamalı."

"Tatlı şeyler söylemez oldunuz artık bana."

"İstek üzerine tatlı şeyler söylenmez; sabırlı olun; gene başlar tatlı sözler..."

"Floransa'daki gibi mi?"

"Elbette, Dickie, elbette, değişmedim ben."

Bana elini uzatıyordu, tutuyordum, sonra gene benim ya da onun ailesinin insanları konusunda, Misa konusunda, ısmarlayacağı bir giysi konusunda, yaşam konusunda bir "palavra" başlıyordu. Böyle bitkin, tatlı olduğu akşamlarda, tam benim yarattığım Odile masalına benziyordu. Hoştu, zayıftı, egemenliğim altındaydı. Bu bitkinlikten dolayı ona minnettardım. Gücünü kazanıp da dışarı çıkabilecek duruma gelir gelmez, gene anlaşılmaz Odile'i buluyordum.

İçi dışı bir, geveze kadınlar gibi değildi: Ben yokken neler yaptığını kendiliğinden anlatmazdı hiç. Sordum mu hemen her zaman bulanık birkaç sözcükle yanıt verirdi. Olayları birbiri ardından gözlerimin önüne getirmeme hiçbir zaman elvermezdi söyledikleri. Sonraları, dostlarından birinin, kadınların birbirlerine gösterdikleri acımasızlıkla, "Odile mi, yalancılık hastasıydı" dediğini anımsıyorum. Yanlıştı kuşkusuz, ama söylendiği sırada beni sinirlendirdiyse de daha sonra, üzerinde durunca, bu yargıya yol açan şeyin ne olduğunu iyice anladım... Anlatışındaki gevşek-

lik... Kesinliği küçümseyişi... Gerçeğe uymaz görünen bir ayrıntıya şaşıp da bir soru sorduğum zaman, beceriksiz bir öğretmenin fazlasıyla güç sorular sorduğu bir çocuk gibi kapandığını görürdüm.

Bir gün, alışkanlığına aykırı olarak, öğle yemeğine eve gelebilmiştim, Odile, saat ikide, hizmetçiden mantosuyla şapkasını istedi.

"Öğleden sonra ne yapacaksınız?" diye sordum.

"Dişçiye gideceğim."

"Evet, sevgilim, ama telefon konuşmanızı işittim; randevunuz saat üçte. O zamana kadar ne yapacaksınız?"

"Hiç, yavaş yavaş gideceğim."

"Ama, yavrum, saçma bu söylediğiniz; dişçi Malakoff Caddesi'nde. On dakikada gidebilirsiniz, oysa önümüzde bir saat var. Nereye gidiyorsunuz?"

"Beni eğlendiriyorsunuz" yanıtını verip çıktı. Akşam, yemekten sonra:

"Ee, ikiyle üç arasında ne yaptınız?" diye sormaktan kendimi alamadım. Önce işi şakaya dökmek istedi, sonra, ben dayatınca, iyi geceler demeden yatmaya gitti. Böyle bir şey hiç geçmemişti aramızda. Girip özür diledim. Beni öptü. Yatıştığını görünce, yanından ayrılmadan önce, gene sordum sorumu:

"Şimdi şu inatçılığı bırakın da iki ile üç arasında ne yaptığınızı söyleyin bana." Kahkahayla güldü. Ama gece geç vakit, gürültü duyunca lambayı yaktım, odasına gittim, sessizce ağladığını gördüm. Neden ağlıyordu? Utançtan mı, sıkıntıdan mı? Sorularımı şöyle yanıtladı:

"Beceriksizlik etmeyin. O kadar seviyorum ki sizi. Ama dikkat edin; çok gururluyum... Böyle birkaç olaydan sonra ne kadar seversem seveyim, bırakıp gidebilirim sizi... Belki doğru bir şey olmaz yaptığım, ama nasılsam öyle kabul etmeli beni."

"Sevgilim, ben elimden geleni yapacağım, ama siz de biraz değişmeye çalışın" dedim; "gururlu olduğunuzu söylüyorsunuz; bazı bazı gururunuzu yenemez misiniz?"

İnatçı bir havayla başını salladı.

"Hayır, ben değişemem. Benim en çok doğallığımı sevdiğinizi söylersiniz. Değişirsem, doğal olmaktan çıkarım. Farklı olmak size düşer."

"Anlamadığımı anlayacak ölçüde de değişemem ya, sevgilim. Bana her şeyden önce gerçeğe, doğruluğa saygı göstermesini öğreten bir baba yetiştirdi beni... Kafamın yapısı böyle... Hayır, bugün iki ile üç arasında ne yaptığınızı anladığımı hiçbir zaman içtenlikle söyleyemem."

"Aman! bıktım artık!" dedi sertçe.

Öbür yana döndü, uyur gibi yaptı.

Ertesi gün, onu üzüntülü bulacağımı sanıyordum, ama, tam tersine, şen şakrak karşıladı beni, her şeyi unutmuş gibi göründü. Bir pazar günüydü. Kendisiyle konsere gelmemi istedi. İkimizin de çok sevdiği *L'Enchantement du Vendredi Saint*'i çalıyorlardı. Çıkışımızda, kendisini bir yerde çay içmeye götürmemi istedi. Sevinçli, yaşamaktan mutlu bir Odile kadar duygulandırıcı bir şey olamazdı; sevinç için yaratıldığı öyle güçlü bir biçimde duyuluyordu ki, bunu ona vermeyince ağır bir suç işlemiş gibi görüyordu insan kendini. O pazar öylesine canlı, öylesine ışıltılı olduğunu gördükçe, dünkü kavgamızın gerçek olduğuna inanmakta güçlük çekiyordum. Ama karımı tanıdıkça, kendisini çocuğa benzeten bir unutma yeteneği bulunduğunu daha iyi anlıyordum. Benim yaratılışıma bundan daha karşıt bir şey gösterilmezdi, benim aklım her şeye dikkat eder, her şeyi toplayıp biriktirir, iyice deftere geçirirdi. O gün, Odile için yaşam bir bardak çay, birkaç tereyağlı ekmek, taze kaymaktı. Gülümsüyordu bana, bense düşünüyordum: "Belki de insanları en çok bölen şey, kimilerinin her şeyden önce geçmişte, kimilerinin de yalnız içinde bulundukları dakikada yaşamalarıdır." Hâlâ biraz acı çekiyordum, ama ona uzun süre hınç duymak elimde değildi; serzenişlerde bulundum kendime, sözler verdim; bir daha gereksiz soru sormamaya, güvenli olmaya yemin ettim. Tuileries'den, Champs-Elysées'den yürüyerek döndük; Odile güz ha-

vasını kendinden geçercesine içine çekiyordu. Bana öyle geliyordu ki, ilkbaharda Floransa'da olduğu gibi, kızarmış ağaçlar, külrengi ve yaldızlı ışık, Paris'in şen canlılığı, çocukların büyük havuzun üzerinde yelkenleri eğilen kayıkları, aralarında yükselen fıskiye, hep birden şövalye havasını söylüyordu. *Imitation*'un bir tümcesini yineliyordum içimden, çok severdim bu tümceyi, Odile'le ilişkilerime de bunu uygulamayı alışkanlığa dönüştürmüştüm: "İşte tutsağınız olarak karşınızdayım, kendim için hiçbir şey istemediğim, her şeyi sizin için istediğime göre, her şeye hazırım." Böylece Odile'in önünde olmasa da Odile'e beslediğim aşk önünde, kendimi yenmeyi, küçültmeyi başardım mı, daha bir hoşnut kalıyordum.

VII

Odile'in en çok gördüğü insan Misa'ydı. Her sabah telefonlaşırlardı, bazı bazı bir saatten fazla konuştukları olurdu, öğleden sonra da sokağa birlikte çıkarlardı. Ben işteyken Odile'in zamanını tehlikesizce dolduran bu dostluğu destekliyordum. Hatta pazarları Misa'yı evimizde görmekten haz duymaktaydım, sonra, birçok kez, Odile'le iki-üç günlük ufak yolculuklara çıktığımız zaman, dostunu da almayı öneren hep ben oldum. Yolumu çizen duyguları açıklamaya çalışıyorum size, öyle ya, bunlar ileride Misa'nın yaşamımda oynamaya başlayacağı tuhaf rolü anlamanıza yardım edecek. Bir kez, evliliğimizin ilk haftalarında olduğu gibi Odile'le yalnız kalmayı arzuluyorsam da olumlu bir haz olarak arzulamaktan çok, yeni yaratıkların getirebilecekleri sıkıntıların belirsiz korkusuyla arzuluyordum. Sevgim azalmış değildi, ama alışverişlerimizin her zaman sınırlı kalacağını, gerçekten ciddi, derin konuşmaların ancak güçsüz, bitkin bir iyi niyetle karşılanacağını biliyordum. Buna karşılık, o biraz çılgın, biraz hüzünlü, uçucu ve her zaman ince gevezelikten,

Odile'in gerçek konuşması olan şu "palavra"lardan benim her zaman haz duyduğum da bir gerçekti. Ama Odile hiçbir zaman Misa'nın karşısında olduğu kadar tatlı olamazdı. Birlikte konuştukları zaman, her ikisi de kafasının çocuksu bir yanını koyuyordu ortaya, bu da beni çok eğlendiriyordu, içlendiriyordu da, çünkü bana Odile'in küçük kızlığının nasıl olabileceğini gösteriyordu. Dieppe'te bir otelde çocuklar gibi kavga ettikleri ve Odile'in sonunda Misa'ya "Pis kız!" diye bağırarak bir yastık attığı akşam kendimden geçmiştim.

Daha bulanık bir duygu da vardı içimde: Aşk değil de durumlar nedeniyle bir erkeğin günlük yaşamına bir genç kadın karıştığı zaman hep doğacak olan bir duygu. Yolculuklarımızın, Odile'in benim içtenliğime de izin veren içtenliği sonucu, nerdeyse bir sevgili kadar yakındım Misa'ya. Bir gün, kadınların bedensel gücünü tartışıyorduk, beni kışkırttı. Bir an güreştik; devirdim onu, sonra biraz utanarak doğruldum.

"Ne kadar çocuksunuz!" dedi Odile.

Misa uzun süre uzanıp kaldı öyle, hep bana bakıyordu. Öte yandan, Odile'in de, benim de eşit bir hazla ağırladığımız tek insandı. Halff'la Bertrand pek gelmiyorlardı artık, ben de gelmemelerine pek aldırmıyordum. Kısa zamanda, Odile'in duygularını paylaşmaya başlamıştım. Onlarla konuşmasını dinlerken, tuhaf bir biçimde ikiye bölünüyordum. Odile'e onların gözüyle bakınca, önemli konuları uygunsuz bir hafiflikle ele aldığını düşünüyordum. Ama, aynı zamanda, onun çılgınlıklarını dostlarımın kuramlarına yeğ tutmaya başlıyordum. Böylece, onların önünde karımdan dolayı utanıyor, kendi kendimle baş başa kalınca karımdan gurur duyuyordum. Gittiler mi Odile'in onlardan üstün olduğunu düşünüyordum: Ne de olsa, yaşam ve doğayla daha dolaysız bir bağıntısı vardı.

Odile benim ailemi sevmez, ben de onun ailesinden fazla hoşlanmazdım. Annem mobilyalarının seçimi, yaşama biçimi, genç bir kadının görevleri konusunda öğütler

vermeye kalkmıştı ona. Öğüt de Odile'in en katlanamadığı şeydi. Marcenatlardan söz ederken öyle bir havaya bürünüyordu ki, çok sarsıyordu beni. Gandumas'da sıkılırdım, kutsal kaynağını ortaya koyabilecek hiçbir şey bulunmayan bir aile uyumu için yaşamın tüm nazlarının gözden çıkarıldığını düşünürdüm, ama, aynı zamanda, geleneklerimizin katılığından da gurur duyardım. Marcenatların hiçbir yer tutmadıkları Paris yaşamının beni böyle şeyleri bu denli önemseme hastalığından kurtarması gerekirdi, ama uzak, yaban bölgelere çekilmiş kimi küçük dinsel toplulukların milyonlarca insanın başka tanrılara taptıklarını görmelerine karşın, inançlarında en ufak bir bulanma olmadığı gibi, biz Marcenatlar da putperest dünyamızın ortasına çekilmiştik, Limoges çevresinin ve büyüklüğümüzün anısı hiç aklımızdan çıkmazdı.

Odile'i çok beğenen babam bile, ona sinirlenmekten kendini alamıyordu. Bunu belli etmiyordu; fazlasıyla iyi, sessizdi; onların ar duygusunu tanırdım ben, bana da onlardan geçmişti, Odile'in davranışlarının onlara ne kadar acı çektirteceğini biliyordum. Karım bir kuşkuya ya da bir öfkeye kapıldı mı, bunu şiddetle ortaya döker, sonra da unuturdu. Biz Marcenatlara insanların böyle anlaştıkları öğretilmemişti. Odile bana "Ben yokken anneniz buraya gelmiş, uşağı azarlamaya kalkmış; telefon edip söyleyeceğim ona: Ben böyle şeylere gelemem" dediği zaman, beklemesi için yalvarıyordum ona:

"Bakın Odile, aslında haklısınız ama bunu kendiniz söylemeyin sakın, annemi küstürmekten başka bir şeye yaramaz. Bırakın da ben yapayım bu işi, ya da isterseniz (hatta böylesi çok daha iyi olur), bunları anneme duyurmasını Cora teyzeden rica edin..."

Odile kahkahayı basıyordu:

"Ailenizin gülünçlüğünü görüyor musunuz?" diyordu. "Aynı zamanda da korkunç bir şey... Evet, Dickie, evet, korkunç bir şey, çünkü gerçekte birer karikatürünüz olan bütün bu insanları gördükçe size sevgim azıcık da olsa

azalıyor... Yaratılıştan böyle olmadığınızı biliyorum ya size de vurmuşlar damgalarını."

Gandumas'da ilk yazımız epeyce çetin geçti. Bizde öğle yemeği tam on ikide yenilirdi ve babamın bekletilebileceği düşüncesi hiç aklıma gelmemişti. Ama Odile ya eline bir kitap alıp çayırlığa gidiyor, ya dere kıyısında dolaşıyor, saati unutuyordu. Babamın kitaplıkta bir aşağı, bir yukarı dolaştığını görüyordum. Karımı bulmak için bahçede koşmaya başlıyordum; bulamadan, soluk soluğa dönüyor, sonra onun güneşte ısındığı için mutlu, dingin, güleç, döndüğünü görüyordum, yemeğin başlangıcında, (Marcenatlardan geldiğine göre) ancak dolaylı ve sessiz olabilecek hoşnutsuzluğumuzu göstermek için sustuğumuz zaman, içinde eğlence ve meydan okuma sezdiğim gülümsemeyle bakıyordu bize.

Haftada bir akşam yemeğine gittiğimiz Maletlerde durum bunun tam tersiydi; orada da gözetlenip yargılandığımı seziyordum. Burada yemekler cafcaflı birer tören değildi; Odile'in kardeşleri ekmek almak için kalkıyorlar; M. Malet okuduğu bir tümceden söz ediyor, tam olarak çıkaramıyor, bunun üzerine odadan çıkıp kitaba bakmaya gidiyordu. Konuşma alabildiğine serbestti; M. Malet'nin kızı önünde tehlikeli konulardan söz açması hiç hoşuma gitmiyordu. Böylesine küçük ayrıntıları böylesine önemsemenin ne denli saçma olduğunu biliyordum, ama bir yargı değildi benimki, dayanılması zor bir izlenimdi. Maletlerde mutlu değildim; bu evin iklimi benim iklimim değildi. Kendimi de beğenmiyordum burada, kasıntı ve can sıkıcı buluyordum, içine gömüldüğüm sessizlikten dolayı kızıyordum kendime.

Ama Gandumas'da olduğu gibi Maletlerde de, huzursuzluklarım ancak yüzeydeydi, öyle ya, benim için hâlâ alabildiğine güçlü olan bir mutluluk, Odile'in yaşadığını görme mutluluğu bozulmuş değildi. Bir akşam yemeğinde, karşısına oturdum mu ona bakmaktan kendimi alamıyordum, ışıklı bir aklığı vardı; ay ışığında parıldayan güzel bir elması düşündürtüyordu bana. O sıralarda hemen her

zaman aklar giyiyor, odasında da çevresini beyaz çiçeklerle donatıyordu. Çok yakışıyordu ona. Ne baş döndürücü bir arılık ve gizem karışımıydı! Bir çocuğun yanında yaşadığımı sanıyordum, ama bazı bazı, başka bir erkekle konuşurken, bakışında benim bilmediğim, yabanıl bir tutku kitlesinin uzak uğultusunu andıran bir duygu yansıması seziyordum.

VIII

Size yaşamımın ta kendisi olan bitmemiş senfoniyi oluşturan nağmelerin girişini, sonra, başka çalgılarla yan yarıya örtülü biçimde de olsa, ortaya serilişini anlatmaya çalıştım. Şövalyeyi, Alaycıyı gördünüz, doğruluktan uzaklaşmak korkusuyla atlamak istemediğim şu saçma döşemeci öyküsünde de kıskançlığın uzak ve ilk seslenişini de sezmişinizdir belki. Şimdi hoşgörülü olun, yargılamaya değil de anlamaya çalışın. Size bu öykünün gerisini anlatmak için, acı bir çaba harcamam gerekiyor, gene de tam olarak anlatmak istiyorum. İyileştiğime inandığım için daha çok istiyorum bunu, bir zamanlar geçirdiğim çılgınlık nöbetlerini anlatmaya çabalayan bir hekimin nesnelliğiyle söz etmeye çalışacağım çılgınlığımdan.

Yavaş yavaş, hafif ve hep aynı noktaya yönelen huzursuzluklarla başlayan hastalıklar vardır; kimileriyse bir gecede, şiddetli bir ateş basmasıyla patlayıverir. Benim için, kıskançlık birdenbire çöküveren, korkunç bir hastalık oldu. Bugün, bu yatışmış durumumda, nedenlerini bulmaya çalışıyorum da çok değişik nedenleri varmış gibime geliyor. Bir kez büyük bir aşk, bir de Odile'in zamanı, sözleri, gülümsemeleri, bakışları gibi son derece değerli şeylerin en ufak parçalarını bile kendime saklamak gibi doğal bir isteğim vardı. Ama bu istek değildi işin özü, öyle ya, Odile tümüyle benim olabileceği zaman (örneğin akşam, evimizde yalnızken, örneğin onunla bir iki günlük bir yolculuğa çıktığımız zaman), kendisinden çok kitaplarımla ya da düşüncelerimle

ilgilenmemden yakınıyordu. Ancak başkalarının olabileceği sıralarda arzuluyordum benim olmasını, bu duyguda da her şeyden önce gurur, babamın ailesine özgü olan, alçakgönüllülük ve sessizlikle maskelenmiş o yeraltı gururu vardı. Loue Vadisi'nde, sular, ormanlar, içlerinden beyaz kâğıt hamurlarının kaydığı bu uzun makineler, bu köylü evleri, işçi kulübeleri üzerinde hüküm sürdüğüm gibi, Odile'in ruhu üzerinde de hüküm sürmek istiyordum. Her gün Limoges'dan gelen basılı, açık belgelerden, kaç kilo Whatman kaldığını, son hafta süresince fabrikanın günlük üretiminin ne olduğunu bildiğim gibi, kıvırcık saçlar altındaki bu küçücük başın içinde olup bitenleri de bilmek istiyordum.

Tam bu noktaya basınca uyanan sızıdan derdin odağının burada, kafayla ilgili, keskin bir merakta olduğunu seziyordum. Onu anlamamayı kabul edemiyordum. Ama Odile'i anlamak olanaksızdı, öyle sanıyorum ki, hiçbir erkek (onu sevdi mi) acı çekmeden yaşayamazdı yanında. Hatta öyle sanıyorum ki, başka türlü olsaydı, kıskançlığın ne olduğunu hiçbir zaman bilemeyecektim (çünkü insan kıskanç doğmaz, bu hastalığa eğilimlidir, o kadar), ama Odile hiç istemeden, yaratılışı nedeniyle, durmadan merakımı kamçılıyordu. Tüm ailemiz gibi benim için de olaylar, bir günün içinde olup bitenler apaçık birer resimdi, bütün tümcelerin, öykünün bütün öğelerinin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir kusursuzluk içinde uyuşmaları için, dikkatle anlatılmaları yeterdi, ama, Odile'in kafasından geçince, dumanlı, bulanık birer görünüm oluveriyorlardı.

Gerçeği bile bile saklarmış gibi bir izlenim uyanmasın içinizde. Çok daha karışık bir şeydi. Sözcükler, tümceler onun için fazla bir değer taşımıyordu da ondan böyle oluyordu; bir düş insanının güzelliğini taşıdığı gibi, yaşamını da bir düş içinde geçiriyordu. Her şeyden önce içinde bulunduğu anda yaşadığını söylemiştim. Gereksinim duydu mu geçmişi ve geleceği yaratıyor, sonra da yarattığını unutuyordu. Aldatmaya çalışmış olsaydı, sözlerini birbirine bağlamaya, hiç değilse bunlara bir gerçeklik havası vermeye

çalışırdı; oysa bu çabaya katlandığını hiç görmedim. Aynı tümce içinde kendi söylediğini kendisi çürütürdü. Limoges'dan, fabrikadan, dönünce:

"Pazar günü ne yaptınız?" diye soruyordum.

"Pazar günü mü? Unuttum gitti... Ha! Evet, çok yorgundum, bütün gün yatakta kaldım."

Beş dakika sonra, müzikten söz ediyorduk, birdenbire haykırıveriyordu:

"Ha! Unuttum size söylemeyi: Pazar günü konserde, Ravel'in o sözünü ettiğiniz Valse'ini dinledim. Çok sevdim..."

"Ama, Odile, söylediğinizin farkında mısınız? Delilik bu... Pazar günü konserde mi, yoksa yatağınızda mıydınız, ne de olsa bilirsiniz... Her ikisine birden de inanamam ya."

"İnanmanızı istemiyorum ki. Yorgun oldum mu aklıma eseni söylerim ben... Kendim bile dinlemem söylediğimi."

"Her neyse, şimdi iyice anımsamaya çalışın: Geçen pazar ne yaptınız? Yattınız mı, yoksa konsere mi gittiniz?"

Bir an şaşırıp kalıyordu.

"Bilmiyorum artık" diyordu sonra, "ne bileyim, siz bu yargıç havasına girdiniz mi aklım başımdan gidiyor."

Böyle konuşmalardan sonra çok mutsuz oluyordum; zamanını doldurmuş olan (biliyordum bunu) kaygı verici bütün dostlarını bir bir aklımdan geçiriyordum. Odile'e gelince, her şey gibi bu atışmaları da kolayca unutuveriyordu. Sabah somurtkan, içine kapalı bırakıyor, akşam keyifli buluyordum. "Bakın, sevgilim, olamaz, olmayacak böyle; ayrılmayı düşünmemiz gerekiyor. İstemiyorum bunu, ama o zaman bir çaba harcamalı, başka türlü olmalısınız" demeye hazır geliyordum. Yeni bir giysi içinde bir genç kız karşılıyordu beni, öpüyordu: "Biliyor musunuz, diyordu, Misa telefon etti, Oeuvre tiyatrosuna üç bileti varmış, *Bebek Evini*'ni görmeye gideceğiz." Ben de, aşkın, zayıflığın etkisiyle, bu gerçeğe uymayan avutucu düşleme boyun eğiyordum.

Acı çektiğimi belli edemeyecek kadar gururluydum. Hele ailemin insanları hiç mi hiç bilmemeliydi bunu. Bu ilk yıl süresince olanları yalnız iki kişi sezmiş gibi geldi bana. Birincisi amcamın kızı Renée'ydi, çok az görüştüğümüz için fazlasıyla şaştım buna: Ailemizi en azından benim evlenmem kadar, hem de uzun zaman sinirlendirmiş olan, bağımsız bir yaşam sürüyordu. Vittel'de her yıl bir kür yapan Pierre amcamın gene burada bulunduğu bir sırada, Parisli bir hekim ve karısıyla tanışmış, bu çifte bağlanmıştı. Renée daha ilk gençliğinden beri dikbaşlı bir kızdı, Marcenatların törelerini hiç mi hiç sevmezdi. Paris'te, yeni dostlarının yanında kalmayı, hem de her seferinde biraz daha fazla kalmayı alışkanlığa dönüştürmüştü. Doktor Prud'homme zengin bir adamdı, hekimlikle uğraşmıyor, kanser üzerinde araştırmalar yapıyor, karısı da kendisiyle birlikte çalışıyordu. Renée'nin babasından geçme bir yanı vardı (ona ne kadar çok benziyorsa, o kadar az anlaşıyordu onunla): İyi yapılan işleri severdi. Dostlarının aracılığıyla girdiği bilginler ve hekimler çevresinde çabucak benimsenivermişti. Yirmi bir yaşında, babasından drahomasını, bir de Paris'te yaşamasına izin vermesini istemişti. Birkaç ay süresince ailemizle bozuşmuştu. Ama Marcenatlar ana babalarla çocukları birleştiren yıkılmaz aşk düşüne fazla bağlıydılar, ilgisizlik gerçeğine uzun zaman katlanamazlardı. Kızının kararlarının kesinliğine iyice aklı yatınca, Pierre amcam barışı sağlamak için uzlaşmaya girişmişti. Arada sırada hâlâ öfke bunalımlarına tutuluyordu ya bu bunalımlar gittikçe daha kısa sürüyordu; o zaman evlenmesi için yalvarıyordu kızına; o da isteği geri çeviriyor, bir daha Chardeuil'e adımını bile atmayacağını söyleyerek gözdağı veriyordu; amcamla yengem çılgına dönüyorlardı o zaman, evlilik sözünü bir daha ağızlarına almayacaklarına söz veriyorlardı.

Renée nişanımızda bulunmuş ve o gün beyaz zambaklardan oluşan çok hoş bir sepet yollamıştı. Bunun beni şaşırttığını anımsıyorum; büyükleri güzel bir armağan vermişti bize; bu çiçekler niçindi? Birkaç ay sonra onunla birlikte Pierre amcada akşam yemeği yemiştik, ben de onu

bize çağırmıştım. Odile'e çok candan davrandı, beni de yolculuk öyküleriyle çok ilgilendirdi. Eski arkadaşlarımın çoğuyla görüşmeyi keseli beri, böylesine sağlam, böylesine bilgi dolu konuşmalar işitmiyordum pek. Kalktığı zaman, kapıya kadar götürdüm kendisini. İçten bir hayranlıkla, "Karın ne kadar güzel!" dedi bana. Sonra hüzünle yüzüme baktı, "Mutlu musun?" diye ekledi, öyle bir sesle sordu ki, mutlu olduğuma inanmadığını anlayıverdim.

Benim için perdeyi bir an kaldıran öbür kadın da Misa oldu. Birkaç ayın sonunda, tutumu oldukça tuhaflaşmıştı. Şimdi Odile'in dostu kalmaktan çok, benim dostum olmaya çalışır gibiydi. Bir akşam, Odile rahatsızdı, yatmıştı (üst üste iki kaza geçirmişti, hiç çocuğu olmayacağı gibi kötü bir olasılık beliriyordu), Misa da onu görmeye gelmişti, yatağın dibindeki sedire, benim yanıma oturdu. Çok yakındık birbirimize, yatağın fazla yüksek tahtası da bizi Odile'in gözlerinden nerdeyse tümüyle gizliyordu, yalnız başlarımızı görebilirdi yattığı yerden. Birdenbire Misa yaklaştı, iyice sokuldu bana, elimi tuttu. Öylesine şaşırdım ki, hâlâ anlayamıyorum nasıl olduğunu. Odile bunu yüzümde görmedi. Çekildi, ama istemeye istemeye, akşam, Misa'yı evine götürürken, birdenbire, elde olmayan bir atılışla usulca öptüm onu. Hiç sesini çıkarmadı.

"İyi etmedik" dedim. "Zavallı Odile'cik..."

Omuz silkti:

"Ha, evet! Odile!" dedi.

Hoşuma gitmedi bu, bundan sonra Misa'ya çok soğuk davranmaya başladım; aynı zamanda da kaygılandım, bu "Ha, evet! Odile!" sözünün "Odile ilgilenmeye değmez" anlamına gelip gelmediğini düşündüm.

IX

İki ay sonra, Misa nişanlandı. Odile Misa'nın seçimine akıl erdiremediğini söyledi bana. Karım bu Julien Godet'yi

fazla bayağı buluyordu. L'École Centrale'ı yeni bitirmiş genç bir mühendisti, M. Malet'nin dediği gibi "bir mevkii yoktu." Misa onu gerçekten sevmekten çok, sevmeye çalışır gibiydi. Oysa, tersine, çok âşıktı. Gandumas'nın yakınında, Guichardie'de kurduğu ikinci bir kâğıt fabrikasına bir müdür arayan babam, Misa'nın evlenmesinden söz edildiğini duyunca, dostumuzun kocasını yanına almayı düşündü. Çok da hoşuma gitmedi bu iş; Misa'ya güvenim yoktu artık, ama yardımda bulunmayı, insanları hoşnut etmeyi seven Odile, babama teşekkür etti, öneriyi de hemen iletti.

"Dikkat edin" dedim, "Misa'yı Limoges'a yolluyor, kendinizi ondan yoksun bırakıyorsunuz."

"Evet, biliyorum, ama bunu onun için yapıyorum, kendim için değil; hem Gandumas'da geçireceğimiz korkunç günlerde görüşürüz gene, bu da benim için bulunmaz bir nimet; sonra, Paris'e gelmek isterse, ana babasının yanında da, bizde de kalabilir nasıl olsa... Hem sonra bu çocuğun da bir şeyler yapması gerek nasıl olsa, biz işe almazsak, Misa'yı alıp Grenoble'a ya da Castelnaudary'ye gidecek."

Misa ile kocası hemen kabul ettiler, kendilerine bir ev bulmak, çevrenin insanlarına sağlık vermek için Odile de kış ortasında Gandumas'ya gitti. Dostları için özveride bulunmak Odile'in özelliklerindendi, yeterince belirtmedim daha bunu.

Bana kalırsa, Misa'nın gidişi bizim için bir yıkım oldu, çünkü Odile'i hiç mi hiç hoşlanmadığım bir topluluğun içine düşürmek, hem de tümden düşürmek gibi bir sonuç verdi hemen. Evlenmemizden önce Odile'in gençlerle başbaşa gezdiği çok olmuştu; Odile'i tiyatroya götürmüşlerdi; kardeşleriyle, kardeşlerinin dostlarıyla yolculuklar yapmıştı. Nişanlanacağımız sırada da büyük bir dürüstlükle bildirmişti bana bunları, bunlardan vazgeçemeyeceğini söylemişti. O sırada yeryüzünde en çok arzuladığım varlıktı; büyük bir rahatlık içinde, bunu doğal bulduğumu, dostlukları karşısında hiçbir zaman bir engel olmayacağımı söylemiştim.

İnsanları verdikleri sözlerden sorumlu tutmak ne kadar haksız, ne kadar saçma bir şey! Bu sözü verdiğim zaman, öylesine sevdiğim bu bakışla, bu gülümsemeyle bir başka adamın karşılaştığını görünce neler duyacağımı aklıma bile getirmemiştim. Odile'in çoğu dostlarının niteliksiz kişiler olmasının da beni çok üzdüğünü söylersem, belki şaşarsınız. Bunun bana güven vermesi gerekirdi, oysa tam tersine, kırıyordu beni. Insan bir kadını benim onu sevdiğim gibi sevince, aşkımız onun görüntüsüne bağlanan her şeyi düşsel değerlerle, düşsel erdemlerle süsler, onunla karşılaştığımız kent, gerçekte olduğundan daha güzel göründüğü, onunla yemek yediğimiz lokanta birdenbire lokantaların en iyisi oluverdiği gibi, rakibimiz de, kendisinden nefret etsek bile, bu ışığa bir şeyler katar.

Yaşamımızı düzenleyen besteci bize rakip nağmesini ayrı olarak duyursaydı, bu nağme, öyle sanıyorum ki, nerdeyse şövalye nağmesi olurdu, biraz alaylı, biraz da biçimi bozulmuş olurdu, o kadar; bu düşmanı kendimize yaraşır bir rakip olarak görmek isteriz, bir kadının bizde uyandırabileceği düş kırıklıklarının en kötüsü, bizi rakiple düş kırıklığına uğratmasıdır. Odile'in yanında zamanımızın en dikkate değer kişilerini bulsaydım kıskanırdım, ama şaşırmazdım; yansız olarak yargılanınca, belki de ötekilerden daha sıradan olmayan, ama kendisine de yakışmayan gençlerle çevrildiğini görüyordum; öte yandan, kendisi de seçmiş değildi bunları.

"Neden böyle yosmalık ediyorsunuz, Odile?" diyordum "Çirkin bir kadın gücünü denemek isterse, buna aklım yatar. Ama siz... Hemen kazanacağınız bir oyun bu; acımasızlık bu, sevgilim, dürüstlüğe uymayan bir şey... Seçimleriniz de öyle tuhaf ki üstelik... Örneğin şu Jean Bernier ile Tanrı'nın günü görüşüyorsunuz... Bu adamın nesi ilgilendirebilir sizi? Çirkin, kaba..."

"Eğlendiriyor beni."

"Nasıl eğlendirebilir o sizi? İnce bir kadınsınız siz, beğenisi olan bir insansınız. Şakaları da askerliğimi bitireliberi

hiç işitmediğim, yanınızda söylemeyi göze alamayacağım türden."

"Kuşkusuz haklısınız; çirkin, belki de bayağı (ben öyle düşünmüyorum ya), ama hoşlanıyorum onunla görüşmekten."

"Onu sevmiyorsunuz ya!"

"A! Daha neler! Delirmişsiniz siz! Bana dokunmasına bile katlanamam, bir sümüklüböcek etkisi yapıyor üzerimde."

"Sevgilim, belki siz onu sevmiyorsunuz, ama o sizi seviyor; gözlerimle görüyorum bunu. İki adamı birden üzüyorsunuz, hem onu, hem beni; ne geçiyor elinize?"

"Siz de herkesi bana tutkun sanıyorsunuz... O kadar güzel değilim..."

Bunu öyle sevimli bir yosmaca gülümsemeyle söylüyordu ki, ben de gülümsüyordum. Öpüyordum onu.

"Peki, sevgilim, o kadar sık görüşmeyeceksiniz artık, değil mi?"

Kapalı havasına bürünüyordu.

"Böyle bir şey söylemedim size."

"Söylemediniz, ama ben sizden rica ediyorum... Ne yitireceksiniz? Ama ben mutlu olurum. Umurunuzda bile olmadığını da kendi ağzınızla söylüyorsunuz."

Şaşırır gibi oluyor, düşünüyor, sonra rahatsız bir gülümsemeyle:

"Bilmiyorum, Dickie" diyordu, "Öyle sanıyorum ki, başka türlü yapamam... Hoşlanıyorum bundan."

Zavallı Odile! Bu sözü söylerken öyle çocuksu, öyle içten bir görünüşü vardı ki. O zaman, o boşuna ve korkunç mantığımla, "başka türlü yapmanın" kolay olduğunu kanıtlıyordum ona...

"Sizi yıkan, kendinizi olduğunuz gibi kabul etmeniz" diyordum, "sanki yaratılışımızı hazır alıyormuşuz gibi. İnsan kişiliğini biçimlendirebilir, onu yeniden kurabilir."

"Öyleyse kendi kişiliğinizi yeniden kurun."

"Ben hazırım denemeye. Ama siz de deneyerek bana yardım edin."

"Hayır bunu yapamayacağımı çok söyledim size. Hem denemek de gelmiyor içimden."

Şimdiden uzaklarda kalmış bu zamanı düşünüyorum da onu bu tutuma zorlayan şey derin bir içgüdü değil miydi diyorum kendi kendime. İstediğim gibi değişmiş olsaydı, onu aynı oranda sever miydim gene? Bu tür kavgalar can sıkıntısını her ikimiz için de olanaksız kılmamış olsaydı, bu küçük, bu boş yaratığın sürekli varlığına katlanabilir miydim? Öte yandan, bunu hiç denemediği de doğru değildi. Kötülükten hoşlanan bir insan değildi Odile. Beni mutsuz gördü mü, iyileştirmek için her şeye hazır olduğunu sanırdı, ama gururuyla zayıflığı iyiliğinden daha güçlüydü, yaşayışı değişmezdi.

"Fetih havası" diye adlandırdığım havasını iyice tanımıştım. Bu havasına girdi mi her zamanki neşesi biraz daha artar, gözleri daha bir parlar, yüzü daha bir güzelleşir, her zamanki bitkinliğini yenerdi. Bir adamdan hoşlandı mı, bunu kendisinden önce sezerdim. Korkunç bir şeydi... O zaman, bazı bazı, Floransa'da söylediği sözü düşünürdüm: "Fazla candan davrandım, bu yüzden, benimle evlenince, davranışımın fazla hafifleşmesinden korkarsınız belki de"...

Bu acı dönem üzerinde sık sık dururum hâlâ, Odile'in, yosmaca davransa bile, bana sadık kaldığını, biraz daha becerikli davranmakla aşkını yitirmemiş olabileceğimi düşünmek çok üzer beni. Ama insan Odile karşısında nasıl davranacağını kolay kolay bilemezdi ki. Sevecenlik canını sıkar, onda beklenmedik, ufak da olsa düşmanca tepkiler uyandırırdı; tehditler daha şiddetli şeyler yapmasına yol açabilirdi.

Yaratılışının en değişmez özelliklerinden biri de tehlike aşkıydı. Bir yatta fırtınanın önünde sürüklenmek, çetin bir yolda bir yarış arabası kullanmak, at üstünde fazla yüksek engellerden atlamak en hoşlandığı şeylerdi. Bir sürü gözüpek delikanlı dönerdi çevresinde. Ama hiçbiri ötekilerden üstün tutulur gibi görünmüyordu, ne zaman konuşmalarını işitsem, Odile'in dostluklarının havası bir spor arkadaş-

lığı havasıymış gibi gelirdi bana. Öte yandan, bu çocukların Odile'e yazdığı birçok mektup şimdi elimde (nedenini açıklayacağım size); bunların hepsi de çapkınca konuşmaları hoşgördüğünü, gözyumduğunu, ama hiçbir zaman boyun eğmediğini gösteriyor.

"Şaşılası Odile, diye yazıyordu biri, hem öylesine çılgın, hem de öylesine arı, benim beğenime uymayacak ölçüde arı Odile." Başka biri, içli ve dindar bir ufak Ingiliz de şöyle diyor: "Sevgili Odile, bu dünyada sizi hiçbir zaman elde edemeyeceğim kuşku götürmediğine göre, öbür dünyada yanınızda olacağımı umarım." Ama, söyledim size, çok geç öğrendim bunları, o sıralarda böylesine serbest bir yaşamın arılığına inanamıyordum.

Ona karşı iyice dürüst olmak için, unuttuğum bir ayrıntıyı da eklemeliyim. Evliliğimizin başında, eski ve yeni dostluklarına beni de karıştırmaya çalışmıştı; bütün dostlarını seve seve paylaşırdı benimle. Size sözünü ettiğim İngilizi de ilk yaz tatilimiz sırasında Biarritz'de tanımıştık. Banjo yeni bir çalgıydı o zamanlar, Odile'e banjo dersleri vererek, zenci şarkıları söyleyerek eğlendirmişti onu. Sonra, yola çıkarken de bu banjoyu Odile'e armağan etmek istemişti, çok sinirlenmiştim. On beş gün sonra, Odile:

"Dickie, küçük Douglas'tan Ingilizce bir mektup aldım; şunu okuyup da ona yanıt vermeme yardım eder misin?" demişti.

Hangi şeytan aklımı çeldi, bilmiyorum; pek tutamadığım bir öfkeyle, yanıt vermeyeceğini umduğumu, Douglas'ın salağın biri olduğunu; canımı sıktığını söyledim... Yanlıştı hepsi; Douglas görgülü bir insandı, cana yakındı, evlenmemden önce olsa, çok hoşlanırdım ondan. Ama artık karım, bir şey söyledi mi benden neler gizlediğini anlamaya çalışıyordum hemen, bunu bir alışkanlık durumuna getiriyordum. Söylediklerinde ne zaman karanlık bir nokta bulsam, neden karanlık olmasını istediğini açıklayan, şaşırtıcı bir kurama saplanıyordum. Yalan söylediğini sezdiğime inandım mı acılı bir sevinç, şehvetli bir acı duyuyordum.

Belleğim oldukça zayıftır genellikle; Odile'in öyküleri söz konusu olunca, şaşılacak ölçüde güçlüydü. En ufak tümcelerini bile aklımda tutuyor, birbirleriyle karşılaştırıp tartıyordum. "Nasıl, o terziye provaya mı gittiniz? Ama bu dördüncü prova olacak!" dediğim oluyordu. "Salı, perşembe, cumartesi günleri gitmiştiniz." Yüzüme bakıyor, hiç rahatı kaçmadan gülümsüyor, sonra yanıt veriyordu: "Sizde şeytansı bir bellek var..." Hem oyuna geldiğimi sezerek utanıyor, hem de kurnazlığını ortaya çıkardığımı sezdiğim için gururlanıyordum. Öte yandan, buluşlarımın bir yararı da yoktu, eyleme geçmiyordum hiçbir zaman, geçmek istemiyordum, Odile'in gizemli sakinliği de hiçbir kavgaya yol açmıyordu. Hem mutsuzdum, hem tutkuyla sarılıyordum bu işe.

Sorunu sertçe kesip atmama, örneğin Odile'in bazı dostlarıyla görüşmesini yasak etmeme engel olan da umutsuz yorumlarımın beni düşürdüğü gülünç yanlışlıkları anlamamdı. Örneğin birkaç hafta boyunca, başağrılarından, yorgunluktan yakındığını, birkaç gün kırda kalmak istediğini söylediğini anımsıyorum. O sırada Paris'ten ayrılmam olanaksızdı; onu bırakmaya da uzun süre karşı çıktım. Dikkat edin, hasta olduğunu kabul etmemekle düştüğüm bencilliğin farkında bile olmadım.

Sonunda razı olmanın, istediği gibi Chantilly'ye gitmesine izin verip ertesi akşam onu birdenbire bastırıvermenin daha kurnazca bir şey olacağı geldi aklıma. Onu yalnız bulmazsam (yalnız bulmayacağımdan da kuşkum yoktu), hiç değilse en sonunda kesin bir şeyler öğrenecektim, daha önemlisi, eyleme geçebilir, ağzını kapatabilir, onu bırakabilirdim (çünkü bunu arzular gibiydim, oysa yanlıştı). Gitti. İkinci gün, bir araba kiraladım (bir yıkım sezdiğim için, şoförümün buna tanık olmasını istemiyordum), akşam yemeğinden sonra Chantilly'nin yolunu tuttum. Yolun yarısına doğru, adama Paris'e dönmesini söyledim, ama merak fazla kemiriyordu içimi, üç kilometre sonra gene Chantilly'ye çevirttim arabanın yönünü. Otelde, Odile'in odasının numarasını sordum. Vermek istemediler. Bence bunun nedeni

fazlasıyla açıktı. Kâğıtlarımı gösterdim; kocası olduğumu kanıtladım; en sonunda bir garson beni onun odasına götürdü. Onu yalnız buldum; kitaplarla doluydu çevresi, sayısız mektuplar yazmıştı. Ama bu sahneyi düzenleyecek kadar zamanı olmamış mıydı?

"Nelere çalışıyor aklınız!" dedi acıyarak... "Ne sanıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz?... Bir adamla olmamdan mı? Adamı ne yapayım istiyorsunuz... Yalnız olmak için yalnız olmak istememi anlamıyorsunuz siz. Hatta tümüyle içten olmamı isterseniz, en çok istediğim şey sizi birkaç gün görmemek. Korkularınızla, kuşkularınızla beni öylesine yoruyorsunuz ki, sorgu yargıcının karşısında bir sanık gibiyim, sözlerime dikkat etmek, çelişkiye düşmemeye çalışmak zorundayım... Burada, çok tatlı bir gün geçirdim, okudum, düş kurdum, uyudum, ormanda dolaştım. Yarın da şatoya gidip minyatürleri göreceğim... Öylesine basit ki bütün bunlar, bir bilseniz."

Ama ben daha şimdiden: "Şimdi başarısından güç aldı, gelecek sefere sevgilisini de tehlikesizce getirebilir?" diye düşünüyordum.

Ah! Odile'in bu sevgilisinin neyin nesi olduğunu anlamak için ne çok uğraştım! Karımın ruhunda, sözlerinde açıklanmaz bulduğum ne varsa, bunlardan oluşturuyordum onu. Odile'in tümcelerini çözümlemek konusunda inanılmaz bir ustalık kazanmıştım. Azıcık ince bir düşünce belirtmeyegörsün, hemen kapıp bilinmedik adama sunuyordum. Çok tuhaf ilişkiler kurulmuştu karımla aramda. Bütün düşüncelerimi açıyordum şimdi ona, hakkındaki en ağır düşüncelerimi bile. Nerdeyse hoşgörülü bir dikkatle, biraz sinirli bir biçimde dinliyordu, ama böylesine büyük bir merak ve ilgi konusu olduğu için gururlanmıyor da değildi.

Gene sağlığı iyi değildi, şimdi çok erken yatıyordu. Nerdeyse bütün akşamları yatağının yanında geçiriyordum. Garip, ama oldukça hoş akşamlardı bunlar. Yaratılışındaki kusurları açıklıyordum ona, gülümseyerek dinliyordu, sonra elini uzatıyor, elimi avucunda tutarak:

"Zavallı Dickie" diyordu, "kötü, budala, gururlu, hoppa bir kızcağız için ne çok üzüntü bu böyle... Öyle ya, bütün bunlar var bende, değil mi?"

"Hiç de budala değilsiniz" diyordum, "çok akıllı sayılmazsınız... Ama şaşırtıcı sezişleriniz var, üstün bir beğeniniz var."

"Ya!" diyordu Odile, "beğenim varmış. Ne de olsa bir şeylerim kalmış demek. Bakın, Dickie, geçenlerde bulup da çok sevdiğim birkaç İngilizce dize okuyayım size."

Çok ince ve doğal bir beğenisi vardı, sıradan bir şeyden hoşlandığı enderdi, ama bana okuduğu şiirlerin seçiminde bile, kaygılı bir şaşkınlıkla, aşk tadı, derin bir tutku bilgisi, bazı bazı da ölüm isteği seziyordum. Özellikle sık sık yinelediği bir sekizliği anımsıyorum:

From too much love of living,
From hope and fear set free,
We thank, with brief thanksgiving,
Whatever Gods may be,
That no life lives forever,
That dead men rise up never,
That even the weariest river
Winds somewhere safe to sea.

Hayatı ziyadesiyle severiz
Umut ve korkudan azadeyiz
Şükran duyar bir kısa teşekkür ederiz
Artık hangi tanrılaraysa, çünkü
Hangi hayat sonsuzdur ki
Ve en çelimsiz nehir bile
Kavuşur eninde sonunda denizine

"*The weariest river...*" diye yinelerdi sık sık, "en çelimsiz nehir, çok seviyorum bunu... En çelimsiz nehir benim, Dickie... Usul usul denize doğru gidiyorum."

"Çıldırmışınız siz" derdim ona, "siz yaşamın ta kendisisiniz."

"Yok, öyle görünürüm" derdi Odile o zaman, gülünç, acılı bir buruşma belirirdi yüzünde, "ama çok çelimsiz bir nehirim."

Böyle bir akşamdan sonra, yanından ayrılırken:

"Gerçekte tüm kusurlarınızla birlikte, sizi seviyorum, Odile" derdim.

"Ben de, Dickie" derdi.

X

Babam çoktandır kâğıt fabrikalarımız için bir İsveç yolculuğuna çıkmamı istiyordu. Bu ülkeden simsarlar aracılığıyla ağaç hamuru alıyorduk; doğrudan doğruya görüşünce en iyi fiyatı sağlayacağımız açıktı, kendi sağlığı İsveç'e gitmesine elverecek kadar iyi değildi artık. Bense Odile de benimle gelmedikçe gitmeye yanaşmıyordum, ama Odile hiç istekli görünmüyordu. Gelmek istememesine kuşkuyla bakıyordum. Yolculuğu severdi. Almanya ile Danimarka'yı trenle geçmek istemezse, Havre ya da Boulogne'dan vapurla gitmeyi öneriyordum, bundan hoşlanması gerekirdi.

"Hayır, yalnız gidin" dedi; "İsveç beni hiç çekmiyor, çok soğuk."

"Hiç de öyle değil. Odile, çok güzel bir ülke... Size göre manzaralar, yalnızlık, akçamlarla çevrili, kocaman göller, eski şatolar."

"Öyle mi diyorsunuz? Hayır, bu sıralarda Paris'ten ayrılmak gelmiyor içimden... Ama babanız bu yolculuğu dayattığına göre, siz de gidin. Benden başka kadınlar görmek iyi gelir size. İsveç kadınları çok hoştur, iri, solgun sarışınlar; tam size göre... Aldatın beni..."

En sonunda, bu yolculuğa çıkmamak kaçınılmaz oldu. Odile'e alçakgönüllülükle, kendisini Paris'te yalnız bırakacağımı düşündükçe tüylerimin ürperdiğini söyledim.

"Ne tuhafsınız, evden çıkmayacağım, söz size" dedi; "okuyacak bir sürü kitabım var, yemeklerimi de annemde yerim." Kaygılar içinde yola çıktım, ilk üç günüm çok zor geçti. Uzun Paris-Hamburg yolculuğu sırasında, Odile'i düşlüyordum, odasındaydı, yüzünü göremediğim bir adamı içeriye alıyordu, adam piyanoda sevdiği tüm parçaları çalıyordu ona. Odile'i güleç, canlı olarak getiriyordum gözlerimin önüne, bir zamanlar bana adanmış olan, şimdi de kavrayıp yakalamak, kapatmak, yalnız kendim için saklamak istediğim şu mutluluk havasıyla süslüydü yüzü. Dostlarından hangisi Paris'te alıkoymuştu onu? Şu budala Bernier mi, yoksa kardeşlerinin arkadaşı olan şu Amerikalı, şu Landsdale dedikleri mi? Malmö'de pırıl pırıl cilalanmış yeni tren beni sonunda karanlık düşlerimden sıyırdı. Stockholm'de, Odile'den bir mektup aldım. Çok tuhaftı Odile'in mektupları; küçük kızlar gibi yazardı. Şöyle diyordu: "Çok sakinim. Hiçbir şey yaptığım yok. Yağmur yağıyor. Kitap okuyorum. *Savaş ve Barış*'ı yeniden okudum. Öğle yemeğini annemde yedim. Anneniz geldi." Böyle sürüp gidiyordu işte, hiçbir şey anımsatmayan, küçük küçük tümcelerle; ama bu tümceler, bilmem neden, belki de boşlukları ve safça yalınlıkları dolayısıyla, yatıştırıcı bir etki yapıyordu üzerimde. Sonraki günler bu gevşeme izlenimini daha da artırdı. Tuhaftı, Odile'i Paris'te olduğundan daha çok seviyorum. Ciddi, biraz bitkin geliyordu gözlerimin önüne, içinde hiç kuşkusuz güzel bir karanfil ya da bir gül bulunan bir vazonun yanına uzanmış, kitap okuyordu. Çılgınlığıma karşın, çok açık görüşlü olduğum için "Ama neden acı çekmiyorum?" diyordum kendi kendime. "Üzgün olmam gerekirdi. Hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Şimdi serbest, hem de ne isterse onu yapıyor." Anlıyorum ki, ayrılık bir yandan, daha önceden de bildiğim gibi aşkın billurlanmasına yardım ederken, bir yandan da kıskançlığı bir zaman için uyutuyordu, çünkü üzerlerine o tehlikeli, o korkunç yapılarını kurduğu bütün o ufak olayları, bütün o gözlemleri aklın elinden alarak onu sakinliğe, rahatlığa zorluyordu. Sonuçlandırmam gereken işler, İsveç kırlarında yolculuk etmek zorunda bı-

raktı beni; büyük koru sahiplerinin şatolarında kalıyordum; ülkenin içkilerini sunuyorlardı; likörlerini ikram ediyorlardı, havyar, isli sombalığı ikram ediyorlardı, kadınların soğuk, billursu bir parıltıları vardı; Odile'i ve yaptıklarını aklıma bile getirmeden koca günler geçirdiğim oluyordu. Hepsinden çok bir akşamı anımsıyorum. Akşam yemeğini Stockholm dolaylarında, kırda yemiştim, yemekten sonra, ev sahibem bahçede bir gezinti önermişti. Kürklere bürünmüştük tepeden tırnağa. Hava buz gibiydi. İri yarı, sarışın uşaklar dövme demirden bir parmaklıklı kapıyı açmışlardı, gece güneşinin altında hafiften parlayan, donmuş bir gölün kıyısına gelmiştik. Yanımdaki kadın başdöndürücü ve şendi; daha birkaç dakika önce, öyle hafif bir incelikle prelüdler çalmıştı ki, gözlerim yaşarmıştı. Bir saniye süresince, olağanüstü bir mutluluk izlenimi uyandı içimde. "Dünya ne güzel, diye düşündüm, mutlu olmak ne kolay." Paris'e dönmek, hayaletlerimi yeniden hortlattı. Odile'in uzun yalnızlık günleri konusundaki öyküleri öylesine yalındı ki, geniş, çölümsü alanları doldurmak için, en dayanılmaz varsayımları getiriyorlardı akla.

"Bütün bu zaman boyunca ne yaptınız?"

"Yazdım ya size: *Savaş ve Barış*."

"On beş günü bir romanı yeniden okumakla geçirmediniz ya!"

"Hayır, başka şeyler de yaptım; çekmecelerimi yerleştirdim, kitaplarımı düzelttim, eski mektuplara yanıt verdim, terzilere gittim."

"Kimi gördünüz peki?"

"Hiç kimseyi. Yazdım size: Annenizi, kendi annemi, kardeşlerimi, Misa'yı... Sonra bol bol da müzikle uğraştım." Biraz canlandı, bana İspanyol müziğinden, Albeniz'den, Granados'tan söz etti, yeni keşfetmişti bunları.

"Ha, bakın Dickie, *Büyücünün Çırağı*'nı dinlemeye götürmeliyim sizi... Öyle ustaca bir şey ki."

"Goethe'nin baladının öyküsü üzerine kurulmuştur" dedim.

Odile ateşli ateşli:

"Evet" diye yanıt verdi. Yüzüne baktım, Nerden biliyordu bu baladı? Odile'in Goethe'yi hiç okumadığını biliyordum. Kiminle gitmişti konsere? Kaygımı yüzümden okudu.

"İzlencede yazılıydı" dedi.

XI

İsveç'ten dönüşümden sonraki salı günü, akşam yemeğini Cora teyzede yedik. Ayda iki kez çağırırdı bizi, ailemiz içinde Odile'in biraz sevgi duyduğu tek insan oydu. Cora teyze, Odile'i bir sofranın hoş süsü gibi görüyor, ona iyi davranıyor, bana da evleneli beri sessizleştim diye serzenişte bulunuyordu. "Donuksun" diyordu, "karınla da gereğinden fazla ilgileniyorsun; akşam yemeklerinde çiftler ancak ilgisizlik dönemi başladıktan sonra çekilir duruma gelir. Odile çok hoş, ama sen ancak iki, belki de üç yıl sonra gireceksin kıvamına; neyse, bu kez İsveç'ten döndün, kendini göstereceğini umarım."

O akşam yemeğinde gözleri kamaştıran ben olmadım, iyi tanıdığım bir çocuk kamaştırdı. André Halff'ın dostuydu, eskiden onun evinde karşılaşmıştık. André Halff görülmedik bir saygı, bir korku, bir alay karışımıyla söz ederdi ondan. Onu Marceau Caddesi'ne getiren de Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanı Amiral Garnier'ydi. François de Crozant'dı adı, güverte teğmeniydi, Uzakdoğu'dan geliyordu. O akşam Japonya görünümlerini anlattı, Conrad'dan, Gauguin'den öyle güçlü, öyle canlı bir şiirle söz etti ki, pek hoşlanmadığım bir insan olmasına karşın, ona hayranlık duymaktan kendimi alamadım. Onu dinlerken, André'nin anlattığı ayrıntıları yavaş yavaş anımsıyordum. Birkaç kez Doğuda kalmıştı, Toulon yakınlarında, yolculuklarından getirdiği nesnelerle dolu bir evi vardı. Besteler yaptığını, Çin tarihinden alınmış bir konu üzerinde garip bir opera yazdığını biliyordum. Belirsizce olsa bile, sporcular çevresinde otomobille birkaç hız rekoru kırdığını ve

deniz uçaklarına binmiş ilk deniz subaylarından biri olduğunu da biliyordum.

Tutkun adam sevdiği kadının duyguları karşısında aşırı ölçüde duyarlıdır; tepkisini de hemen gösterir. Masanın öbür ucunda ve benimle aynı yanda oturan Odile'i göremiyordum, ama şu sırada yüz görünüşünün nasıl olduğunu, François'nın anlattıklarını nasıl aşırı bir ilgiyle dinlediğini biliyordum. Çok iyi anımsıyorum o akşam yemeğini. Duygularım biricik kızını her şeyden çok seven, ama kaçınılmaz ve acı koşullar sonucunda onu korkunç bir salgına uğramış bir çevreye getirdiğini farkeden, umutsuz bir çabayla onu hastalık kapmadan kurtarmak isteyen bir babanın duygularıydı. Yemekten sonra, Odile'in François ile aynı toplulukta bulunmasını önleyebilirsem, çok iyi bildiğim, onun ilgisini çekeceğinden kuşku duymadığım kimi özelliklerini hiç kimse anlatmazsa, belki de geceyarısı mikropların en korkuncunu kapmamış olarak götürebilirdim onu.

Kendi becerikliliğimle olmasa bile eriştim bu şansa: Yemekten hemen sonra Hélène de Thianges kaptı François'yı, Cora teyzenin yalnızlığa susamış çiftlere ayırdığı Çin salonuna götürdü. Ben de bu zaman süresince, tam da François konusunda, güzel bir kadınla, Yvonne Prévost'la garip bir konuşmaya giriştim, onun da kocası denizci, güverte yüzbaşısıydı, bakanlıkta amiralle birlikte çalışıyordu.

"Crozant sizi ilgilendiriyor mu?" dedi bana... "Toulon'da çok karşılaştım onunla. Babam denizcilik başkanıydı orada, tüm genç kızlık yaşamım orada geçti. Erkeklerin Crozant'ı yapmacık bulduklarını anımsıyorum, hatta kimileri dürüst olmadığını da söylerdi, ama kadınlar ardından koşup dururdu. Ben çok gençtim, ama anlatılanları işitirdim."

"Anlatın, merak ettim."

"Pek bir şey kalmamış aklımda; çok nazlıydı anlaşılan; bir kadına tutkuyla bağlanır görünürdü; asılır da asılırdı; mektuplar, çiçekler yağdırır, sonra birdenbire kadını bırakır, kadın daha bu değişikliğin nedenini bile anlayamadan o bir başkasıyla ilgilenmeye başlardı... Görülmedik bir di-

siplin içinde yaşardı. Formda kalmak için, her gece onda yatardı, saat on oldu mu dünyanın en güzel kadınını bile kapı dışarı ettiğini ileri sürerlerdi... Aşk konusunda çok acımasızdı, bütün bunları kendisi için olduğu gibi başkaları için de önemsiz bir oyun sayar gibi görünürdü. Bu huyuyla ne acılar çektirtmiştir, siz düşünün artık."

"Evet, anlıyorum. Ama ne diye severler onu?"

"Ha! Orası başka... Bakın, onu seven bir dostum vardı: 'Korkunç bir şeydi, ama uzun zaman iyileşemedim' demişti bana. Öyle anlaşılmaz, öyle bağlayıcı, öyle dediği dedikti ki! Bazen sert ve soğuk, ama bazen de öylesine yumuşak, öylesine yalvarıcıydı... Bana acıdan başka birşey veremeyeceğini anlayıncaya kadar aylar geçti."

"Kurtuldu mu dostunuz?"

"Evet, hem de çok güzel kurtuldu, şimdi gülerek söz ediyor bundan."

"Şimdi de tılsımlarını Hélène de Thiages üzerinde mi deniyor dersiniz?"

"Elbette, ama şimdi kendisinden üstün bir oyuncu var karşısında. Öte yandan, onun gibi kibar çevrede bir yeri olan, genç bir kadın bundan sakınsa iyi eder. François girdiği kadın yaşamlarını yıkar da geçer, çünkü aşklarını herkese anlatmadan duramaz. Toulon'da, yeni bir kadını kafese koydu mu, ertesi gün bütün kent öğrenirdi bunu."

"Ama iğrenç bir insan bu sizin François."

"Yok, hayır, çekici yanları çoktur, ama böyledir o" dedi.

Hemen her zaman kendi mutsuzluğumuzu kendi elimizle hazırlarız. Odile'e François'dan söz etmemeye karar vermekle akıllılık etmiştim. Nasıl oldu da arabada ona bu konuşmadan söz etmeden duramadım? Odile'i ilgilendirmek, söylediğime candan bir ilgi gösterdiğini görmek, çekimine dayanamadığım bir hazdı da ondan herhalde, belki bir de François'yı böyle sert bir biçimde yermenin Odile'i ondan bir daha yaklaşmamasıya uzaklaştıracağı gibi çılgın bir düşe kapıldığımdan.

Ben susunca, Odile:

"Besteciymiş, öyle mi?" dedi.

Önemsizce şeytanı çağırmıştım. Kovmaya gücüm yetmezdi artık. Geri kalan zamanı onun hakkında tüm bildiklerimi ve tuhaf yaşama biçimini anlatmakla geçirmek zorunda kaldım.

Odile ilgisizce:

"Onu tanımak ilginç olmalı" dedi. "Bir gün bize çağırmak istemez miydiniz?"

"Memnunlukla, bir daha karşılaşırsak çağırırım. Ama Toulon'a dönmesi gerek. Beğendiniz mi onu?"

"Hayır, kadınlara saydam nesnelermiş gibi bakması hiç hoşuma gitmedi."

On beş gün sonra, Cora teyzede gene gördük onu; denizciliği bırakıp bırakmadığını sordum.

O sert, o nerdeyse küstah havasıyla:

"Hayır" dedi, "hidrografi dairesinde altı aylık bir staj yapıyorum."

Bu kez Odile'le uzun bir konuşmaya daldı; aynı işlemeli kanepe üzerinde, birbirlerine doğru eğilerek ateşli ateşli konuşmaları hâlâ gözlerimin önündedir.

Dönüşte, Odile sessizdi.

"Ee, benim bahriyeliye ne diyorsunuz?" diye sordum.

"İlginç" dedi Odile, eve gelinceye kadar da hiç konuşmadı.

XII

Birkaç salı art arda, Cora teyzenin evinde, François ile Odile sofradan kalkar kalkmaz Çin salonuna çekildiler. Elbette çok acı çekiyordum, ama hiç renk vermemeye çalıştım. Öbür kadınlarla François'yı konuşmaktan kendimi alamıyordum; sonra Odile'e anlatmak üzere, onu bayağı bulduklarını söyleyeceklerini umuyordum. Ama, tam tersine, hemen hepsi hayranlık duyuyordu ona. Odile'in akıl-

lılığı dolayısıyla Minerva diye adlandırdığı mantıklı Hélène de Thianges bile:

"Hayır, inanın çok çekici bir insan" dedi.

"Peki, ama nesi çekici? Anlattıklarını ilgiyle dinlemeye çalışıyorum boşu boşuna; hep aynı şeyi söylüyormuş gibime geliyor. Çin Hindi'nden, fetihçi halklardan, Gauguin'in 'zorlu' yaşamından söz ediyor... Birinci kez, çok ilginç olduğunu sandım. Sonra bunun bir numara olduğunu farkettim; bu numarayı da bir kez görmek yetiyor."

"Evet, belki. Bir ölçüde haklısınız. Ama öyle güzel öyküler anlatıyor ki! Kadınlar birer büyük çocuktur, Marcenat. Masal duygularını yitirmemişlerdir. Hem onlar için gerçek yaşamın çerçevesi öylesine dardır ki, hep sıyrılmak isterler bundan. Her gün bir evle, mutfakla, konuklarla, çocuklarla uğraşmak öylesine sıkıcıdır ki. Evli adam ya da Parisli bekâr adam da bu ev ve kibar çevre çarkının bir parçasıdır, yeni olan, taze olan hiçbir şey getirmez bize, oysa Crozant gibi bir denizci, tertemiz bir yaratık gibi görünüyor bize, bizi bu yanıyla çekiyor."

"Ama Crozant'ın bu tutumunun, baştan sona, katlanılmaz bir yalancı romantizmden başka bir şey olmadığını düşünmüyor musunuz? Öykülerinden söz ediyorsunuz... Bense tiksiniyorum bu serüvenlerden... hiç kuşkusuz, hepsi kendi uydurması."

"Hangileri?"

"Siz de biliyorsunuz, canım; kendisi gittikten sonra suya atılan Honolulu İngiliz kızın öyküsü; saç örgüsüyle çerçeveli resmini yollayan Rus kızının öyküsü. Beğeni yoksulluğu derim ben buna."

"Ben bu öyküleri bilmiyorum. Kim anlattı size? Odile mi?"

"Yok, canım, herkes anlatıyor, neden Odile anlatacakmış? İçtenlikle söyleyin, siz bunu aykırı, tatsız bulmuyor musunuz?"

"İsterseniz, evet... Gene de, unutulmaz gözleri var. Hem sonra, bütün bu söylediklerniz doğru değil. Siz bir

söylencenin içinden görüyorsunuz onu, kendisiyle konuşun, yapaylıktan çok uzak olduğunu göreceksiniz."

Amiral Garnier, Marceau Caddesi'ne sık sık gelirdi. Bir akşam, onunla yalnız kalacak biçimde bir ayarlama yaptım, Crozant konusunda sorular sordum ona.

"Gerçek bir denizci" dedi. "Geleceğin büyük önderlerinden biri."

François de Crozant'ın bende uyandırdığı tiksinme duygusuyla çarpışmaya, onu daha çok görmeye, yansız yargılamaya karar verdim. Çok güç oldu. Halff'ın evinde tanıdığım sırada, oldukça yukardan bakmıştı bana, yeni karşılaşmamızın ilk akşamında da bu acı izlenimi yeniden bulmuştum. Birkaç günden beri, düşmansı ve kaba sessizliğimin kendisinde uyandırdığı sıkıntıyı yenmek için bir çaba harcar gibiydi. Ama, belki de haklı olarak, şimdi benimle Odile dolayısıyla ilgilendiğini düşünüyordum, bu da beni ona yaklaştırmıyordu, tam tersine.

Bize akşam yemeğine çağırdım onu. İlginç bulmak istiyordum; olmuyordu. Akıllıydı, ama çekingendi gerçekte, kesip atan bir yetke havasıyla bu çekingenliğini yenmeye çalışıyor, bu da beni sinirlendiriyordu. Eski dostlarım André ile Bertrand kadar dikkate değer olmaktan uzaktı, onları büyük bir küçümsemeyle uzaklaştıran Odile, François de Crozant'ın sözlerine neden böyle sürekli bir ilgi gösteriyordu, anlayamıyordum. O görünür görünmez, Odile değişiyor, her zamankinden daha güzel oluyordu. Bir gün, onun önünde, François ile aşk üzerinde bir konuşmamız olmuştu. Sanırım, aşkı çok güzel bir duyguya dönüştürebilecek tek şeyin her şeye karşın ve ölünceye kadar sadık kalmak olduğunu söylemiştim. Odile tuhafıma giden bir bakışla bakmıştı François'ya.

François, görüşlerine her zaman soyut ve madensi bir hava veren o kesik kesik konuşmasıyla: "Sadık kalmanın ne önemi olabilir, anlamıyorum" demişti. "Şimdiki zamanda yaşamak gerek. Önemli olan her andan o anın içinde bulunabilecek gücü çıkarmak. Buna da üç yoldan ulaşılabilir.

Güçle, tehlikeyle ya da istekle. Yok olmuş bir arzunun düşünü sadakatle sürdürmeye çalışmak neden?"

"Gerçek güç ancak sürekli olanda, zor olandadır da ondan. Rousseau arı bir kadının eteğine dokunmanın kolay bir kadını elde etmekten daha ateşli sevinçler verdiğini söyler, *İtiraflar*'ın o satırlarını anımsamıyor musunuz?

"Rousseau bir hastaydı" dedi François.

"Rousseau'dan nefret ederim" dedi Odile.

Bana karşı birleştiklerini sezerek beceriksiz bir şiddetle, beni hiç ilgilendirmeyen Rousseau'yu savunmaya başladım. Üçümüz de anladık ki, bundan böyle, saydam maskeler altında, giz vermeyen, tehlikeli olmayan hiçbir konuşmamız olmayacaktı birbirimizle.

Birkaç kez, François mesleğinden söz ederken öylesine ilgimi çekti ki, düşmanca duygularımı birkaç dakikalığına unuttum. Yemekten sonra, salonda o sallantılı denizci yürüyüşüyle dolaşırken "Dün geceyi neyle geçirdim, biliyor musunuz, Marcenat? Amiral Mahan'ın kitabında Nelson'un savaşlarını incelemekle" diye başladığı zaman, bir zamanlar bana André Halff'ın ya da Bertrand'ın gelişinin verdiği haz sarsıntısını duyuyordum.

"Öyle mi?" diye yanıtlıyordum. "Ama sevdiğiniz için mi yapıyorsunuz bunu, yoksa yararlı olacağını mı düşünüyorsunuz? Denizcilik yöntemleri çok değişmiş olmalı. O yanaşma düzenleri, elverişli rüzgârlar, borda ateşine başlamak için alınacak durumlar... tüm bunların herhangi bir değeri var mı hâlâ?"

"Öyle demeyin" dedi François, "denizde de, karada da zaferi getiren üstünlükler Hannibal'in, Sezar'ın zamanında neyse, bugün de odur. Aboukir'i alın... İngilizlerin başarısını sağlayan neydi? Bir kez, Fransız donanmasını bütün Akdeniz'de arayıp bulamadıktan sonra kovalamayı bırakmayan Nelson'un yılmazlığı; sonra, düşmanı demir atmış, rüzgârını kendi yanına almış durumda bulunca, çabucak karar vermesi. Bu nitelikler, yılmazlık, gözüpeklik, Victory'nin yerini Dreadnought aldı diye değişti mi sanır-

sınız? Hiç de değil, hem hiçbir stratejinin ana ilkeleri değişmez, işte, bakın..."

Masamın üstünden bir kâğıt parçası aldı, cebinden de bir kurşun kalem çıkardı.

"İki donanma... Bu ok da rüzgârın yönü... Burada, bu taramalar, sığ yerler..."

Üzerinden eğildim. Odile de çenesini ellerine dayamış, aynı masada oturuyordu; François'ya hayrandı, zaman zaman da uzun, kalkık kirpiklerinin altından bana bakıyordu.

"Ben bir savaş anlatacak olsam, beni de böyle dinler miydi?" diyordum kendi kendime.

François de Crozant'ın birkaç kez bize gelişi sırasında beni sarsan şeylerden biri de Odile'in öyküler anlatarak, nişanlılığımız sırasında öğrettiğim görüşleri ortaya atarak sık sık parlaması oldu. Hiç söz etmemişti bana bunlardan; hepsini unuttuğunu sanıyordum, ama işte benim zavallı bilgim, bir kadın kafasının erkeksi açıklığıyla başka bir adamı şaşırtmak için yeniden canlanıyordu. Onu dinlerken, bir zamanlar Denise Aubry'nin de aynı şeyi yaptığını ve bir ruhu yetiştirmek için elimizden gelen özeni gösterirken, hemen her zaman bir başkası için çalıştığımızı düşünüyordum.

İşin tuhafı, aralarındaki gerçek bağıntının başlangıcı benim için kısa ve bir ölçüde güvenli bir döneme rastlamasıydı. Birkaç haftadır, gerek benim, gerekse tüm dostlarımızın önünde hiç çekinmeden açık veren François ile Odile, şaşılacak oranda ölçülü davranıyor, birlikte çok az görünüyor, bir salonda da hiçbir zaman aynı toplulukta bulunmuyorlardı. Odile ondan söz açmıyor, kadının biri merakını gidermek için, onun önünde Crozant'ın adını anacak olursa, öyle kusursuz bir umursamazlıkla yanıt veriyordu ki, birkaç hafta süresince ben de aldandım. Yazık ki, Odile'in dediği gibi, kendisi söz konusu olunca, şeytanca sezgilerim vardı; benim, bu tutumun maskesini düşüren mantığı yürütmekte gecikmedim. "Benden uzaklarda serbestçe görüşüyorlar, akşam birbirlerine söyleyecek fazla bir şeyleri kalmıyor da ondan böyle uzak duruyorlar, ondan

böyle pek konuşmazmış gibi davranıyorlar" dedim kendi kendime.

Odile'in sözlerini korkunç bir açık görüşlülükle çözümlemeye alışmıştım, her tümcesinin altında François'yı gizlenmiş buluyordum. François (doktor Pozzi'nin yardımıyla) Anatole France'la yakınlık kurmuştu, her pazar sabahı Villa Said'e gidiyordu. Bunu biliyordum. Odile de birkaç haftadır France'la ilgili en ilginç, en kişisel öyküleri anlatıyordu. Bir gece, Thiangeslarda bir akşam yemeğinden çıkıyorduk. Genellikle sessiz ve kendi havasında olan Odile, France'ın politik görüşlerini coşkuyla açıklayarak dostlarımızı çok şaşırtmıştı.

"Ne kadar göz doldurdunuz, sevgilim" dedim. "Bana hiç anlatmamıştınız bütün bunları. Nerden biliyordunuz?"

"Ben mi?" dedi, hem hoşnut, hem de kaygılıydı. "Çok mu göz doldurdum? Hiç farkına varmadım."

"Bir cinayet değil bu Odile, kendinizi savunmaya kalkmayın. Çok akıllı buldular sizi... Kim öğretti size bütün bunları?"

"Ne bileyim, unuttum gitti. Geçen gün, bir çayda, Anatole France'ı tanıyan biri."

"Ama kim?"

"Unuttum işte! Hiç önem vermemiştim."

Zavallı Odile! Ne kadar beceriksizdi. Her zamanki havasını sürdürmek, kendisini ele verecek hiçbir şey söylememek istiyor, gene de her sözünün yüzeyinde yeni aşkı belirliveriyordu. Görünüşü değişmeyen, otları dik ve sağlam duran, ama üzerinde atılan her adımın tüm toprağı ıslatan hain suyu ortaya çıkardığı şu sulara batmış çayırları düşündürtüyordu bu durum bana. Dolaysız göstergelere, François de Crozant'ın adını anmamaya dikkat ediyor, sözlerinin üzerinde parlayarak, bu adı bütün gözler önünde uçsuz bucaksız, ışıklı oymalar gibi parlatıveren dolaylı göstergeleri görmüyordu. Odile'in beğenilerini, görüşlerini, inançlarını çok iyi bilirdim, bunlardaki hızlı değişmeleri görmek hem ilginç, hem kolay, hem de acıydı benim için.

Çok dindar değildi, ama her zaman dine inanmıştı; her pazar kiliseye giderdi. Şimdi: "Ben İsa'dan önce 4. yüzyılın bir Yunanlısıyım, putperestim" diyordu. Kendi eliyle imzalamışçasına kesin biçimde François'ya yükleyebilirdim bu tümceyi. "Yaşamı nedir ki?" diyordu. Bir çamur damlası üstünde geçirdiğimiz kırk zavallı yıl. Nasıl olur da bunun bir tek dakikasını bile boşuboşuna sıkılmakla geçirmeye kalkarsınız?" diyordu. "François'nın felsefesi, üstelik de bayağı bir felsefe" diye düşünüyordum o zaman. Bazı bazı, tutarsızlığıyla şaşırtan bir ilgi atılımıyla düşüncelerinin gerçek nesnesi arasındaki bağı fark etmek için bir an düşünmem gerekiyordu. Örneğin, hiç gazete okumayan Odile, "Güney'de orman yangını" diye bir başlık görüyor, gazeteyi elimden alıyordu.

"Orman yangınlarıyla ilgilenir misiniz, Odile?"

Gazeteyi geri vererek:

"Hayır" diyordu, "neredeymiş, anlamak istiyordum, o kadar."

O zaman, François'nın Beauvallon'da, çamlar arasındaki evi geliyordu aklıma.

Oyunda saklamak istediği nesneyi odanın ortasına, halının üstüne, herkesin gözleri önüne koyup da bizi sevecenlikle gülümseten bir çocuk gibi, Odile de bence önlemleriyle nerdeyse dokunaklı oluyordu. Dostlarından, akrabalarımızdan öğrendiği bir şeyi anlattı mı kimden duyduğunu hep söylerdi. Ama bu dost François'ysa, "De... dediler ki... Biri bana dedi ki..." derdi. Denizcilikle ilgili konularda şaşırtıcı bir bilgisi olduğunu ortaya koyuyordu bazı bazı. Eskilerden daha hızlı bir yeni kruvazörümüz, yeni tip bir denizaltımız olacağını, İngiliz donanmasının Toulon'a geleceğini bilirdi. İnsanların ağzı açık kalırdı:

"Gazeteler yazmıyor bunu."

Odile ürperir, gereğinden fazla konuştuğunu sezerek geriye çark ederdi:

"Öyle mi? Bilmem... Belki de aslı yoktur."

Ama hep aslı çıkardı.

Kullandığı tüm sözcükler François'nın sözcükleriydi artık. Repertuarını, Hélène de Thianges'a onun konuşmasının bir numaradan başka bir şey olmadığını söylememe yol açan repertuarını şimdi de Odile yineliyordu. "Şiddetli yaşam"dan, fethin sevinçlerinden, hatta Çin Hindi'nden söz ediyordu. Ama Odile'in dumanlı kafasından geçerken, François'nın katı konuları çevrelerinin kesinliğini yitiriyorlardı. Onun ağzında da çok iyi izliyordum bunları, ama büyük bir gölden geçerken kıyılarının katı çerçevesini yitiren, küçük dalgaların kavrayıp sardıkları belirsiz bir gölgeden başka bir şey olmayan bir ırmak gibi, biçimleri bozulmuş olarak görüyordum.

XIII

Birbirini tutan birçok kanıt, Odile'in, François ile sevişmese bile, onunla gizli gizli görüştüğünü kuşku götürmez biçimde ortaya koymaktaydı, gene de onunla hesaplaşmaya karar veremiyordum. Neye yarardı? Odile'e bir yığın ince belirtiyi, yanılmaz belleğimin kaptığı bir yığın söz rastlaşımlarını gösterecektim. Kahkahayı koyverecek, yüzüme sevecenlikle bakacak, "Beni eğlendiriyorsunuz!" diyecekti. Ne yanıt verecektim? Ona gözdağı verebilir miydim? Ondan ayrılmayı istiyor muydum? Ayrıca, görünüşlere karşın, aldanmıyor muydum? Kendi kendimle içten olduğum zaman, yanılmadığımı iyi biliyordum, ama yaşam katlanılmaz oluyordu o zaman, birkaç günlüğüne, akla sığmaz bir varsayıma sarılıyordum.

Çok mutsuzdum. Odile'in tutumu, düşüncesinin gizi, hiç yakamı bırakmayan bir saplantı olup çıkmıştı. Valois Sokağı'nda, büromda, hemen hiç çalışmaz olmuştum, sabahtan akşama kadar başım ellerimde oturuyor, düşlere, düşüncelere dalıyordum; geceleri, çözümlerini gereğinden de iyi gördüğüm bir sürü sorunu kafamda boşu boşuna evirip çevirdikten sonra, sabaha karşı üçte, dörtte uyayabiliyordum ancak.

Yaz geldi. François'nın stajı sona erdi, Toulon'a döndü. Odile çok sakindi, hiç de kederli görünmüyordu, bu biraz yatıştırdı beni. François ona mektup yazıyor muydu, bilmem; ne olursa olsun, hiç mektup görmüyor, Odile'in tümcelerinde o kaygı verici gölgeyi daha seyrek sezinliyordum.

Temmuzda babam Vichy'ye gidip bir kür yapacağı için, tatile ancak ağustosta çıkabilecektim, ama Odile neredeyse bütün kış boyunca rahatsız olduğu için, temmuzu Trouville'de, Choin villasında geçirmesi kararlaştırılmıştı. Gitmesine on beş gün kala:

"Sizin için bir sakıncası yoksa, Cora teyzede kalmayıp daha sakin bir kıyıya gitmek isterim" dedi. "Normandiya kıyılarından nefret ediyorum; çok kalabalık, hele bu ev..."

"Nasıl olur, Odile? Siz kalabalığı yeterince sevmemekle suçlardınız beni, şimdi de kalabalıktan mı korkuyorsunuz?"

"İçinde bulunduğumuz ruhsal duruma bakar. Şu sırada, sakinlik, yalnızlık gerek bana. Brötanya'da bir köşecik bulamaz mıyım dersiniz? Brötanya'yı hiç bilmem, çok güzel olduğunu söylüyorlar."

"Çok güzeldir, evet, sevgilim, ama çok uzak. Trouville'de kalırsanız, pazarları gelip sizi görebilirim, ama oraya gelemem. Öte yandan, Trouville'de bütün villa sizin buyruğunuzda olacak, Cora teyze 1 ağustos'tan önce gelmez... Ne diye değiştirmeli?"

Ama hiç kuşkusuz Brötanya'ya gitmekte kararlıydı, ben boyun eğinceye kadar tatlılıkla döndü durdu bu tasarıya. Anlamıyordum. Toulon'a yaklaşmak isteyeceğini umuyordum; böylesi daha kolay olurdu, çünkü yaz çok kötü geçmişti o yıl, herkes Normandiya'nın rutubetinden dert yanıyordu. Gittiği için kederliydim, ama güven verici bir yöne gitmesi belirli bir haz veriyordu bana. Gara kadar götürdüm onu, oldukça kederliydim. Çok candan davrandı o gün. Peronda beni öptü.

"Sıkılmayın Dickie, eğlenin... İsterseniz, Misa'yla gezin, çok sevinir."

"Misa Gandumas'da."

"Hayır, Paris'e gelecek, bütün hafta annesinde kalacak."

"Siz olmadınız mı, canım evden çıkmak istemiyor... Evde kalıyorum; yapayalnız, karanlığı kemiriyorum."

Bir anne atılımıyla yanağımı okşadı.

"Böyle yapmamalısınız" dedi. "Bunca dikkate değmem ben. İlginç bir yanım yok. Yaşamı gereğinden fazla ciddiye alıyorsunuz, Dickie... Bir oyundur yaşam, başka bir şey değil."

"Keyifli bir oyun değil."

Onun sesinde de bir hüzün belirdi bu kez:

"Hayır" dedi. "Keyifli bir oyun değil. Her şeyden önce de zor. Yapmak istemediği şeyleri yapıyor insan... Binmek zamanı geldi anlaşılan. Allahaısmarladık, Dickie. Üzülmeyeceksiniz değil mi?"

Gene öptü beni, beni kendisine bağlayan şu ışıklı gülümsemelerden biriyle basamaktan geri çevirdi, kompartımanda gözden silindi hemen. Odile pencerede vedalaşmalardan, genellikle de her türlü içlenmelerden nefret ederdi. Sonradan, Misa onun katı yürekli olduğunu söyledi bana. Doğru değildi. Tam tersine, Odile yücelik, iyilik gösterebilecek yaratılıştaydı, ama çok zorlu duygular yönlendiriyordu onu, acımaya kapılıp da içindeki arzuyla çarpışmaktan korktuğu için, kendini bırakmaya yanaşmıyordu. Yüzünde kendisini çirkinleştirebilecek olan o kapalı sanki hiçbir şey geçirmez hava o zaman beliriyordu işte.

XIV

Ertesi gün salıydı, akşam yemeğini Cora teyzede yedim. Konuklarını ağustos ayına kadar ağırlıyordu; ama, yazın, kalabalık azalıyordu. Böylece, amiral Garnier'nin yanına oturdum. Bana havadan, akşamüstü Paris'i su içinde bırakan sağanaktan sözetti, sonra:

"Ha, dostunuz François de Crozant'a da iş buldum" dedi. "Brötanya kıyılarını incelemek istiyordu; Brest'te geçici bir görev ayarladım ona."

"Brest'te mi?"

Önümde bardaklar, çiçekler dönmeye başladı; bayılacak gibi oldum. Ama toplum içgüdümüz öylesine güçlenmiştir ki, ilgilenmezmiş gibi görünerek ölmeyi bile başarırız belki.

"Ya! Bilmiyordum" dedim. "Çok oldu mu?"

Brest Limanı, bu limanın bir deniz üssü olarak değeri konusunda, eski evler konusunda, Vauban konusunda bir uzun konuşmayı sürdürdük. Düşüncem olağanüstü biçimde birbirinden farklı iki düzlem üzerinde koşuyordu. Yüzeyde beylik ve düzgün tümceler beliriyordu, bunlarla amiral üzerinde bu güzel, serin geceden, kaçıp giden bulutlardan hoşnut, sakin bir varlık izlenimini sürdürüyordum. Daha derin bir katta ve boğuk, bulanık bir sesle, yineleyip duruyordum: "Odile işte bunun için gitmek istedi Brötanya'ya." Öylesine iyi bildiğim, öylesine sevdiğim o ateşli havasıyla onun kollarına yaslanarak Brest sokaklarında dolaşmasını gözlerimin önüne getiriyordum. Belki de bir akşam onunla kalacaktı. Seçtiği kıyı, Morgat, Brest'e çok uzak değildi. Belki de François deniz kıyısına gelip onunla buluşacaktı. Bir nöbetçi kulübesi vardı herhalde. Kayalıklara gideceklerdi. Böyle bir gezintide Odile'in doğayı ne denli güzelleştirebileceğini biliyordum. İşin şaşırtıcı ve beni sarsan yanı, bir yandan acı çekerken, bir yandan da sonunda gerçeği anladığım için düşünsel bir sevinç duymamdı. Odile'in davranışları söz konusu olur olmaz kendime sorduğum bu korkunç soruların yanıtı Odile Brötanya'ya gitmekten söz açar açmaz, şaşırtıcı bir açıklıkla belirmişti bu kez: "François şimdiden orda." İşte, oradaydı. Yüreğim altüst olmuştu, ama akılca nerdeyse hoşnuttum.

Eve dönünce, bütün geceyi ne yapacağımı düşünmekle geçirdim. Trene atlayıp Brötanya'ya mı gitseydim? Hiç kuşkusuz küçük bir plaja varacak, Odile'i mutlu mu

mutlu, sakin mi sakin bulacaktım; deli gibi görünecektim, gene de rahatlamayacaktı içim; çünkü François'nın gelip gitmiş olacağını düşünecektim hemen, bu da akla yakın bir şey olacaktı. Böyle bir duygunun korkunç yanı, hiçbir şeyin geçiremeyeceği bir duygu olmasıydı, öyle ya, her şey ters anlamda yorumlanabilirdi. O zamana kadar hiç sormadığım bir soruyu sordum kendime: "Odile'i bıraksam mı yoksa? Yaratılışlarımız hiçbir zaman rahat etmeme elvermediğine, rahatlamam için de Odile hiçbir şey yapmak istemediğine, istemeyeceğine göre, her birimizin kendi köşesine çekilmesi daha iyi olmaz mı? Çocuğumuz yok; boşanmak kolay olur." O zaman, büyük bir açıklıkla, onunla karşılaşmamdan önceki sıradan mutluluğumu, güvenimi anımsadım. O zamanlar, yaşamımda bir büyüklük, bir güç bulunmasa da hiç değilse doğal ve tatlıydı. Ama bir yandan bu tasarıyı kurarken, bir yandan da onu gerçekleştirmek istemediğimi, Odile'siz yaşamayı tasarlamanın bile olanaksız olduğunu biliyordum.

Başka yana döndüm; sayı sayarak, görünümler tasarlayarak uyumaya çalıştım. Ama akıl bir şeye saplandı mı ne yapsak boşunadır. Kendi kendime çok kızdığım anlar oluyordu: "Ne diye bir başkasını değil de onu seviyorum?" diyordum kendi kendime. "Güzel diye mi? Evet, ama ondan başka güzel yüzlü olanlar, ondan çok daha akıllı olanlar da yok değil. Büyük kusurları var Odile'in. Doğruyu söylemez; bu da dünyada en nefret ettiğim şey. Öyleyse? Kurtulamaz mıyım, silkeleyemez miyim zincirimi?" Sonra başlıyordum yinelemeye: "Sevmiyorum onu, sevmiyorum, sevmiyorum." Ama bunun yanlış olduğunu, nedenini anlayamasam bile, onu her zamankinden de fazla sevdiğimi biliyordum.

Kimi zaman da onu bıraktım diye kızıyordum kendime. Ama gitmesine engel olabilir miydim? Güçlü, karşı konulmaz bir duyguya kapılmış gibi gelmişti bana. İlkçağın kadın kahramanlarının imgeleri belirip sönmüştü kafamda. Yaptığına üzüldüğünü, gene de bunu yapmamasına olanak bulunmadığını sezmiştim. O gün, rayların üzerine yatsam,

cesedimi acısız bir acımayla çiğner geçer de gene kavuşurdu François'ya.

Sabaha karşı, bu rastlantının hiçbir şeyi kanıtlamadığına, belki de Odile'in François'nın kendisine bu kadar yakın olduğunu bile bilmediğine inandırmaya çalıştım kendimi. Ama bunun yanlış olduğunu biliyordum. Şafakta uyudum, düşümde, Palais-Bourbon dolaylarında bir sokakta dolaşıyordum. Eski bir fener aydınlatıyordu sokağı, önümde bir adamın aceleyle gittiğini görüyordum. François'yı sırtından tanıdım, bir tabanca çıkardım cebimden, üzerine ateş ettim. Düştü. Bir rahatlık, bir utanç duydum. Uyandım.

İki günün sonunda, Odile'den bir mektup aldım:

"Hava güzel. Kayalıklar güzel. Otelde, sizi tanıyan yaşlı bir hanımla tanıştım; adı Madam Jouhan; Gandumas dolaylarında bir evi varmış. Her gün denize giriyorum. Su ılık. Çevrede dolaşıyorum. Çok seviyorum Brötanya'yı. Denizde bir gezinti yaptım. Üzgün değilsinizdir inşallah. Eğleniyor musunuz? Salı günü Cora teyzeye akşam yemeğine gittiniz mi? Misa'yı gördünüz mü?" Şöyle bitiyordu: "Çok seviyorum sizi. Sizi kucaklarım, sevgilim."

Her zamanki yazısından biraz daha büyüktü yazısı. Beni üzmemek için dört sayfayı doldurmayı kafasına koyduğu, aynı zamanda da bu dört sayfayı doldurmak için çok güçlük çektiği belli oluyordu. Acelesi vardı, diye düşünüyordum, o kendisini bekliyordu; "Ne de olsa kocama mektup yazmalıyım" diyordu ona. Ben karımın tümceyi söylediği sıradaki yüzünü düşlerken, onu güzel bulmaktan da, dönmesinden başka hiçbir şey dilemekten de kendimi alamıyordum.

XV

Odile'in gidişinden sonraki hafta, Misa telefon etti.

"Biliyorum, yalnızsınız" dedi. "Odile sizi bırakıp gitti. Ben de yalnızım. Birtakım işlerim vardı, biraz da Paris havası almak gereksinimindeydim, ailemin yanına geldim,

ama şimdi onlar gitti, benden başka kimse yok evde. Bana gelin."

İçinde çırpındığım korkunç düşünceleri, Misa'yla konuşurken, belki biraz unuturum diye düşündüm. O akşam buluşmak üzere sözleştim Misa'yla. Kapıyı kendi eliyle açtı; uşaklar gitmişlerdi. Çok güzel buldum onu; pembe ipekten bir açık giysi vardı üzerinde, Odile'in giysilerinden birinden alınmıştı, modelini Odile vermişti ona. Saçlarının biçimini de değiştirmiş olduğunu farkettim, Odile'in saçlarına benziyordu şimdi. Sağanaktan sonra hava değişmiş, akşama doğru çok soğumuştu. Misa bir odun ateşi yakmıştı şöminede; ateşin önüne, bir minder yığını üzerine oturdu. Ben de yanına oturdum, ailelerimizden, bu berbat yazdan, Gandumas'dan, kocasından, Odile'den söz etmeye başladık.

"Haber aldınız mı Odile'den?" dedi Misa. "Bana yazmadı, kızdım doğrusu."

İki mektup aldığımı söyledim. "Tanıdıklarla karşılaşmış mı? Brest'e gitmiş mi?" "Hayır, dedim, Brest bulunduğu yerden epeyce uzak." Ama soru tuhaf geldi bana. Misa'nın kolunda mavili, yeşilli bir cam bilezik vardı; hoşuma gittiğini söyledim, daha yakından bakmak için bileğini tuttum. Bana doğru eğildi. Kolumu beline doladım; ses çıkarmadı. Bu pembe giysinin altında çıplak olduğunu seziyordum. Soru dolu, sıkıntılı bir bakışla baktı bana. Ona doğru eğildim ve güreştiğimiz günkü gibi, göğsümde memelerinin çift ve katı direncini duydum. Geriye bıraktı kendini ve burada, bu ateşin önünde, bu minderler üzerinde, benim oldu. Hiçbir aşk duygusu yoktu içimde, ama onu arzuluyordum. "Bunu yapmazsam, korkağın biri gibi görüneceğim" diyordum kendi kendime.

Sönmek üzere olan son bir odunun karşısında oturuyorduk sonunda. Elini tutuyordum; mutlu ve muzaffer bir havayla bakıyordu bana; bir keder vardı içimde; ölmek istiyordum. "Ne düşünüyorsunuz?" dedi Misa. "Şu zavallı Odile'ciği."

Yüzü sertleşti; iki keskin çizgi belirdi alnında. "Bakın, sizi seviyorum, şimdi artık gülünç şeyler söylemenizi istemiyorum" dedi.

"Neden gülünç olsun?" Duraladı, uzun zaman yüzüme baktı.

"Gerçekten anlamıyor musunuz, yoksa anlamazmış gibi mi davranıyorsunuz?" dedi.

Önceden seziyordum söyleyeceğini, onu durdurmak gerektiğini biliyordum, ama öğrenmek istiyordum. "Doğru" dedim, "anlamıyorum."

"Ya! Ben bildiğinizi sanıyordum, ama Odile'i bırakamayacak, hatta ona bundan söz edemeyecek kadar fazla sevdiğinizi düşünüyordum" dedi. "Size her şeyi söylemek gerektiğini sık sık düşündüm... Yalnız, Odile'in dostuydum, güçtü benim için. Ama ne yapalım! Şimdi sizi ondan bin kez fazla seviyorum..."

Bunun üzerine bana Odile'in François'yla seviştiğini, bunun altı aydır sürdüğünü, hatta kendisine, Misa'ya, Toulon damgalı zarflar dikkatimi çekmesin diye mektuplarını ulaştırmasını rica ettiğini anlattı. "Bunun benim için ne kadar güç olduğunu anlarsınız. Hele sizi sevdiğimi de hesaba katarsanız... Üç yıldır sizi sevdiğimi farketmediniz mi?.. Şu erkekler hiçbir şeyi anlamazlar. Neyse, şimdi her şey düzeldi. Göreceksiniz, çok mutlu edeceğim sizi. Bunu hakediyorsunuz, öyle hayranım ki size. Hayranlık veren bir kişiliğiniz var."

Birkaç dakika boyunca övgüler yağdırdı bana. Hiçbir haz duymuyordum bundan; şöyle düşünüyordum: "Bütün bunlar ne kadar yanlış. Hiç iyi bir insan değilim! Odile'den vazgeçemem. Ne işim var burada? Ne diye bu kadının beline sarılıyorum?" Öyle ya, hâlâ yan yana, mutlu sevgililer gibi oturuyorduk ve ondan nefret ediyordum.

"Misa, nasıl ihanet edebilirsiniz Odile'in güvenine? Çok çirkin bir şey bu yaptığınız."

Şaşkınlıkla baktı yüzüme.

"Ya! Çok şaştım doğrusu" dedi. "Onu savunmaya mı kalkıyorsunuz?"

"Evet, doğru bulmuyorum bu yaptığınızı, benim için yapsanız bile. Odile sizin dostunuz."

"Dostumdu; sevmiyorum artık onu."

"Ne zamandan beri?"

"Sizi sevmeye başlayalı beri."

"Ama umarım ki beni sevmiyorsunuzdur. Ben Odile'i olduğu gibi seviyorum (meydan okurcasına Misa'ya bakıyordum; titriyordu), Odile'i neden sevdiğimi araştırdığım zaman, ne diyeceğimi bilemiyorum. Hiç canımı sıkmıyor da ondan, benim için mutluluğun, yaşamın ta kendisi de ondan anlaşılan."

"Tuhafsınız" dedi acı acı.

"Belki de."

Bir an daldı, sonra başını omzuma bıraktı, sonra, bu kadar tutkulu, bu kadar kör olmasam içime işleyecek, derin bir tutkuyla:

"Ben sizi seviyorum" dedi, "isteseniz de istemeseniz de mutlu edeceğim sizi. Size sadık, size bağlı olacağım. Julien Gandumas'da; hiç işime karışmıyor, hatta, isterseniz, oraya da gelebilirsiniz beni görmek için, öyle ya, haftada iki gün Guichardie'de kalır... Göreceksiniz, mutluluk alışkanlığını yitirmişiniz siz, bunu size geri vereceğim." "Teşekkür ederim" dedim soğuk soğuk, "ben çok mutluyum." Gecenin uzun bir bölümünü bu sahne aldı. Aşkın duruşunu almıştık, hareketlerini yapıyorduk, ama içimde ona karşı anlaşılmaz ve yabanıl bir kin yükseldiğini duyuyordum. Gene de tatlılıkla, bir öpüşle ayrıldık.

Bir daha onu görmeye gitmeyeceğime söz vermiştim, bununla birlikte Odile'in yokluğunda sık sık gittim ona. Misa'nın inanılmaz bir cesareti vardı, her dakika bir hizmetçisinin girebileceği bir yerde, annesinin babasının salonunda veriyordu kendini bana. Gecenin ikisine, üçüne kadar onunla kalıyor, hemen hep susuyordum.

Kibarca gülümsemeye çalışarak, ikide bir:

"Ne düşünüyorsunuz?" diyordu.

"Odile'e karşı ne kadar sahte!" diye düşünüyordum.

"Sizi" diye yanıtlıyordum.

Şimdi bunları sakin kafayla düşünüyorum da Misa'nın kötü bir kadın olmadığını anlıyorum, ama o sıralarda çok katı davranıyordum ona.

XVI

Odile sonunda bir akşam döndü; istasyona onu almaya gittim. Hiçbir şey söylememeye karar vermiştim. Böyle bir konuşmanın ne olacağını iyi biliyordum. Ona serzenişlerde bulunacaktım; yadsıyacaktı. Misa'nın söylediklerini anlatacaktım; Misa'nın yalan söylediğini söyleyecekti. Ben, Misa'nın doğruyu söylediğini bilecektim. Bütün bunlar boşunaydı. Peronda, bir yağ ve kömür kokusu içinde, bilinmedik insanlar arasında yürürken "yalnız onun yanında mutlu olduğuma, ayrılmayacağıma göre, onu yeniden görmenin tadını çıkarmak, onu sinirlendirmemek daha iyi" diyordum kendi kendime. Bazı bazı da şöyle diyordum içimden: "Ne korkaklık bu böyle! Onu değişmeye zorlamak, ya da onsuz yaşamaya alışmak için sekiz gün güçlü davranmak yeter."

Bir memur bir tabela getirip astı: Brest ekspresi. Durdum.

"Hay Allah, budalaca bir şey bu!" diyordum içimden. "Diyelim ki 1909'da, Floransa'da, başka bir otele indin. Odile Malet'nin varlığından bütün ömrünce habersiz olacaktın. Gene de yaşayacaktın, mutlu olacaktın. Şimdi, şu dakikada onun var olmadığını varsaymamak için bir neden var mı?"

Bu sırada uzaklarda bir lokomotifin ateşini, bir trenin bize doğru yaklaştıkça büküldüğünü farkettim. Her şey gerçek dışıymış gibime geldi. Odile'in yüzünü bile gözlerimin önüne getirmiyordum artık. Biraz ilerledim. Pencerelerden başlar uzanmıştı. Daha tren durmadan atlayanlar vardı. Sonra yürüyen bir kalabalık oluştu. Taşıyıcılar arabalarını götürüyorlardı. Birden, uzakta Odile'i gördüm,

birkaç saniye sonra, gri çantasını tutan bir hamalla yanımdaydı. İyi görünüyordu, keyifli olduğunu gördüm.

Arabaya binerken:

"Dickie, yolda durup şampanya, havyar alacağız, balayı yolculuğumuzdan döndüğümüz günkü gibi bir gece yemeği yiyeceğiz" dedi.

Size büyük bir ikiyüzlülük gibi görünebilir bu yaptığı, ama Odile'i yargılayabilmek için onu tanımak gerekir. François'nın yanında geçirdiği birkaç günün tadını bol bol çıkarmıştı kuşkusuz; şimdi de içinde bulunduğu anı hoş bulmaya, benim için de elinden geldiğince güzelleştirmeye hazırdı. Kederli olduğumu, kendisine gülümsemediğimi gördü; umutsuzlukla:

"Gene ne var, Dickie?" dedi.

Benim susma kararlarım hiçbir zaman sağlam değildi; onunla karşı karşıya geldim mi gizlemek istediğim düşünceleri hemen açıklayıveriyordum.

"Ne olacak, François'nın Brest'te olduğunu söylediler."

"Kim söyledi bunu size?"

"Amiral Garnier."

"François'nın Brest'te olduğunu mu? Peki, ne olmuş? Size ne bundan?"

"Ne olacak, Morgat'ya çok yakındı, sizi görmeye gelmesi hiç de zor olmazdı."

"Evet, çok kolaydı; o kadar kolay ki, hepsini bilmek istiyorsanız, beni görmeye de geldi. Beğenmediniz mi?"

"Bunu bana yazmadınız."

"Doğru mu? Oysa ben yazdım sanıyordum... Ne olursa olsun, yazmadıysam, bunun hiçbir önemi olmadığını düşündüğüm için yazmadım, hiçbir önemi de yok."

"Ben bu görüşte değilim. Sizinle gizlice mektuplaştığını da söylediler bana."

Bu kez, Odile sarsılır, nerdeyse aklını şaşırır gibi oldu; ilk kez görüyordum bu halini.

"Kim söyledi bunu size?"

"Misa."

"Misa ha! Alçağın biridir o. Yalan söylemiş. Mektupları gösterdi mi size?"

"Hayır, ama neden uydursun?"

"Ne bileyim ben... Kıskançlıktan."

"Odile, bu masala çocuklar bile kanmaz."

Eve geliyorduk. Odile uşakların karşısında o duru ve büyüleyici gülümsemesini yeniden buldu. Odasına gitti, şapkasını çıkardı, aynaya baktı saçlarını düzeltmek için, gözlerim yansıyan görüntüsü üzerine dikili, arkasında durduğumu görünce, bana da gülümsedi.

"Ne biçim Dickie bu böyle!" dedi. "Sekiz gün yalnız bırakmayayım, kara kara düşüncelere dalıyor hemen. Siz nankörün birisiniz, beyefendi, ben hep sizi düşündüm, bunu kanıtlayacağım da. Çantamı verin bana.

Çantasını açtı, küçük bir paket çıkarıp bana uzattı. İki kitap vardı içinde: *Yalnız Gezenin Hayalleri* ve *Parma Manastırı*. Her ikisi de eski baskıydı.

"Ama, Odile... Teşekkürler... Olağanüstü bir şey bu... Nasıl buldun bunları?"

"Brest sokaklarında eski kitapları karıştırdım, beyefendi. Size bir şey getirmek istiyordum."

"Brest'e de gittiniz demek?"

"Elbette, çok yakındı bulunduğum yere, vapur işliyordu, hem de on yıldır Brest'i görmek isterdim... Ne o, küçük armağanım için beni öpmüyor musunuz? Bense armağanımın çok beğenileceğini umuyordum... Ne kadar yoruldum, bilseniz... Böyle kitaplar çok zor bulunuyor, Dickie; biriktirdiğim bütün paralar bunlara gitti."

Bunun üzerine, onu öptüm. Onun önünde öylesine karışık duygularla doluydum ki, kendim bile güç anlıyordum. Hem ondan nefret ediyor, hem de ona tapıyordum. Hem suçsuz, hem de suçlu buluyordum onu. Hazırladığım şiddetli kavga, dostça ve içten bir konuşmaya dönüşüyordu. Bütün gece Misa'nın ihanetinden söz ettik. Bana anlattığı (ve hiç kuşkusuz doğru olan) şeyler Odile ile beni değil de

mutluluğunu korumak istediğimiz dost bir çifti ilgilendiriyordu sanki.

"Onunla bir daha görüşmeyeceğinizi umarım" dedi Odile.

Ben de söz verdim.

Ertesi gün Odile ile Misa arasında neler geçti, hiçbir zaman öğrenemedim. Telefonla mı görüştüler? Odile Misa'ya mı gitti? Kararlı ve sert olduğunu biliyordum. Benim atadan kalma ve sessiz ağırbaşlılığımı aynı zamanda hem sarsan, hem büyüleyen o pervasız gözüpekliğinin bir yanıydı bu da. Bana gelince, Misa'yla bir daha karşılaşmadım; sözünü de duymadım, bu kısacık bağıntıdan bir düşün bıraktığına benzer bir anı kaldı içimde.

XVII

Kafamıza yerleşen kuşkular zincirleme mayın çukurları gibi patlar ve bir aşkı ancak art arda gelen patlamalarla yıkabilir. Döndüğü akşam, Odile'in kibarlığı, becerikliliği, bir de onu yeniden görmekten aldığım haz, yıkımı geciktirebilmişti. Ama o andan sonra, mayınlı bir bölgede yaşadığımızı, bir gün havaya uçacağımızı her ikimiz de biliyorduk. Odile'i daha çok sevdiğim dakikalarda bile, ne denli hafif olursa olsun, bir acılık izi bulunuyordu konuşmamda. En sıradan tümcelerimden bile, uzak bulutlar gibi, söylenmemiş serzenişler geçiyordu. Evliliğimizin ilk aylarındaki iyimser ve şen felsefemin yerini hüzünlü bir kötümserlik almıştı. Odile göstereli beri öylesine çok sevdiğim doğa, yalnız küçük ve hüzünlü havalar söylüyordu artık. Odile'in güzelliği bile kusursuz olmaktan çıkmıştı, çizgilerinde yapmacıklık izleri bulduğum oluyordu. Geçiciydi bu; beş dakika sonra, o düz alnı, o arı sözleri yeniden buluyor, onu yeni baştan sevmeye başlıyordum.

Ağustos başında, Gandumas'ya gittik. Yalnızlık, uzaklık, gelen mektup, çalan telefon olmaması beni yatıştırdı,

birkaç hafta soluk almamı sağladı. Ağaçların, güneşli çayırların, akçamlarla kaplı, koyu yamaçların Odile üzerinde büyük bir etkisi vardı. Doğa şehvete benzer hazlar veriyordu ona, bunu da, bu insan ben bile olsam, farkında olmadan yanındakine aktarıyordu. İkili yalnızlık, bıkkınlığa, can sıkıntısına kadar varmayınca, duyguların ve güvenin ağır ağır yükselmesini sağlar, bu da bu yalnızlığı paylaşanları çok yaklaştırır. "Gerçekte hoş bir insan." diye düşünüyordu Odile, ben de ona çok yakın buluyordum kendimi.

Hepsinden çok bir akşamı anımsıyorum. Taraçaya oturmuştuk, tepelerden, korulardan oluşmuş, uçsuz bucaksız bir ufuk uzanıyordu önümüzde. Karşı tepedeki çalılarla kaplı alan hâlâ gözlerimin önünde. Güneş batıyordu; çok sakin, çok hoş bir zamandı. İnsan serüvenleri ufacık şeyler gibi görünüyordu. Odile'e birçok tatlı, alçakgönüllü sözler söyledim, ama bunlar şimdiden (tuhaf şey) onu yitirmeye boyun eğmiş bir insanın sözleriydi.

"Ne güzel bir yaşamımız olabilirdi, Odile... Öylesine sevdim ki sizi... Floransa'yı, bir dakika bile size bakmadan duramadığım zamanı anımsıyor musunuz? Hâlâ da böyle olmaya öyle yakınım ki, sevgilim..."

"Sevindim bunu söylemenize. Ben de gönülden sevmiştim sizi. Tanrım! ne çok inanmıştım size." Anneme "Beni bir noktada tutacak... Her zaman tutacak adamı buldum" diyordum. "Sonra düş kırıklığına uğradım..."

"Bu da benim... Neden açıklamıyordunuz düşüncenizi?" "Nedenini biliyorsunuz, Dickie... Olanaksızdı da ondan. Beni çok yükseklere yerleştirmiştiniz de ondan. Biliyor musunuz, Dickie, sizin en büyük yanlışınız kadınlardan gereğinden fazlasını istemeniz. Çok şey bekliyorsunuz onlardan. Yapamazlar... Ama gene de, gittiğim zaman, beni arayacağınızı düşünmek hoşuma gidiyor."

Acılı bir kehanet havasıyla söyledi bu tümceyi, derin bir etki yaptı üzerimde.

"Hep yanımda kalacaksınız."

"Böyle olmayacak, biliyorsunuz" dedi.

Bu sırada, annem babam geldi.

Bu tatilimiz sırasında sık sık gözlemevime götürdüm Odile'i, ağaçlık huninin dibindeki küçük seli seyrederek uzun dakikalar geçirdim onunla. Burayı severdi; burada gençliğinden, Floransa'dan, Thames üzerine daldığımız düşlerden söz ediyordu bana; beline sarılıyordum, karşı gelmiyordu. Mutlu görünüyordu. "Her dakika yeni yaşamlara başladığımızı ve her birinin içinde geçmişin bir düşten başka bir şey olmadığını ne diye kabul etmemeli diye düşünüyordum. Ben, şu sırada, şu aynı yerde, Denise Aubry'ye sarılan adam mıyım? Odile de, buraya geleli beri, François'yı tümden unutmuştur belki de?" Ama ben mutluluğumu ne pahasına olursa olsun yeniden kurmaya çalışırken, bu mutluluğun gerçekdışı olduğunu, Odile'in büründüğü bu dalgın mutluluk havasının hiç kuşkusuz François'nın kendisini sevdiğini düşünmesinden ileri geldiğini biliyordum.

Bu sırada Gandumas'da yaşamımda olup bitenleri şaşırtıcı bir açıklıkla anlayan bir kişi daha vardı: Annem. Annemin hiçbir zaman Odile'den fazla hoşlanmadığını söylemiştim size, ama iyi yürekliydi, tutkun olduğumu görüyordu, karıma karşı beslediği duyguları hiçbir zaman göstermek istememişti bana. Yola çıkmamızdan bir gün önce, sabahleyin, bostanda karşılaştık, birlikte bir gezinti yapmayı önerdi. Saate baktım; Odile daha uzun zaman hazır olamazdı.

"Evet, dedim. "Vadiye kadar inmek hoş olacak; on iki, on üç yaşımdan beri hiç inmedim."

Bu anı içlendirdi onu, her zamankinden daha çok açıldı. Babamın sağlığından söz etti ilkin; damar sertleşmesi vardı babamın, hekim kaygılıydı. Sonra, yolun çakıllarına bakarak:

"Misa'yla aranda ne geçti?" dedi.

"Neden soruyorsunuz?"

"Buraya geleli beri onları bir kez bile görmediniz de ondan. Geçen hafta öğle yemeğine çağırdım onları, Misa geri

çevirdi, böyle bir şey olmamıştı hiç... Anlıyorum, bir şeyler var."

"Evet, var bir şey, anne, ama anlatamam size. Misa Odile'e kötü davrandı."

Annem bir zaman sessiz sessiz yürüdü, sonra alçak sesle ve sanki istemeye istemeye:

"Gerçekte daha çok Odile'in Misa'ya karşı kötü davranmadığından emin misin? Dinle beni: Karınla senin arana girmeyi hiç istemem, ama herkesin, hatta babanın bile seni ayıpladığını hiç değilse bir kez söylemeliyim. Çok zayıf davranıyorsun ona. Dedikodudan ne kadar tiksindiğimi bilirsin; bütün anlatılanların yanlış olduğuna inanmak isterim, ama, yanlışsa, hiçbir şey söylenmeyecek biçimde yaşamaya razı etmelisin onu."

Değneğimle otları uçurarak onu dinliyordum. Haklı olduğunu, uzun zaman kendini tuttuğunu biliyordum; Misa'nın sorunu ona da açtığını, belki de her şeyi anlattığını düşünüyordum. Misa Gandumas'da oturmaya başlayalı beri annemle iyice dost olmuştu, ona çok değer verirdi annem. Evet, gerçeği biliyordu kuşkusuz. Ama Odile'e karşı bu saldırıyı bu haklı ve ölçülü saldırıyı dinlerken, şövalye damarım kabardı, var gücümle savundum karımı. Hiç de beslemediğim bir güven, karşı karşıya konuştuğumuz zaman kendisine hiç mi hiç yakıştırmadığım erdemler yükledim Odile'e.

Aşk çok tuhaf yakınlıklar doğurur. O sabah, görevim Odile'le birlikte gerçeğe karşı koymakmış gibi geliyordu bana. Bir de beni hâlâ sevdiğine inanmak isteğini duyuyordum, sanırım. Odile'in bana bağlı olduğunu gösterebilecek her şeyi, Brest'te bin bir güçlükle bulunan iki kitabı, mektuplarındaki inceliği, Gandumas'ya geldikten sonraki tutumunu bir bir saydım anneme. Öyle ateşli konuştum ki, annemin kanısını sarstım sanırım, yazık ki fazlasıyla güçlü olan kendi kanımı sarsmaktan çok uzaktım.

Odile'e bu konuşmadan söz etmedim.

XVIII

Paris'e döner dönmez, François'nın o belirsiz, ama hiç gitmek bilmeyen gölgesi yaşamımızın çevresinde dönmeye başladı gene. Misa'yla bozuşmamızdan sonra, Odile'le nasıl haberleştiğini bilmiyordum. Hâlâ da bilmiyorum, Odile'in her telefon çalışta, benden gizli kalması gereken bir görüşmeyi kesmemden korkarcasına, yeni bir telefona koşma alışkanlığı edindiğini farkettim. Yalnız denizle ilgili kitaplar okuyordu artık, dalgaları, gemileri göstermeye görsünler, en bayağı resimler karşısında bile haz dolu bir gevşekliğe gömülüyordu. Bir akşam kendi adına bir telgraf geldi. Açtı. "Bir şey değil" dedi, ufak ufak parçalara ayırdı.

"Nasıl bir şey değil, Odile? Nedir bu?"

"Bir giysim bitmemiş de" dedi.

François'nın Brest'te olduğunu Amiral Garnier'den sorup öğrenmiştim. Sakin olmam gerekirdi, ama değildim, olmamakta da haklıydım.

Hâlâ, bazı bazı, coşku verici bir konserin, güzel bir güz gününün etkisi altında, kısacık sevgi anlarımız oluyordu.

"Bana gerçeği söyleseydiniz, sevgilim, geçmiş hakkında tüm gerçeği... Unutmaya çalışırdım ve güven içinde, dupduru bir yeni yaşama doğru yola çıkardık yeniden."

Başını sallıyordu, kötülükten, kinden uzak bir biçimde, ama umutsuzlukla. Şimdi bu geçmişi yadsımıyordu artık, bana herhangi bir şeyi açtığından değil: Açılma sessizdi, kendiliğindendi.

"Hayır, Dickie, yapamam, bunun bir yararı olmadığını sezinliyorum. Bütün bunlar öylesine kördüğüm olmuş ki... Bunları düzene sokacak gücü bulamayacağım artık... Hem sonra bazı şeyleri neden yaptığımı, neden söylediğimi açıklayamam size... Bilmiyorum artık... Hayır, yapılacak hiçbir şey yok... Vazgeçiyorum."

Öte yandan, bu sevecen konuşmalar hemen her zaman düşmanca sorguya çekmelerle sona eriyordu. Bir sözcüğü

beni şaşırtıyordu; bir yol tutturup gidiyordum, dinlemiyordum artık, tehlikeli soru dudaklarıma geliyordu, bir an tutuyordum, sonra bunalıyor, bırakıveriyordum. Odile elinden geldiğince kavgayı keyifle karşılamaya çalıyor, sonra, ciddi olduğumu görünce, o da kızıyordu.

"Yok, hayır! hayır!" diyordu. "Her akşamı bir işkence oturumuna dönüştürüyorsunuz. En iyisi gitmek. Burada kalırsam, çıldıracağım."

O zaman onu yitirme dehşeti beni yatıştırıyordu. Yarım bir içtenlikle özür diliyordum ondan ve bu kavgaların her birinin şimdiden zayıf bir bağı biraz daha çözdüğünü görüyordum. Çocuğumuz olmadığına göre, onu böyle uzun zaman tutan neydi? Bana duyduğu acıma sanırım, biraz da aşk, öyle ya, bazı bazı birbirlerini yok etmeden üst üste gelir duygular, kadınlarda da her şeyi alıkoymak gibi tuhaf bir isteğe rastlanır.

Öte yandan, Odile'in ender olarak sözünü ettiği, François'nın etkisiyle çok zayıflayan, gene de hâlâ canlı kalan dinsel duyguları onda boşanmaya karşı bir dehşet uyandırıyordu. Belki de, nesnelere beslediği o çocuksu aşk nedeniyle bana olmasa bile, ortak yaşamımıza hâlâ bağlıydı. Büyük bir hazla, kendi eliyle döşediği bu evi seviyordu. Odasında, küçük bir masanın üstünde, en sevdiği kitapları ve içinde her zaman bir, bir tek, ama çok güzel bir çiçek bulunan Venedik vazosu vardı. Bu yalnızlığa sığındığı zaman, benden de, kendi kendinden uzak buluyordu kendini. Bu dekordan kopmak zor geliyordu ona. François'yla yaşamak üzere beni bırakmak, yılın en büyük bölümünde Toulon'da ya da Brest'te oturmak demekti; çoğu dostlarından vazgeçmek demekti. Benim gibi François da yetmezdi yaşamını doldurmaya. Şimdi anlıyorum, onun gereksinim duyduğu şey, çevresindeki şu devinim, tümüyle bu adamların önüne serdikleri, değişik ruhların şu şaşırtıcı gösterisiydi.

Ama bunu kendisi de anlamıyordu. François'dan ayrı olduğu için acı çektiğini duyuyordu; onunla birleşince mutluluğu bulacağını sanıyordu. François, onun gözünde,

az görülen, daha tükenmediği için, ileride ortaya çıkacak yeni şeylerle dopdolu gelen yaratığın çekiciliğini taşıyordu. Floransa ve İngiltere yolculuğunda ben de bu söylensel, bu çekici yaratık olmuştum onun için. Görüntüme iliştirdiği düşsel yaratık düzeyinde kalamamıştım. Hüküm giymiştim. Şimdi sıra François'daydı. O da tanınmanın zor geçidinden geçecekti; ayakta kalabilecek miydi? Öyle sanıyorum ki, Paris'te otursaydı, Odile'le ilişkisi bu tür hastalıkların hemen hepsi gibi gelişecek, Odile'in François'nın kimliği konusunda düştüğü yanılgıyı anlamasından başka hiçbir olay olmadan bitecekti. Ama uzaktaydı, Odile ondan vazgeçemezdi. François'nın duyguları neydi? Bilmiyorum. Böylesine güzel bir yaratığı fethetmenin onu etkilememesi olanaksızdı. Bununla birlikte, bana anlattıkları gibiyse, evlilik düşüncesi hiç de hoşuna gitmiyor olmalıydı.

İşte öğrendiğim: Bu kez Toulon'a gitmek üzere Brest'ten ayrılarak Noele doğru Paris'ten geçti. İki gün kaldı burada, bu sürede Odile çılgınlık derecesinde önlemsiz davrandı. Sabahleyin, ben işe gitmeden, telefondan öğrendi geldiğini. Odile konuşurken yüzünü kaplayan şaşırtıcı anlatımı görünce hemen anladım o olduğunu. Bu boyun eğmiş, bu yumuşak, bu nerdeyse yalvarmaklı havasını hiç görmemiştim. Elinde bu kara nesne, sevgilisinden bu kadar uzakta, gözlerimin önünde, kendini ele verecek olan bu çok güzel, bu arı gülümsemeyle süslendiğini bilmiyordu kuşkusuz.

"Evet" diyordu "çok sevindim sesinizi duyduğuma... Evet... Yok, ama... Evet, evet, ama. (Ne yapacağını şaşırmış bir durumda bana baktı). Ne diyecektim, yarım saate kadar gene arayın beni."

Kiminle konuştuğunu sordum, yanıt vermeden, ilgisiz bir havayla bıraktı telefonu, işitmemişti sanki. Öğleyin yemek saatinde evde olacak biçimde ayarladım durumu. O zaman hizmetçi kadın bir kâğıt verdi elime, Odile bu kâğıda şunları yazmıştı:

"Dönerseniz, merak etmeyin. Öğle yemeğini dışarıda yemek zorundayım. Akşama görüşürüz, sevgilim."

"Madam çıkalı çok oldu mu?" diye sordum.

"Evet" dedi hizmetçi kadın, saat onda çıkmıştı.

"Arabayla mı?"

"Evet, efendim." Yemeği yalnız yedim. Sonra kendimi öyle kötü buldum ki, Valois Sokağı'na dönmemeye karar verdim. Döner dönmez görmek istiyordum Odile'i, bu kez, ikimizden birini seçmesini söylemekte kararlıydım. İşkence içinde bir öğle sonu geçirdim. Saat sekize doğru, telefonun zili çınlamaya başladı.

"Alo" dedi Odile'in sesi, "siz misiniz, Juliette?"

"Hayır, ben, Philippe" dedim.

"Vay, döndünüz demek?" dedi. "Bakın; akşam yemeğini burada yememde bir sakınca var mı, bunu sormak istiyordum."

"Nasıl!" dedim. "Nerde ama? Neden? Öğle yemeğini de dışarda yediniz."

"Evet, ama dinleyin... Ben Compiègne'deyim. Şu sırada Compiègne'den telefon ediyorum size, nasıl olsa akşam yemeğine yetişemeyeceğime göre de..."

"Ne işiniz var Compiègne'de? Gece oldu."

"Ormanda dolaşmaya gitmiştim; bu kuru soğuk da çok güzel. Öğle yemeğine geleceğinizi biliyordum."

"Odile, telefonda tartışmaya girişmek istemiyorum, ama bütün bunlar saçma. Dönün."

Gecenin onunda geldi.

"Pekâlâ, yarın da aynı şeyi yapacağım" diye yanıt verdi serzenişlerime; "bu havada Paris'te kapanıp kalamam."

Brest trenine bindiği sırada beni sarsmış, raylar üzerine yatsam bile aldırmayıp gideceğini düşündürtmüş olan o amansız kararlılık görünüşüne bürünmüştü gene. Ertesi gün, çok kederli bir biçimde, boşanmaya razı olmamı, François'yla evlenebileceği güne dek ailesinin yanında yaşamasına izin vermemi isteyen kendisi oldu. Akşam yemeğinden önce, Odile'in odasındaydık. Biraz direndim; bunun böyle biteceğini çoktandır biliyordum, hatta, François'nın Paris'e uğrayışı sırasındaki tutumuna bakarak onu bir daha

görmemenin daha iyi olacağını düşünmüştüm. Gene de aklımdan ilk geçen duygu bayağı bir duyguydu; hiçbir zaman bir Marcenat'nın boşanmamış olduğunu ve ertesi gün, bu mutsuzluğu aileme anlatırken, kendimi çok alçalmış bulacağımı düşündüm. Sonra böyle düşündüğüm için öylesine utandım ki, Odile'in çıkarından başka hiçbir şeye aldırmamayı bir onur sorunu yaptım. Çok geçmeden, konuşma büyük bir yüceliğe erişti, içten davrandığımız her seferde olduğu gibi, sevecen bir konuşmaya dönüştü. Akşam yemeğinin hazır olduğunu bildirdiler. Aşağı indik. Karşı karşıya oturmuştuk, uşak vardı, pek konuşmuyorduk bu yüzden. Hepsi de Odile'in beğenisinin izini taşıyan bu tabaklara, bu bardaklara, tüm bu nesnelere bakıyordum; sonra kendisine bakıyordum, nice mutluluklar kapsayabilecek bu yüzün belki de karşımda son kez durduğunu düşünüyordum. O da bana bakıyordu, gözleri gözlerimde, solgun, düşünceli. Belki o da benim gibi kuşkusuz bir daha görmeyeceği çizgileri uzun zaman silinmemek üzere belleğine işlemek istiyordu. Uşak, ilgisiz ve becerikli, sofra ile boşalmış tabakların konulduğu masa arasında gidip geliyordu. Hiçbir şey bilmediği düşüncesi, Odile ile benim aramda sessiz bir suç ortaklığı yaratıyordu. Yemekten sonra, ardından odasına gittim, yaşamlarımızın nasıl olacağı konusunda uzun uzun, ciddi ciddi konuştuk. Birkaç öğüt verdi bana.

"Gene evlenmelisiniz" dedi. "Bir başkası için çok iyi bir koca olursunuz, bundan kuşkum yok. Ben size göre değilim. Yalnız Misa'yla evlenmeyin, üzer bu beni, hem de o kötü bir kadın. Bakın, kim uyar size, biliyor musunuz, akrabanız Renée."

"Siz delirmişsiniz, sevgilim, hiçbir zaman evlenmem bir daha."

"Hayır, hayır. Gerekli... O zaman, beni düşündüğünüz zaman, fazla kinlenmeden düşünün. Sizi seviyordum Dickie, değerlerinizi de çok iyi biliyorum. İnanın bana, hiçbir zaman fazla övgüde bulunmadım size, çünkü çekingenim, hem sonra sevmem de bunu... Ama sizin yerinizde

başka hiçbir erkeğin yapamayacağı şeyler yaptığınızı çok gördüm. 'Neme gerek, çok esaslı bir adam şu Dickie,' diye düşünürdüm... Bir şey daha söyleyeceğim size, belki de hoşunuza gidecek bir şey: Birçok yanlarınızla François'dan daha çok hoşuma gidiyorsunuz, yalnız..."

"Yalnız?" dedim.

"Yalnız... Onsuz edemem. Onunla birkaç saat geçirdikten sonra, daha güçlüymüşüm, daha çok, daha iyi yaşıyormuşum gibi bir yanılsamaya kapılıyorum. Belki de yanılıyorum; belki de sizinle daha mutlu olurdum. Ama... olmadı işte. Suç sizde değil, Philippe, hiç kimsede değil." Çok geç bir saatte ayrılırken, birdenbire dudaklarını uzattı bana.

"Ya, böyle işte" dedi, "çok mutsuzuz."

Birkaç gün sonra bir mektup aldım ondan, iyilik dolu, hüzünlü bir mektuptu; beni uzun zaman sevdiğini ve François'dan önce hiç sevgilisi olmadığını söylüyordu.

Evliliğimin öyküsü bu işte. Size bunu anlatırken, zavallı Odile'in hakkını dilediğim kadar verebildim mi, bilmem. Size onun büyüsünü, gizemli hüznünü, derin çocukluklarını duyurabilmek isterdim. Gitmesinden sonra, çevremizde, dostlarımız, ailemiz arasında, hakkında çok sert yargılarda bulundular kuşkusuz. Ama bu sessiz küçük kız ne kadar tanınabilirse, o kadar tanımıştım onu, hiçbir kadın suçluluktan onun kadar uzak kalmamıştır bence.

XIX

Odile gittikten sonra, yaşamım çok mutsuzlaştı. Bana öyle hüzünlü geliyordu ki, zor duruyordum evimde. Bazı bazı, akşamları, Odile'in odasına giriyordum; o buradayken yaptığım gibi, yatağının yanında bir koltuğa oturuyor, yaşamımızı düşünüyordum. Belirsiz pişmanlıklarla sarsılıyordum; oysa kendimi suçlayabileceğim kesin bir şey yoktu. Ailem benim için daha parlak evlilikler isteyebilecekken,

sevdiğim Odile'le evlenmiştim; Misa'yla geçirdiğim geceye kadar sadık kalmıştım ona, öylesine kısa süren bu ihanetime de onun ihaneti neden olmuştu. Kıskançtım kuşkusuz, ama o da kendisini seven, kaygısını gözleriyle gördüğü bir kocayı yatıştırmak için hiçbir şey yapmamıştı. Doğruydu bütün bunlar, biliyordum, gene de sorumlu buluyordum kendimi. Erkeklerle kadınların bağıntıları konusunda, benim için yepyeni bir gerçeği sezinlemeye başlıyordum. Onları, bu kararsız yaratıkları, düşüncelerini ve başıboş arzularını bağlayabilecek güçlü bir yönün ardında koşar görüyordum; bu gereksinim erkeğe bu yanılmaz pusula, bu değişmez nokta olmak görevini yüklüyordu belki de. İnsan, karşısındakinin tüm yaşamını durmamacasına yenilenen bir zenginlikle doldurmasını bilmiyorsa, sevilen varlığı kendimize bağlamamız için büyük bir aşk yetmez, Odile ne bulabilirdi bende? Her akşam, aynı insanları gördüğüm, aynı sorunları incelediğim bu bürodan dönüyordum, bir koltuğa oturuyor, karımı izliyordum, onu güzel bulduğum için mutluluk duyuyordum. Bu kımıltısız izlemede mutluluğu nasıl tadabilirdi? Kadınlar doğal olarak yaşamları bir devinim olan, bu devinim içinde kendilerini de alıp götüren, kendilerine bir görev veren, çok şey isteyen erkeklere bağlanırlar. Odile'in küçük yatağına bakıyordum; şimdi o uzanmış bedeni, o sarışın başı gene burada görebilmek için neler vermezdim. Oysa tüm bunları alıkoymam öylesine kolayken ne kadar az şey vermiştim. Beğenilerini anlamaya çalışacak yerde, suçlamıştım; ona kendi beğenilerimi zorla benimsetmek istemiştim. Şimdi bu boş evde beni saran nerdeyse dehşet verici sessizlik, kötülükten uzak, ama ruh yüceliğinden de yoksun bir tutumun cezasıydı.

Gitmeli, Paris'ten uzaklaşmalıydım, ama karar veremiyordum bir türlü; Odile'i anımsatan en ufak nesnelere yapışmak bile acılı bir mutluluk veriyordu bana. Hiç değilse bu evde, sabahları yarı uyanıkken, aralık kapıdan, "Günaydın Dickie!" diye seslenen duru ve tatlı bir ses duyar gibiydim. Bu ocak ayı bir bahar ayıydı. Çıplak ağaçlar mas-

mavi bir gökyüzü üzerinde beliriyordu. Odile olsa, kendi deyimiyle, "bir küçük tayyör" giyerdi, gri tilkisini boynuna sarıp sabahtan çıkacaktı sokağa. "Yalnız mı?" diye sokacaktım. "Ah! diyecekti, unuttum gitti..." Bu saçma muamma karşısında şimdi aradığım bir bunalımı duyacaktım.

Gecelerimi hastalığın ne zaman başladığını anlamaya çalışmakla geçiriyordum. İngiltere'den dönüşümüzde, tümüyle mutluyduk. Belki de, bir ilk tartışmada, başka bir sesle, tatlı bir kararlılıkla söylenmiş bir tek tümce yeterdi. Bir el hareketi, bir sözcük çizivermişti yazgımızı; başlangıçta en ufak çaba yeterdi bunu durdurmaya, sonra dev bir çark dönmeye başlamıştı. Şimdi anlıyordum ki, bir zamanlar bana beslediği aşkı en kahramanca davranışlar bile yeniden uyandıramazdı Odile'de.

Boşanmanın biçimi üzerinde gitmesinden önce anlaşmıştık. Ona aşağılayıcı bir mektup yazacaktım, böylece bana boşanma davası açması sağlanacaktı. Birkaç gün sonra, uzlaşma için adliyeye çağrıldım. Odile'i bu dekor içinde görmek çok korkunç oldu benim için. Yirmi dolayında çift bekliyordu, üzücü olayları önlemek için erkekler kadınlardan bir parmaklıkla ayrılmıştı. Uzaktan birbirlerini aşağılayanlar vardı; ağlayan kadınlar vardı. Yanımdaki adam, bir şoför, "Neyse ki bu kadar kalabalık olduğumuzu görüyoruz da avunuyoruz" dedi bana. Odile başıyla çok tatlı, çok sevecen bir işaret yaptı, onu hâlâ sevdiğimi anladım.

En sonunda sıra bize geldi. Yargıç kır sakallı, iyi bir adamdı. Odile'e heyecanlanmamasını söyledi; bize ortak anılarımızdan, evlilik bağlarından söz etti; son bir kez daha uzlaşmayı denememizi salık verdi. "Yazık ki buna olanak yok artık" dedim. Odile gözlerini kıpırdatmadan önüne bakıyordu. Acı çeker gibiydi. "Belki de biraz pişmandır" diye düşündüm. "Belki de sandığım kadar sevmiyor onu... Belki daha şimdiden düş kırıklığına uğratmıştır Odile'i?" Sonra, her ikimiz de susarken, yargıcın: "Peki, öyleyse şu tutanağı imzalayın lütfen" dediğini işittim. Sonra birlikte çıktık, Odile ve ben.

"Birkaç adım yürüyelim mi?" dedim.

"Olur" dedi. "Hava öyle güzel ki. Ne tatlı kış."

Kendi malı olan birçok öteberiyi bizde bıraktığını anımsattım ona; babasının evine yollamamı isteyip istemediğini sordum.

"Siz bilirsiniz, ama istediklerinizi alıkoyun... Hiçbir şeye gereksinimim yok benim; hem uzun süre yaşamayacağım, Dickie; çabuk kurtulacaksınız benim anımdan."

"Neden böyle konuşuyorsunuz, Odile? Hasta mısınız?"

"Yok, hayır, hiç de hasta değilim! Bir duygu işte.. Her şeyden önce de çabuk doldurun yerimi, sizin mutlu olduğunuzu bilirsem, bu benim de mutlu olmama çok yardım eder."

"Sizsiz hiçbir zaman mutlu olamam."

"Hayır, tam tersine, çekilmez bir kadından kurtulduğunuz için ne kadar rahatlayacaksınız, göreceksiniz yakında... Bu mevsimde Seine ne kadar güzel."

Bir serginin önünde durdu. Vitrinde deniz haritaları vardı; bunları sevdiğini biliyorum.

"Bunları size alayım, ister misiniz?"

"Ne kadar naziksiniz, dedi... Evet isterim; sizden aldığım son armağan olacak."

İki haritayı almak için dükkâna girdik; Odile bunları götürmek için bir taksi çağırdı, elini öpeyim diye eldivenini çıkardı.

"Her şeye teşekkürler" dedi...

Sonra, hiç arkasına bakmadan taksiye bindi.

XX

İçine gömüldüğüm büyük yalnızlıkta, ailemin fazla bir yardımı dokunmuyordu bana. Annem gerçekte Odile'den kurtulduğumu görmekten mutluluk duyuyordu. Acı çektiğimi gördüğü, bir de bizde fazla konuşulmadığı için söy-

lemiyordu bunu, ama seziyordum, bu yüzden annemle konuşmam güç oluyordu. Babam çok hastaydı; bir beyin kanaması geçirmiş, bundan sol elinde bir felç, ağzında bir büzüşme kalmıştı, güzel yüzünü biraz bozuyordu bu. Kurtulamayacağını biliyordu, çok sessiz, çok ağır bir görünüşe bürünmüştü. Cora teyzeye de gitmek istemiyordum, akşam yemekleri fazlasıyla acı anılar canlandırıyordu içimde. O sıralarda fazla tiksintiye, fazla sıkıntıya kapılmadan görüşebildiğim tek insan, Renée'ydi. Bir gün annemlerde karşılaştım onunla. Büyük incelik gösterdi, boşanmamdan hiç söz etmedi. Çalışıyor, bir bilim lisansına hazırlanıyordu. Evlenmek istemediği söyleniyordu. İlginç konuşması, beni içinde yanıp tükendiğim duygusal güçlüklerin o sürekli incelemesinden çekip koparan ilk konuşma oldu. Yaşamını araştırmalara, bir mesleğe vermişti; rahat ve mutlu görünüyordu. Aşktan el çekmek olanaklıydı demek? Ben hâlâ yaşamımı Odile'e bağlamaktan başka bir kullanış biçimi göremiyordum, ama Renée'nin varlığını çok yatıştırıcı buluyordum. Birlikte bir öğle yemeği yemeyi önerdim, kabul etti, sık sık gördüm onu. Birkaç görüşmeden sonra alışmıştım ona, büyük bir içtenlikle karımdan söz ettim, neyini sevdiğimi açıklamaya çalıştım.

"Boşanman karara bağlanınca yeniden evlenecek misin?" diye sordu.

"Hiçbir zaman" dedim. "Ya sen, sen hiç düşünmedin mi evlenmeyi?"

"Hayır, şimdi bir mesleğim var, yaşamımı dolduruyor; bağımsızım; hoşlanabileceğim bir adamla da karşılaşmadım" dedi.

"Ya bütün o hekimlerin?"

"Onlar arkadaş."

Şubatın sonuna doğru, birkaç gün dağda kalmak istedim, ama babam yeni bir bunalım geçirdiği için telefonla geri çağrıldım; döndüm ve babamı ölüm döşeğinde buldum. Annem hayranlık verici bir bağlılıkla bakıyordu ona; son gece, babam çoktan bilincini yitirdikten sonra, onun böyle

bu kımıltısız bedeninin yanında ayakta, bu alnı sildiğini, bu zavallı, büzülmüş dudakları ıslattığını görünce, uçsuz bucaksız acısı içinde bile yitirmediği huzur neredeyse şaşırttı beni, bu sakinliği kusursuz bir yaşam yaşadığını bilmesine borçlu olduğunu düşündüm. Annemle babamın yaşamı gibi bir yaşam aynı zamanda hem çok güzel, hem de anlaşılması olanaksız gibi geliyor bana. Annem Odile'in ve tanıdığım genç kadınların çoğunun aradığı hazların peşine düşmemişti; çok genç yaşta romansıdan, değişiklikten el çekmişti; şimdi ödülünü alıyordu. Acılı bir biçimde kendi yaşamıma döndüm; bu zor yolculuğun sonuna doğru, Odile'i yanımda ayakta dururken, şimdiden can çekişmenin terlerine batmış alnımı kurularken düşlemek, yaşlılıkla yumuşamış, gençlik fırtınalarını çoktan atlatmış, ak saçlı bir Odile düşlemek çok hoş olacaktı. Bir gün ölümün karşısında yalnız mı olacaktım? Bunun olanaklı olduğu kadar erken olmasını diliyordum.

Artık dolaylı da olsa hiçbir haber alamıyordum Odile'den. Mektup yazmayacağını, çünkü kesin bir sessizlikte acımın daha çabuk yatışacağını düşündüğünü söylemişti bana; ortak dostlarımızla görüşmeyi de kesmişti. François'nın evinin yanında küçük bir villa kiraladığını sanıyordum, ama emin değildim. Ben de evimizi bırakmaya karar vermiştim, bir kez benim için fazla büyüktü, hem de çok şey anımsatıyordu. Duroc Sokağı'nda, eski bir köşkte, çok güzel bir daire buldum, Odile'in hoşlanacağı biçimde döşemeye çalıştım. Kim bilirdi? Belki bir gün, mutsuz, yaralı bir durumda gelir de benden bir sığınak isterdi? Taşınırken, Odile'in dostlarından gelmiş yığın yığın mektup bulmuştum. Okumuştum bunları. İyi etmemiştim belki de, ama içimdeki zorlu meraka karşı koyamamıştım. Söylemiştim size, duygulu mektuplardı bunlar, ama suçluluktan uzaktılar.

Yazı nerdeyse tam bir yalnızlık içinde, Gandumas'da geçirdim. Ancak evden uzakta, otlar üzerine uzanınca biraz yatışabiliyordum. O zaman, tüm toplum bağları kopmuş da birkaç dakikalığına daha derin, daha gerçek gereksinimlerle bağıntı kuruyormuşum gibime geliyordu. Bir kadın

bunca üzüntüye değer miydi?.. Ama kitaplar beni yeniden hüzünlü düşünceye daldırıyordu; yalnız kendi acımı arıyordum onlarda, nerdeyse istemeye istemeye, bana acı öykümü anımsatabilecek kitapları seçiyordum.

Ekim ayında, Paris'e döndüm. Birkaç genç kadın, Duroc Sokağı'ndaki evime gelmeyi alışkanlığa dönüştürdü, her zaman olduğu gibi, bir erkeğin yalnızlığının çekimine kapılıyorlardı; bunları size anlatmak istemiyorum; yaşamımdan gelip geçmekle kaldılar. Şunu söyleyeyim yalnız, hiçbir çaba harcamadan (biraz da şaşkınlık içinde) gençlik tutumumu yeniden buldum. Evliliğimden önce sevgililerime davrandığım gibi davranıyordum onlara; oyun olsun diye peşlerine düşüyordum, bir tümcenin, gözüpek bir davranışın etkisini görmek beni eğlendiriyordu. Oyunu kazanınca unutuyor, bir yenisine başlamaya çalışıyordum.

Hiçbir şey paylaşılmayan bir büyük aşk kadar alay konusu olmaz, ama hiçbir şey de bu denli alçak gönüllülük vermez insana; sevildiğimi sezince şaşırıp kalıyordum. Gerçek şu ki, bir erkeği zorlu pençesine almış bir tutku, hiç arzulamadığı bir zamanda kadınları kendine çeker. Bir başkasının saplantısı içindedir, doğuştan yumuşak ve duygulu bile olsa, ilgisiz ve nerdeyse kaba bir insan oluverir. Mutsuz olduğu için, sunulan bir sevginin çekimine kapılır bazı bazı. Bunu tadar tatmaz bıkar, bıktığını da belli eder. İstemeden, bilmeden, en korkunç oyunu oynar. Tehlikeli olur, yenilmiş olduğu için fetheder. Benim durumum da buydu. Beğenilmekte yeteneksiz olduğuma hiçbir zaman böylesine inanmamıştım, beğenilmeyi böylesine az arzuladığım olmamıştı, ama bağlılığın ve aşkın böylesine açık kanıtlarıyla da karşılaşmamıştım hiç.

Ancak kafam bu başarılardan haz duymama elvermeyecek ölçüde karışıktı. Bu 1913 yılında tuttuğum cep defterini karıştırdığım zaman, her sayfaya yazılmış randevular arasında, Odile'in anılarından başka bir şey bulamıyorum. Birkaçını yazayım:

20 Ekim. — İstekleri. Güç beğenir insanlar nasıl da üstün tutulur. Onun için, biraz kaygılı bir biçimde, kır çiçeklerinden, peygamber çiçeklerinden, ayçiçeklerinden, papatyalardan bir demet, ya da beyaz majör bir senfoni, yılan yastıkları ve beyaz lalelerden bir senfoni oluşturmak ne hoştu.

Alçakgönüllülüğü. "Nasıl olmamı isterdiniz, biliyorum... Çok ciddi, çok temiz... Çok büyük Fransız burjuvası... Gene de şehvetli, ama yalnız sizinle... Ne yapalım, yas tutun Dickie, hiçbir zaman böyle olamayacağım."

Alçakgönüllü gururu. "Gene de ufak tefek üstünlüklerim vardır... Çoğu kadınlardan daha fazla kitap okurum... Birçok güzel şiiri ezbere bilirim... Çiçek yerleştirmesini bilirim... İyi giyinirim... Bir de sizi severim, evet beyefendi, siz belki de inanmazsınız, ama çok severim sizi."

25 Ekim. — Öyle eksiksiz bir aşk olmalıydı ki, sevilen kadının tüm duygularını aynı an içinde paylaşmamamızı sağlamalıydı. Daha kendisini iyi tanımadığım sıralarda, Odile'in sevebileceği insana böylesine benzediği için François'ya nerdeyse minnettar olduğum günler vardı... Ama kıskançlık çok zorlu, François da çok kusurluydu.

28 Ekim. — Başkalarında "sen" olan azıcık şeyi sevmek.

29 Ekim. — Benden bıktığınız oluyordu; bu bıkkınlığınızı da seviyordum."

Biraz ileride, şu kısacık not var:

"Elimdekinden fazlasını yitirdim."

O sıralarda içimde olup bitenleri çok iyi belirtiyor bu söz. Odile varken, kendisini ne çok seversem seveyim, beni kendisinden biraz uzaklaştıran kusurları vardı; Odile git-

mişti, gene bir tanrıça oluyordu; kendisinde bulunmayan erdemlerle süslüyordum onu, onu en sonunda ölümsüz Odile düşüncesine göre biçimlendirdikten sonra, şövalyesi olabilirdim. Nişanlılığımız sırasında, yüzeysel bir tanımanın, biçimleri değiştiren aşkın yaptığını şimdi de unutuşla uzaklık yapıyordu ve ben, beni aldatan, uzak Odile'i yakın bir sevgi dolu Odile'den çok daha fazla seviyordum.

XXI

Yılın sonuna doğru, Odile ile François'nın evlendiklerini öğrendim. Acılı bir andı bu, ama derdin bundan böyle çaresiz olduğunu kesinlikle öğrenmem, yaşama cesaretini bulmama yardım etti daha çok.

Babamın ölümünden beri, kâğıt fabrikalarının yönetim biçimini çok değiştirmiştim. Daha az uğraşıyordum işlerle, boş zamanım daha çoktu. Bu da evliliğimin beni uzaklaştırdığı gençlik arkadaşlarımı, özellikle de şimdi Danıştay'da bulunan André Halff'ı yeniden bulmamı sağlamıştı. Bertrand'ı da görüyordum bazı bazı, süvari teğmeniydi, Saint-Germain garnizonunda bulunuyor, pazarlarını geçirmek için Paris'e geliyordu. Kaç yıldır bıraktığım okumalara, incelemelere yeniden başlamaya çalıştım. Sorbonne'da, Collège de France'da dersleri izledim. Çok değişmiş olduğumu anladım böylece. Bir zamanlar yaşamımı dolduran sorunların şimdi beni ilgilendirmekten ne denli uzak olduklarını gördükçe şaşırıyordum. Maddeci mi, yoksa ülkücü mü olduğumu gerçekten bunaltıyla düşünmüş müydüm? Her türlü doğa ötesi çocuksu bir oyun gibi geliyordu şimdi bana.

Söylemiştim size, o sıralarda, erkek dostlardan çok, birkaç genç kadınla görüşüyordum. Öğleden sonra, saat beşe doğru büromdan ayrılıyordum. Toplantılara eskisinden çok daha fazla gidiyor, hatta hüzünle (belki de onun anısını bulmak için) bir zamanlar Odile'in bana zorla benimsetmeye çalıştığı hazları aradığımı görüyordum. Mar-

ceau Caddesi'nde tanıdığım birçok kadın, yalnız, oldukça da serbest olduğumu bildiklerinden, beni evlerine çağırıyorlardı. Cumartesi akşamları, saat altıda, Hélène de Thianges'a gidiyordum, her hafta aynı gün kabul ediyordu konuklarını. Eure milletvekili olan Maurice de Thianges kendi grubundan insanlar getiriyordu. Politikacıların yanında, yazarlara, büyük işadamlarına da rastlanıyordu, öyle ya, Hélène'in babası, M. Pascal Bouchet sanayiciydi, ikinci kızı Françoise'ı da yanına alıp Normandiya'dan gelir, kimi cumartesi toplantılarına katılırdı. Salonun bütün bu sürekli konukları arasında büyük bir yakınlık vardı. Burada bir genç kadının yanına oturup onunla duygu incelikleri üzerinde söyleşiye dalmaktan hoşlanıyordum. Hâlâ sızlıyordu yaram, ama Odile'i de, François'yı da hiç aklıma getirmeden geçirdiğim koca günler oluyordu. Bazı bazı onlardan söz edildiğini duyuyordum; Odile şimdi Madam de Crozant adını taşıdığı için, benim karım olduğunu bilmeyen ve kentin güzeli olarak ün saldığı Toulon'da onunla karşılaşıp da hakkında birtakım öyküler anlatanlar oluyordu. O zaman Hélène de Thianges onları susturmaya ya da beni götürmeye çalışıyordu, ama ben dinlemekte dayatıyordum.

Çok iyi geçindiklerine inanılmıyordu genellikle. Yvonne Prévost sık sık Toulon'da kalmak fırsatını bulmuştu, bildiklerini içtenlikle anlatmasını rica ettim ondan. Üstü kapalı bir biçimde:

> "Açıklaması çok güç" dedi. Az gördüm onları... Bana kalırsa, evlendikleri dakikada bile, bir kusur işlediklerini her ikisi de biliyordu. Gene de seviyor adamı. Bunu size söylediğim için özür dilerim, Marcenat, ama ne yapayım, soruyorsunuz. Hiç kuşkusuz, kendi sevgisi adamın. Sevgisinden çok daha fazla; ne var ki, gururlu bir kadın; bunu göstermek istemiyor. Evlerinde bir yemek yemiştim. Çok acıklıydı. Anlıyor musunuz? O sizi hayran bırakan, bazı bazı biraz safça görünen

cici sözlerini söylüyor. François da tersliyordu... Kimi zaman öyle kabalaşıyor ki. İnanın, üzüyordu beni Odile'in durumu. Onun hoşuna gitmeyen, onunla ne pahasına olursa olsun ilginç bulduğu konuları konuşmaya çalıştığı görülüyordu... Elbette iyi konuşamıyordu, François da sinirli ve küçümseyici bir havayla, "Evet, Odile, evet dedik ya" diye yanıtlıyordu. Roger de, ben de üzülüyorduk onun için."

Bütün 1913-14 kışı kadınlarla ufak tefek dolaplar çevirmelerle, gerçek bir zorunluk olmadan yapılan iş yolculuklarıyla, hiçbir zaman derinleştirilmeyen incelemelerle geçti. Hiçbir şeyi ciddiye almak istemiyordum; düşüncelere ve yaratıklara çekine çekine dokunuyordum, yitirince acı çekmeyeyim diye yitirmeye hazır bekliyordum hep. Mayıs ayına doğru, Hélène de Thianges konuklarını bahçesinde ağırlamaya başladı. Kadınlar için çimenlere minderler atıyor, erkekler de otlar üzerine oturuyorlardı. Haziran ayının ilk cumartesi, burada, rahip Cénival'in çevresinde toplanmış, keyifli bir politikacı ve yazar topluluğu buldum. Hélène'in küçük köpeği gelip ayakları dibine yatmış, o da büyük bir ciddilikle:

"Sayın rahip, hayvanların da ruhu var mıdır? Yoksa, aklım ermez. Nasıl? benim o kadar acı çekmiş olan köpeğim..." diyordu.

"Evet, elbette, madam, neden onların da ruhu olmasın?" dedi rahip. "Küçücük bir ruhları vardır."

"Çok uygun bir görüş değil bu" dedi biri, "kafa karıştırıcı bir şey."

Ben bir Amerikalı kadınla, Béatrice Howell'le, biraz uzağa oturmuştum; konuşmayı dinliyorduk.

"Ben hayvanların da ruhu olduğundan kuşku duymuyorum" dedi. "Gerçekte, bir fark yok aramızda... Az önce düşünmüştüm bunu. Öğle sonunu Jardin d'Acclimatation'da geçirdim. Hayvanları çok severim, Marcenat."

"Ben de" dedim. "Bir gün birlikte gidelim mi oraya?"

"Memnunlukla.. Ne diyordum? Ha! Evet: Öğleden sonra otaryalara bakıyordum. Çok severim onları, çünkü ıslak lastik parçaları gibi parlarlar. Suyun altında halkalar çizerek dönüyor, her iki dakikada soluk almak için başlarını çıkarıyorlardı, ben de onlara acıyordum: "Zavallı hayvancıklar, ne tekdüze bir yaşamları var" diyordum içimden, Sonra düşündüm: "Ya biz? Biz ne yapıyoruz? bütün hafta suyun içinde dönüyoruz, sonra, cumartesi saat altıya doğru Hélène de Thianges'da başlarımızı çıkarıyoruz, sonra, salı günü Düşes de Rohan'da, Madeleine Lemaire'de, pazar günü de Madam de Martel'de... aynı şey yaptığımız. Siz de böyle düşünmüyor musunuz?"

Bu sırada, binbaşı Prévost'la karısının bahçeye girdiklerini gördüm; ciddi havaları dikkatimi çekti. Kaygılı bir biçimde ve sanki bahçenin çakıl taşları ayaklarının altında kırılacakmış gibi yürüyorlardı. Hélène onlara merhaba demek için kalktı. Ben de ona bakıyordum, çünkü bir insanı karşılarken gösterdiği zarif canlılık hoşuma giderdi. "İnsanların üzerine şöyle bir konmasıyla havalanması bir olan, beyaz bir kelebeği andırıyorsunuz" derdim hep ona.

Prévostlar ona bir öykü anlatmaya başladılar, yüzünün ciddileştiğini gördüm. Huzursuzlukla çevresine baktı, beni görünce, gözlerini başka yana çevirdi. Birkaç adım uzaklaştılar.

"Prévostları tanır mısınız?" dedim Béatrice Howell'a.

"Evet" dedi; "Toulon'da evlerine gitmiştim. Çok güzel bir eski evleri var... Toulon rıhtımlarını severim. Deniz ve o eski Fransız evleri... Çok güzel bir karışım."

Şimdi birkaç kişi daha katılmıştı Hélène'le Prévostlara. Bir halka oluşturmuşlar, oldukça yüksek sesle konuşuyorlardı, adımı işitir gibi oldum.

"Ne oluyor bunlara?" dedim Mrs. Howell'a. "Gidip bakalım."

Kalkmasına, giysisine yapışmış birkaç otu silkmeye yardım ettim. Hélène de Thianges bizi gördü, yanıma geldi.

"Özür dilerim" dedi Béatrice'e, "Marcenat'ya bir şey söyleyecektim... Dinleyin" dedi sonra bana, "bu korkunç şeyi size ilk bildiren ben olduğum için üzgünüm, ama istemem ki... Her neyse, Prévostlar karınızın... Odile'in, bu sabah Toulon'da tabancayla intihar ettiğini söylediler şimdi."

"Odile mi?" dedim. "Tanrım! Neden?"

Odile'in kanlı bir yarayla delinmiş, incecik bedenini gözlerimin önüne getiriyordum, kafamda bir tümce dönüyordu: "Mars'ın etkisi altında, umutsuzca yargılı..."

"Bilinmiyor" dedi. "Hiç kimseye Allahaısmarladık demeden gidin. Bir şeyler öğrenirsem, size telefon ederim."

Bois'ya doğru, gelişigüzel yürümeye başladım. Ne olmuştu? Zavallı yavrucuğum, mutsuzsa ne diye beni çağırmamıştı? Ne çılgın bir sevinçle koşardım yardımına, onu yanıma alırdım, avuturdum. Daha François'yı gördüğüm ilk günde, Odile'in iblisi olacağını anlamıştım. O akşam yemeği gözlerimin önüne geliyor, beceriksizlik edip kızını hastalıklı bir yere getirmiş bir baba izlenimini, o öylesine canlı izlenimi yeniden duyuyordum. O gün, onu elden geldiğince erken kurtarmak gerektiğini anlamıştım. Kurtaramamıştım... Odile ölmüş... Gelip geçen kadınlar kaygıyla bakıyorlardı bana. Yüksek sesle konuşuyordum belki de... Onca güzellik, onca çekicilik. Yatağının yanında gördüm kendimi, elini tutuyordum, o şiir okuyordu:

From too much love of living,
From hope and fear set free...

Gülünççe hüzünlü bir sesle:

"*The weariest river*, Dickie" diyordu.

Ben de:

"Böyle söylemeyin, sevgilim, ağlatacaksınız beni" diye yanıtlıyordum.

Odile ölmüş... Onu tanıdığımdan beri, boş inançtan kaynaklanan bir korkuyla bakmıştım yüzüne. Fazla gü-

zeldi... Bir gün Bagatelle'de, yaşlı bir bahçıvan bize, Odile'le bana: "Güzel güller çabuk solar..." demişti. Odile ölmüş... Onu çeyrek saat görmek, sonra da birlikte ölmek olanaklı olsaydı, hemen kabul ederdim bunu, böyle düşünüyordum.

Eve nasıl döndüm, nasıl yattım, bilmiyorum. Sabaha karşı uyudum, düşümde Cora teyzede akşam yemeğinde olduğumu gördüm. André Halff, Hélène de Thianges, Bertrand ve akrabam Renée vardı. Her yanda Odile'i arıyordum. Sonunda, uzun bir kaygının ardından, onu bir kanepenin üzerine uzanmış buluyordum. Solgundu, çok hasta görünüyordu, "Evet, rahatsız, ama ölmemiş. Ne korkunç bir düş görmüşüm!" diye düşünüyordum.

XXII

İlk düşüncem ertesi gün Toulon'a gitmek olmuştu, ama sekiz gün boyunca ateşler içinde sayıkladım. Bertrand ile André büyük bir bağlılıkla baktılar bana; Hélène kaç kez çiçek getirdi. Dengeme kavuştuğum zaman, büyük sıkıntılar içinde, neler öğrendiğini sordum. Öğrendiği şeyler, sonradan benim de işittiklerim gibi, birbirlerini tutmuyordu. Öyle anlaşılıyordu ki, büyük bir bağımsızlığa alışmış olan François evlilikten çabuk bıkmıştı. Odile düş kırıklığına uğratmıştı onu. Ben Odile'i şımartmıştım, François'nın sevgisinin azalmaya başladığı sırada, yumuşak bir biçimde güçbeğenir davranmıştı. François onu akıllı sanmıştı; oysa değildi, hiç değilse sözcüğün bayağı anlamında. Ben de biliyordum bunu, ama benim için farketmiyordu. François onu bir düşünce ve davranış disiplinine sokmak istemişti. Her ikisi de gururluydu, şiddetle karşı koymuşlardı birbirlerine.

Çok sonra, aşağı yukarı bundan altı ay önce, bir kadın François'nın Odile'e ilişkin açılmalarını anlattı bana. "Çok güzeldi, demişti, gerçekten sevmiştim onu. Ama ilk kocası kötü yetiştirmişti. Çılgınca bir yosmalığı vardı. Bana

acı çektirten tek kadın oldu... Kendimi savundum... Otopsi masasına yatırdım onu... Masanın üstünde tuttum, çıplak, açık... Küçük yalanlarının tüm çarklarını gördüm... Gördüğümü de gösterdim... Çekiciliğini kullanarak beni gene dizginleyeceğini sandı... Sonra yanıldığını anladı... Olanlara üzgünüm elbette, ama içimde hiç pişmanlık yok. Elimden bir şey gelmez."

Bu konuşmayı duyunca, François'dan tiksindim. Gene de, bazı bazı, hayranlık duyuyordum ona. Benden daha güçlü, belki de daha akıllı davranmıştı; daha güçlü davranmıştı her şeyden önce, çünkü onun gibi ben de anlamıştım Odile'i, ama aramızdaki fark, benim bunu söylemeyi göze alamamış olmamdı. François'nın alaycılığı benim zayıflığımdan daha mı iyiydi? Bunu uzun uzun düşününce, ben de hiç pişmanlık duymuyordum. İnsanları yenmek, onları umutsuzluğa sürüklemek kolaydır. Şimdi, başarısızlıktan sonra da, bunu hiç istemeseler bile, onları sevmeye çalışmanın daha güzel olduğuna inanıyorum.

Ayrıca tüm bunlar Odile'in intiharını açıklamıyor. Kesin olan bir şey varsa, o da Odile'in kendini öldürdüğü gün François'nın Toulon'da bulunmadığıydı. Bertrand, savaş sırasında, üç genç kadın ve üç deniz subayıyla birlikte, intihardan bir gün önce, Odile'le akşam yemeği yemiş bir çocukla karşılaşmıştı. Konuşma çok keyifliymiş. Şampanya içerken, Odile yanındakilere, gülerek: "Biliyor musunuz, yarın öğleyin kendimi öldüreceğim" demiş. Pek sakinmiş bütün gece, bu yabancı (Bertrand'a anlatmış) güzelliğinin ak, ışıklı parıltısını da farketmiş.

Bir ay hasta yattım. Sonra Toulon'a gittim. Birkaç gün kaldım burada, Odile'in mezarını beyaz çiçeklerle donattım. Bir akşam mezarlıkta yaşlı bir kadın yanıma geldi, Madam de Crozant'ın oda hizmetçisi olduğunu, hanımının bir çekmecesinde resmimi gördüğü için beni tanıdığını söyledi. Sonra, son haftalarda Odile'in, kalabalık içinde çok şen görünmekle birlikte, yalnız kalır kalmaz umutsuz bir havaya büründüğünü söyledi. "Bazı bazı, madamın odasına girdi-

ğim zaman, başı ellerinin üzerinde, bir koltukta oturur buluyordum onu... Ölüme bakar gibiydi" dedi kadın.

Uzun uzun konuştum onunla, Odile'i hayranlıkla sevmiş olduğunu memnunlukla gördüm.

Toulon'da yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Temmuz başında, gidip Gandumas'da kalmaya karar verdim. Burada çalışmaya ve okumaya çabaladım. Fundalıklar arasında uzun gezintiler yaptım, uykuyu yorgunlukla elde ettim.

Hemen her gece Odile'i düşümde görmeyi sürdürüyordum. Çoğu zaman, bir kilisede, bir tiyatroda görüyordum kendimi; yanımdaki yer boş oluyordu. Birdenbire: "Odile nerde?" diyordum kendi kendime. Onu arıyordum. Solgun yüzlü, dağınık saçlı kadınlar görüyordum, ama hiçbiri ona benzemiyordu. Uyanıyordum.

Çalışmıyordum. Fabrikaya bile gitmiyordum artık. Hiç kimseyi görmek istemiyordum. Kederimi seviyordum. Her sabah, tek başıma, köye doğru iniyordum; kiliseden bir org sesi geliyordu, öylesine hafif, öylesine akıcıydı ki, havaya karışıyor, havanın mırıltısıymış gibi geliyordu. Odile'i, Floransa'nın kara servileri önünde dolaştığımız gün ilk kez giydiği açık renk giysiyle yanımdaymış gibi düşlüyordum. Neden yitirmiştim onu? Bu büyük aşkı bu alabildiğine acıklı öykü biçimine sokan sözcüğü, davranışı arıyordum. Bulamıyordum. Tüm bahçelerde hoşlanabileceği güller vardı.

Işte bu gezintilerden birinde, Chardeuil'de, Ağustos ayında bir cumartesi günü, davul gümbürtüleri içinde köy bekçisinin bağırdığını işittim: "Kara ve deniz ordularında savaş, seferberlik."

İKİNCİ BÖLÜM
ISABELLE

I

Philippe, bu akşam bürona çalışmaya geldim. İçeriye girerken, senin burada olmadığına kolay kolay inanamıyordum. Benim için öylesine canlısın ki Philippe. Elinde bir kitap, bacaklarını altına kıvırmış bir durumda, bu koltukta oturur görüyorum seni. Bakışlarını kaçırdığın, söylediklerimi dinlemez olduğun sırada, sofrada görüyorum. Dostlarından birini karşılarken, uzun parmaklarının arasında bir kurşunkalemi, bir silgiyi durmamacasına çevirirken görüyordum seni. Hareketlerini severdim.

Üç ay geçti o korkunç geceden bu yana. "Bunalıyorum, Isabelle, öleceğim" demiştin bana. Daha o sırada senin sesin olmaktan çıkmış olan bu ses hâlâ kulaklarımda. Nasıl unuturum? Bana hepsinden daha korkunç gelen şey, bir gün hiç kuşkusuz acımın da öleceği. O korkunç içtenliğinle bana "Şimdi bir daha bulamamasıya yitirdim Odile'i, çizgilerini bile anımsamıyorum artık" dediğin zaman ne kadar kederlenmiştim, bir bilsen.

Onu çok sevmiştin Philippe. Evlendiğimiz sırada bana yollamış olduğun o uzun öyküyü şimdi yeniden okudum da kıskandım onu. Hiç değilse bu öykü kalacak ondan, bendense hiçbir şey. Gene de beni de sevdin. İlk mektupların, 1919'da yolladıkların duruyor önümde. Evet, beni seviyordun o zamanlar; nerdeyse gereğinden de fazla seviyordun. Bir kez sana "Ben kırk ederken siz üç yüz olarak

benimsiyorsunuz değerimi, bu da korkunç bir şey Philippe. Yanılgınızın farkına vardığınız zaman, on, ya da sıfır vereceksiniz bana" dediğimi anımsıyorum. Böyleydin sen. Kendin anlatmıştın: "Kadınlardan gereğinden fazlasını bekliyorsunuz. Çok yükseklere koyuyorsunuz onları; tehlikeli bir şey bu" dermiş Odile sana. Haklıymış, zavallı kızcağız.

On beş gündür, her gün biraz daha güçlenen bir arzuya karşı direniyorum. Sen aşkını benim için saptadığın gibi, ben de aşkımı kendim için saptamak isterdim. Ne dersin Philippe, beceriksizce de olsa, öykümüzü yazabilecek miyim acaba? Bunu senin yaptığın gibi dürüstlükle, her şeyi söylemeye büyük bir çaba göstererek yapmak gerekir. Güç olacak, seziyorum bunu. Hep kendine acımaya, kendini nasıl olmak istiyorsa öyle anlatmaya eğilim gösterir insan. Hele ben; bana yaptığın serzenişlerden biri de buydu. "Kendine acıyıp durma" derdin bana. Ama mektupların var elimde, öylesine büyük bir özenle sakladığın o kırmızı defter var, bir zamanlar başladığım, sonra senin bırakmamı istediğin şu küçük günlük var. Bir denesem... Senin yerine oturuyorum. Mürekkep lekeli bu yeşil meşine elinin imgesi yapışıyor. Tüyler ürpertici bir sessizlik var çevremde. Bir denesem...

II

Ampère Sokağı'ndaki ev. Yeşil çuhayla kaplı saksı kılıflarında palmiyeler. Gotik yemek odası; üzerinden yüksek kabartmalar biçiminde oluklar çıkan büfe; arkalıklarında oyma Quasimodo'nun başı bulunan iskemleler, sert mi sert. Kırmızı damaskoyla kaplı salon, koltukları fazla yaldızlı. Genç kızlık odam, beyaza boyanmış, bir zamanlar tam kızlığın rengindeyken sonradan kirlenmiş bir beyaza. Çalışma odası, büyük yemekler verilen akşamlarda, öğretmenimle birlikte yemek yediğim sandık odası. Matmazel Chauvière'le birlikte, saat ona kadar beklerdik çoğu zaman. Ter

içinde bir uşak, bir tepsi üstünde pıhtılaşmış bir çorba, erimiş dondurma getirirdi, hırçın ve bitkin. Evin tek çocuğunun burada oynadığı silik, nerdeyse alçaltıcı rolü benim gibi bu adam da anlıyormuş gibi gelirdi bana.

Ah! Ne hüzünlü geçti çocukluğum! "Siz böyle olduğuna inanıyorsunuz, sevgilim!" derdi Philippe. Hayır, kendimi aklamıyorum. Çok mutsuzdum. Annemde, babamda mıydı suç? Sık sık onları suçladım. Şimdi, daha zorlu bir acı beni yatıştırdı, geçmişe daha yeni gözlerle bakıyorum da doğru davrandıklarına inanmalarını kabul ediyorum. Ne var ki, yöntemleri sert, tehlikeliydi, bana kalırsa sonuçları da gösteriyor doğru olmadıklarını.

Annem babam diyorum ya "annem" demeliydim yalnız, çünkü babam ortada görünmemekten, ses çıkarmamaktan başka pek bir şey istemezdi kızından. Uzun zaman, uzaklığı benim için değerini çok yükseltmişti. Anneme karşı doğal bir müttefik sayardım onu, çünkü, bir iki kez, annem kendisine kötü huylu olduğumu söylediği zaman, keyifli bir kuşkuculukla yanıt verdiğini işitmiştim: "Şefim M. Delcassé'yi anımsatıyorsunuz bana; Avrupa'nın arkasına çekilir, sonra da onu ilerlettiğini söyler... Sanır mısınız ki, bir insanı yetiştirmek için... Hayır, sevgili dostum, hep oyuncu olduğumuzu sanırız, ama birer seyirci olmaktan kurtulamayız hiçbir zaman." Annem serzeniş dolu bakışlarla bakar, kaygılı bir devinimle beni gösterirdi. Kötü bir kadın değildi, ama benim mutluluğumu da, kendi mutluluğunu da birtakım düşsel tehlikelerin korkusuna kurban ederdi. Philippe "Annenizin bütün hastalığı bir aşırı önlem hastalığı" demişti. Doğruydu. Tüm insan yaşamını çilesine önceden alışılması gereken, çetin bir savaş sayardı. "Şımarık bir kız, acılı bir kadın olur" derdi, "bir çocuğu zengin olduğunu sanmaya alıştırmamalı; yaşamda nelerle karşılaşacağını Tanrı bilir" derdi. "Bir genç kızı övmek ona kötülük etmektir" derdi. Bu nedenle, güzellikten hiç nasip almadığımı, kendimi beğendirmekte çok güçlük çekeceğimi yineler dururdu bana. Bunun beni ağlattığını görürdü, ama cehennemden korkan

bir insan için yeryüzü yaşamı neyse, onun için de çocukluk oydu; büyük çileler pahasına da olsa, ruhumu ve bedenimi geçici bir kurtuluşa doğru götürmek gerekiyordu, bu geçici kurtuluşun eşiğinde evlilik Son Yargı'ydı.

Öte yandan, onun gibi güçlü bir ruhum, kendime güvenim ve büyük bir güzelliğim olsaydı, bu eğitim çok uygun düşerdi belki de. Ama yaratılıştan çekingendim, korkudan vahşileştim. Daha on bir yaşımda insan topluluklarından kaçıyor, kitaplara sığınıyordum. Her şeyden çok tarihi severdim. On beş yaşımda, gözde kahramanlarım Jeanne d'Arc ve Charlotte Corday'di; on sekiz yaşımda da Louise de la Valilère. Karmelit rahibesinin çektiklerini, Jeanne d'Arc'ın işkencesini okudukça görülmedik bir mutluluk duyardım. Ben de sınırsız bir cesaret gösterebilirmişim gibime gelirdi. Babam korkuyu çok küçümserdi, daha küçücükken, geceleyin, zorla, bahçede yalnız bırakırdı beni. Hastalıklarım sırasında da acıma, sevgi gösterilmeden bakılmamı istemişti. Dişçiye gitmeyi kahramanca bir ermişliğin evreleri gibi görmeye alışmıştım.

Babam Quai d'Orsay'den ayrılıp da Fransa'nın Belgrad elçiliğine atandığı zaman, annem Ampère Sokağı'ndaki köşkümüzü yılda birkaç ay süresince kapatmaya, bu süre içinde beni Lozère'e, büyükbabamlara yollamaya başladı. Burada daha da mutsuzdum. Kırı sevmiyordum. Anıtları görünümlere, kiliseleri ormanlara yeğ tutuyordum. On beş yaşımdan, on altı yaşımdan, on yedi yaşımdan hiç kurtulamayacakmışım gibime gelirdi. Beni iyi yetiştirdiklerine içtenlikle inanan büyüklerim, içimde mutluluk hazzını öldürüyorlardı. Birçok kadın için öylesine sevinçli, öylesine parlak bir anı olarak kalan ilk balo, benim için içimden çıkmak bilmeyen, dayanılmaz alçalma duygularından başka bir şey değildir. 1913 yılındaydı. Annem giysimi evde, oda hizmetçisine diktirtmişti. Giysim çirkindi, biliyordum, ama annem lüksü çok küçümserdi. "Erkekler giysilere bakmazlar, derdi; bir kadını üzerinde taşıdıkları için sevmezler." Kibar çevrede pek göz dolduramadım. Sonsuz bir sevgi

gereksinimi duyan, çok beceriksiz bir kızdım. Ağır, beceriksiz, iddialı buldular beni. Ağırdım, çünkü kendimi dizginlemekle geçiriyordum yaşamımı, beceriksizdim. Çünkü davranış ve söz serbestliğinden her zaman yoksun bırakılmıştım. İddialıydım, çünkü kendimden ya da ufak tefek, hoş şeylerden incelikle konuşamayacak kadar çekingen ve alçakgönüllü olduğumdan, ciddi konulara sığınıyordum. Balolarda, biraz züppeliğe kaçan ciddiliğim genç adamları benden uzaklaştırıyordu. Ah! Beni bu tutsaklıktan, Lozère'de, hiç kimseyi görmediğim, Matmazel Chauvière'le bir saatlik bir gezinti dışında günü hiçbir şeyin kesmeyeceğini daha sabahtan bildiğim bu uzun aylardan beni çekip alacak olanı nasıl bekliyordum. Yakışıklı, çekici bir insan olarak canlandırıyordum onu hayalimde, Opera'da *Siegfried*'i oynadıkları her seferde, gitmemi sağlaması için Matmazel Chauvière'e yalvarırdım, çünkü ancak bir kahramanın kurtarabileceği, tutsak bir Walkyrie gibi görüyordum kendimi.

İlk günah çıkarışım sırasında dinsel bir biçim almış olan kapalı coşkunluğum, savaş sırasında başka bir çıkış yolu buldu. Daha 1914 ağustosunda (elimde bir hastabakıcılık belgem bulunduğu için) ordu bölgesinde bir hastaneye gönderilmemi istedim. O sırada babam görevde, Fransa'dan çok uzaklarda, annem de onunlaydı. Savaşın patlamasıyla şaşkına dönen büyükannemle büyükbabam gitmeme izin verdiler. Belmont'da, girdiğim geçici hastaneyi Barones Choin kurmuştu. Hastaneyi yöneten hemşirenin adı da Renée Marcenat'ydı. Oldukça güzel ve gururlu bir kızdı, çok da akıllıydı. İçimde saklı, ama gerçek bir güç bulunduğunu hemen anladı ve gençliğime bakmadan kendine yardımcı yaptı beni.

Beğenilebileceğimi burada öğrendim. Renée Marcenat bir gün, benim önümde, Madam Choin'a: "Isabelle en iyi hemşirem benim; bir tek kusuru var: Fazla güzel" dedi. Büyük bir haz verdi bu bana.

Hafif bir yara nedeniyle yatırdığımız bir piyade asteğmeni, hastaneden ayrılırken, bana mektup yazmasına izin vermemi istedi. Kendisini beklediğini bildiğim tehlikeler,

istediğimden daha heyecanlı bir havayla yanıt vermeye yöneltti beni; gönülden bağlanmaya başladı bana, sonra, bir mektup, bir mektup daha derken, nişanlanmış buluverdim kendimi. İnanamıyordum. Gerçekdışı bir şeymiş gibi geliyordu bu bana, ama o sırada yaşam bir tür çılgınlıktı ve her şey pek çabuk oluyordu. Düşüncelerine başvurduğum annem babam, Jean de Cheverny'nin iyi bir aileden olduğunu ve tasarımı beğendiklerini yazdılar. Bense Jean hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Neşeli, yakışıklıydı. Etoile Alanı'nda bir otelde dört gün başbaşa kaldık. Sonra kocam birliğine gitti, ben de hastaneye döndüm. Tüm evlilik yaşamım bu oldu. Jean kışın yeni bir izin alabileceğini umuyordu, ama 1916 Şubat'ında vuruldu. Bu sırada, onu sevdiğimi sandım. Belgelerini ve ölümünden sonra üzerinde bulunan küçük bir resmini yolladıkları zaman çok, hem de gönülden ağladım.

III

Silah bırakışma sırasında, babam Pekin elçiliğine atanmış bulunuyordu. Benim de gelmemi önerdi; istemedim. Artık aile tutsaklığına katlanamayacak ölçüde alışmıştım bağımsızlığa. Gelirim yalnız yaşamama elveriyordu. Büyüklerim köşklerinin ikinci katını küçük bir daireye dönüştürmeme izin verdiler, ben de yaşamımı Renée Marcenat'nın yaşamına bağladım. Savaştan sonra, Pasteur Enstitüsüne girmiş, laboratuvarda çalışıyordu. Büyük hizmetleri oluyordu burada, beni de yanına aldırtmakta güçlük çekmedi.

Renée'ye bağlanmıştım. Hayrandım ona. Beni kıskandıran bir yetkeyle davranıyordu. Gene de zayıf bir yanı bulunduğunu seziyordum. Evlenmekten vazgeçmiş izlenimini uyandırmak istiyordu, ama akrabalarından birinden, Philippe Marcenat'dan söz ederken sesinin aldığı havaya bakarak, onunla evlenmeyi arzuladığını sezer gibi oluyordum. "Çok kapalı bir insandır, kendisini iyi tanımayanlara soğuk görünür, ama gerçekte nerdeyse ürpertici bir duyarlığı

vardır" diyordu. "Savaş iyi geldi ona: Alıştığı yaşamdan kopardı. Ben nasıl büyük bir oyuncu olmak için yaratılmamışsam, o da bir kâğıt fabrikasını yönetmek için yaratılmamış."

"Ama neden? Başka bir şey mi yapıyor?"

"Hayır, ama çok okur, çok bilgilidir... Çok seçkin bir insan, inanın. Çok beğeneceksiniz onu."

Onu sevdiğine inanmıştım.

Birçok adam, birçok genç dönüyordu şimdi çevremde. Savaş sonu yaşayışı oldukça özgürdü. Yalnızdım. Renée'nin girip çıktığı bu hekimler, genç bilginler çevresinde beni ilgilendiren adamlar bulmuştum. Ama onlara karşı direnmekte hiç güçlük çekmemiştim. Beni sevdiklerini söyledikleri zaman bir türlü inanamıyordum onlara, annemin "Yazık ki çirkinsin" sözü, hemşirelik yaşamım sırasında çok yalanlanmıştı, gene de bir türlü içimden çıkmıyordu. Kendime güvensizliğim çok derindi hâlâ. Benimle servetim için ya da birkaç akşamlık, elverişli, fazla bir şey de istemeyen bir sevgili olacağımı düşündükleri için evlenmek istediklerini düşünüyordum.

Renée, Barones Choin'dan bir akşam yemeği çağrısı getirdi. Salı günleri, kendisi de sık sık giderdi ona.

"Hiç canım istemiyor" dedim, kibar toplantılardan nefret ederim."

"Hayır, göreceksiniz, hemen her zaman ilginç insanlarla karşılaşılır onun evinde. Hem önümüzdeki salı akrabam Philippe de gelecek, sıkılırsanız, istediğimiz zaman üçümüz bir köşeye çekilebiliriz."

"Ha! O zaman olur" dedim, çok sevindim onu göreceğime.

Doğruydu. Renée sonunda Philippe Marcenat'yı tanımak isteği uyandırmıştı içimde. Bana Philippe'in evlilik öyküsünü anlattığı zaman, karısıyla karşılaştığımı ve onu çok güzel bulduğumu anımsamıştım. Philippe'in onu hâlâ sevdiği söyleniyordu. Renée de tüm davranışlarına hayran olmasa bile, onun yüzünden daha güzel bir yüz bulmanın olanaksız olduğunu kabul ediyordu. "Yalnız Philippe'e iyi

davranmamış olmasını bağışlayamıyorum" diyordu, "Philippe ise tam tersine, doğruluğun ta kendisiydi." Bu evlilik yaşamı konusunda birçok ayrıntı sormuştum. Hatta, savaş sırasında, Philippe'in Renée'ye yazdığı mektuplardan kimi parçalar okumuş, içli havasından hoşlanmıştım.

Madam Choin'ın merdiveni, sayısız uşakları hiç hoşuma gitmedi. Salona girince, hemen gördüm Renée'yi, şöminenin yanında ayakta duruyordu, yanında da elleri cebinde, çok iri bir adam vardı. Philippe Marcenat yakışıklı değildi, ama iyi ve güven verici bir görünüşü vardı. Tanıştırıldığımız zaman yaşamımda ilk kez, tanımadığım bir erkeğin karşısında çekingenlik duymadım. Sofrada, yan yana oturtulduğumuzu görünce sevindim. Yemekten sonra, içgüdüsel bir oyun bizi birbirimize yaklaştırdı.

"Rahat rahat konuşalım ister misiniz? dedi. Gelin benimle, bu evi çok iyi bilirim."

Bir Çin salonuna götürdü beni. Benim için, bu konuşmadan hâlâ fışkıran anı, birbirimize çocukluğumuzdan söz edişimiz. Evet, daha o akşam, Philippe bana Limoges İli'ndeki yaşamını anlatmış ve gençliğimizin de, ailelerimizin de böylesine benzeşmesine gülmüştük. Gandumas'daki ev, Ampère Sokağı'ndaki köşk gibi döşeliydi. Philippe'in annesi de, benim annem gibi "Erkekler giysilere bakmaz" dermiş.

"Evet" dedi Philippe, "birçok Fransız ailesinde bu köylü ve burjuva geleneği çok güçlüdür, bir bakıma oldukça da güzeldir, ama ben yapamıyorum artık, inancımı yitirdim."

"Ben yitirmedim" dedim gülerek. "Hâlâ yapamadığım şeyler var, örneğin şu sırada, yalnız yaşamama karşın, kendim için çiçek ya da şeker alamam. Ahlaka uymazmış, hiçbir haz vermezmiş gibi gelir bana."

Yüzüme şaşkınlıkla baktı.

"Gerçek mi?" dedi. "Çiçek alamaz mısınız?"

"Bir akşam yemeğine, bir çaya giderken alabilirim. Ama kendim için, sırf bu çiçeklere bakma hazzı için almaya gelince, hayır, alamam."

"Ama herhalde seversiniz çiçekleri?"

"Evet, biraz... Ama çiçeksiz de yaparım."

Gözlerinden alaylı ve hüzünlü bir bakış geçtiğini görür gibi oldum, sözü değiştirdim. Hiç kuşkusuz konuşmamızın bu ikinci bölümü sarsmıştı Philippe'i, çünkü kırmızı defterinde şu not var:

23 Mart 1919. — Akşam yemeğini Cora teyzede yedim. Burada zamanımı hep Çin salonundaki divanın üstünde, Renée'nin güzel dostu Madam de Cheverny ile geçirdim. Çok tuhaf... Hiç Odile'e benzemiyor, gene de... Yoksa sırf beyaz bir giysi giymiş olduğu için mi... Yumuşak, çekingen... Onu konuşturmakta güçlük çektim. Sonra güveni geldi.

"Bu sabah bir şey geldi başıma... Nasıl söylesem... Beni sinirlendiren bir şey. Yakın dostu olmadığım, şöyle bir tanıdığım bir kadın telefon etti: "Bir gaf yapmayın, Isabelle, bugün öğle yemeğini sizde yiyorum" dedi. Nasıl olur da böyle yalan söyler insan, böyle suç ortağı arar?"

"Hoş görmeli; birçok kadının öyle güç bir yaşamı vardır ki."

"Öyle istiyorlar da ondan güç oluyor yaşamları. Çevrelerini bir gizem havasıyla sarmayınca sıkılacaklarını sanıyorlar... Aslı yok bunun; yaşam öyle küçük, yararsız oyunlardan oluşmaz. Duyarlığımızı başka birinin duyarlığına sürtüştürmemiz gerekmez her zaman. Siz de böyle düşünmüyor musunuz?"

Renée geldi: "Kırıştırmanızı bozabilir miyim?" diyerek yanımıza oturdu. Sonra, her ikimizin de sustuğunu görünce, gülerek kalkıp gitti. Arkadaşı dalgın kaldı bir süre, sonra gene başladı konuşmaya:

"Sözün kısası, yaşamaya değen biricik aşkın iki yaratık arasında tam bir güven, içine bakılınca en ufak bir lekeye rastlanmayan, arı bir billur olduğunu düşünmüyor musunuz?"

Bu sırada, beni üzdüğünü düşündü kuşkusuz, kızardı. Doğruydu, tümcesi incitmişti beni biraz. O zaman, insanın içine işleyen bir beceriksizlikle, birkaç tatlı söz söyledi. Sonra Renée, Doktor Maurice de Fleury ile geri geldi. Endokrin bezlerinin salgıları üzerine konuşmalar. "Vermeli bunları" dedi doktor; "bunu reçetesine yazmayan hekim lekelenmiş bir hekimdir." Eğlendirici teknik konuşmalar. Renée'nin düşünce açıklığına hayran kaldım. Dostunun o güzel veda bakışı."

Doğru Philippe'i inciten tümceyi ben de anımsıyorum. Gece eve dönünce ben de düşündüm bunu, ertesi sabah, Philippe Marcenat'ya, duygularımı, sevgimi belirtmekte çok beceriksiz davrandığıma üzüldüğümü, Renée'nin anlattıkları nedeniyle kendisine uzun zamandır büyük bir yakınlık duyduğumu söylemek için birkaç satırlık bir mektup yazdım. Yalnız olduğuna göre, arada sırada beni görmeye gelirse, çok sevineceğimi de ekledim. Şu yanıtı verdi bana:

"Mektubunuz yüzünüzden çıkardığımı doğruladı, madam. Düşünceye öyle büyük bir çekicilik veren şu ince iyilik var sizde. Daha sizi gördüğüm ilk anda, kederimden, yalnızlığımdan öyle yalın öyle açıkça kendiliğinden bir yakınlıkla söz ettiniz ki, hemen bir güven duygusu doldu içime. Bana sunduğunuz dostluğu şükranla kabul ediyorum. Bu dostluğun benim için ne denli değerli olacağını tasarlayabileceğinizi sanmıyorum."

Philippe'le Renée'yi Ampère Sokağı'ndaki evime, öğle yemeğine çağırdım. Sonra Philippe de ikimizi çağırdı. Bizi ağırladığı küçük daireyi çok beğendim. Hepsinden önce de çok güzel iki Sisley'le (lavanta mavisi Seine görünümleriydi bunlar) masanın üstündeki hoş renkli çiçekler kaldı aklımda. Konuşma çok kolay oldu, aynı zamanda hem eğ-

lendirici, hem ciddiydi, bir arada bulunmaktan hoşlanan, küçük bir topluluk oluşturduğumuz iyice anlaşılıyordu.

Sonra da Renée, Philippe'le beni çağırdı. Ertesi gün bizi tiyatroya götürmeyi önerdi Philippe o akşam, böylece, haftada iki üç kez onunla birlikte gezmeyi alışkanlığa dönüştürdük. Bu gezintiler sırasında, Renée'nin, Philippe'le kendisinin bir aile oluşturduklarını benim de onlara çağrılı olduğumu göstermek için çabalar harcadığını görmek hoşuma gitti. Bu tutumunu kabul ettim, ama, hiçbir zaman söylememiş olsa da, Philippe'in benimle yalnız kalmayı yeğlediğini biliyordum. Bir akşam Renée rahatsız olduğu için gelemedi, yalnız çıktık onunla. Akşam yemeğinde evliliğinden ilk kendisi (hem de çok güzel) söz etti. O zaman, Renée'nin Odile hakkında bütün anlattıklarının, gerçek olmakla birlikte, doğru olmadığını anladım. Renée'nin Odile hakkında anlattıklarını dinlerken, çok güzel, ama çok tehlikeli bir kadın canlandırmıştım gözlerimde. Philippe'i dinlerken, elinden geleni yapmış, zayıf bir kızcağız gördüm. Philippe çok hoşuma gitti o akşam. Kendisine o kadar acı çektirmiş olan bir kadından böylesine tatlı bir anı saklayışına hayran kaldım. İlk kez, beklediğim kahramanın belki de o olduğunu düşündüm.

Nisan sonunda, uzun bir yolculuğa çıktı. Sağlığı oldukça kötüydü, çok öksürüyordu, hekimler sıcak bir iklimi salık veriyorlardı. Roma'dan bir kart aldım:

"Cara signora, açık penceremin önünde yazıyorum size; gök mavi, tek bulut yok; Forum'un üzerinde, sütunlar, zafer anıtları kumlu, yaldızlı bir buhardan sıyrılıyor. İnanılmaz bir güzellik var her şeyde."

Sonra Tanca'dan bir kart aldım:

"Dümdüz, gri ve mor bir denizde bir düşsel yolculuğun ilk iskelesi. Tanca mı? İstanbul'u, Asnières'i, Toulon'u andırıyor. Tüm Doğu gibi kirli ve soylu.." Sonra Oran'dan bir telgraf: "Perşembe günü saat birde bana öğle yemeğine gelin. Saygılı dostluklar. Marcenat."

O sabah, laboratuvarda Renée'yi görünce:

"Ee, perşembe günü öğle yemeğini Philippe'te mi yiyoruz?" dedim.

"Nasıl?" dedi. "Dönmüş mü?"

Telgrafı gösterdim; onda hiç rastlamadığım acılı bir hava belirdi yüzünde. Hemen topladı kendini.

"Ha! Evet" dedi... "İyi ya, yalnız yiyeceksiniz yemeği, çünkü beni çağırmadı."

Ne yapacağımı şaşırdım. Yolculuğunun başlıca nedeninin Renée ile içli dışlılığına bir son vermek isteği olduğunu sonradan, Philippe'in ağzından öğrendim. Aileleri nişanlıymışlar gibi davranmaya başlamıştı onlara, bu da Philippe'i çileden çıkarmıştı. Öte yandan Renée de, hiç sızlanmadan sıyrılıp çıktı yaşamından. Dostumuz olarak kaldı, bazı bazı biraz kekre bir dost. Philippe'e hayran olmayı ondan öğrenmiştim. Bu andan sonra, onu küçültebilecek her şeyi bazı bazı acımasızlaşan bir hüzünle benimsedi. "İnsan işte" diyordu Philippe. Ama ben onun kadar hoşgörülü olamıyordum.

IV

Philippe'le tüm yaz boyunca sık sık birlikte olduk. İşleriyle uğraşıyordu, ama her gün birkaç saat boş zaman ayırıyor, Gandumas'ya da ancak ayda bir kez gidiyordu. Hemen her sabah bana telefon ediyor, hava güzel olursa öğleden sonra bir gezinti düzenliyor, ya da akşam, yemeğe ya da bir oyuna gidiyorduk. Philippe, bir kadın için çok hoş bir dosttu. Hemen karşılığını vermek için arzularımı anlamaya çalışır gibiydi. Çiçekler yolluyordu bana, sözünü ettiğimiz bir kitabı, bir gezintimiz sırasında çok beğendiği nesneleri yolluyordu. Çok beğendiği diyorum, çünkü Philippe'in beğendikleri benim beğendiklerimden çok farklıydı, o da kendi beğenilerine uyuyordu. Boşu boşuna anlamaya çalıştığım bir gizem vardı bunda. Lokantada birlikte olduğumuz zaman, kapıdan kadınlar girdi mi giysileri, giyinişlerinin ken-

dine özgü inceliği, açığa vurduğu kişilik hakkında yargısını belirtiyordu. İzlenimlerinin benim doğal olarak vardığım izlenimlere hemen her zaman karşıt olduğunu bir tür dehşetle görüyordum. Her zamanki yöntemimle, "Philippeçe düşünmek" "Philippeçeye çevirmek" için kurallar arıyordum. Bulamıyordum. Deniyordum.

"Ama şu, güzel, değil mi?" diyordum.

"Ne!" diyordu Philippe tiksintiyle. "Bu pembemsi giysi mi? Yok! Daha neler!"

Kitaplar ya da tiyatro söz konusu olunca da aşağı yukarı aynı şeydi. Daha ilk konuşmalarımızda, Battaille'ı içtenlikle büyük bir tiyatro yazarı ya da Rostand'ı büyük bir ozan olarak gördüğümü öğrenince sarsılır gibi olduğunu farketmiştim. "Evet" diyordu, "gençliğimde Cyrano beni de çok eğlendirmiş, hatta coşturmuştu, çok da iyi kurulmuştur gerçekte, ama büyük yapıt değildir." Haksız buluyordum onu, ama onu sarsmaktan korktuğum için duygularımı savunmayı göze alamıyordum. Okuyayım diye verdiği kitaplar (Stendhal, Proust, Mérimée) başlangıçta beni sıkmıştı. Ama çabucak sevmeye başladım, çünkü bunları neden beğendiğini anlıyordum. Philippe'in beğenilerini anlamak kadar kolay bir şey yoktu; kitaplarda yalnız kendini arayan okurlardandı. Çoğu zaman kitaplarının sayfalarını notlarla kaplı buluyor, güçlükle okuyordum, ama yazarın düşünceleri arasında onun düşüncelerini de izlememi sağlıyordu bunlar. Onun kişiliğini belli eden her şeyle tutkuyla ilgileniyordum.

En şaştığım şey beni yetiştirmek, beni oyalamak için bunca yorulmasıydı. Çok kusurlarım vardı kuşkusuz, ama kendi hakkımda boş gurura kapılmazdım; budala bulurdum kendimi, çok güzel de saymazdım. Bende ne bulabileceğini kendi kendime sorup duruyordum. Beni görmekten hoşlandığı, benim hoşuma gitmek istediği açıktı. Yosmaca davranmamdan değil. Başlangıçta, Renée'nin haklarına saygım, Philippe'le bir içli dışlılığı düşlememi bile önlemişti; demek ki o beni seçmişti. Neden? Benliğime, bir giysinin bir askıya asıldığı gibi, benimkinden daha güzel, daha zen-

gin bir ruh asılıyormuş gibi hem hoş, hem kaygı verici bir duygu vardı içimde. Daha önce sözünü ettiğim notta şöyle diyordu: "Hiç Odile'e benzemiyor, gene de... Yoksa sırf beyaz bir giysi giymiş olduğu için mi..." Odile'le hiçbir benzerliğim yoktu kuşkusuz, ama gizemli ve çabucak uçup giden birtakım izlenimler vardır, yaşamımızda en az etki bırakanlar da bunlar değildir.

Aşkın gözünün kör olduğunu söyleyenler yanılıyor, ne var ki, aşk bir insanda kendisi için her şeyden önemli olan o çoğu zaman tanımlanması olanaksız şeyi bulduğunu sanıyorsa, çok iyi gördüğü kusurlara, zayıflıklara ilgisiz kalır. Philippe ta içinden, belki kendi kendine de söylemeden yumuşak, çekingen, pek de göz doldurucu olmayan bir kadın olduğumu biliyordu, ama varlığıma gereksinimi vardı. Kendisiyle bir arada bulunmak için her şeyi bırakmaya hazır olmamı bekliyordu benden. Ne karısıydım, ne sevgilisi, gene de özenli bir bağlılık istiyordu. Birkaç kez, savaştan beri alıştığım biçimde, başka erkek arkadaşlarla gezdim. Bunu da kendisine söyledim. Öyle üzüldü ki, vazgeçtim. Şimdi artık her sabah dokuzda telefon ediyordu bana. Ben telefondan önce (ya benim numarayı çıkarmakta zorluk çektiği, ya da bürosuna biraz geç gittiği için) Pasteur Enstitüsüne gitmiş olursam, akşam çok telaşlı buluyordum onu, öyle ki beni bulabileceğinden kuşkusu olmasın diye laboratuvarı bıraktım sonunda. Böylece, yavaş yavaş, yaşamımı yaşamına bağlıyordu.

Öğle yemeklerinden sonra Ampère Sokağı'na beni görmeye gelmeyi alışkanlığa dönüştürdü. Hava güzel oldu mu birlikte çıkıyorduk. Paris'i çok iyi bilirdim, ona eski köşkleri, kiliseleri, müzeleri göstermekten hoşlanıyordum. Fazlasıyla kesin bilgim güldürüyordu onu. "Siz tüm Fransa krallarının doğum ve ölüm tarihini, tüm büyük yazarların telefon numarasını biliyorsunuz" diyordu. Ama bu gezintiler hoşuna gidiyordu. Nelerden hoşlandığını biliyordum şimdi: Kül rengi bir duvar üzerinde bir çiçeğin gölgesi, Saint-Louis Adası'nda bir pencereden Seine'in şöyle bir görülen bir parçası, bir kilisenin ardına gizlenmiş bir bahçe. Öğleden sonra onu

gönlüne göre bir yere götüreceğime kuşkum olmasın diye sabahları, sık sık, yalnız başıma, yer aramaya gidiyordum. Bazı bazı da konsere gidiyorduk; müzikte beğenilerimiz nerdeyse aynıydı. Şaşırtmıştı bu beni, çünkü benim müzik beğenimi eğitimim değil, şiddetli duygularım geliştirmişti.

Böylece, kimi yanlarıyla nerdeyse evlilik yaşamı denilebilecek, içli dışlı bir yaşam sürüyorduk, ama Philippe beni sevdiğini söylememişti hiçbir zaman, hatta beni sevmediğini, bunun da dostluğumuz için iyi bir şey olduğunu yineliyordu. Bir gün, rastlantı sonucu Bois'da bir sabah gezintisinde karşı karşıya geldik.

"Sizi görünce öyle sevindim ki, delikanlılık duygularım yeniden canlandı içimde. On altı yaşımda, Limoges sokaklarında Denise Aubry adında bir genç kadını arar dururdum" dedi.

"Sevmiş miydiniz onu?"

"Evet, sonra da ondan bıktım, yalnız kendi mutluluğuma bakacak olsam, benden bıkarsınız, bu da öyle oldu."

"Ama neden?" dedim. "Paylaşılan bir aşka inanmıyor musunuz?"

"Paylaşılsa bile, aşk korkunç bir şey. Bir gün, kadının biri çok doğru bulduğum şu sözü söylemişti bana. "Çok iyi, yani şöyle böyle giden bir aşk zordur, ama yürümeyen bir aşk cehennemdir." Doğru.

Yanıt vermedim; onun ardından gitmeye, o ne istiyorsa yapmaya karar vermiştim. Birkaç gün sonra, birlikte Opera'ya, sevgili *Siegfried*'imi görmeye gittik. *Siegfried*'i kahramanımın yanında dinlemek büyük bir hazdı benim için. *Ormanın Fısıltıları*'nın çalındığı sırada elimi, hiç düşünmeden, Philippe'in elinin üzerine koydum; başını çevirdi, sorar gibi ve mutlu bir havayla baktı bana. Dönerken, arabada, o da benim elimi tuttu, dudaklarına götürdü, sonra bırakmadı. Araba kapının önünde durduğu zaman "İyi geceler, canım" dedi. Biraz heyecanlı bir sevinçle yanıt verdim: "İyi geceler, büyük dostum." Ertesi gün, sabahleyin, gece yazıp da elden yolladığı bir mektup aldım:

"Isabelle, bu eşsiz, bu dediği dedik duygu yalnız dostluk değil..."

Bana romansı çocukluğunun birkaç dönemini anlatıyor; "Kraliçe" sonra da "Amazon" diye adlandırdığı, içinde her zaman bir saplantı olarak kalmış kadından söz ediyordu:

"Beni coşturan bu kadın örneği hep aynı kalıyordu. Zayıf, mutsuz, üstelik uçarı, ama gene de uslu olması gerekiyordu. Bakın, örneğin bir Renée yetkesi bununla bağdaşamaz. Ama Odile'le karşılaştığım dakikada, her zaman beklediğimin o olduğunu hemen sezmiştim. Ne diyeyim size? Benim için yaşamın tüm değerini oluşturan, olmayınca ölmek istediğim bu gizemli özden sizde de var biraz. Aşk mı? Dostluk mu? Sözcüğün ne önemi var? Gönülden gelen, derin bir duygu, büyük bir umut, uçsuz bucaksız bir tatlılık. Sevgilim, dudaklarınızı ve ensenizi arzuluyorum: Parmaklarım kesilmiş saçlarınızın sert fırçacığını okşamalıydı o ensede.

PHILIPPE"

Akşam, onunla çıktım. Birlikte Rus müziği dinlemeyi kararlaştırmıştık, Gaveau salonunda buluşacaktık. Gelince, gülümseyerek "İyi akşamlar.. Mektubunuzu aldım" dedim. Oldukça soğuk bir görünüşe büründü. "Ha! Evet!" diye yanıtladı, sözü değiştirdi. Ama dönerken, arabada, uzun zaman arzuladığı dudakları ve enseyi verdim ona.

Ertesi pazar, Fontaineblau ormanına gittik. "Bu kadar Wagner'cisiniz, size Barbizon'un orda, gerçekten Walhalla'ya çıkışı andıran bir yer göstermek hoş olacak" demişti. Akçamlar altına yığılmış, göğe doğru yükselen kaya kitleleri. Hem kaosumsu, hem devingen, aynı zamanda da çok güzel düzenlenmiş, kısacası tümüyle Tanrıların alacakaranlığı. Biliyorum, görünümleri sevmezsiniz. Ama bunu sevmelisiniz, çünkü biraz tiyatro gibidir." Ben de bir Walkyrie

olmak için tepeden tırnağa beyaz bir giysi giymiştim. Philippe bundan dolayı övgüde bulunmuştu bana. O kadar çabalamama karşın, giysilerimden hoşlandığı enderdi; giysilerimi her zaman yerici bir gözle inceler ve bir şey söylemezdi. O gün, bana bakmaktan haz duyduğunu gördüm. Ormanı anlattığı kadar güzel buldum. Yosunlarla örtülü kocaman kayalar arasında, kıvrıla kıvrıla bir incecik yol yükseliyordu. Taştan taşa atlamama yardım etmek için, Philippe birçok kez kolumu tuttu, bazen de beni hoplatmak için elleriyle bedenimi kavradı. Otlar arasına uzandık, başımı omzuna koydum. Çevremizde halka biçiminde dikilmiş akçamlar sanki dikey ve karanlık bir kuyu oluşturuyor, kuyunun bileziği de mavi gözü içine alıyordu.

V

Philippe beni karısı mı, yoksa metresi mi yapacak diye soruyordum kendi kendime. Bu belirsizliği bile seviyordum. Philippe yazgımın yöneticisi olacaktı; çözüm yalnız ondan gelmeliydi. Güvenle bekliyordum.

Bazı bazı daha kesin bir belirti gelir gibi oluyordu sözcüklerin altına. "Bruges'ü tanıtmalıyım size; çok güzel bir yerdir... Hem de daha bir arada en ufak bir yolculuğa bile çıkmadık" diyordu Philippe. Onunla yola çıkmak düşüncesi beni büyülüyordu; sevgiyle gülümsüyordum; ama, sonraki günlerde, bir daha bu yolculuğun sözü edilmiyordu.

Temmuz ayı yakıcıydı. Tüm dostlarımız dağılıyor, tatile çıkıyorlardı; Paris'i bırakmak istemiyordum, Philippe'ten uzaklaşmak olacaktı bu. Bir akşam, Saint-Germain'e akşam yemeğine götürdü beni. Uzun süre taraçada kaldık. Paris ayaklarımızın dibine serilmişti, gökyüzünün ışıl ışıl yıldızlarının yansıdığı, karanlık bir okyanustu. Karanlıkta çiftler gülüşüyorlardı. Gürgen fidanları arasında şarkılar söyleniyordu. Çok yakınımızda, otlar içinde, bir cırcır böceği bizi oyalıyordu. Dönüşte, arabada, bana ailesinden söz etti, birkaç kez de "Gandu-

mas'ya geldiğiniz zaman... Annemi iyice tanıdığınız zaman..." dedi. Evlenme sözcüğü hiçbir zaman çıkmamıştı ağzından.

Ertesi sabah, Gandumas'ya gitti, on beş gün kaldı orada, bu on beş gün sırasında bana bol bol mektup yazdı. Dönmeden önce de sözünü ettiğim, Odile'le geçirdiği yaşamı anlatan öyküyü yolladı. Bu öykü beni hem ilgilendirdi, hem şaşırttı. Burada, hiçbir zaman usumdan bile geçirmediğim, sıkıntılı, kıskanç bir Philippe çıkıyordu karşıma, hem de, kimi bunalımlarda, alaycı bir Philippe. Her türlü acı şaşkınlığı önlemek için, kendini bana olduğu gibi anlatmak istediğini anladım. Ama bu portre beni ürpertmedi. Kıskanç olmasının ne önemi vardı benim için? Onu aldatmak amacında değildim. Bazı bazı genç kadınlarla görüşerek oyalanmasının ne önemi vardı? Her şeyi kabul etmeye hazırdım.

Şimdi davranışlarında olsun, sözlerinde olsun, her şey benimle evlenmeye kararlı olduğunu belli ediyordu. Bundan dolayı mutluydum, gene de hafif bir kaygı mutluluğumu biraz gölgelendiriyordu; Beni dinlerken, ya da yaptığım bir şeyi izlerken onda sezdiğim hafif bir sinirlilik bazı bazı daha da keskinleşir, daha sıklaşır gibiydi. Kusursuz bir ruh kaynaşması içinde başlayan bir akşam, benim bir sözüm üzerine birkaç kez böyle bir izlenim uyandırmıştı bende. O zaman ben de sessizleşiyor, söylediğimi kafamda yeni den kurmaya çalışıyordum. Tüm tümcelerim günahsız görünüyordu. Onu sarsmış olan şeyi anlamaya çalışıyor, bulamıyordum. Philippe'in tepkileri gizemli, önceden kestirilmesi olanaksız geliyordu bana.

"Ne yapmalısınız, biliyor musunuz, Philippe? Hoşlanmadığınız neyim varsa, hepsini söyleyin bana. Biliyorum, var bazı şeyler... aldanıyor muyum?"

"Hayır, ama bunlar çok küçük şeyler" dedi.

"Bunları öğrenmeyi, düzeltmeye çalışmayı öyle isterdim ki..."

"İyi ya, bir dahaki gidişimde yazarım size."

Ayın sonunda, iki gün kalmak üzere Gandumas'ya gittiği zaman, ondan şu mektubu aldım:

Gandumas; Chardeuil'de (Haute-Vienne).

Sizde sevdiğim:	Sizde sevmediğim:
Siz	Hiçbir şey.

Evet, bir anlamda doğru bu yazdığım, ama tümüyle değil. Aynı özellikleri her iki sütuna da koymak daha doğru olurdu belki de, öyle ya, başka bir kadında, hiç sevmezdim ya, sizin parçalarınız olarak sevdiğim ayrıntılar var.

Sizde sevdiğim:

Kara gözleriniz, uzun kirpikleriniz, boynunuzun ve omuzlarınızın uyumu, bedeniniz.

Her şeyden önce de bir cesaret ve zayıflık, bir gözüpeklik ve çekingenlik, bir utangaçlık ve ateşlilik karışımı. Kahramansı bir şey var sizde; ufak şeylerde bir istem yokluğuyla çok güzel gizlenmiş; ama yalnız bunlarda.

Genç kız yanınız.

Spor giysileriniz.

Bilinçli ruhcağızınız, sadeliğiniz, düzeniniz. Güzel tutulan defterleriniz, kitaplarınız.

Usluluğunuz.

Alçakgönüllülüğünüz.

Sizde sevmediğim:

Devinimlerinizin biraz beceriksizce sertliği. Suçüstü yakalanmış küçük kız havanız. Her şeyden önce de yaşamı olduğu gibi görüp olduğu gibi kabul etmeye yanaşmama; bir İngiliz resimli dergisi ülkücülüğü; kızdırıcı bir duyarlık... Başkalarının zayıflıkları karşısında sertliğiniz.

Yaşlı hanım yanınız.

Sarı yelekli giysiniz; şapkalarınızın üzerinde süsler (mavi bir tüy); portakal rengi dantelli giysiniz; yüklü olan, çizgileri değiştiren ne varsa.

Tutumluluğunuz; ev kadınlarına yaraşır, duygulu önlemciliğiniz.

Çılgınlıktan yoksun oluşunuz.

Gururdan yoksun oluşunuz.

Sol sütunu uzun uzun doldurabilirdim daha. Sağ sütuna koyduklarımın hiçbiri tümüyle doğru değil. Hiç değilse şunu eklemeli:

Sizde sevdiğim: Sizde sevmediğim.

Tüm bunlar sizi oluşturan şeyler, ben de, gerçek benliğinize takılmış küçücük şeyler bir yana, değişmenizi istemem. Ha, bakın, örneğin... ama biraz çalışmam gerekiyor. Hachette Kitabevi yeni bir yayın için özel bir kâğıt yapmamı istiyor benden, şimdi de bana bir "tertip" göstermek için bir ustabaşı girdi içeriye. Size gidecek bir mektuptan ayrılmak o kadar zor ki! Bir tümce daha ekleyelim tabloya:

Sizde sevdiğim:

Sizi düşünmeye başlar başlamaz dalıverdiğim bu uzun ve haz dolu düş.

Chamfort anlatır: Bir hanım şövalye B.'ye şöyle diyormuş: "Sizde sevdiğim... Ah, Madam, diye sözünü kesmiş adam, neyimi sevdiğinizi biliyorsanız, yandım..."

Sizde sevdiğim, Isabelle...

PHILIPPE.

Beni de bir çok düşlere daldırdı bu mektup. Belleğimde Philippe'in eleştirici bakışlarını yeniden buldum. En küçük sözlerime değil yalnız, giysilerime, şapkalarıma, tuvaletimin tüm ayrıntılarına görülmedik bir önem verdiğini çoktan görmüştüm, bu da beni üzmüş, neredeyse alçaltmıştı. Şimdi, şaşkınlıkla, annemin bazı düşünme biçimlerini, lükse karşı o içgüdü olmuş horgörüsünü buluyordum kendimde. Philippe'te, yani kahramanımda, böyle kaygılara rastlamak beni şaşırtıyordu. Benden farklı olmasını anlıyordum, ama böylesine ufak şeyler üzerinde uzun boylu düşünmeyi ona yakıştıramıyordum. Ne olursa olsun, böyleydi o, ben de onun hoşuna gitmek istiyordum. İstediğini sezdiğim bi-

çimde olmak için çaba harcamıştım. Bütünüyle başaramamıştım bunu, beni en çok kaygılandıran da ne istediğini açıkça anlayamamamdı. Tutumluluğum mu? Çılgınlıktan yoksun oluşum mu? Evet, doğruydu. Ölçülü, önlemci olduğumu seziyordum. "Ne tuhaf, diyordum kendi kendime, tüm çocukluğum boyunca, sert ve mantıklı bir çevreye kızan, düşcül bir küçük kızdım, ama şimdi Philippe, dışarıdan bakınca, kendimde izi bile bulunmadığını sandığım, atalardan geçme belirtiler seziyor bende." Üst üste okuyor, okuyor, elimde olmadan savunmamı yapıyordum: "Suçüstü yakalanmış küçük kız havanız..." Ama nasıl bir azarlanmış çocuk havam olmazdı, Philippe? Aklınıza bile getiremeyeceğiniz bir sertlikle yetiştirildim. Yanımda Matmazel Chauvière ya da annem olmadıkça sokağa çıkamazdım... Sizin Odile'iniz kendini serbest bırakan, ilgisiz büyükler arasında geçirmişti çocukluğunu. Bunun çok acısını çektiniz, Philippe... Sinirlendirici duyarlığım mı?... Çevremdekiler duyarlıktan çok uzaktılar da ondan... Ailemin benden esirgediği ılık, okşayıcı iklimi istiyorum aşktan... Alçakgönüllülüğüm mü? Gururdan yoksun oluşum mu?... Tüm çocukluğum boyunca bana kusurlu, sıradan olduğumu söylediler, şimdi nasıl kendime güvenebilirim?

Philippe döndüğü zaman, bu ateşli savunmayı ona da yinelemeye çalıştım, ama gülümsedi, öyle de sevecen davrandı ki, hemen unuttum mektubu. Evlenme tarihimiz kararlaştırıldı, tümden mutluluğa eriştim.

Annem babam törene gelmişlerdi. Philippe'ten hoşlanmışa benziyorlardı. Philippe de babamın soğuk alaycılığından hoşlandı, annemin ciddi sertliğinde de pek "Marcenat"msı bir şiir bulunduğunu söyledi. Ailem bir "balayı yolculuğuna" çıkmayışımıza şaştı. Ben de istedim bunu; Philippe'le Italya'yı ya da Yunanistan'ı görmek beni çok sevindirirdi, ama bunu arzulamadığını sezmiş, ısrar etmemiştim. Ne duyduğunu anlıyordum, ama büyüklerim "mutluluk protokolüne" uyulması üzerinde çok duruyorlardı, annem de, evlendiğim gün, yuvamı tehlikeli bir gelecek beklediğini

söyledi bana. "Kendisini çok sevdiğini belli etme kocana, yoksa yanarsın." Ama ben de biraz güven kazanmıştım artık, oldukça soğuk bir sesle, "Mutluluğumu kendim de koruyabilirim" diye yanıtladım.

VI

Ortak yaşamımızın ilk üç ayı, anılarımın en uyumlusu olarak kaldı. Philippe'le yaşamanın eksiksiz hazzı. Aşkın ağır ağır bulunması. Bedenlerin anlaşması. Onun iyiliğinin, sezgilerinin inceliği. Seninle her şey ne kadar tatlı, ne kadar kolay geliyordu, Philippe. Tüm hüzünlü anıları belleğimden uzaklaştırmak, sana tüm sevinçleri vermek, ayaklarının dibine oturmak, ellerini öpmek isterdim. Öyle genç buluyordum ki kendimi. Çocukluğumu içime gömmüş, savaştaki çetin çalışmamı, yalnız kadın dağınıklığımı, her şeyi, her şeyi unutmuştum; yaşam güzeldi.

Bu ilk üç ayı Gandumas'da geçirdik. Çok sevdim Gandumas'yı. Philippe'in büyüdüğü bu evi, bu bahçeyi görmeyi arzulamıştım. Çocuk Philippe'i, o küçük oğlanı, hem şehvetle, hem de anaç bir sevgiyle düşünüyordum. Kayınvalidem resimler, okul defterleri, saklanmış saç demetleri gösteriyordu bana. Mantıklı, akıllı buluyordum onu. Birçok ortak beğenilerimiz vardı, tümüyle kendi yetiştirdiği Philippe olmayan bir Philippe karşısında aynı candan ve korkulu ürpermeyi duyuyorduk.

Odile'in etkisinin derin olduğunu, hem de çok iyi bir etki olmadığını söylüyordu.

"Evlenmesinden önce Philippe'i hiçbir zaman kaygılı, sinirli göremezdiniz" diyordu. "Sağlam, dengeli bir kafası vardı; kitaplarına, işine büyük ilgi gösterirdi, her şeyden önce görevinin tutsağı olan babasına benzerdi. Karısının etkisi altında Philippe çok daha... zor oldu. Elbette yüzeyde kaldı bu, yaratılışı değişmedi, ama ne olursa olsun başlangıçta biraz zorluk çekerseniz şaşmam."

Odile'i anlattırdım ona. Philippe'i mutsuz etmesini bağışlamamıştı.

"Ama anneciğim Philippe ona tapıyordu; hâlâ da seviyor; demek ki ne de olsa bir şeyler veriyordu ona" diyordum.

"Ben sizinle çok daha mutlu olacağına inanıyorum, bundan dolayı da size minnettarım, Isabelle'ciğim" dedi.

Bizi dinleyen birine çok tuhaf gelebilecek birçok konuşmalarımız oldu, çünkü Philippe'in yarattığı, sonra da bana anlattığı masalsı Odile'i onun önünde ben savunuyordum.

"Şaşıyorum size" diyordu kayınvalidem... "Onu benden daha iyi tanımış olmak istiyorsunuz, doğru; ama onunla hiç konuşmadınız. Hayır, inanın; acımadan başka bir şey duymuyorum zavallı kızcağıza, ama gene de gerçeği söylemek gerek, ben nasıl gördüysem öyle anlatıyorum onu size."

Büyü gibi bir çabuklukla geçiyordu zaman; yaşamım evlendiğim gün başlamış gibime geliyordu. Philippe, sabah fabrikaya gitmeden önce, bana kitaplar seçiyordu. Bunlardan bazıları, hele filozoflar, oldukça kapalı kalıyordu benim için, ama aşk söz konusu oldu mu hazla okuyor, Philippe'in kurşunkalemle satırların kenarına yazdığı tümceleri küçük bir deftere geçiriyordum.

Saat on bire doğru bahçeye çıkıyordum. Loue Vadisi'ne bakan yamaçlarda, kocasının anısına yaptırdığı bahçekentte kayınvalidemle gezmeyi çok seviyordum. Temiz, sağlığa uygun bir evler topluluğuydu burası, Philippe çirkin buluyordu, ama rahat ve elverişliydi. Madam Marcenat, bu köyün merkezinde, bir ortak kurumlar bütünü yaratmıştı, ilgilendiriyordu beni. Bana ev işleri okulunu, revirini, çocuk yuvasını gösterdi. Ona yardım ediyordum. Savaşta öğrendiklerimin yararını görüyordum. Düzenlemeden, düzenden her zaman hoşlanmıştım.

Philippe'le fabrikaya gitmek bile çok hoşuma gidiyordu. Birkaç gün içinde, işini kavramaya başladım. Eğlen-

diriyordu bu beni; renk renk kâğıt dizileriyle dolu masasına, onun karşısına oturmaktan, gazete, yayınevi yöneticilerinin mektuplarını okumaktan, işçilerin öykülerini dinlemekten hoşlanıyordum. Bazı bazı, bütün görevliler dışarı çıkınca, Philippe'in dizlerine oturuyordum, kaygılı bir gözle kapıya bakarak öpüyordu beni. Bedenime nerdeyse sürekli bir gereksinim duyduğunu sevinçle görüyordum; yanına gelmeyegöreyim; omuzumdan, belimden sarılıveriyordu hemen; onda en kusursuz biçimde gerçek olan yaratığın âşık yaratık olduğunu anlıyor; kendim de şimdiye kadar hiç bilmediğim, ama şimdi tüm yaşamımı renklendiren, tatlı bir şehvet buluyordum.

Philippe'in damgasını taşıdığını duyduğum bu biraz yabanıl Limoges'da çok rahattım. Kaçtığım tek yer, Denise Aubry ile, daha sonra da Odile'le geldiğini bildiğim gözlemeviydi. Bir garip, bir ölüm sonrası kıskançlık duymaya başlıyordum. Bilmek istiyordum bazı bazı. Philippe'i Odile konusunda nerdeyse acımasız bir acılıkla sorguya çekiyordum. Ama ruh değişmeleri gelip geçiciydi. Biricik korkum Philippe'in benim gibi tümüyle mutlu olmadığını görmekti. Beni seviyordu, bundan kuşkulanamazdım, ama bu yeni yaşam karşısında, benim gibi minnet dolu bir mestolmuşluk duymuyordu.

"Philippe" diyordum, "bazı bazı, mutluluktan bağıracağım geliyor."

"Tanrım, ne kadar gençsiniz!" diye yanıtlıyordu.

VII

Kasım başında, Paris'e döndük. Annemin babamın köşkünde, o zamana kadar kaldığım dairede oturmak istediğimi Philippe'e söylemiştim.

"Her bakımdan iyi olacak. Kira vermiyorum, döşeli, ikimize yetecek kadar büyük, annem babam da Paris'te ancak yılda birkaç hafta kaldıklarına göre rahatımızı kaçırmazlar.

İleride Fransa'ya döner de Ampère Sokağı'na yerleşirlerse, o zaman başka bir yer ararız."

"Bazı bazı çok tuhaf oluyorsunuz, Isabelle" dedi... "Bu evde yaşayamam ben; çirkin, dekoru kötü; tavanlar, duvarlar tuhaf alçı kitleleriyle dolu. Anneniz babanız bunları değiştirmenize hiçbir zaman izin vermezler. Hayır inanın; büyük bir hata olur bu... Rahat edemem sizin evde."

"Benimle de mi, Philippe?... Yaşamda önemli olan şeyin dekor değil, insanlar olduğunu düşünmez misiniz?"

"Evet, kuşkusuz, her zaman söylenebilir böyle şeyler; doğru gibi, gerçek gibi de görünür. Ama gene yüzeyde kalan duygulara kapılacaksanız, yandık. 'Benimle de mi?' derseniz, 'elbette hayır, sevgilim,' diye yanıtlamak zorunda kalırım; ne var ki, doğruyu söylemiş olmam; o evde rahat edemeyeceğimi iyi biliyorum ben."

Boyun eğdim, ama, o zaman da, annemin babamın bana verdiği, benim olan eşyaları Philippe'in bulduğu yeni daireye taşımak istedim.

"Zavallı Isabelle'ciğim, alıkonulacak ne var ki mobilyalarınızın içinde?" dedi Philippe. "Belki banyodaki bir iki beyaz iskemle, bir mutfak masası, birkaç da çamaşır dolabı. Gerisi korkunç."

Çok üzüldüm. Tüm bu mobilyaların güzel olmadığını biliyordum, ama her zaman görmüştüm onları, rahatımı kaçırmıyorlardı; tam tersine, kendimi rahat buluyordum onların ortasında, her şeyden önce de yenilerini almak çılgınlık gibi geliyordu bana. Annem, dönünce çok ayıplayacaktı beni, ben de, içimden, ona hak verecektim, biliyordum.

"Peki, bu mobilyaları ne yapalım, Philippe?"

"Ne olacak, satmak gerek, sevgilim."

"İyi bir fiyata satılmayacağını bilirsiniz; insan bir şeyi elden çıkarmak istemeyegörsün, beş para etmediğini söyler herkes."

"Elbette. Ama hiçbir değerleri yok. O II. Henri biçemi taklidi yemek odası. Sizin için seçilmemiş olan bu çirkin şeylere bağlanmanız şaşırtıcı bir şey, Isabelle."

"Evet, belki de haksızım Philippe; nasıl isterseniz öyle yapın."

Bu küçük çekişme o kadar çok, o kadar da önemsiz konularda yinelendi ki, ben de gülmeye başladım sonunda, ama Philippe'in kırmızı defterinde şunlar var:

"Tanrım, tüm bunların hiç önemi yok, biliyorum. Isabelle başka yanlarıyla: Özverisiyle... çevresinde yaşayan herkesi mutlu etme isteğiyle öylesine kusursuz ki. Gandumas'da annemin yaşamını değiştiriverdi... Belki de çok keskin beğenileri bulunmadığından, hep benim beğenilerimi sezmeye ve karşılamaya çalışır gibi. Bir isteğimi belirtmeyegöreyim, akşam, içinde istediğim şey bulunan bir paketle döndüğünü göreceğimin resmidir. Bir çocuğu şımartır gibi, benim de Odile'i şımarttığım gibi şımartıyor beni. Ama hüzünle, dehşetle, bunca inceliğin beni daha çok kendisinden uzaklaştırdığını duyuyorum. Kendimi suçluyorum, çarpışıyorum bu durumla, ama hiçbir şey gelmiyor elimden. Bana gereken... Nedir bana gereken? Ne oldu böyle? Her zaman olan şey oldu anlaşılan: Isabelle'de Amazon'umu, kraliçemi, hatta, bir anlamda, şimdi içimde Amazon'umla karışan Odile'i cisimlendirmek istedim. Isabelle'se bu tür bir kadın değil. Oynayamayacağı bir rol verdim ona. İşin kötüsü de bunu bilmem, onu olduğu gibi sevmeye çalışmam, sevilmeyi hak ettiğini anlamam ve acı çekmem."

"Ama neden Tanrım, neden? Bu ender bulunur mutluluğa: Büyük aşka erişmişim. Ömrümü "romansı"yı aramakla, başarılı bir roman dilemekle geçirdim, şimdi buldum da istemiyorum. Isabelle'i seviyorum ve yanında sevecen, ama yenilmez bir sıkıntı duyuyorum. Ben de bir zamanlar Odile'i ne kadar sıkmışım, şimdi anlıyorum. Benim için kırıcı bir yanı olmadığı gibi, Isabelle için de kırıcı bir yanı bulunmayan bir sıkıntı bu, çünkü bizi seven kimsenin sıradanlığından kaynaklanmıyor, yalnızca bu kimsenin, kendisi bir

varlıkla doyuma ulaştığı için, yaşamı doldurmaya, her dakikasını yaşatmaya çalışmamasından, böyle yapmasına hiçbir neden bulunmamasından ileri geliyor. Dün, bütün geceyi, Isabelle'le kitaplıkta geçirdik. Okumak istemiyordu canım. Çıkmak, yeni insanlar görmek, bir şeyler yapmak isterdim. Isabelle mutluydu, zaman zaman, kitabının üzerinden başını kaldırıyor, bana gülümsüyordu."

Ah! Philippe, sevgili, sessiz Philippe, neden konuşmadın? Gizli gizli yazdığını daha o zamandan öyle iyi biliyordum ki. Hayır, bunları bana söylesen, kötü bir şey yapmış olmazdın; tam tersine, belki de iyileştirirdin beni. Belki de, her şeyi konuşmasaydık, gene birleşebilirdik. "Her dakika öylesine değerli ki.. Sizinle arabaya binmek, sofrada bakışlarınızı aramak, kapınızın sakladığını işitmek..." derken, önlemsizlik ettiğimi biliyordum. Doğru, tek bir düşüncem vardı o zaman: Seninle başbaşa olmak. Sana bakmak, sesini işitmek yetiyordu bana. Ben yeni insanlar görmek için hiçbir istek duymuyordum; korkuyordum onlardan, ama senin buna böylesine büyük gereksinim duyduğunu bilseydim, belki de başka türlü olurdum.

VIII

Philippe bana dostlarını tanıtmak istemişti. Bu kadar kalabalık olduklarını görünce şaşırmıştım. Neden bilmem, daha kapalı, daha ender bir yaşam kurmuştum kafamda. Her cumartesi, öğle sonunu Madam de Thianges'da geçiriyordu. Madam de Thianges en büyük sırdaşıymış gibi görünüyordu, kız kardeşini, Madam Antoine Quesnay'i de seviyordu. Hoştu bu salon, ama beni biraz ürpertiyordu. Elimde olmadan, Philippe'in eteğini bırakamıyordum. Beni hep kendi bulunduğu toplulukta gördükçe biraz sinirlendiğini seziyor, ama ardından gitmekten kendimi alamıyordum.

Tüm bu kadınlar büyük bir kibarlıkla karşılıyordu beni; onlarla dostluk kurmaya çalışmıyordum. Öyle bir rahatlıkları, kendilerine güvenleri vardı ki, beni şaşırtıyor, rahatımı kaçırıyordu. Her şeyden önce de Philippe'le bu kadar sıkı fıkı olduklarını görünce şaşırıyordum. Philippe'le aralarında ailemde hiçbir zaman bir benzerine rastlamadığım bir arkadaşlık vardı. Françoise Quesnay Paris'te yalnız olduğu zaman Philippe onunla gezmeye çıkıyordu, bir denizcinin karısı olan Yvonne Prévost'la ya da şiir yazan, hoşlanmadığım bir genç kadınla, Thérèse de Saint-Cast'la çıkıyordu. Bu gezintiler çok arı görünüyordu. Philippe ile kadın dostları sergilere, kimi akşamlar bir filmi izlemeye, pazar günleri öğleden sonraları da konsere gidiyorlardı. Philippe beni de hep çağırmıştı başlangıçta, ben de birkaç kez gitmiştim. Pek hoşlanmamıştım. Philippe, böyle günlerde, bir zamanlar benim yanımda beliren coşkun sevincine kavuşuyordu. Keyiflendiğini görmek içimi eziyordu. Her şeyden önce de bunca değişik kadınla ilgilendiğini görmek acı veriyordu bana: Karşı konulmaz, tek bir tutkuya daha iyi katlanırdım gibime geliyor. Korkunç olurdu kuşkusuz, evliliğim için daha tehlikeli olurdu, ama hastalık aşkım kadar büyük olurdu hiç değilse. Bana zor gelen, kahramanımın belki de sevimli olan, ama benim oldukça bayağı bulduğum yaratıklara bu kadar önem verdiğini görmekti. Bir gün, konuşmayı göze aldım:

"Sevgili Philippe, sizi anlamak isterdim doğrusu. Şu Yvonne Prévost'la görüşmekten ne tat alıyorsunuz? Metresiniz değil, siz kendiniz söylüyorsunuz, ben de inanıyorum, öyleyse ne değer taşıyor sizin için? Akıllı mı buluyorsunuz onu? Bana sorarsanız, ondan daha sıkıcı bir insan bulunamaz."

"Yvonne mu? Yok, hiç de sıkıcı değildir. Bildiği konularda konuşturmalı onu. Denizci kızıdır, kocası da denizcidir; gemileri, denizi çok iyi bilir. Geçen baharda, güneyde

onunla ve kocasıyla birkaç gün geçirmiştim. Yüzmüş, yelkenli kullanmıştık; çok eğlenceli olmuştu... Sonra şendir, güzel bir bedeni vardır, yüzüne bakmak insana haz verir; daha fazla ne istiyorsunuz?"

"Sizin için mi? Çok daha fazlasını... Anlasanıza, sevgilim, ben sizin çok daha değerli kadınlara yakıştığınızı düşünüyorum, sonra da güzel, ama sıradan kadıncıklara bağlandığınızı görüyorum."

"Ne kadar acımasız, ne kadar sertsiniz! Örneğin Hélène'le Françoise değerli kadınlardır. Sonra çok eski dostlarım bunlar benim. Savaştan önce, çok hasta olduğum sıralarda, Hélène'in büyük yardımları dokundu bana. Gelip bana baktı, belki de o kurtardı beni... Tuhafsınız, Isabelle! Nedir istediğiniz? Sizinle yalnız kalmak için tüm insanlıkla bozuşmamı mı istiyorsunuz? Ama o zaman da iki günde sıkılırdım... Siz de öyle."

"Yok, hayır, ben değil. Ben sizinle yaşamımın sonuna kadar bir hapishaneye kapanmaya hazırım. Yalnız, siz buna katlanamazsınız."

"Siz de katlanamazsınız, zavallı Isabelle'ciğim; elinizde değil de ondan istiyorsunuz bunu; size bu yaşamı yaşatsaydım, tiksinirdiniz öyle yaşamaktan."

Deneyin sevgilim, göreceksiniz. Bakın, Noel yaklaşıyor; ikimiz, yalnız başımıza yolculuğa çıkalım, öyle hoş olur ki benim için. Biliyorsunuz, balayı yolculuğum olmadı benim."

"Elbette, seve seve. Nereye gidelim?"

"Nereye olursa olsun, farketmez benim için, sizinle birlikte olayım, yeter."

Birkaç günlüğüne dağa gitmeyi kararlaştırdık, odalarımızı ayırtmak için Saint-Moritz'e mektup yazdım hemen.

Bu yolculuğu düşünmek bile beni çok mutlu kılmaya yetti. Ama Philippe kederli görünüyordu.

"İki insan arasındaki bağıntının yarattığı durumların pek de çok olmadığını görmenin verdiği alaylı keder duygusu, diye yazmıştı defterine. Bu aşk güldürüsünde

sırasıyla az sevilen rolüyle çok sevilen rolünü oynuyoruz. Tüm söylenenler ağız değiştiriyor o zaman, ama aynı kalıyor. Şimdi de, evden dışarıda geçen uzun bir günün sonunda, yaptıklarımı ayrıntılarıyla, saati saatine açıklamak zorunda olan benim. Isabelle kıskanç olmamak için çaba harcıyor, ama ben tanıda kararsızlığa düşmeyecek kadar iyi bilirim bu hastalığı. Zavallı Isabelle! Acıyorum ona, ama iyileştiremiyorum. İçinin gerçek arılığını, ona öylesine gizemli gelen dakikaların çalışkan boşluğunu düşündükçe, Odile'i anımsamaktan kendimi alamıyorum. Bir zamanlar, yaptıklarıma Odile'in bu kadar değer vermesi için neler vermezdim! Ama, ne yazık! Bu arzum buna hiç değer vermemesinden ileri gelmiyor muydu!"

"Isabelle'le birlikte yaşadıkça, beğenilerimizin ne kadar farklı olduğunu daha iyi anlıyorum. Akşamları ona sokağa çıkmayı, yeni bir lokanta denemeyi, sinemaya, bir çalgılı gazinoya gitmeyi önerdiğim oluyor. Öyle bir kederle kabul ediyor ki, daha başlangıçta bıkıveriyorum geceden."

"Canınız istemediğine göre, gitmeyelim. Burada kalalım."

"Sizin için farketmezse", diyor rahatlayışla, "evet, ben burada kalmayı yeğ tutarım."

"Dostlarla bir yere gittik mi, karımın durgunluğu donduruyor beni; bunun sorumlusu benmişim gibime geliyor."

"Çok tuhaf" diyorum ona, "şöyle neşeli bir saatin tadını çıkaramıyorsunuz."

"Tüm bunları öylesine boş buluyorum ki" diyor. "Masamın üzerinde güzel kitaplarım ya da evde gecikmiş işlerim varken, zamanımı harcıyormuşum gibi bir duygu uyanıyor içimde. Ama siz hoşlanıyorsanız, çıkmaya hazırım."

"Hayır" diyorum biraz bozularak, "ben de hoşlanmıyorum artık."

Birkaç ay sonra da şunları yazmış:

"Yaz akşamı. Ne yapıp yaptım, Isabelle'i Neuilly panayırına getirmeyi başardım sonunda. Çevremizde, atlıkarıncaların orgları zenci havaları çalıyor, atışların şakırtısı, piyango tekerleklerinin çıtırtıları duyuluyor, sıcak çöreklerin kokusu sarmış havayı. Sıkışık ve ağır bir kalabalık alıp götürüyor bizi. Neden bilmem, mutluyum; bu gürültüyü, bu çılgınlığı seviyorum: Karanlık ve güçlü bir şiir bulur gibiyim burada. Düşünüyorum. "Bu insanlar, bu kadınlar hızlı bir devinimle ölüme doğru sürükleniyorlar, gene de öylesine kısa dakikaları bir halkayı bir şişenin boynuna geçirmekle ya da bir tokmak vuruşuyla bir zenciyi ortaya çıkarmakla geçiriyorlar. Gerçekte hakları var kuşkusuz; bizi bekleyen hiçliği gözönüne alırsak, Napoléon da, Richelieu de yaşamlarını bu küçük kadından, bu askerden daha iyi kullanmadılar diyebiliriz."

Kolumu tutmakta olan Isabelle'i unutmuştum.

"Dönelim, sevgilim" dedi, "korkunç yoruyor burası beni."

Bir taksi çağırdım, karşı yönde ilerleyen bir kalabalığı ağır ağır yardığımız sırada: "Odile'le böyle bir gece ne hoş, ne keyifli geçerdi, diye düşünüyorum. Mutlu günlerindeki o aydınlık bakış parlardı gözlerimde. Tüm lotaryalarda şansını dener, küçücük bir cam kayık kazandı mı mutlu olurdu. Yaşamı öylesine seven, öylesine de az tanımış olan zavallı Odile; Isabelle'le benim gibi ölmek için yaratılmış varlıklarsa, istemediğimiz, tekdüze yaşamlar sürüyoruz."

"Rahatsız mısınız?"dedim. "Siz pek ender yorulurdunuz."

Isabelle düşüncemi sezmiş gibiydi, elimi tuttu.

"Yok" dedi, "ama panayırdan öyle sıkılırım ki, başka yerlerde olduğundan daha çabuk yorulurum."

"Sıkılıyor musunuz, Isabelle? Yazık, bense öyle severim ki."

O zaman, birdenbire ve hiç kuşkusuz bu sırada yanımızdaki atlıkarıncanın orgu bir savaş öncesi havası çalmakta olduğu için, bundan çok önce, aynı panayırda dolaşırken, Odile'in bana söylediği tümceler çınladı belleğimde. O zaman o benim başıma kakıyordu panayırda sıkılmayı. O kadar mı değişmiştim? Kendisini yaptırıp döşeyenlerce bırakılmış, sonra başkalarınca satın alınmış bir ev ilk sahiplerinin kokusunu ve havasını nasıl saklarsa, ben de, Odile'in damgasını taşıyordum, bundan böyle, tümüyle benim olmayan bir ruhla dolaşıyordum yaşamda. Gerçek beğenilerimi, o kaygılı Marcenat ruhumu şimdi daha çok Isabelle'de buluyordum, bu akşam onda bir zamanlar benim öz niteliğimken bir başkasının aklımdan sildiği ciddilik ve eğlence tiksintisini ayıpladığımı düşünmek tuhaftı."

IX

Dağa gideceğimiz gün yaklaşıyordu. Gitmemizden önceki hafta, Hélène de Thianges'ın evinde, Philippe, Fas'ta tanımış olduğu bir çiftle, Villierlerle karşılaştı. Madam Villier'yi anlatacak bir sözcük arıyor, bulamıyorum. Gururluydu, burası kesin, ama aynı zamanda mağrurdu da, evet, böyleydi daha çok: Muzafferdi. Bir sarı saç kitlesi altında, profili arı, belirliydi. Güzel ve cins bir hayvanı anımsatıyordu. Biz salona girer girmez, yanımıza geldi.

"Mösyö Marcenat'yla Atlas'ta güzel bir gezinti yapmıştık" dedi bana... "Said'i anımsıyor musunuz, Marcenat? Said rehberimizdi" diye ekledi (benim için), "parlak gözlü bir küçük Arap."

"Bir ozandı" dedi Philippe. "Arabaya, yanımıza aldığımız zaman, Rumi'lerin hızının ve Madame Villier'nin güzelliğinin şarkısını söylerdi."

"Bu yıl karınızı Fas'a götürmüyor musunuz?"

"Hayır" dedi Philippe, "küçücük bir yolculuk yapacağız yalnız; dağa gideceğiz. Sizi de çekmiyor mu bu yolculuk?"

"Ciddi mi söylüyorsunuz? Düşünün bir kez, kocamla ben de Noel ile yılbaşını karlar arasında geçirmek istiyorduk. Ne yana gidiyorsunuz?"

"Saint-Moritz'e" dedi Philippe.

Tepem atmıştı; işaretler ediyordum, görmüyordu. Sonunda kalktım.

"Gitmemiz gerek, Philippe" dedim.

"Bizim mi?" dedi. "Neden?"

"Yöneticiye evde randevu vermiştim."

"Bir cumartesi günü mü?"

"Evet, sizin için daha rahat olacağını düşünmüştüm."

Şaşkınlıkla baktı bana, ama hiç yanıt vermedi, kalktı.

"Bu yolculuk hoşunuza gittiyse, bana telefon edin" dedi Madame Villier'ye; "Kararlaştırırız. İki aile gitmek çok eğlenceli olacak."

Dışarı çıktığımız zaman, oldukça sert bir sesle:

"Bir cumartesi günü saat altıda randevu vermek de nerden çıktı?" dedi. "Ne tuhaf düşünce! Hélène'in günü olduğunu, geç saatlere kadar burada kalmaktan hoşlandığımı iyi biliyorsunuz."

"Hiç kimseye randevu vermedim, Philippe. Gitmek istiyordum."

"Daha neler!" dedi, şaşırmıştı. "Rahatsız mısınız?"

"Hayır; yalnız bu Villierlerin bizimle gelmelerini istemiyorum. Sizi anlayamıyorum. Philippe; benim için bu tatilin bütün tadı onu sizinle başbaşa geçirmekti, biliyorsunuz, sonra tutup çok az tanıdığınız, topu topu bir kez Fas'ta gördüğünüz kimseleri çağırıyorsunuz."

"Bu ne sertlik böyle! Bu ne yeni bir Isabelle! Yok canım, Villierler şöyle bir tanıdığım kimseler değil. On beş gün kaldım onlarla, Marakeş'teki bahçelerinde çok hoş akşamlar geçirdim. Bu evin kusursuzluğunu düşünemezsiniz bile; havuzlar, fıskiyeler, dört servi, çiçeklerin kokusu. So-

lange Villier'nin ince bir beğenisi vardır. Öyle güzel düzenlemişti ki bütün bunları: Yalnız Fas sedirleriyle çok kalın halılar vardı. Hayır, doğru söylüyorum, her kış üç kez, akşam yemeğinde karşılaşılan Parisli dostlardan daha yakınım Villierlere."

"İyi ya! Belki de, Philippe; yanılmış olabilirim ama gezime dokunmayın; bana vadedildi, benimdir."

Philippe elini elimin üstüne koydu, gülerek: "Peki hanımefendi, yolculuğunuza dokunulmayacak" dedi. Ertesi gün, öğle yemeğinden sonra, başbaşa kahvemizi içtiğimiz sırada, Madame Villier, Philippe'e telefon etti. Yanıtlardan, kocasıyla konuştuğunu, onun da bu tasarıyı beğendiğini, ikisinin de bizimle İsviçre'ye geleceklerini anladım. Philippe'in diretmediğini, hatta Villierleri caydırmaya çalıştığını gördüm. Ama son tümcesi "İyi ya, pekâlâ, orada sizlerle karşılaşmak bizi çok sevindirecek" oldu.

Telefonu bıraktı, biraz huzuru kaçmış bir biçimde bana baktı.

"Gördünüz, elimden geleni yaptım" dedi.

"Evet. Ama ne oldu? Geliyorlar mı? Of, Philippe, bu kadarı da fazla!"

"Ama, sevgilim, ne yapayım istiyorsunuz? Kabalık da edemem ya."

"Edemezsiniz, ama bir bahane bulabilirdiniz, başka yere gittiğimizi söyleyebilirdiniz."

"Oraya da gelirlerdi. O kadar da büyütmeyin bu işi. Göreceksiniz, çok tatlı insanlardır, böyle yol arkadaşlarımız olduğu için hoşnut kalacaksınız."

"Öyleyse dinleyin Philippe. Şöyle yapın: Yalnız gidin onlarla. Beni hiç çekmiyor artık bu gezi."

"Çıldırmışsınız siz! Akıl erdiremezler bu işe. Hem sizin için hiç de hoş bir davranış olmaz bence. Gitmeye, Paris'ten ayrılmaya hiç niyetim yoktu; siz istediniz bunu; ben de sizi hoşnut etmek için kabul ettim, şimdi tutmuş, beni yalnız göndermeye kalkıyorsunuz!"

"Yalnız değil.. En sevgili dostlarınızla."

Philippe şimdiye kadar kendisinde hiç görmediğim bir şiddetle:

"Isabelle, bu gülünç tartışmadan bıktım" dedi... "Size karşı hiçbir kusur işlemedim. Ben çağırmadım bu Villierleri. Onlar kendi kendilerini çağırdılar. Öte yandan, hiç mi hiç ilgilendirmiyorlar beni. Hiçbir zaman Solange'a kur yapmış değilim..." Sözcüklerin üstüne basa basa, yemek odasında geniş adımlarla dolaşarak sürdürdü konuşmasını: "Öyle kıskanç, öyle kaygılı olduğunuzu seziyorum ki, elimi kıpırdatamaz, ağzımı açamaz oldum. İnanın bana, hiçbir şey böylesine daraltamaz yaşamı."

"Yaşamı daraltan, onu herkesle paylaşmaktır" dedim.

Şaşkınlık içinde, kendi konuşmamı dinliyordum. Alaycı, düşman buluyordum kendimi. Yeryüzünde beni ilgilendiren biricik yaratığı sinirlendirmekteydim, ama tutamıyordum kendimi.

"Zavallı Isabelle!" dedi Philippe.

Geçmiş yaşamını çok iyi biliyordum, onun ağzından dinlemiştim, bu yaşamı onun anılarında ondan da fazla yaşıyordum belki, "Zavallı Isabelle! şimdi de sıra sende..." diye düşündüğünü anladım.

Doğru dürüst uyuyamadım o gece. Kendimi suçladım durdum. Neydi kızdıklarım? Uzun zamandır görüşmediklerine göre, kocamla Solange Villier arasında bir içli dışlılık yoktu kuşkusuz. Öyleyse makul bir kıskançlık nedeni de yoktu. Bu karşılaşma mutlu bir durumdu belki de, Philippe Saint-Moritz'de benimle başbaşa olsa eğlenebilir miydi? Paris'e keyifsiz dönerdi, kendisini boşuna ve oldukça donuk bir yolculuğa çıkmak zorunda bırakmışım gibi bir izlenim uyanırdı içinde. Villierlerle gidince, keyfi yerinde olurdu, hoşnutluğunun birazı da karısının görüntüsüne yansırdı. Ama kederliydim.

X

Villierlerden bir gün önce yola çıkacaktık ama bu ertelendi ve dördümüz de aynı trene bindik.

Sabahleyin, Philippe erkenden kalktı. Kompartımandan çıktığım zaman, onu koridorda ayakta, çoktan hazırlanmış Solange'la derin bir konuşmaya dalmış buldum. Bir an baktım onlara, mutlu havaları beni sarstı. Yaklaştım. "Günaydın, madam!" dedim. Solange Villier geriye döndü. "Odile'e benziyor mu?" diye düşündüm ister istemez. Hayır, Odile'e benzemiyordu; çok daha güçlüydü; çizgileri o kadar çocuksu, o kadar meleksi değildi. Solange'da yaşamla boy ölçüşmüş, onu dizginlemiş bir insan görünüşü vardı. Bana gülümsediği zaman, bir an için çekimine kapıldım. Sonra kocası da gelip bize katıldı. Tren iki yüksek dağ arasında ilerliyor, yol boyunca bir sel akıyordu. Gerçekdışı ve hüzünlü görünüyordu bu görünüm bana. Jacques Villier bana cansıkıcı konulardan söz ediyordu; akıllı olduğunu (herkes öyle söylediği için) biliyordum. Fas'ta çok başarılı olmakla kalmamış, büyük bir iş adamı olmuştu. "Fosfatlarda, limanlarda, maden ocaklarında, her işte parmağı vardır" demişti Philippe. Ama gerçekte, Philippe'le Solange arasındaki konuşmayı dinliyordum ama trenin sesi konuşmanın yarısını benden gizliyordu. Şunları işittim: (Solange'ın sesi): "Peki, nedir sizce çekicilik?" (Philippe'in sesi): "... Çok karışık... Yüzün bir işlevi vardır, bedenin de... Ama her şeyden önce doğallık..." Kaçırdığım bir sözcük, sonra (Solange'ın sesi): "Beğeni de var sonra, garip hevesler, serüven aşkı... Değil mi öyle?"

"Tamam, öyle, bir karışım" dedi Philippe. "Bir kadının hem ciddi, hem de çocukça davranmasını bilmesi gerek... Katlanılmaz olan..."

Bir kez daha, trenin gürültüsü tümcesinin sonunu çaldı benden. Önümüzde dağlar yükseliyordu. Pelerin biçiminde, geniş çatılı bir dağ köşkünün yanına, reçineden ışıldayan, kesilmiş odunlar yığılmıştı. Sekiz gün süresince de böyle acı mı çekecektim? Jacques Villier uzun bir konuşmayı:

"Görüyorsunuz, neresinden bakılırsa bakılsın, yapılan iş olağanüstü" diye bitirdi.

Güldü; kurnazca bir düzeni açıklamıştı bana kuşkusuz; yalnız bir adı tutmuştum aklımda: "Godet grubu."

"Olağanüstü" diye yanıtladım.

Beni kafasız bulduğunu gördüm. Benim için farketmezdi. Ondan nefret etmeye başlıyordum.

Bu yolculuğun sonu bir sayıklamanın anısı gibi geliyor şimdi bana. Fazlasıyla sıcak küçük tren pırıl pırıl beyaz bir dekor içinde yükseliyor, bir an karlar üzerinde dolaşıp giden buhar bulutlarına bürünüyordu. Akçamlarla taçlanmış beyaz tepeleri çevremizde döndüren, büyük, gizemli eğriler çiziyordu. Sonra yolun kıyısında bir uçurum açılıyor, ta dipte, az önce ayrıldığımız incecik eğri görünüyordu. Solange bu görünüme bir çocuk mutluluğuyla bakıyor, hiç durmadan görünümün ayrıntıları üzerinde Philippe'in dikkatini çekiyordu.

"Bakın, Marcenat, üzerinde akçamların karları tuttukları şu dallardan yapılmış tepsi ne güzel... Bütün bu ağırlığı eğilmeden taşıyan bu ağacın gücü nasıl da duyuluyor! Sonra şu... Ya şu!... Yukarda sivri tepenin üzerinde parıldayan şu otele bakın, beyaz bir mahfazada bir elmas gibi... Ya karın üzerindeki renkler.. Dikkat edin, hiçbir zaman beyaz değil, mavimsi beyaz, pembemsi beyaz... Ah! Marcenat, Marcenat! Ne çok seviyorum bunu!"

Hiç kötülük yoktu tüm bunlarda, hatta, dürüstçe düşünülecek olursa, belirli bir incelikle söylüyordu bunları, ama beni sinirlendiriyordu. Philippe doğallığı her şeyden üstün tuttuğunu söylerdi, bu içli söyleşiye katlanabilmesine şaşıyordum. "Belki de seviniyordur kadın, diye düşünüyordum, ama, ne de olsa, otuz üç yaşında (belki de otuz beş... Boynu kırışmaya başlamış) bir çocuk gibi sevinemez. Sonra karın mavi, pembe olduğunu hepimiz görüyoruz. Ne gerek var söylemeye?" Jacques Villier de benim gibi düşünüyora benziyordu, çünkü, zaman zaman, karısının tümcelerini alaylı ve biraz yorgun bir "Evvet!"le noktalıyordu. Bu "Evvet"i söylediği zaman, bir an için cana yakın buluyordum onu.

Villierleri anlayamıyordum. Birbirlerine büyük bir incelikle davranıyorlardı, kadın adama candan bir sevgi gösteriyor, ona kimi zaman Jacquot, kimi zaman Jacquou diyor, hatta ikide bir, hiç yoktan, dudaklarının ucuyla öpüyordu onu. Gene de, yanlarında birkaç saat geçirdikten sonra, birbirlerine âşık olmadıkları, Villier'nin kıskançlık duymadığı, karısının çılgınlıklarını önceden, gururlu bir boyun eğişle kabul ettiği iyice anlaşılıyordu. Ne için yaşıyordu? Bir başka kadın için mi? Madenleri, gemileri, Fas'taki tarlaları için mi? Sezemiyordum bir türlü, öte yandan, sezmeyi arzulayacak kadar da ilgilendirmiyordu beni. Bu kadar hoşgörülü olduğu için küçümsüyordum onu. "Benim gibi o da arzulamıyor burada bulunmayı, biraz güçlü olsa, ne kendisi burada olurdu, ne de ben" diye düşünüyordum. Philippe bir İsviçre gazetesi almıştı, borsa değerlerini Fransız frangına çevirmeye çalışıyor, Villier'yi hoşnut edeceğini düşünerek, bazı tahvillerden söz ediyordu. Villier, kendisine yapıtlarını sayan bir dalkavuğu yorgun bir el kaldırışla susturan ünlü bir yazar gibi, Meksika, Yunanistan fabrikalarının tuhaf adlarını gevşek gevşek geri itiyordu. Bana dönerek, Koenigsmark'ı okuyup okumadığımı sordu. Yumuşak ve beyaz biçimler arasında, küçük tren hâlâ dönüyordu.

Saint-Moritz neden bir Musset güldürüsünün dekoru gibi, hem sevinçli, hem gerçekdışı, hem de çok hüzünlü kaldı aklımda? Karanlıkta gardan çıkışımız, karın üzerinde ışıklar, o amansız ve zararsız soğuk, kızaklar, koşumları çıngıraklarla, kırmızı, mavi, sarı pomponlarla süslü katırlar gözlerimin önüne geliyor. Sonra otelin o çok güzel, o tatlı sıcaklığı, holde smokinli İngilizler, sonra, kocaman, ılık odamızda, sonunda birkaç dakikalığına kocamla yalnız kalmanın mutluluğu.

"Philippe, öpün beni, bu odayı kutsamak gerek. Ah! Burada sizinle yalnız yemek yemeyi ne kadar isterdim... Ama giyinmek, bu insanlarla buluşmak, konuşmak, konuşmak gerekiyor..."

"Ama öyle nazik insanlar ki!"

"Çok nazikler... Yüzlerini görmemek koşuluyla."

"Ne sertsiniz! Solange'ı bu yolculukta çok hoş bulmadınız mı?"

"Hadi, hadi, siz ona âşıksınız, Philippe."

"Asla. Neden böyle söylüyorsunuz?"

"Âşık olmasanız ona on dakika bile katlanamazdınız da ondan. O kadar konuştu da ne söyledi sanki? Sabahtan beri anlattıkları içinde bir tek düşünce bulabilir misiniz bana?"

"Evet, elbette... Büyük bir doğa duygusu var. Karı, akçamları çok güzel anlattı. Değil mi öyle?"

"Evet, bazı bazı bir benzetme buluyor; ama ben de.. Kendilerini kapıp koyverdiler mi tüm kadınlar da yapabilir bunu... Onların doğal düşünüş biçimi bu... Solange'la benim aramdaki en büyük fark, size aklımdan geçen her şeyi söylemeyecek kadar fazla değer vermem."

Philippe sevecen bir alaycılıkla:

"Sevgili dostum, çok güzel şeyler bulma yeteneğinizden de, bunları söylemenizi önleyen alçakgönüllülükten de hiçbir zaman kuşku duymadım" dedi.

"Alay etmeyin, sevgilim. Ciddi konuşuyorum ben. Bu genç kadın biraz gönlünüzü çelmese, tutarsız olduğunu, bir konudan bir konuya atladığını görürdünüz. Doğru değil mi? İçten olun."

"Hiç de doğru değil" dedi Philippe.

XI

Dağda geçen o günler korkunç bir işkence gibi beliriyor anılarımda. Yola çıkarken, bütün beden hareketlerinde yaratılıştan beceriksiz olduğumu biliyordum, ama Philippe'le birlikte güçlüklere birlikte, acemi bir çift olarak göğüs gereceğimizi ve bunun eğlenceli olacağını düşünmüştüm. Daha ilk sabah, Solange Villier'nin bu oyunlarda tanrısal bir ustalığı olduğunu gördüm. Philippe onun kadar idmanlı

değildi, ama çevikliği, rahatlığı vardı; daha ilk gün, ben bir öğretmenin desteğiyle güçlükle sürüklenirken, onların keyif içinde, birlikte kaydıklarını gördüm.

Akşam yemeğinden sonra, Philippe'le Solange otelin salonunda koltuklarını birbirine yaklaştırıyor, yatmak üzere kalkıncaya kadar gevezeliğe dalıyorlardı, ben de bu sırada Jacques Villier'nin maliye konusundaki görüşlerini dinlemek zorundaydım. Liranın altmış frank olduğu zamandı.

"Biliyorsunuz, bu fiyat liranın gerçek değerini belirtmekten çok uzak" dediğini anımsıyorum; kocanıza servetinin hiç değilse bir bölümünü yabancı tahvillere yatırmasını söyleyin, çünkü, biliyorsunuz."

Bazı bazı da metreslerinden söz ediyordu bana, adlarını da söylüyordu.

"Tiyatro oyuncusu Jenny Sorbier ile yaşadığımı duymuşsunuzdur, değil mi? Yalan oldu artık. Hayır. Onu çok sevmiştim, ama bitti. Şimdi Madam Lhauterie'yle yaşıyorum. Tanır mısınız kendisini? Güzel bir kadındır, çok hoştur. Benim gibi iş yaşamında durmadan çarpışmak zorunda olan bir adam, kadınlarda çok sakin, hemen hemen hayvansı bir sevgi bulmak gereksinimindedir."

Bense Philippe'e yaklaşmak, genel bir konuşma açmak için dümen çeviriyordum. Bunu başardığım zaman, Solange'la aramda, birbirinden farklı iki yaşam felsefesinin çaresiz karşıtlığı beliriyordu hemen. Solange'ın büyük konusu "serüven"di. Beklenmedik, tehlikeli olaylar ardında koşmayı böyle adlandırıyordu. Ruhsal olsun, bedensel olsun, "konfor"dan tiksindiğini söylüyordu.

"Kadın olduğum için hoşnutum" dedi bana bir akşam, "çünkü kadının önünde erkeğinkinden çok daha fazla olanaklar vardır."

"Nasıl olur?" dedim. "Erkeğin mesleği var; etkili şeyler yapabilir."

"Erkeğin bir mesleği vardır" dedi Solange, "oysa kadın sevdiği tüm erkeklerin yaşamlarını yaşayabilir. Bir subay savaşı getirir ona, bir denizci okyanusu, bir diplomat ent-

rikayı, bir yazar yaratmanın hazlarını. Bunları yaşamanın günlük sıkıntısına katlanmadan, on yaşamın heyecanlarını tadabilir."

"Ama bu korkunç bir şey!" dedim. "Kadının birbirinden farklı on erkeği sevmesini gerektirir."

"Üstelik onunun da akıllı olmasını, bu da hiç kolay görünmüyor" dedi Villier, hiç sözcüğünü iyice üstüne basarak söyledi.

"Unutmayın ki, aynı şeyi erkekler için de söyleyebiliriz" dedi Philippe. "Birbiri ardından sevdikleri kadınlar onlara da farklı yaşamlar getirir."

"Evet, belki de" dedi Solange, "ama kadınlarda kişilik öyle azdır ki; getirecek hiçbir şeyleri yoktur."

Bir gün, öyle bir havayla konuştu ki, çok sarsıldım. Uygar yaşayıştan sıyrılmanın verdiği mutluluktan söz etmişti, ben de:

"İnsan mutlu ise ne diye sıyrılsın?" demiştim.

"Mutluluk hiçbir zaman kımıltısız değildir de ondan" demişti Solange; "mutluluk kaygı içinde bir duraklamadır."

"Çok doğru" demişti Villier, onun böyle konuşması beni şaşırtmıştı.

Bunun üzerine Philippe, Solange'ın hoşuna gitmek için, gene kaçış konusunu işlemeye başladı:

"Evet, öyle" dedi. "Kaçmak... Ne güzel olurdu."

"Siz mi kaçacaksınız?" dedi Solange. "Gerçekten kaçmak isteyenlerin ancak sonuncusu olabilirsiniz siz."

Onun hesabına beni kırdı bu söz.

Solange bir kırbaç vuruşuyla insanın benlik duygusunu uyandırmaktan oldukça hoşlanıyordu. Philippe beni severmiş gibi göründü mü, kibar bir şey söyledi mi, ona takılıyordu. Ama çoğu zaman nişanlı bir çift gibiydiler Philippe'le. Her sabah, Solange parlak renkli, yeni bir kazakla iniyor, Philippe de her seferinde, "Tanrım! beğeninize hiç diyecek yok!" diye mırıldanıyordu. Günlerimizin sonuna doğru, onunla çok içlidışlı olmuştu. En çok canımı yakan da konuşmalarındaki içlidışlı ve candan hava ya da Philippe'in ona mantosunu

giymesine yardım edişindeki bir okşayışı andıran davranıştı. Ayrıca, o da Philippe'in hoşuna gittiğini biliyor, gücünü kullanıyordu. Korkunç "dişi kedi"ydi. Başka bir sözcük bulamıyorum. Gece giysisiyle odasından indiği zaman, çıplak sırtı boyunca elektrik dalgalarının koştuğunu görür gibi oluyordum. Odamıza dönünce, kırgınlıktan uzak bir sesle:

"Ne o, Philippe, onu seviyor musunuz?" diye sormaktan kendimi alamıyordum.

"Kimi, sevgilim?"

"Solange'ı elbette."

"A! Hayır elbette."

"Gene de tam öyle görünüyorsunuz."

"Ben mi?" diyordu Philippe, gerçekte çok hoşnuttu. "Neremden belli?"

Ona uzun uzun izlenimlerimi anlatıyordum; gönül hoşluğuyla dinliyordu; Solange söz konusu olur olmaz, Philippe'in konuşmama her zaman ilgi gösterdiğini farketmiştim.

Yola çıkmamızdan bir gün önceydi.

"Ne de olsa, tuhaf bir karıkocalık bunlarınki" dedim. "Adam yılın altı ayını Fas'ta geçirdiğini, karısınınsa buraya ancak iki yılda bir, hem de üç aylığına geldiğini anlattı bana. Demek koca mevsimler boyunca Paris'te yalnız kalıyor. Sizin Çin Hindi'nde, Kamçatka'da yaşamanız gerekse, ben her yere arkanızdan gelirdim, bir küçük köpek gibi... Öte yandan, çok da sıkardım sizi, değil mi, Philippe? Gerçekte, haklı olan o."

"Demek ki kocasını bıktırmamak için en iyi yöntemi seçmiş."

"Isabelle'e bir ders mi bu?"

"Ne alıngansınız. Yok canım, hiç kimseye ders değil; bir doğrunun belirtilmesi: Villier karısına tapıyor..."

"Solange bunu size böyle söylüyor, Philippe." "Ne olursa olsun, hayran karısına."

"Yaptıkları üzerinde durmuyor hiç."

"Neden dursun?" dedi Philippe, biraz sinirliydi sesi. "Kötü bir şey yaptığını hiç işitmedim."

"Oo, Philippe, daha neler! Kendisini tanıyalı üç hafta bile olmadı daha, en azından üç sevgilisinin adını andığını işittim."

Philippe omuz silkti:

"Her kadın hakkında söylerler böyle şeyleri" diye mırıldandı.

Bayağı, nerdeyse aşağılık duygulara kapıldığımı seziyordum, benim için tümüyle yeniydi bunlar. Sonra, gerçekte kötü yürekli olmadığım için, kendimi toparlıyor, Solange'a nazik davranmak için büyük bir çaba harcıyor, onu Philippe'le kayak yerinde yalnız bırakmak için Villier ile gezintiye çıkmaya zorluyordum kendimi. Buradaki günlerin bitmesini tutkuyla arzuluyor, ama bitmesine yol açabilecek tek sözcük söylememeye de özen gösteriyordum.

XII

Paris'e döndüğümüzde, Philippe, müdürünü hasta buldu, her zamankinden daha fazla çalışmak zorunda kaldı. Sık sık öğle yemeğine gelmediği oldu. Solange Villier ile görüşüp görüşmediğini merak ediyor, ama sormayı göze alamıyordum. Cumartesi günleri, Thiangeslarda, Solange geldi mi Philippe hemen üzerine atılıyor, bir köşeye götürüyor, bir daha da yanından ayrılmıyordu. İyi bir gösterge olabilirdi bu. Hafta içinde onunla serbestçe görüşmüş olsaydı, cumartesi günleri ondan kaçıyormuş gibi davranırdı belki de. Öbür kadınlarla onu konuşmaktan kendimi alamıyordum; hiçbir zaman kötü bir şey söylemiyordum hakkında, ama dinliyordum. Korkunç yosma olduğu söyleniyordu. Bir akşam, yanında bulunduğum Maurice de Thianges, Jacques Villier'nin içeri girdiğini görünce, bana alçak sesle: "Bak hele! Hâlâ gitmemiş mi bu adam? Ben karısı Atlas'ına çoktan yollar sanıyordum!" dedi. Villier'nin adını anarken, hemen herkes "Zavallı adam!" diye ekliyordu.

Hélène'de Thianges Solange'ın dostuydu, hakkında uzun uzun konuştum onunla, bana hem oldukça güzel, hem de oldukça kaygı verici bir portre çizdi.

"Her şeyden önce, Solange çok güçlü içgüdüleri olan, güzel bir hayvandır" dedi. "Villier'nin yoksul olduğu bir dönemde, tutkuyla sevdi onu, yakışıklı olduğu için sevdi. Gözüpekçe bir davranıştı böylesi; Vaulges adında bir kontun, Picardieli bir ailenin kızıydı, çok soylu bir ailedendi, çok güzeldi; çok uygun biriyle evlenebilirdi. Villier ile Fas'a gitmeyi yeğ tuttu, orada, başlangıçta bir sömürgeli yaşamı, çetin bir yaşam sürdüler. Villier'nin tutulduğu bir hastalık süresince, Solange kendi eliyle defterleri tutmak, işçilerin parasını ödemek zorunda kaldı. Düşünün ki, çok gururlu Vaulges ruhu vardır onda, bu yaşamın ona çok acı vermiş olması gerekir. Gene de oynadı oyununu. Bu anlamda, gerçek insan niteliklerini taşır. Ancak iki büyük kusuru, ya da isterseniz, iki büyük zayıflığı vardır: Korkunç şehvetlidir, bir de her yanda zafere ulaşmak gereksinimindedir. Örneğin ne zaman bir erkeği elde etmek istemişse, başarmış olduğunu söyler (erkeklere değil, kadınlara söyler bunu), doğrudur da, çok değişik erkeklerle düşüp kalkmıştır."

"Demek birçok sevgilileri oldu?" diye sordum.

"Bu tür konularda kesin konuşmanın ne kadar güç olduğunu bilirsiniz. Bir erkekle bir kadının çok görüştükleri bilinir. Âşık mıdırlar şimdi? Kimbilir? 'Elde etti' derken, onların ruhlarını avucunun içine aldığını, her şeyleriyle kendine bağlı duruma getirdiğini, onlara istediğini yaptırtabileceğini duyduğunu söylemek istiyorum daha çok, anlıyor musunuz?"

"Akıllı mı bulursunuz onu?"

"Bir kadına göre fazla akıllı. Evet... Hiçbir konunun yabancısı değildir. Elbette, ilgilendiği konular, sevdiği adama bağlıdır. Kocasına taptığı sıralarda, ekonomi ve sömürge konularında parlardı; Raymond Berger zamanında, sanat yapıtlarıyla ilgilenirdi. Üstün bir beğenisi vardır. Fas'taki evi bir harikadır, Fontaineblau'daki evi de çok özgündür. Bir aydın olmaktan çok bir âşıktır. Ama, ne de olsa soğukkanlı olduğu zamanlarda, çok doğru yargılar vermesini bilir."

"Sizce çekiciliği nerden geliyor, Héléne?"

"Her şeyden önce alabildiğine dişi olmasından."

"Dişi diye neye diyorsunuz?"

"Bir üstünlükler ve kusurlar karışımı: Sevecenlik, sevdiği adama şaşırtıcı bir bağlılık... Bir süre için... Ama bir de aldırmazlık... Solange birini elde etmek istedi mi herkesi, en iyi dostunu bile çiğneyip geçer. Kötülük değildir bu, içgüdüdür."

"Ben buna kötülük derim. Bir insanı içgüdüsüyle yiyor diye bir kaplanın da kötü olmadığını söyleyebilirsiniz."

"Tamam, öyle" dedi Hélène. "Kaplan kötü değildir, yani bilinçli olarak kötü değildir... Çok doğru bu söylediğiniz: Solange bir dişi kaplandır."

"Oysa çok yumuşak görünüyor."

"Öyle mi sanıyorsunuz? Hayır! Sertlik şimşekleri saçar zaman zaman; güzelliğini oluşturan şeylerden biri de budur."

Öbür kadınlar o kadar hoşgörülü davranmadılar. Yaşlı Madam de Thianges, Hélène'in kayınvalidesi:

"Hayır, sevmiyorum bu sizin madam Villier'nizi" dedi bana. "Benim bir yeğenimi çok üzdü, çok sevimli bir çocuktu, savaş sırasında, onun için değilse de onun yüzünden canına kıydı. Ağır biçimde yaralanmıştı, Paris'te bir görevi vardı, bu da çok yerinde bir şeydi... Bu kadın baştan çıkardı çocukcağızı, deli etti, sonra da bir başkası için bıraktı onu... Zavallı Armand, gene gitmek istedi, budalaca, bir uçak kazasında öldü. Ben artık kapımı kapattım ona."

Philippe'e bu dedikoduları anlatmak istemiyordum, ama sonunda yetiştiriyordum. İstifini bile bozmuyordu:

"Evet, olabilir" diyordu. "Belki de âşıkları olmuştur. Hakkıdır, bizi ilgilendirmez."

Derken, birkaç tümceden sonra, sinirli oluveriyordu: "Ne olursa olsun, şu sırada kocasını aldatırsa çok şaşarım, apaçık bir yaşamı var çünkü. Nerdeyse bütün gün boyunca kendisine telefon edilebiliyor, çok kalıyor evinde, görmek istenildiği zaman da hep serbest. Sevgilisi olan bir kadın çok daha gizli bir yaşam sürerdi."

"Ama bunu nerden biliyorsunuz. Philippe? Ona telefon mu ediyorsunuz? Onu görmeye mi gidiyorsunuz?"

"Evet, arada sırada."

XIII

Bir zaman sonra, hem birlikte uzun uzun konuştuklarının, hem de bu konuşmalarının günahsız olduğunun kanıtını elde ettim. Bir sabah, onun görüşünü almadan yanıtlayamayacağım bir mektup geldi, bürosunu istedim. Raslantı sonucu, Solange Villier ile aynı hatta bağlandık. Onun sesini de, Philippe'in sesini de tanıdım. Kapatmalıydım telefonu; bu cesareti gösteremedim, bir zaman dinledim. Sesleri sevinçliydi, Philippe artık hiç görmediğim, nerdeyse unuttuğum biçimde tatlı, nükteci geldi bana. Bir zamanlar Renée'nin anlattığı, savaştan hemen sonra da kendi tanıdığım ciddi, hüzünlü Philippe'i yeğ tutuyordum ben, ama o sırada Solange'a hoş ve hafif şeyler söyleyen bu alabildiğine farklı Philippe'i de tanırdım. İşittiklerim güven vericiydi. İki gündür yaptıklarını, okuduklarını anlatıyorlardı birbirlerine; Philippe bir gün önce birlikte gördüğümüz bir oyunu özetledi. Solange sordu:

"Isabelle beğendi mi?"

"Evet, oldukça beğendi, sanıyorum" dedi. "Nasılsınız? Cumartesi günü, Thiangeslarda hiç iyi görünmüyordunuz; yüzünüzü öyle sararmış görünce keyfim kaçıyor."

Geçen cumartesiden beri görüşmemişlerdi demek, günlerden de çarşambaydı. Utandım birden, telefonu kapattım. "Nasıl yapabildim bunu?" diyordum kendi kendime. "Bir mektubu açmak kadar iğrenç bir şey bu." Dinlemek istemiş olan Isabelle'i anlayamıyordum. Çeyrek saat sonra, Philippe'i bir daha aradım.

"Sizden özür dilerim" dedim. "Az önce sizi istedim, konuşuyordunuz. Solange'ın sesini tanıdım, kapattım telefonu."

"Evet" dedi, hiç rahatı kaçmamıştı. "Solange telefon etmişti." Bu olay fazlasıyla kesin, açık göründü bana, bir zaman için yatıştırdı beni. Sonra yeniden, Philippe'in yaşamında Solange'ın etkisinin açık belirtilerini buldum. Bir kez haftada iki-üç akşam dışarı çıkıyordu şimdi; nereye

gittiğini sormuyordum, ama kendisini onunla gördüklerini biliyordum. Kadınlar arasında çok düşmanları vardı, beni doğal bir müttefik olarak görüyor, bana yaklaşmaya çalışıyorlardı. İyi olanları (kadınlar birbirlerine karşı ne kadar iyi olabilirse) bana sessiz bir acıma duygusuyla davranıyor, kapalı bir biçimde mutsuzluğuma genel, kısa sözcüklerle dokunuyorlardı; kötü olanları, bilmediklerimi duyurma hazzını tatmak için, bilmediklerimi bildiğimi sanıyormuş gibi yapıyorlardı.

"Kocanızla akrobatları izlemeye gitmediğinize iyi ettiniz, anlıyorum sizi; öyle sıkıcı ki" diyordu biri.

"Philippe akrobatlara mı gitmiş?" diye soruyordum elimde olmadan, merakım onurumu yeniyordu.

"Nasıl? Dün akşam Alhambra'daydı ya. Söylemedi mi size? Solange Villier'yle birlikteydi; ben biliyorsunuz sanıyordum."

Erkekler de beni avutmak önerisinde bulunabilmek için acıyormuş gibi davranıyorlardı.

Çoğu zaman, bir akşam yemeğine çağrıldık mı, ya da ben bir şey yapmayı önerdim mi Philippe: "Evet, neden olmasın?" diye yanıtlıyordu. "Ama bir karar vermeden önce yirmi dört saat bekleyin; yarın söylerim size."

Bu süre gereksinimini Philippe'in ertesi sabah Solange'a telefon ederek aynı akşam yemeğine kendisinin de çağrılı olup olmadığını ya da o akşam kendisiyle gezmek isteyip istemediğini sormak istemesiyle açıklayabilirdim ancak.

Şimdi Philippe'in beğenileri, hatta kişiliği bile belki pek hafif, ama gene de görünür biçimde bu kadının damgasını taşıyormuş gibi geliyordu bana. Solange kırı, bahçeleri severdi. Bitkilerle, hayvanlarla uğraşmasını bilirdi. Fontaineblau'da, ormanın kıyısında bir bungalov yaptırmıştı, hafta sonunu geçirmek için sık sık giderdi oraya. Philippe bana birkaç kez Paris'ten bıktığını, dolaylarda bir toprak parçası almak istediğini söyledi.

"Ama Gandumas var ya Philippe, üstelik olabildiğince kadar seyrek gidiyorsunuz oraya."

"Aynı şey değil ki; Gandumas Paris'e yedi saatlik yerde. Hayır, ben iki günlüğüne, hatta sabahtan akşama kadar kalmak üzere gidebileceğim bir yer isterdim. Örneğin Chantilly, ya da Compiègne, ya da Saint-Germain."

"Ya da Fontaineblau, Philippe." Elinde olmadan gülümsedi: "Ya da Fontaineblau, o da olabilir" dedi. Bu gülümseme nerdeyse hoşuma gitti; gizlerini açıyordu bana. "Ya, evet, bildiğinizi biliyorum. Güvenim var size" der gibiydi Philippe.

Gene de ısrar etmemek gerektiğini, hiçbir zaman kesin bir şey söylemeyeceğini biliyordum; ama bu birdenbire gelen doğa aşkıyla kaygılarım arasında bir bağ bulunduğundan, şimdi Philippe'in yaşamının büyük ölçüde Solange'ın kararlarına bağlı olduğundan kuşkum yoktu. Öte yandan, Solange'ın beğenileri üzerinde Philippe'in etkileri de açıklıkta bundan geri kalmıyordu. Benden başka hiç kimsenin göremediği bir şeydi bu sanırım, ama genellikle hiç iyi bir gözlemci olmamama karşın, işin içinde bu iki insan oldu mu, en ufak ayrıntıları bile kaçırmıyordum. Cumartesi günleri, Hélène'de, Solange'ın okuduğu kitaplardan söz ettiğini işitiyordum sık sık. Bunlar Philippe'in sevdiği, bana da okuttuğu, kimileri de bir zamanlar François'nın Odile'e okuttuğu, onun da Philippe'e tadını duyurduğu kitaplardı. O alaylı ve güçlü kalıtı, "François'nın kalıtını" biliyordum; Kardinal de Retz bunlardandı, Machiavelli de öyle. Sonra Philippe'in en sevdikleri vardı: *Lucien Leuwen*, Turgenyef'in *Duman*'ı, bir de Proust'un ilk kitapları. Solange'ın Machiavelli'den söz edişini ilk duyduğum gün, acı acı gülümsemekten kendimi alamadım. Morötesi ışıklar ya da Limoges'un porselenleri gibi Machiavelli'nin de onu hiç mi hiç ilgilendirmediğini, öte yandan, böylelikle bir erkeği kendine bağlayacağına aklı yatınca, onun gözlerini boyamak için bunlardan da akıllıca söz edebilecek nitelikte olduğunu bir kadın olarak çok iyi biliyordum.

Solange'ı tanıdığım sırada, parlak renklere düşkünlüğünü farketmiştim, kendisine yakışıyordu da. Birkaç ay-

dır, akşamları hemen her zaman beyaz giysiyle geldiğini görüyordum. Beyaz, Philippe'in en beğendiği renklerden biriydi, ona da Odile'den kalmıştı. Odile'in o parıldayan aklığını ne kadar anlatmıştı bana! Zavallı Odile'ciğin Philippe'in içinden süzülerek başka kadınlarda, Solange'da, bende yaşadığını, her birimizin (Solange belki de bilmeden yapıyordu) bu silinmiş güzelliği yeniden ortaya çıkarmaya çalıştığını görmek tuhaf ve acıydı.

Tuhaf ve acıydı, ama benim için acıydı her şeyden önce, yalnız acılı biçimde kıskançlık duyduğum için değil, Philippe'in Odile'in anısına bağlı kalmadığını düşünerek acı çektiğim için. Onunla karşılaştığım zaman, kişiliğinin güzel yanlarından biri olarak hoşuma gitmişti bu bağlılık. Daha sonra, Odile'le geçirdiği yaşamın öyküsünü okuyunca, Odile'in kaçışı konusunda gerçeği öğrendiğim zaman, biricik aşkının anısı karşısında Philippe'in sürekli saygısına daha da hayran olmuştum. Odile'i hayranlık verici bir yaratık olarak düşündüğüm için daha çok hayran kalıyor, daha da iyi anlıyordum. O güzellik... O incelik... O doğallık sonra... O öylesine şiirli, öylesine canlı arılık... Evet, kendisini kıskandıktan sonra, ben de seviyordum şimdi Odile'i... Bana anlattığı biçimde, benim düşündüğüm ve belki de yalnız benim öyle gördüğüm Philippe'e bir o yakışırmış gibime geliyordu. Böylesine soylu bir dine kurban edilmeyi benimsiyordum; biliyordum yenildiğimi, yenilmişliği istiyordum, hoşgörülü bir alçakgönüllülükle eğiliyordum Odile'in önünde, bu alçakgönüllülükte gizli bir hoşnutluk, belki de saklı bir gurur buluyordum.

Öyle ya, görünüşleri ne olursa olsun, tümüyle arı değildi bu duygu. Philippe'in Odile'e aşkının sürmesini kabul ediyor, hatta arzuluyorsam, Odile'in fazlasıyla açık kusurlarını, fazlasıyla açık çılgınlığını unutmak istiyorsam, ölmüş kadının beni canlı kadınlardan koruyacağına inandığım için istiyordum. Bu sırada, olduğumdan daha hüzünlü, daha hesapçı gösteriyorum kendimi. Hayır, kendimi düşündüğüm yoktu, Philippe'e beslediğim aşkı düşünüyordum. Kocamı

öyle seviyordum ki, başkalarından daha büyük, daha kusursuz olsun istiyordum. Nerdeyse tanrısal bir yaratığa (öyle ya, ölüm onu bizim insan kusurlarımızdan arıtmıştı) bağlılığı böyle bir büyüklük veriyordu ona. Ama onu her gün görebileceğim, yerebileceğim, yargılayabileceğim, benimle aynı etten yapılmış olan, başka kadınların önümde yerdikleri, benim güzel, hatta oldukça da akıllı bulduğum, ama hiç de tanrısal, hiç de insan bulmadığım bir Solange Villier'nin tutsağı olduğunu görür de nasıl acı çekmezdim?

XIV

Philippe, birkaç kez, "Solange sizinle daha içli dışlı olmak için çabalar harcıyor, ama siz kaçıyorsunuz. Düşmanca ve tuhaf davrandığınızı seziyor" demişti. Doğruydu, İsviçre yolculuğumuzdan beri, Madame Villier sık sık telefon etmişti bana, ben de kendisiyle sokağa çıkmaya yanaşmamıştım. Onunla az görüşmek daha onurlu bir davranış olurmuş gibime geliyordu. Gene de, Philippe'i hoşnut etmek ve iyi niyetimi göstermek için, bir kez evine gideceğime söz verdim.

Bana "Philippe biçemi" gibi gelen, yalın mı yalın, hatta nerdeyse çıplak bir odacığa aldı beni. Rahatım kaçtı. Solange, keyifli bir rahatlıkla bir divana uzandı, sonra hemen bir giz verme havasıyla konuşmaya başladı. Bana "Isabelle" demesi dikkatimi çekti, oysa ben "Madam" mı, yoksa "dostum" mu desem diye bocalıyordum.

"Tuhaf, diye düşünüyordum onu dinlerken, "Philippe aşırı içli dışlılıktan, arsızlıktan tiksinir, oysa bu kadının beni en şaşırtan yanı hiç kendini tutmaması; her şeyi anlatıyor... Philippe nesini beğeniyor?... Sözlerinde sevgiye benzer bir şey var... Mutlu görünüyor... Mutlu mu gerçekten?"

Villier'nin, biraz dazlak başının görüntüsü, yorgun sesi geçti aklımdan. Nasıl olduğunu sordum. Yoktu, her zamanki gibi.

"Jacques'ı pek az görürüm, biliyorsunuz" dedi Solange. "Ama en iyi dostumdur. Öyle dürüst, öyle içten bir çocuktur ki... Yalnız, on üç yıllık bir evlilikten sonra, büyük aşk düşlemini sürdürmek ikiyüzlülük olur... O da bende yok."

"Oysa sevişerek evlenmiştiniz, değil mi?"

"Evet, tapardım Jacques'a. Çok güzel anlar yaşadık. Ama tutku hiçbir zaman uzun sürmez. Hem sonra savaş da ayırdı bizi. Dört yılın sonunda, ayrı yaşamaya ikimiz de öyle alışmıştık ki."

"Ne acı! Peki, mutluluğunuzu diriltmeye çalışmadınız mı?"

"Anlarsınız ya, insan artık sevmez olunca... Daha doğrusu, bedensel istek kalmayınca (çünkü çok sevgim vardır Jacques'a), görünüşte tutkun bir çift gibi kalmak zordu. Jacques'ın bir metresi var, bunu biliyorum; ona hak veriyorum. Siz henüz bunu anlayamazsınız, ama bir an gelir, bağımsızlık gereksinimi duyar insan..."

"Neden? Evlilikle bağımsızlık birbiriyle çelişen iki sözcük gibi geliyor bana."

"Öyle derler, başlangıçta. Ama evlilik, sizin düşündüğünüz biçimiyle, askerlik gibi bir şey olur. Aykırı bulmuyorsunuz ya sözlerimi?"

"Biraz... Yani..."

"Ben çok içtenim, Isabelle. Gösterişten tiksinirim. Jacques'ı seviyormuş... Ya da ondan nefret ediyormuş gibi davranmakla.. Sevginize kanabilirim. Ama o zaman da kendi kendim olamam... Anlıyor musunuz?"

Bana bakmadan, bir kitabın kapağına kurşunkalemle küçük yıldızlar çizerek konuşuyordu. Böyle gözlerini önüne diktiği zaman, yüzü oldukça sert ve bulanık bir acının izini taşıyormuş gibi görünüyordu. "O kadar da mutlu değil gerçekte" diye düşündüm.

"Hayır" dedim, "pek anlayamıyorum. Karışık, kopuk bir yaşam düş kırıcı olmalı. Bir de oğlunuz var sonra."

"Evet. Ama çocuklarınız olunca siz de göreceksiniz. On iki yaşında bir okulluyla bir kadın arasında fazla bir

alışveriş olamaz. Onu görmeye gittiğim zaman, sıkıyormuşum gibime geliyor."

"Öyleyse anne sevgisi de bir gösteriş mi sizce?"

"Yok canım. Her şey durumlara bağlı. Çok saldırgansınız, Isabelle!"

"Sizin anlayamadığım yanınız, bir yandan 'Ben içtenim, hiçbir ikiyüzlülüğü kabul etmem,' derken, bir yandan da sonuna kadar gitmeyi hiçbir zaman göze alamamış olmanız. Kocanız bağımsızlığını yeniden elde etmiş. Size tam bir özgürlük tanıyor. Neden boşanmadınız? Böylesi daha dürüst, daha kesin olurdu."

"Ne tuhaf düşünce! Yeniden evlenmek amacında değilim. Jacques da. Öyleyse ne diye boşanacakmışız? Öte yandan birbirine bağlı çıkarlarımız var. Marakeş'teki topraklarımız benim drahomamla alındı, ama bu toprakları işletip değerlendiren Jacques... Hem sonra Jacques'ı görmek büyük bir haz verir bana. Bütün bunlar sizin düşündüğünüzden çok daha karışıktır, Isabelle'ciğim."

Sonra bana Arap atlarından, incilerinden, Fontainebleau'daki seralarından söz etti. "Tuhaf" diye düşündüm, "bu lüksü küçümsediğini, gerçek yaşamının başka yerde olduğunu söylüyor, gene de bunlardan söz etmekten kendini alamıyor... Belki bu da, nesnelerin tadını çıkarmaktan aldığı bu çocuksu haz da hoşuna gidiyordur Philippe'in... Ama bir erkeğin önündeki içli konuşmalarıyla bir kadının önünde mallarını sayıp döküşü sırasındaki farkı görmek eğlenceli bir şey."

Ben giderken:

"Sözlerimi aykırı buldunuz herhalde" dedi gülerek, "çünkü daha yeni evlendiniz, hem de âşıksınız... Hoş şeyler bütün bunlar. Ama fazla büyütmeyin. Philippe sizi sever, bilirsiniz. Hep iyi şeyler söyler bana hakkınızda."

Ailemin durumu ve Philippe'in duyguları konusunda Solange'ın beni yatıştırmaya kalkması, katlanılmaz bir şey gibi geldi bana. "Yakında görüşürüz, gene gelin bana" dedi. Bir daha gitmedim.

XV

Bu konukluktan birkaç hafta sonra rahatsızlandım. Öksürüyordum. Titriyordum. Philippe akşamı yatağımın yanında geçirdi. Yarı karanlık, belki bir de ateş beni cesarete getirdi. Kendisinde gördüğüm değişikliklerden söz açtım kocama.

"Siz kendinizi göremezsiniz Philippe, ama benim için nerdeyse inanılmaz bir şey... Söylediğiniz şeyler bile... Geçen akşam, Maurice de Thianges'la tartıştığınız sırada dikkatimi çekti; yargılarınızda öyle bir sertlik vardı ki."

"Tanrım! Söylediklerime ne kadar da dikkat ediyorsunuz, zavallı Isabelle'ciğim; benden çok daha fazla, inanın. Geçen akşam neler söylemişim?"

"Dürüstlük, yemin, anlaşmalara saygı konusundaki görüşlerinizi her zaman sevmişimdir, ama, anımsar mısınız, bilmem, bu kez Maurice savundu bu görüşü, sizse, tam tersine, yaşamın çok kısa olduğunu, insanların birer zavallı hayvan olduklarını, mutluluk fırsatlarını ender olarak ele geçirdiklerini, karşılarına çıkan fırsatlara sarılmaları gerektiğini söylüyordunuz, işte o zaman, Philippe... (söylemek için başımı çevirdim, ona bakmadım)... O zaman, sizi dinleyen Solange için konuşuyormuşsunuz gibi geldi bana."

Philippe güldü, elimi tuttu.

"Ne kadar sıcaksınız" dedi, "hayaliniz de ne kadar geniş! Hayır, Solange için konuşmuyordum. Söylediğim doğruydu. Hemen her zaman, ne yaptığımızı pek bilmeden bağlanırız. Sonra da dürüst olmak isteriz; sevdiğimiz varlıkları kırmak istemeyiz; karışık nedenlerle, sonradan pişman da olsak, önümüzdeki hazları tatmak istemeyiz. Bunda bir tür korkakça iyilik bulunduğunu, vazgeçmemize neden olanlara neden her zaman kızdığımızı, gerçekte onlar için de, kendi kendimiz için de, neyi sevdiğimizi bilmek gözüpekliğini göstermenin, yaşama dosdoğru, gözlerimizi kırpmadan bakmanın daha iyi olduğunu söylüyordum."

"Bu sırada bir şeyden pişman mısınız, Philippe?"

"Siz de bütün genel sorunları evirip çevirerek ikimize getirirsiniz hep. Hayır, ben hiçbir şeyden pişman değilim; sizi çok seviyorum, sizinle tam anlamıyla mutluyum, ama kıskanç olmasanız daha da mutlu olurdum."

Ertesi gün hekim geldi, kötü bir anjine yakalandığımı söyledi. Philippe çok çok yanımda kaldı, bakımımla candan ilgilendi. Solange bana çiçekler, kitaplar yolladı, ben konuk kabul edebilecek duruma gelir gelmez de görmeye geldi. Haksız, iğrenç buldum kendimi, ama sağlığım yerine gelip de herkes gibi yaşamaya başlayınca, yakınlıkları gene sarstı beni, gene eskisi gibi kaygılandım. Öte yandan, kaygılanan ben değildim yalnız. Kâğıt kurumlarımızın müdürü M. Schreiber, bize sık sık öğle yemeğine gelmiş olan, benim de çok dürüst ve çok güvenilir bularak dost edindiğim Alsacelı bir Protestan, Philippe'i bürosunda görmeye gidip de bulamadığım bir gün, çekine çekine yolumu kesti.

"Madame Marcenat, size böyle bir soru sorduğum için özür dilerim, ama, Mösyö Marcenat'nın nesi var acaba, biliyor musunuz? Sanki aynı adam değil artık" dedi.

"Ne bakımdan?"

"Hiçbir şeye aldırdığı yok Madame; şimdi öğleden sonraları büroya uğradığı çok ender; en iyi müşterilerinin randevusunda bulunmuyor; üç aydır Gandumas'ya gitmedi... Ben elimden geleni yapıyorum, ama patron değilim... Onun yerini tutamam."

Philippe öylesine dikkatli, öylesine dürüst tanıdığım Philippe, işleriyle uğraştığını söylerken bazı bazı yalan söylüyordu demek. Ama beni yatıştırmak için yalan söylemiyor muydu? Öte yandan, ben de içten olmasını kolaylaştırmış mıydım? Bazı bazı mutlu olmasını arzuluyor, huzurunu bulandırmamaya karar veriyordum, ama sorularla, serzenişlerle canını sıkıyordum çoğu zaman. Asık suratlı, ısrarlı, iğrençtim. Büyük bir sabırla yanıt veriyordu bana. Oldukça benzer durumlarda onun Odile'e benim kendisine davrandığımdan daha iyi davrandığını düşünüyordum ya, hemen sonra, durumun benim için çok daha korkunç olduğunu

düşünerek bağışlıyordum kendimi. Bir erkek bütün yaşamını bir aşka oynamaz; işi vardır, dostları, düşünceleri vardır. Benim gibi bir kadın ancak aşkıyla var olur. Neyle doldurabilir onun yerini? Kadınlardan nefret ediyordum, erkekler de hiç ilgilendirmiyordu beni. Uzun bir bekleyişten sonra, oynamak isteyebileceğim biricik oyunu kazandığımı sanmıştım: Tek ve kesin bir duygu oyununu. Yenilmiştim işte. Bu korkunç derdin ne sonunu görebiliyordum, ne de ilacını.

Evliliğimizin ikinci yılı böyle geçti.

XVI

Bu arada iki olay beni yatıştırdı. Uzun zamandır, Philippe Amerika'ya giderek işiyle ilgili kimi yöntemleri, bir de Amerikan işçisinin yaşama biçimini inceleyecekti. Ben de bu yolculuğa onunla birlikte çıkmayı çok arzuluyordum. Zaman zaman, tasarısını kurardı bunun; gemilerin yola çıkışı, bilet fiyatları konusunda bilgi almak için Transatlantik'e yollardı beni. Derken, uzun duralamalardan sonra, gitmemeye karar verirdi. Sonunda bu yolculuğa hiçbir zaman çıkmayacağımızı düşünmeye başlamıştım; bırakmıştım artık bu düşü; her şeye önceden boyun eğmiştim şimdi. "Philippe'in şövalye aşkı konusundaki görüşlerini ben benimsedim şimdi" diyordum içimden, "Onu seviyorum, ne olursa olsun her zaman da seveceğim, ama hiçbir zaman tümüyle mutlu olamayacağım."

1922 yılının ocak ayında, bir akşam:

"Bu kez iyice verdim kararımı" dedi Philippe; "baharda Amerika'ya gideceğiz."

"Ben de mi, Philippe?"

"Siz de, elbette. Her şeyden çok, size söz verdiğim için gitmek istiyorum, altı hafta kalırız. Tüm işimi sekiz günde bitiririm, böylece gezebilir, Amerika'yı iyice görebiliriz."

"Ne kadar iyisiniz, Philippe! Çok, çok sevindim"

Gerçekten de çok iyi buluyordum onu. Kendinden kuşku duyunca büyük ve bönce bir alçakgönüllülüğe kapılır insan. Doğrusunu söylemek gerekirse, Philippe'in benimle birlikte yolculuk etmekten öyle büyük bir haz duyacağını sanmıyordum. Her şeyden önce, iki ay için, Solange Villier'yi görmekten el çektiği için minnettardım ona. Onu bazı bazı korktuğum kadar sevmiş olsaydı, onun gibi bağlandığı insanlara çok düşkün yaratılışlı bir kimse, sevgilisini böyle bırakamazdı. Demek ki düşündüğüm kadar ciddi değildi işler. Bütün bu ocak ayı boyunca kafam, gönlüm rahat, sevinçli olduğumu, yakınma ve sorularımla Philippe'i bir kez bile sıkmadığımı anımsıyorum.

Şubat ayında, gebe olduğumun farkına vardım. Büyük bir sevinç verdi bu bana. Bir çocuğum, hele bir oğlum olmasını tutkuyla arzulamıştım; o da bir başka Philippe, ama, bu kez, en az on beş yıl boyunca tümüyle benim olacak bir Philippe olacakmış gibi geliyordu bana. Philippe de sevinçle karşıladı bu haberi, bu da mutlu etti beni. Ama gebeliğimin başlangıcı çok kötü oldu; çok geçmeden, deniz yolculuğuna çıkamayacağım anlaşıldı. Philippe kendisi de gitmemekten söz etti. Daha önce birçok mektuplar yazdığını, fabrika gezileri düzenlediğini, randevular aldığını biliyordum, tasarılarında hiçbir değişiklik yapmaması için ısrar ettim. Şimdi benim için çetin olan bu ayrılığı kabul etmemi, birçok nedenlerle açıklıyorum: Bir kez, o sırada kendimi çirkin buluyordum; yorgun bir yüzüm vardı; hoşuna gitmemekten korkuyordum. Sonra Philippe'i Solange'dan uzaklaştırmak düşüncesi benim için önemli, belki kocamın varlığından da önemliydi. Sonra Philippe'in bir kadının en büyük gücünün yokluk, uzaklık olduğu, uzakta kalanların kusurlarının, kötü huylarının unutulduğunu, yaşamımıza değerli, vazgeçilmez bir öğe, fazlasıyla içli dışlı olduğumuz için daha önce farketmemiş olduğumuz bir öğe kattıklarını farkettiğimizi söylediğini sık sık işitmiştim. "Tuz gibi bir şey işte" derdi, "tuz yediğimizin farkında bile olmayız, ama tüm yemeklerimizden çıkaralım, ölürüz kuşkusuz."

Philippe, benden uzakta, yaşamının tuzu olduğumu fark edebilirse...

Eğlenmemi, insanlar görmemi salık vererek, nisan başında yola çıktı. Gidişinden birkaç gün sonra, kendimi daha iyi bulduğumdan, biraz dışarı çıkmayı denedim. Hiçbir mektup almamıştım ondan, on beş güne kadar alamayacağımı da biliyordum, içimi dolduran hüznü biraz silkelemek gereksinimini duyuyordum. Birkaç dosta telefon ettim, Solange'ı da aramak hem yerinde, hem de beceriklice bir davranış olur gibi geldi bana. Bir yanıt almam çok zor oldu; sonunda bir uşak iki aylığına yolculuğa çıktığını söyledi. Şiddetli bir heyecan uyandırdı bu haber bende, Philippe'le gittiğini sandım hemen. Çılgınca bir düşünceydi bu, öyle ya, hiç de akla yakın bir şey değildi. Adresini bilip bilmediklerini sordum; evinde, Marakeş'te olduğunu söylediler. Hay Allah! Belliydi işte, her zamanki Fas yolculuğuna çıkmıştı. Gene de, telefonu bıraktıktan sonra, çok rahatsız bir biçimde yatağıma uzanmak zorunda kaldım, uzun uzun, acı acı düşündüm. Demek Philippe gitmek düşüncesini bu nedenle seve seve benimsemişti. Her şeyden önce, bunu bana söylemediği, bu öneriyi cömertçe bir özveri gibi kabul etmeme yol açtığı için kızıyordum ona. Bugün, aradan zaman geçtikten sonra, çok daha hoşgörülü bir biçimde düşünüyordum. Philippe ondan sıyrılamıyor, gene de bana sevgi duyuyordu, bunun için elinden geleni yapmış, fazlasıyla açık bir tutkudan ne koparabilirse bana vermeye çalışmıştı.

Ayrıca Amerika'dan aldığım mektuplar da bu izlenimi sildi. Sevgi dolu, renkli mektuplardı bunlar; yokluğuma üzülür, benimle hoşlandığı bir yaşamı paylaşmayı arzular gibiydi.

"Burası size göre bir ülke, Isabelle, bir rahatlık ve kusursuzluk ülkesi, bir düzen ve iyi yapılmış şeyler ülkesi. New York, şaşmaz ve çok güçlü bir Isabelle'in yönettiği bir dev ev olabilirdi." Başka bir mektubunda da şunları yazıyordu: "Eksikliğinizi ne kadar duyuyo-

rum, sevgilim! Çok sık çalan bir telefonun tek başına doldurduğu bu otel odasında akşamları sizi bulmayı ne kadar isterdim. Çok sevdiğim şu uzun konuşmalardan birine dalardık sizinle; günün insanlarını, nesnelerini bir daha gözden geçirirdik, açık düşünceniz değerli görüşler getirdi bana. Sonra, hiç kuşkusuz, çekine çekine görünüşte kalan bir aldırmazlıkla, bütün gece yanından ayrılmadığınız şu Mrs. Cooper Lawrence'ı gerçekten güzel mi buluyorsunuz? derdiniz. Bunun üzerine sizi öperdim, gülerek birbirimize bakardık. Değil mi, sevgilim?"

Bunu okurken gerçekten gülümsüyordum ve beni iyi tanıdığı ve benimsediği için ona minnettardım.

XVII

Yaşamda her şey beklenmedik bir biçimde çıkıyor karşımıza, sonuna kadar da böyle olacak belki. Öylesine korktuğum bu ayrılık, bir ölçüde bir mutluluk dönemi olarak kalıyordu yaşamımda. Oldukça yalnızdım, ama okuyordum, çalışıyordum. Öte yandan çok yorgundum, günün bir bölümünü uyumakla geçiriyordum. Hastalık bir tür ruhsal mutluluktur, çünkü arzularımızı, kaygılarımızı sağlam sınırlarla çevirir. Philippe uzaktaydı, ama hoşnut olduğunu, sağlığının yerinde olduğunu biliyordum. Çok güzel mektuplar yazıyordu bana. Yaşamımıza hiçbir zaman bir kavga girmiyor, hiçbir zaman bir gölge düşmüyordu. Solange da Fas'taydı, yedi sekiz günlük bir deniz vardı kocamla aralarında. Dünya daha güzel, yaşam uzun süredir duymadığım bir biçimde daha kolay, daha tatlı geliyordu bana. Bir zamanlar Philippe'in ağzından duyup da canavarca bulduğum bir tümceyi şimdi anlıyordum: "Uzaklık ya da ölüm, kuşku ya da ihanetten daha az zarar verir aşka."

Philippe söz verdirtmişti bana: Dostlarımızla görüşecektim. Bir kez Thiangeslara, iki üç kez de Cora teyzeye akşam yemeğine gittim. Çok yaşlanıyordu artık. Ölüm o yaşlı generaller, yaşlı amiraller, eski elçiler koleksiyonunu bozmuştu. Birçok güzel örnekler de tümden eksilmiş, yerleri doldurulamamıştı. Kendisi de dost ve alaycı bir halkanın ortasında uyuyuveriyordu bazı bazı. "Bir akşam şöleninde ölecek" diyorlardı. Ben hep minnettardım ona; Philippe'le onun evinde karşılaşmıştım, hiç atlatmadan gidiyordum akşam yemeklerine. Hatta iki üç kez onunla baş başa öğle yemeği yediğim bile oldu, Marceau Caddesi'ndeki evin geleneklerine aykırı bir şeydi bu, ama bir akşam ona içimi açmaya başlamıştım, o da sürdürmem için yüreklendirmişti beni. Böylece bütün öykümü anlattım ona, çocukluğumdan başlayarak evliliğime, evliliğimden de Solange'ın rolüne, kıskançlığıma kadar geldim. Gülümseyerek dinledi beni.

"İyi ya, yavrucuğum, daha büyük mutsuzluklarınız yoksa, çok mutlu bir kadınsınız demektir" dedi. "Neden yakınıyorsunuz? Kocanızın sadık olmamasından mı? Ama erkekler hiçbir zaman sadık değildir ki."

"Özür dilerim, teyzeciğim. Kayınpederim..."

"Kayınpederiniz bir keşişti, buna kuşku yok, ben sizden daha iyi tanıdım onu. Edouard tüm gençliğini taşrada, akla sığmaz bir dünyada geçirdi... Aklını çelecek şeylerle karşılaşmadı... Ama örneğin bir de benim Adrien'ciğimi ele alın. Beni hiç aldatmadı mı sanırsınız? Canım Isabelle'ciğim, yaşamımın yirmi yılı boyunca en iyi dostumun, Jeanne de Casa-Ricci'nin kocamın sevgilisi olduğunu biliyordum. Başlangıçta bunu tatsız bulmadım diyecek değilim kuşkusuz, ama her şey düzeldi. Düşünüyorum da evliliğimizin ellinci yılında... Paris'in tüm kaymak tabakasını çağırmıştım. Zavallı Adrien'ciğin aklı pek başında değildi artık, küçük bir söylev çekerek aynı zamanda hem benden, hem Jeanne Casa'dan, hem de amiralden söz etti. Masanın çevresinde gülüyorlardı elbette, ama bütün bunlar çok sevimliydi gerçekte, hem de çok yaşlıydık, elimizden geldiği kadar güzel

geçirmiştik yaşamımızı, hiçbir şeyi düzelmez biçimde bozmamıştık... Çok iyiydi böylesi, öte yandan yemek de öyle güzeldi ki, insanlar başka bir şey düşünmüyorlardı pek."

"Evet, teyzeciğim, ama her şey yaratılışa bağlı. Benim için duygu yaşamı her şeyin başında gelir, seçkin çevre yaşamı ilgilendirmez beni. O zaman..."

"Ama size duygu yaşamınız olmasın diyen kim, yavrucuğum? Elbette yeğenimi çok severim, bir âşık tutmanızı salık verecek değilim size... Hayır, elbette... Ama, ne yalan söylemeli, evinde genç ve güzel bir karısı varken Philippe efendi başka çöplüklerde dolaşmaktan hoşlanıyorsa, sizin de kendi yaşamınızı doldurmaya çalışmanızı kınayamam. Çok iyi biliyorum ki, burada, Marceau Caddesi'nde bile, sizi beğenen erkekler yok değil."

"Yazık ki ben evliliğe inanırım, teyzeciğim."

"Evet, ona bir sözümüz yok. Ben de inanırım evliliğe, bunu kanıtladım da, ama evlilik başka aşk başka... Sağlam bir kanaviçesi olmalı insanın; ince nakışlar işlemek yasak değil... Ama işlemeden işlemeye fark vardır... Bugünün genç kadınlarının en hoşlanmadığım yanı, kendilerine göre bir işleme yöntemleri olmaması."

Yaşlı teyze uzun zaman bu havada konuştu benimle. Eğlendiriyordu beni; hatta birbirimizi seviyorduk da, ama birbirimizi anlayacak yaratılışlarda değildik.

Birçok işte Philippe'le ortak olan insanlar, Sommervieuler de çağırdı beni. Kabul etmeyi bir görev saydım, çünkü Philippe'e yararlı olabilirlerdi. Varınca, gittiğime üzüldüm, çünkü tanıdığım hiç kimse bulunmadığını gördüm hemen. Ev güzeldi, hoşlanmayacağım kadar modern, ama gerçek bir beğeniyle döşenmişti. Philippe olsa tablolara ilgi gösterirdi; Marquetler vardı, bir Sisley, bir Lebourg vardı. Madam Sommervieu tanımadığım kadınlarla, adamlarla tanıştırdı beni. Kadınların çoğu güzeldi, güzel mücevherlerle donanmışlardı. Erkeklerin hemen hepsi büyük mühendis tipinde, sağlam yapılı, sert yüzlü insanlardı. Unutacağımı çok iyi bildiğim için, dikkat etmeden dinledim adları. "Ma-

dam Godet" dedi ev sahibesi. Biraz solmuş, ama güzel bir sarışın olan Madam Godet'ye bakıyordum. Mösyö Godet de vardı, Légion d'honneur nişanı almış bir adamdı, yetkeli görünüyordu. Hiçbir şey bilmiyordum haklarında, gene de düşünüp duruyordum: "Godet? Godet? Bu adı tanır gibiyim." Ev sahibeme sordum:

"Mösyö Godet kimdir?"

"Godet madenciliğin büyük adıdır" dedi Madam Sommervieu. "Batı Çelik Fabrikaları'nın yöneticilerindendir, Kömür Ocakları'nda da çok güçlüdür."

Herhalde Philippe'ten duydum diye düşündüm, yoksa Villier mi söz etmişti ondan?

Godet sofrada yanıma düştü. Kartıma merakla baktı, çünkü adımı işitmemişti, hemen sordu:

"Yoksa siz Philippe Marcenat'nın karısı mısınız?"

"Evet, elbette."

"Ya! Ama kocanızı çok iyi tanırım ben. Meslekte ilk adımlarımı Limoges'da, onun, daha doğrusu babasının yanında atmıştım. Zavallı adımlardı bunlar. Bir kâğıt fabrikasıyla uğraşmam gerekiyordu, bu da hiç ilgilendirmiyordu beni. İkincil bir rolüm vardı. Kayınpederiniz sert bir adamdı, kendisiyle çalışmak güçtü. Ya! Evet, Gandumas kötü bir anıdır benim için! (Güldü, sonra ekledi): Böyle konuştuğum için sizden özür dilerim."

O konuşurken anlamıştım birdenbire... Misa, Misa'nın kocasıydı bu. Philippe'in tüm öyküsü aklıma geliyordu şimdi, tümceleri gözlerimin önündeymiş gibi belirliydi. Demek şurada, masanın öbür ucunda oturan, yanındaki adama keyifli keyifli gülümseyen bu tatlı, yakınmalı gözlü güzel kadın, bir gece, can çekişen ateşin başında, minderler üzerinde, Philippe'in kollarına aldığı kadındı. İnanamıyordum. Bu acımasız, bu şehvetli Misa bir Lucrèce Borgia'nın, bir Hermione'un havasına bürünmüştü hayalimde. Philippe bu kadar kötü mü çizmişti onu bana? Ama kocasıyla konuşmak gerekiyordu.

"Doğru, Philippe adınızdan sık sık söz ederdi" dedim.

Sonra, biraz güçlükle:

"Madam Godet kocamın ilk karısının çok yakın dostuydu, değil mi?" diye ekledim.

Yüzüme bakmaz oldu, o da ne yapacağını şaşırmış gibi bir havaya büründü ("Ne biliyor acaba?" diye düşündüm).

"Evet" dedi. "Çocukluk arkadaşıydılar. Sonra tatsızlıklar oldu. Odile Misa'ya çok iyi davranmadı, yani Marie-Thérèse'e demek istiyorum, ama ben karıma Misa derim."

"Evet, elbette."

Sonra, söylediğimin tuhaflığını farkederek, konuyu değiştirdim. Çelik, kok ve maden kömürü dünyasında Fransa ile Almanya'nın ilişkilerinden söz etti bana. Bu büyük sanayi sorunlarının dış politika üzerindeki etkilerini gösterdi. Engin görüşleri vardı, ilgimi çekti. Jacques Villier'yi tanıyıp tanımadığını sordum.

"Fas'takini mi?" dedi. "Evet, bizim şirketlerden birinin ortaklarındandır."

"Akıllı bir adam mı sizce?"

"Fazla tanımam; işinde başarılı olmuş bir insandır."

Yemekten sonra, karısıyla baş başa kalmak için fırsat yaratmaya çalıştım. Philippe olsa yasaklardı bunu, biliyordum, ben de bunu yapmamaya çaba harcamıştım, ama tutkulu merakım itiyordu beni, yaklaştım yanına. Şaşırmış gibi göründü.

"Kocanız yemek sırasında bir zamanlar kocamı çok iyi tanıdığınızı söyledi" dedim.

"Evet" dedi soğukça, "Julien'le birkaç ay Gandumas'da kalmıştık."

Aynı zamanda hem soru, hem de kederle dolu, garip bir bakışla baktı bana. "Siz de gerçeği biliyor musunuz? Bu görünüşteki yakınlık yapmacık olmasın?" diye düşünür gibiydi. İşin tuhafı, hiç de sevimsiz gelmiyordu bana, tam tersine, cana yakın buluyordum onu. Bu incelik, bu hüzünlü ve ciddi hava etkiliyordu beni. "Çok acılar çekmiş bir kadına benziyor" diyordum içimden. "Kim bilir? Belki de Philippe'in iyiliğini istemiştir? Belki de, onu sevdiği için, kendisine

ancak acı verecek bir kadına dikkatini çekmek istemiştir? O kadar kötü şeyler mi bunlar?"

Yanına oturdum, onu evcilleştirmeye çalıştım. Bir saatin sonunda, Odile hakkında konuşturmayı başardım. Ama, konuşurken, belirli bir huzursuzluğu atamıyordu üzerinden. Bu da bu anının onda hâlâ ne kadar keskin duygular uyandırdığını gösteriyordu.

"Benim için, Odile'den söz etmek çok zor" dedi. "Çok severdim onu, çok beğenirdim. Sonra beni üzdü, sonra da öldü. Karalamak istemem onu, hem de sizin önünüzde."

Sorular yüklü o garip bakışıyla yüzüme baktı gene.

"Yok" dedim, "benim bu anıya düşman olduğumu sanmayın. Odile'in sözünü o kadar işittim ki, onu kendimden bir parça gibi görmeye başladım sonunda. Anlaşılan, çok güzelmiş."

"Evet" dedi hüzünlü hüzünlü, "hayranlık uyandıracak ölçüde güzeldi. Gene de sevmediğim bir şey vardı gözlerinde. Biraz şey... Hayır... Sahtelik demek istemiyorum... Fazla olur o kadarı... Şey... Nasıl açıklayacağımı bilemiyorum, kurnazlığa benzer bir şeydi. Odile hükmetmek gereksiniminde olan bir insandı. Kendi istemini, kendi gerçeğini kabul ettirmek isterdi. Güzelliği kendine güvenini artırmıştı, bir şey söyledi miydi, söylediğinin doğru oluverdiğine inanırdı nerdeyse. Kocanız tapardı ona, kocanıza söktürürdü bunu, ama bana söktüremezdi, bu nedenle de bana kızardı."

Onu dinliyor ve acı çekiyordum. Renée'nin Odile'ini, kayınvalidemin Odile'ini, hatta nerdeyse Hélène de Thianges'ın Solange'ını buluyordum bu sözlerinde, Philippe'in Odile'ini, yani benim sevdiğim Odile'i değil.

"Ne tuhaf" dedim, "güçlü, istemli bir yaratık çiziyorsunuz bana. Philippe'se, ondan söz ettiği zaman, hep uzanıp kalan, zayıf, biraz çocuksu ve gerçekte çok iyi bir kadınmış gibi bir izlenim uyandırır bende"

"Evet, bu da doğruydu" dedi Misa, "ama, öyle sanıyorum ki, yüzeyde kalan yanıydı, Odile'in gerçek özelliği bir

şey gözüpekliği... Nasıl söylesem, bilmem... Bir asker, bir partizan gözüpekliğiydi. Örneğin, şeyi saklamak istediği zaman... Ama hayır, bunu size anlatmak istemem.

"Sizin gözüpeklik dediğiniz şeye Philippe cesaret der; en büyük üstünlüklerinden birinin de bu olduğunu söyler."

"Evet, bir bakıma. Bir anlamda bu da doğrudur, ama kendini dizginlemek cesaretini gösteremezdi. Arzuladığını gerçekleştirmekte kullanırdı cesaretini. Güzeldi bu da, ama o kadar güç de değildi."

"Çocuğunuz var mı?" dedim.

"Evet" dedi yere bakarak, "Üç: İki oğlan, bir kız."

Tüm toplantı boyunca konuştuk, bir dostluk taslağı çizmiş olarak ayrıldık. İlk kez, Philippe'in bir yargısıyla tam bir uyuşmazlık durumundaydım. Hayır, bu kadın kötü bir insan değildi. Âşık olmuştu, kıskançlık duymuştu. Ben mi ayıplayacaktım onu bu yüzden? Son dakikada, sonradan pişman olduğum bir şey yaptım.

"Gene görüşürüz" dedim. "Çok sevindim sizinle konuştuğuma. Bu sıralarda yalnızım, belki de buluşabiliriz."

Salondan çıkar çıkmaz, iyi bir şey yapmadığımı, Philippe'in bu yaptığımı doğru bulmayacağını düşündüm; Misa'yla dostluk kurduğumu öğrenince, çok acı serzenişlerde bulunacak, bunda da hiç kuşkusuz haklı olacaktı.

O da konuşmamızdan haz duymuş olmalıydı; belki de beni, evlilik yaşamımı merak ediyordu, çünkü, gerçekten de, iki gün sonra telefon etti, Bois'da bir gezinti yapmak üzere buluşmayı kararlaştırdık. Benim istediğim, onu Odile hakkında konuşturmak, ondan Odile'in beğenilerini, alışkanlıklarını, huylarını öğrenmek, böylece belki de Philippe'i daha çok hoşnut etmekti. Philippe'e geçmiş hakkında sorular sormayı göze alamıyordum. Misa'ya birçok soru sordum: "Nasıl giyinirdi? Terzisi kimdi? Çiçek yerleştirmesini çok iyi bildiğini işitmiştim... Çiçek düzenlemek nasıl böylesine kişisel bir şey olabilir? Açıklayın bana... Ama ne kadar tuhaf, herkes çok çekici olduğunu söylüyor, siz de öyle söylüyorsunuz, ama hakkında anlat-

tığınız kimi ayrıntılar daha çok sert, nerdeyse kaba... Öyleyse neydi bu çekiciliği sağlayan?"

Ama Misa bu konuda bir açıklık getirmedi, aynı soruyu kendisinin de sık sık sorduğunu, hiçbir yanıt bulamadığını gördüm. Yalnız, Solange'da da bulunan şu doğa sevgisiyle, bende eksik olan içten gelen canlılığı buldum söylediklerinde. "Ben fazla yöntemliyim" diye düşündüm; coşku atılımlarından fazla sakınırım. Öyle sanıyorum ki, Philippe Odile'in ruhsal nitelikleri kadar da çocuksu yanını seviyordu, hatta bu yanını daha da çok seviyordu, bir de neşesini." Sonra Philippe'ten daha içten bir biçimde konuşmaya başladık. Onu çok sevdiğimi söyledim.

"Evet, ama mutlu musunuz onunla?" diye sordu.

"Çok mutluyum. Neden sordunuz?"

"Hiç... Sordum işte. Kendisini sevmenizi anlarım; bağlayıverir insanı. Ama, aynı zamanda, Odile türünden kadınlara öyle düşkündür ki, güdülmesi zor bir koca olabilir."

"Neden kadınlar diyorsunuz? Yaşamında Odile'den başka kadın gördünüz mü?"

"Yok, hayır, ama seziyorum. Anlarsınız ya, bağlılığın, tutkulu aşkın yaklaştırmaktan çok uzaklaştıracağı bir insandır. Neyse, böyle söylüyorum ya, hiçbir şey bildiğim yok; çok az tanırım kendisini, öyledir diye kuruyorum, o kadar. Kendisiyle görüştüğüm zamanlarda birtakım boş, uçarı yanları olduğunu sezerdim, biraz küçültürdü bunlar onu. Ama, gene söylüyorum, hiçbir değeri yok bu söylediklerimin... O kadar az gördüm ki onu yaşamımda."

Büyük bir huzursuzluk duyuyordum içimde; Misa bundan haz duyar gibiydi. Philippe haklı mıydı yoksa? Kötü bir kadın mıydı o? Eve döndükten sonra, korkunç bir gece geçirdim. Şöminemin üzerinde Philippe'in sevgi dolu bir mektubunu bulmuştum. Kendisinden kuşku duyduğum için özür diledim ondan. Zayıftı kuşkusuz, ama bu zayıflık bende de vardı, Misa'nın bulanık tümcelerinde, tutkun bir kadın kırgınlığından başka bir şey görmek istemiyordum.

Birkaç kez birlikte gezintiye çıkmayı önerdi, akşam yemeğine bile çağırdı hatta. Önerilerini geri çevirdim.

XVIII

Philippe'in yokluğunun sonu yaklaşıyordu. Baş döndürücü bir sevinç duyuyordum. Sağlığım düzelmişti şimdi; hatta gebeliğimin öncesinden de iyiydim. Bu bekleyiş, bir de içimde biçimlenen yaşamı düşünmek bana dinginlik ve iç rahatlığı veriyordu. Philippe evine dönünce güzel bir şaşkınlığa uğrasın diye büyük çabalar harcıyordum. Amerika'da çok güzel kadınlar, kusursuz evler görmüş olmalıydı. Durumuma karşın, durumum yüzünden, giysilerime büyük özen gösterdim. Misa, Odile'in hoşlanabileceği şeyler konusunda birkaç fikir vermiş olduğu için, evin döşenme biçiminde birçok ayrıntıları değiştirdim. Dönüş günü, bir sürü beyaz çiçekle donattım evi. O gün, Philippe'in gülerek "yüz kızartıcı tutumluluk" diye adlandırdığı şeyi yenmiştim.

Philippe, Saint-Lazare Garı'nda, trenden indiği zaman, onu neşeli ve gençleşmiş buldum, altı günlük deniz yolculuğu yüzünü yağızlaştırmıştı. Anılarla, öykülerle dolup taşıyordu. İlk günler çok tatlı geçti. Solange daha Fas'taydı; bunu iyice anlamak için ayrı bir özen göstermiştim. Philippe, çalışmaya başlamadan önce, sekiz gün tatil verdi kendine, bu tatili de tümüyle bana adadı.

Bu sekiz gün sırasında, kocamın derin doğasını benim için iyice aydınlatan bir olay geçti. Bir sabah, bir prova dolayısıyla randevum olduğu için, saat ona doğru sokağa çıktım. Philippe yatağında kaldı. Sonradan anlattığına göre, ben çıktıktan sonra telefon çalmıştı. Gidip açmış, tanımadığı bir erkek sesi işitmişti:

"Madam Marcenat mı?"

"Hayır, Mösyö Marcenat, kimsiniz?" demişti.

Kuru bir çatırtı telefonun kapatıldığını göstermişti ona. Bu iş şaşırtmıştı onu; kimin konuştuğunu öğrenmek için

santralci kadına telefon etmiş, uzun görüşmeler yapmak gerekmişti, sonra da "Bourse kabininden telefon edildi" demişlerdi, bir yanlışlık olmalıydı, hiçbir şeyi de açıklamıyordu. Döndüğüm zaman, size Bourse'tan kim telefon etmiş olabilir?" dedi.

"Bourse'tan mı?" dedim şaşkınlıkla.

"Evet, Bourse'tan. Sizi istediler, kendi adımı söyledim; hemen kapattılar."

"Ne tuhaf bir öykü. Yanılıyor olmayasınız?"

"Size hiç yakışmayan bir soru bu, Isabelle. Evet, yanılmıyorum. Ayrıca ses çok açıktı."

"Erkek sesi miydi, kadın sesi mi?"

"Erkek sesi, elbette."

"Neden elbette?"

Hiçbir zaman bu biçimde konuşmamıştık; elimde olmadan, huzursuz bir havam vardı. O "bir erkek sesi" demişti ama telefon edenin Misa olduğuna inanmıştım (sık sık arıyordu beni), ama söylemeyi göze alamıyordum. Kızgındım Philippe'e: Kendisine tapan bir kadını suçlar gibi bir görünüşü vardı nerdeyse; gene de biraz koltuklarım kabarmıştı. Beni de kıskanabilirdi demek? Şaşırtıcı bir çabuklukla yeni bir kadının, biraz alaylı, biraz yosma, biraz acımaklı bir Isabelle'in doğduğunu duyuyordum. Sevgili Philippe! Ne ölçüde yalnız kendisiyle ve kendisi için var olduğumu bilseydi, fazlasıyla rahat olurdu. Öğle yemeğinden sonra, bana kendi söylediğim kimi tümceleri anımsatan bir umursamazlıkla:

"Bugün öğleden sonra ne yapıyorsunuz?" dedi.

"Ben mi, hiç, biraz alışveriş yapacağım. Sonra, saat beşte Madam Brémont'a, çaya gideceğim."

"Tatilde olduğuma göre ben de sizinle gelsem canınız sıkılır mı?"

"Tam tersine, çok sevinirim. Bu kadar kibarlığa alıştırmadınız beni. Saat altıda buluşuruz orada."

"Nasıl olur? Saat beşte demiştiniz."

"Canım, tüm çaylar gibi işte; kartta saat beş der, ama saat altıdan önce kimse gelmez."

"Alışverişe de gelebilir miyim?"

"Elbette... Mektuplarınızı görmek için büroya gitmek istediğinizi sanıyordum."

"Acelesi yok. Yarın giderim."

"Yolculuktan döndüğünüz zaman çok hoş bir koca oluyorsunuz, Philippe."

Böylece benimle birlikte çıktı. Öğle sonunu yepyeni bir tutkunluk havası içinde geçirdik. Philippe'in defterinde, bu gezinti konusunda bir not var; o sırada böylesine güçlü olduklarını bilmediğim duyguları gözlerimin önüne serdi bu satırlar.

"Benim yokluğumda, eskiden taşımadığı bir tür güç, özgüven kazanmış gibime geliyor. Evet, tamam, özgüven. Neden? Tuhaf bir şey. Kitap almak için arabadan inerken de sevgi dolu, ama bana tuhaf gelen bir bakışla bakıyordu yüzüme. Madam Brémont'da, doktor Gaulin'le uzun bir konuşmaya girişti. Nasıl bir havayla konuştuklarını kavramaya çalıştığımı farkettim birden. Gaulin fareler üzerinde yapılmış deneyleri anlatıyordu:

"Bakire fareler alıyor, yanlarına yavru fareler koyuyorsunuz" diyordu; "ilgilenmiyorlar onlarla; siz araya girmezseniz, açlıktan ölmelerine kulak bile asmıyorlar. Ama bir yumurtadan özü aşılıyorsunuz; iki gün içinde kusursuz birer anne oluveriyorlar."

"Ne ilginç!" dedi Isabelle. "Çok isterdim bunu görmeyi."

"Laboratuvarıma gelin, göstereyim."

"O zaman, bir an için, Gaulin'in sesi telefonda işittiğim sesmiş gibi geldi bana."

Kıskançlıkların saçmalığını bu not kadar hiçbir şey anlatmamıştır bana, çünkü hiçbir kuşku böylesine saçma olmamıştı. Doktor Gaulin sevimli, akıllı bir adamdı, o yıl seçkin çevrede çok modaydı, kendisini dinlemekten de haz duyuyordum, ama onunla bir erkek olarak ilgilenmek hiç

aklıma gelmemişti. Philippe'le evleneli beri, başka bir erkek "görecek" durumda da değildim; hepsi de Philippe'e yardım etmek ya da zarar vermek için yaratılmış nesnelermiş gibi geliyordu bana. Onları sevebileceğimi aklıma bile getiremiyordum. Gene de, Philippe'in öncekinin üzerine iğnelediği bir kâğıt parçasında şu satırları okuyorum:

"Aşkı kuşkunun acılarıyla karıştırmaya öyle alışmışım ki, etkilerini yeniden duymaya başladım anlaşılan. Daha üç ay önce, fazlasıyla bağlı, fazlasıyla hazır bulduğum bu Isabelle'i şimdi dilediğim kadar yanımda tutamıyorum. Bu yenilmez sıkıntı izlenimini gerçekten duydum mu onun yanında? Şimdi görünüşte eskisi kadar mutlu değilim, ama bir an bile sıkılmıyorum. Isabelle yeni tutumuma çok şaşmış durumda, öyle alçakgönüllü ki, değişmemin gerçek anlamını kavrayamıyor. Bu sabah:

"Bir sakınca görmüyorsanız, bugün öğleden sonra Pasteur'e, Gaulin'in deneylerini görmeye gideceğim" dedi bana.

"Elbette hayır" dedim, "gitmeyeceksiniz."

Sertliğime şaşırmış bir durumda yüzüme baktı.

"Ama neden Philippe? Anlattığını geçen gün işittiniz; çok ilginç geliyor bana."

"Gaulin'in kadınlara karşı öyle bir davranışı var ki, hiç hoşuma gitmiyor."

"Gaulin'in mi? Ne tuhaf düşünce! Bu kış çok karşılaştım onunla; hiçbir şey farketmedim. Ama siz pek az tanıyorsunuz kendisini; on dakika Brémontlarda gördünüz..."

"Tamam işte, bu on dakika boyunca..."

O zaman, kendisini tanıdığımdan beri ilk kez Isabelle, Odile'in gülümsemesi de olabilecek bir gülümseyişle gülümsedi.

"Sakın kıskanıyor olmayasınız?" dedi. "A! işte bu çok tuhaf, çok eğlendiriyor bu beni."

Bu sahneyi anımsıyorum. Gerçekten, eğlenmiştim biraz, sonra, az önce yazdığım gibi, oldukça da mutluydum. Philippe'in ruhunu, ne zamandır kapalı bulduğum, anlamak, açmak için ne zamandır uğraştığım bu ele gelmez nesneyi sonunda avucumda tuttuğumu seziyordum birden. Kolay kolay vazgeçilemeyecek bir fırsattı bu, yaşamımda biraz hoşgörülmeye hakkım varsa, bu dönem nedeniyle vardır gibi geliyor bana, iyice seziyordum çünkü: Bir oyun, bir yosmalık ve gizem oyunu oynamak isteseydim, yepyeni bir sağlamlıkla bağlayabilirdim kocamı. Hiç kuşkum yoktu bundan. Zararsız iki üç deneme yaptım. Evet, Philippe böyleydi. Kuşku onu eziyor, tutuyordu. Ama onun için kuşkunun sürekli bir acı, bir saplantı olduğunu da biliyordum. Biliyordum, çünkü önceki yaşamının öyküsünü okumuştum, her gün de görüyordum bunu. Benim yaptıklarımda, söylediklerimdeydi hep kafası, kederli düşüncelere dalıyor, doğru dürüst uyuyamıyordu, işleriyle ilgilenmez olmuştu. Nasıl kapılabilirdi böyle çılgınlıklara? Dört aya kadar çocuğumu bekliyor ve yalnız bu çocukla onu düşünüyordum. Bunu görmüyordu.

Kazanabileceğim bu oyunu oynamak istemedim. İstediğim biricik kredi, gösterdiğim biricik özveri bu benim, ama bunu yaptım ve bu yüzden benim o kasvetli, o kederli kıskançlığımı, bazı bazı seni haklı olarak sinirlendirmiş olan bayağılıklarımı bağışlamış olduğunu ummak isterdim, Philippe. Ben de bağlayabilirdim seni, gücünden, özgürlüğünden, mutluluğundan yoksun bırakabilirdim; o korktuğun, o aradığın acılı kaygıyı ben de uyandırabilirdim içinde. İstemedim. Seni hiçbir kurnazlığa başvurmadan sevmek, göğüs göğüse çarpışmak istedim. Silahları sen bana kendi elinle verirken, hiçbir savunmaya başvurmadan bıraktım kendimi sana. İyi ettiğimi sanıyorum. Bana öyle geliyor ki sevgililer arasındaki bu amansız savaştan daha büyük bir şeydir aşk. Sevdiğimizi açıkça söylememiz, gene de sevilmemiz olanaklı olmalı. Sıkıntıdan bu biçimde, sevdiğin kadınların çılgınlıklarıyla kurtulmak gereksinimi senin zayıf yanındı, sevgilim.

Ben böyle düşünmüyordum aşkı. Tam bir bağlılığı, hatta bir tutsaklığı benimseyebileceğimi seziyordum. Yeryüzünde senden başka hiçbir şey yoktu benim için. Bir yıkım çevremizde tanıdığımız bütün erkekleri yok etse, sen sağ kaldıktan sonra, çok da önemli bir şey gibi gelmezdi bu bana. Evrenimdin benim. Bunu sana göstermek, bunu sana duyurmak belki de önlemsizce bir şeydi. Ne çıkardı? Ben sana karşı akıllı bir politika gütmek istemiyordum ki, sevgilim. Yapmacığa kaçamazdım, önlemci olamazdım. Seni seviyordum.

Birkaç gün içinde, davranışımın açıklığı, yaşamımın durgunluğuyla, Philippe'e huzuru geri verdim. Bir daha Gaulin'i görmedim, hoş bir adamdı, buna biraz üzülmedim de değil. Nerdeyse büsbütün eve kapandım.

Gebeliğimin son ayları oldukça çetin geçti. Bedenimin bozulduğunu görüyor, artık Philippe'le dışarı çıkmak istemiyordum, hoşuna gitmemekten korkuyordum çünkü. Son haftalarda, büyük bir bağlılıkla yoldaşlık etti bana, her gün yanımda kaldı, bana kitap okumayı alışkanlık haline getirdi. Her zaman düşlediğim biçimine hiçbir zaman bu kadar benzemedi yuvamız. Bazı büyük romanlara yeniden başlamıştık birlikte. Balzac'ı, Tolstoy'u gençliğimde okumuş, ama iyi anlamamıştım. Şimdi her şey anlamla donanmış gibi geliyordu bana. *Anna Karenina*'nın başlarındaki La Dolly bendim; Anna Karenina da biraz Odile, biraz Solange'dı. Philippe okurken, kendisinin de aynı yakıştırmaları yaptığını seziyordum. Bazı bazı bir tümce, ya evliliğimizi, ya beni öyle açık bir biçimde andırıyordu ki, Philippe gözlerini kitabından ayırarak, tutamadığı bir gülümsemeyle yüzüme bakıyordu; ben de gülümsüyordum.

Philippe'i hâlâ hüzünlü bulmasam, çok mutlu olacaktım. Hiçbir şeyden dert yanmıyordu, sağlığı yerindeydi, ama sık sık içini çekiyor, yatağımın yanında bir koltuğa oturuyor, uzun kollarını yorgunlukla uzatıyor, ellerini gözlerinin üzerine bastırıyordu.

"Yorgun musun, sevgilim?" diyordum.

"Evet, biraz, biraz hava değişikliğine gereksinimim var anlaşılan. Bütün gün büroda oturmak..."

"Elbette, sonra da bütün gece yanımda kaldığınızı da hesaba katarsak... ama çıkın biraz, sevgilim... Eğlenin... Neden hiç tiyatroya, konsere gitmiyorsunuz?"

"Bilirsiniz, yalnız gitmekten nefret ederim."

"Solange yakında gelmeyecek mi? İki aydan fazla kalmayacaktı. Haber alamadınız mı kendisinden?"

"Aldım, mektup yazdı" dedi Philippe. "Geriye atmış geleceği günü. Kocasını yalnız bırakmak istemiyormuş."

"Nasıl? Her yıl yalnız bırakıyor ya... Birdenbire bu düşkünlük de neden? Tuhaf."

"Ben ne bileyim?" dedi Philippe sinirli sinirli. "Böyle yazmış, bütün söyleyebileceğim bu."

XIX

Sonunda, doğurmama birkaç hafta kala, Solange geldi. Philippe'in birdenbire değişivermesi yüreğimi ezdi. Bir akşam, genç ve sevinçli buldum onu. Çiçekler getirdi, sevdiğim iri, kırmızı karideslerden getirdi bana. Yatağımın çevresinde, elleri cebinde, canlılıkla dolaştı, bürosu, o gün gördüğü yayıncılar konusunda eğlenceli öyküler anlattı bana. "Nesi var? diyordum kendi kendime. Bu parlayış nerden geliyor?"

Akşam yemeğini yatağımın yanında yedi, yüzüne bakmadan, hiç umursamazmışçasına:

"Hâlâ haber yok mu Solange'dan?" diye sordum.

Philippe fazla serbest bir rahatlıkla:

"Nasıl?" dedi. "Bu sabah telefon ettiğini söylemedim mi size? Dünden beri Paris'te."

"Sizin hesabınıza sevindim, Philippe. Benim size arkadaşlık edemeyeceğim bir sırada bir gezinti arkadaşınız olacak."

"Siz çıldırmışınız, Isabelle, bir an bile bırakmam sizi."

"Çıkmanızı istiyorum; hem yalnız da kalmayacağım, annem çok yakında Paris'te olacak."

Philippe çok hoşnut bir havayla:

"Doğru" dedi. "Ana Hatun çok uzaklarda olmamalı. Son telgrafı nerden geliyordu?"

"Gemiden çekilmiş bir telgraftı, ama Messageries'den öğrendiğime göre, yarın Süveyş'te olması gerek."

"Sizin hesabınıza çok sevindim" dedi Philippe; "doğumunuzda bulunmak için bu çok uzun yolculuğu göze alması da çok güzel bir şey."

"Benim ailem de sizinki gibidir, Philippe; doğumlar ve ölümler birer bayramdır. Taşradaki akrabaların cenaze törenlerinin babamın en keyifli anıları olduğunu anımsıyorum."

"Büyükbabam Marcenat, çok yaşlı olduğu, bütün cenazelere gitmesini hekimler yasak ettikleri sırada çok dert yanardı, dedi Philippe: "Zavallı Ludovic'in cenaze törenine katılmamı istemiyorlar, oysa vakit geçirecek fazla bir şeyim de yok" derdi.

"Bu akşam çok keyifli görünüyorsunuz, Philippe."

"Ben mi? Yok canım... Ama hava çok güzeldi. Siz de iyisiniz. Bu dokuz aylık karabasan bitmek üzere. Hoşnudum. Oldukça doğal bir şey."

Onu böylesine canlı gördüğüm, bu dirilişin nedenini de bildiğim için bir alçalış duyuyordum. Bir zamanlar Saint-Moritz'de gördüğüm, birçok aydan beri de yitirdiğine üzüldüğüm bir iştahla yemek yedi o akşam. Yemekten sonra sinirli bir havaya büründü. Esnedi.

"Biraz kitap okuyalım mı?" dedim. "Dün akşam başladığınız o Stendhal çok güzel..."

"Ha, evet" dedi Philippe. "Lamiel!... Evet, çok güzeldir... İsterseniz."

Sıkıntıyla yüzünü buruşturdu.

"Bakın, Philippe. Ne yapmalısınız, biliyor musunuz? Gidin de Solange'a bir merhaba deyin; beş aydır görmediniz, güzel bir davranış olur."

"Öyle mi dersiniz? Ama sizi bırakmak istemem. Hem sonra, evinde bulunup bulunmadığını da, serbest olup ol-

madığını da bilmiyorum. Dönüşünün ilk akşamında, ailesi vardır evinde, Jacques'ın ailesi."

"Telefon edin."

Daha fazla direneceğini ummuştum, ama hemen boyun eğdi yoldan çıkarışa.

"Pekâlâ! Bir deneyeyim" deyip çıktı.

Beş dakika sonra, sevinçli bir yüzle döndü:

Sizin için farketmediğine göre, Solange'a kadar bir uzanayım" dedi. "Çeyrek saat kalırım."

"İstediğiniz kadar kalın. Çok sevindim, iyi gelecek size. Ama çok geç de dönseniz, döndüğünüz zaman bana bir merhaba demeyi unutmayın."

"Çok gecikmem; saat dokuz; ona çeyrek kala dönmüş olurum."

O gece on ikide gördüm onu. Bu arada, biraz okumuş, çok çok da ağlamıştım.

XX

Annem Çin'den çocuğumun doğumundan birkaç gün önce geldi. Onunla yeniden karşılaşınca, kendimi ona düşündüğümden hem daha yakın, hem daha uzak buldum da şaştım. Yaşama biçimimizi, uşaklarımızı, eşyalarımızı, dostlarımızı yerdi, serzenişleri içimde çok zayıf bir biçimde de olsa aynı sesi veren, görünmez ve uzak telleri titretti. Ama bu eski aile temelini şimdiden kalın bir "Philippe tabakası" örtmüştü, onu şaşırtan, inciten şeyler bana doğal geliyordu. Philippe'in, gebeliğimin bu son haftalarında bana gereken dikkati göstermediğini fark etti. "Bu akşam gelip sana yoldaşlık edeceğim, çünkü kocanın evde kalmak cesaretini gösterebileceğini sanmıyorum" dediği zaman acı çekiyor, o zaman da aşk yüzünden değil, gurur yüzünden acı çektiğim için kendime kızıyordum. Solange'ın dönüşünden önce, Philippe'in, çalışma saatlerinin dışında, hiç yanımdan ayrılmadığı sıralarda gelmemiş olmasına üzülüyordum. Benim de sevilebileceğimi göstermek isterdim

ona. Sık sık, yatağımın yanına dikiliyor, içimde tüm genç kızlık bunalımlarımı depreştiren, yerici havasıyla yüzüme bakıyordu. Dikkatli ve nerdeyse düşmanca bir tutumla parmağını saçlarımın ayrım yerine koyuyor, "saçların ağarıyor" diyordu. Doğruydu.

Philippe'in gece yarısından sonra döndüğü sıralarda, sokakta gelip geçenler seyrekleşince, onun ayak seslerini tanımak için kulak kesiliyordum. Gelişen, bir duruş umudu uyandıran, sonra süren, azalan, uzaklaşan o umut kırıcı gürültü hâlâ kulaklarımdadır. Bir kapının önünde gerçekten duracak bir adam daha birkaç metre kala frenler adımlarını; sonunda, bu zayıflayan hızdan Philippe'in geldiğini anlıyordum. Bir zilin hafif sesi dolaşıyordu evde; uzakta bir kapı şakırdıyordu; oydu gelen. Keyifli, hoşgörülü olacağım diye söz veriyordum kendime, gene de, hemen her gün, yakınmalarla karşılıyordum onu. Söylediğim tümcelerin tekdüzeliği, sertliği beni bile kırıyordu.

"Of!" diyordu Philippe yorgun bir biçimde, "dayanamayacağım, Isabelle, gerçekten dayanamayacağım: Ne kadar tutarsız davrandığınızı görmüyor musunuz? Çıkayım diye yalvaran sizsiniz; sözünüzü yerine getiriyorum, sonra serzenişler yağdırıyorsunuz. İstediğiniz ne? Bu eve kapanmam mı? Söyleyin o zaman. Yaparım... Evet, söz veriyorum, yaparım. Bu sonu gelmez kavgalar bitsin de ne olursa olsun, ama, rica ederim, akşamın dokuzunda yüce gönüllü, gece yarısında bayağı olmaya çalışmayın."

"Evet, Philippe, doğru. Çok iğrencim. Yemin ediyorum, bir daha başlamayacağım."

Ama, ertesi gün, içimde bir şeytan aynı boş tümceleri söyletiyordu bana. Öte yandan, her şeyden önce Solange'a kızıyordum ben. Yaşamımın böyle bir anında kocamı bana bırakmak inceliğini göstermesi gerektiğini düşünüyordum.

Beni görmeye geldi. Konuşma oldukça güç oldu. Güzel bir samur mantosu vardı, uzun uzun kürkünü salık verdi bana. Sonra Philippe geldi; geleceğini Philippe'e haber vermiş olmalıydı, çünkü Philippe her zamankinden erken

dönmüştü. Manto yararsız, nerdeyse görünmez bir nesne oluverdi, Merakeş'teki bahçe doldurdu sahneyi.

"Olanak yok, aklınıza hayalinize getiremezsiniz, Isabelle. Sabahları, portakal ağaçları arasında, ılık çiniler üzerinde yalınayak dolaşırım... Her sütuna sarılmış güller, yaseminler vardır. Çatılar üzerinde de Atlas'ın güzel bir elmas gibi parlayan karları. ("Elması Saint-Moritz'de de görmüştük" diye düşündüm). Hele geceler! Servilerin kara parmaklarıyla gösterir gibi oldukları ay. Komşu bahçede Arap gitarı. Ah! Marcenat, Marcenat, ne kadar severim bunu."

Başını biraz geriye atmış, o yaseminlerin, o güllerin kokusunu içine çeker gibiydi.

Kalkınca, Philippe kapıya kadar götürdü onu, biraz şaşkın döndü, odamın şöminesine yaslandı. Uzun bir sessizlikten sonra:

"Fas'a gitmeliyiz" dedi. "Gerçekten çok güzeldir. Bakın size Robert Etienne'in Berberilerin, özel yaşamları üzerine bir kitap getirdim. Bir tür roman, aynı zamanda şiir. Şaşırtıcı bir şey."

"Zavallı Philippe'ciğim, kadınlarla başınız dertte olduğu için ne kadar acıyorum size. Ne oyunculardır onlar!"

"Bunu neden söylüyorsunuz, Isabelle?"

"Doğru da, ondan söylüyorum, sevgilim. Ben öyle iyi tanırım ki kadınları, ilginç olmaktan o kadar uzaktırlar ki."

Sonunda ilk sancıları duydum. Doğum uzun ve güç oldu. Philippe'in heyecanı sevindirdi beni. Bembeyazdı, benden daha çok korkmuştu. Yaşamıma değer verdiğini gördüm. Onun heyecanı beni yüreklendiriyordu, çünkü onu yatıştırmaya çalışırken, sinirlerime tümüyle egemen oluyor, ona küçük oğlumuzdan söz ediyordum, öyle ya, bir oğlumuz olacağından kuşkum yoktu.

"Adını Alain koyarız, Philippe. Kaşları biraz fazla yukarıda olacak zavallı Alain'cik, değil mi, Philippe? Böyle ana babanın oğlu. Ne miras, Ne miras!"

Philippe gülümsemeye çalışıyordu, ama heyecanlı olduğunu görüyordum. Sancım fazlalaştı mı elimi tutmasını söylüyordum.

"*Siegfried*'de elimi elinizin üstüne koyuşumu anımsıyor musunuz, Philippe? Her şeyin başlangıcı olmuştu."

Biraz sonra, bulunduğum odadan, doktor Crès'in Philippe'e;

"Karınızın şaşırtıcı bir cesareti var; böylesini pek az görmüşümdür" dediğini işittim.

"Evet" dedi Philippe, "karım çok üstün bir insandır. Başına bir şey gelmez, umarım."

"Ne gelsin istiyorsunuz?" dedi doktor. "Her şey normal."

Sonunda kloroform vermek istediler; istemiyordum. Gözlerimi açtığım zaman, Philippe'i yanımda buldum, sevecen ve mutlu bir görünüşü vardı. Elimi öptü: "Bir oğlumuz var, sevgilim." Göstermelerini istedim, umduğumu bulamadım.

Annemle Philippe'in annesi odamın bitişiğindeki küçük salona yerleşmişlerdi. Kapı açıktı, gözlerim kapalı, yarı sızmış bir durumda, bu çocuğun yetiştirilmesi konusundaki kötümser öngörülerini işitiyordum. Birbirlerinden pek farklı ve nerdeyse tüm konularda anlaşmazlık durumunda olmalarına karşın, daha genç bir çifti yermeyi de bir kuşak görevi sayıyorlardı.

"Ah!" diyordu Madam Marcenat, "çok güzel olacak doğrusu, göreceksiniz: Philippe oğlundan başka her şeyle, Isabelle de yalnız Philippe'le ilgilenecek, çocuk da gönlünün dilediğini yapacak."

"Elbette efendim elbette" diyordu annem, "bizim gençlerin dilinde tek bir sözcük var: Mutluluk. Çocuklar mutlu olmalı; bey mutlu olmalı, hanım mutlu olmalı, uşaklar mutlu olmalıymış. Bunu gerçekleştirmek için bütün kuralları yıkıyor, bütün engelleri siliyorlar, ne ceza istiyorlar, ne paylama; bağışlanmayı hak etmek şöyle dursun, istenmesine bile zaman kalmadan, her şeyi bağışlayıveriyorlar. Olur şey değil. Hem de hangi sonuca varmak için? Hiç de-

ğilse, bizim, sizin, benim mutlu olduğumuz kadar "mutlu" olabilselerdi, anlardım o zaman. Ama işin gülünç yanı, bizim kadar mutlu olmamaları, bizlerden çok daha az mutlu olmaları. Kızıma bakıyorum da. Uyuyor mu acaba? Uyuyor musun, Isabelle?" Yanıt vermedim.

"Üçüncü gün de uyku durumunda olması çok tuhaf" dedi annem.

"Neden bayıltıldı?" dedi Madam Marcenat. "Ben Philippe'e onun yerinde olsam buna izin vermezdim dedim. Kadın dediğin çocuklarını kendisi doğurmalı. Üç çocuk doğurdum ben, yazık ki ikisini yitirdim; ama üçünü de doğal bir biçimde doğurmuştum. Bu yapay doğurmalar çocuk için de, anne için de kötü. Isabelle'in bu kadar ödlek olduğunu öğrenince üzüldüm. Hiç kuşkum yok, tüm ailemizi araştırsalar (on ilde Marcenatlar vardır) bunu kabul edebilecek tek kadın bulamazlardı."

"Gerçekten mi?" dedi annem, o salık vermişti kloroformu, ama diplomat karısı olarak, Madam Marcenat'yla birlikte, genç kuşaklara karşı yürütmekten haz duyduğu ortak saldırıya zarar verebilecek bir anlaşmazlık istemiyordu. Kızıma bakıyorum da (diye sürdürdü annem çok alçak bir sesle) mutlu olmadığını mı söylüyor? Philippe'in suçu yok bunda. Philippe çok nazik bir koca, başkalarıyla karşılaştırılınca, fazla gözü dışarda bir koca da değil. Hayır, kendini inceliyor, kaygılanıyor, durmamacasına ailesinin, kendi deyimiyle "aşkının" barometresine bakıyor da ondan... Siz yuvanızın durumunu o kadar çok düşündünüz mü hiç, madam? Ben çok az düşünmüşümdür; kocamın mesleğinde yükselmesine yardımcı olmaya çalışıyordum; yönetimi güç bir evim vardı; işimiz başımızdan aşkındı ve her şey yolundaydı. Çocukların eğitimi de aynı şey. Isabelle her şeyden önce Alain'in kendisininkinden daha hoş bir gençlik yaşamasını istediğini söylüyor. Ama tatsız bir gençlik de geçirmedi, inanın. Biraz sert yetiştirdim onu; buna da pişman değilim; sonucunu görüyorsunuz."

Madam Marcenat, alçacık bir sesle:

"Siz onu böyle yetiştirmemiş olsaydınız, Isabelle hiçbir zaman böylesine tatlı bir kadın olamazdı. Çok minnet borçlu size, oğlum da öyle."

Kıpırdamıyordum, çünkü bu konuşma eğlendiriyordu beni. "Kimbilir? Belki de hakları var" diyordum kendi kendime.

Alain'in nasıl emzirileceği söz konusu olunca, anlaşma sona erdi. Kayınvalidem çocuğumu kendim emzirmem gerektiğini düşünüyor, İngiliz dadılardan nefret ediyordu. Annemse bana "hiç deneme" diyordu; "sende bu sinir varken, üç haftada, çocuğunu hasta ettikten sonra, bırakırsın." Philippe de istemiyordu bunu. Ama bu karara simgesel bir önem veriyordum, dayattım. Sonuçlar annemin önceden söylediği gibi oldu. O kadar arzulanan bu doğumdan sonra her şey düş kırıklığına uğratıyordu beni. Çok büyük umutlar beslemiştim, umutlarımı karşılamakta gerçek güçsüz kalıyordu. Bu çocuğun Philippe'le benim aramda yeni ve çok daha güçlü bir bağ olacağını sanmıştım. Değildi. Gerçekte Philippe oğluyla fazla ilgilenmiyordu. Günde bir kez onu görmeye gidiyor, dadıyla birkaç dakika ingilizce konuşarak eğleniyor, sonra eskiden beri bildiğim Philippe, yumuşak, uzak Philippe oluyor, sevecen ve hüzünlü kibarlığını bulanık bir arzu sisi kaplıyordu. Hatta şimdi sıkıntıdan da fazla bir şeyi varmış gibi geliyordu bana. Philippe kederliydi. Eskisi kadar sık çıkmıyordu. İlkin bunun iyiliğinden, böylesine zayıf olduğum bir sırada beni yalnız bırakmak istememesinden ileri geldiğini sanmıştım. Ama, birçok kez, annem ya da bir hanım dostum beni görmeye geleceğini haber verince;

"Philippe, bu aile konuşmalarından sıkılacağınızı biliyorum" dedim. "Solange'a telefon edin de sinemaya götürün onu."

"Neden ama?" diye yanıtlıyordu, "Neden hep beni Solange'la gezmeye çıkmaya zorluyorsunuz? Onu iki gün görmeden de yaşayabilirim."

Zavallı Philippe! Hayır, onu iki gün görmeden yaşayamazdı. Nedenini tam olarak bilmiyor, Solange'ın gizli

yaşamının hiçbir yanını tanımıyordum ya, Fas'tan döneli beri bağıntılarında bir değişme olduğunu, Philippe'in onun yüzünden acı çektiğini duyuyordum.

Bu konuda soru sormayı göze alamıyordum, ama içindeki hastalığın ilerleyişini yüzüne bakarak izleyebiliyordum. Birkaç hafta içinde inanılmaz ölçüde zayıflamış, gözleri çukurlaşmış, yüzü sararmıştı. İyi uyuyamamaktan yakınıyordu, bakışı tüm uykusuz insanlarınki gibi kımıltısızdı. Sofrada sessiz oluyor, sonra benimle konuşmak için çaba harcıyordu; sessizliğinden çok, bu gözle görülür çabası üzüyordu beni.

Renée beni görmeye gelmiş, Alain'e de küçük bir giysi getirmişti. Değişmiş olduğunu hemen farkettim. Çalışma yaşamını düzenlemişti, sonra doktor Gaulin'den öyle bir biçimde söz etti ki, onun sevgilisi olduğunu düşündüm. Birkaç aydır Gandumas'da da bu bağıntının sözü ediliyordu ya yadsınmak için ediliyordu. Aile Renée'yle bağıntılarının dostça kalmasını istiyordu, erdemi yadsınmaz bir gerçek olarak kabul edilmeyince, kendi yasası gereğince, onu bir daha kapıdan içeri bırakmamak zorunda kalmaktan korkuyordu. Ama onu gördüğüm zaman, bilinçli de olsa, bilinçsiz de olsa, Marcenatların yanıldıklarını anladım. Renée keyifliydi, seven ve sevilen bir kadın havası vardı üzerinde.

Evleneli beri ondan çok uzaklaşmış, hatta, birçok durumlarda, sert ve nerdeyse düşman bulmuştum onu, ama o gün hemencecik savaş sırasındaki uzun konuşmalarımızın havasına ulaşıverdik. Philippe'ten söz etmeye başladık sonunda, hem de çok içten konuştuk. Renée, ilk kez, büyük bir içtenlikle onu sevdiğini, onunla evlendiğim zaman çok acı çektiğini söyledi.

"O sıralarda sizden nerdeyse nefret ettim,Isabelle, sonra yaşamımı başka biçimde düzenledim, şimdi bunlar bana öyle yabancı geliyor ki. En güçlü heyecanlarımız bile ölüp gidiyor, öyle değil mi? Üç yıl önce biz olan kadına bir başkası karşısında göstereceğimiz merak ve ilgisizlikle bakıyoruz."

"Evet, belki" dedim. "Ben o noktaya gelmedim daha. Philippe'i aşkımızın başlangıcındaki gibi, hatta daha da çok seviyorum. Onun için altı ay önce girişmeyeceğim özverilere şimdi girişebilirmişim gibi bir duygu var içimde."

Renée bir an, hiçbir şey söylemeden, bir hekim bakışıyla baktı yüzüme.

"Evet, inanıyorum" dedi en sonunda. "Biliyor musunuz, Isabelle, az önce hiçbir şeye üzülmediğimi söylüyordum; daha da fazla bir şey. İçten olmama izin verir misiniz? Philippe'le evlenmediğim için her gün kutluyorum kendimi."

"Ben de evlendiğim için."

"Evet biliyorum, onu seviyorsunuz, bir de onun gibi mutluluğu acıda aramanın berbat alışkanlığına kapıldınız da ondan. Philippe korkunç bir yaratıktır, kötü değildir, tam tersine, ama saplantısı olduğu için korkunçtur. Ben daha çocukken tanıdım Philippe'i. Daha o zamandan aynı insandı, yalnız o sırada başka Philippeler olabilme olasılığı vardı. Sonra Odile çıktı, âşık kişiliğini bir daha değişmemesiye oturttu. Onun için aşk belirli bir yüz biçimine, davranışlarda belirli bir çılgınlığa, çok dürüst olmayan, biraz da kaygı verici bir inceliğe bağlıdır. Aynı zamanda saçmalık ölçüsünde duygulu olduğu için, bu kadın tipi, yani sevebileceği tek kadın tipi, onu çok mutsuz ediyor. Doğru değil mi?"

"Hem doğru, hem yanlış Renée. Biliyorum, 'Seviliyorum' demek saçmadır, ama gene de Philippe beni seviyor, kuşku duyamam bundan. Yalnız, aynı zamanda tümden farklı kadınlara, Odile türünden, Solange türünden kadınlara gereksinimi olduğu da doğru. Solange Villier'yi tanır mısınız?"

"Çok iyi tanırım. Ondan söz açmayı göze alamıyordum, ama düşündüğüm oydu."

"Yok yok, konuşabilirsiniz, hiç de kıskanç değilim artık; kıskançlığım geçti. Kibarlar çevresinde, Solange'ın Philippe'in sevgilisi olduğunu mu söylüyorlar?"

"Hayır. Tam tersine, Fas'a son gidişinde Robert Etienne'e, hani şu Berberiler hakkındaki çok ilginç kitabı yazan

adama tutulduğunu söylüyorlar. Son zamanlarda, Marakeş'te, yaşamını onunla geçiriyordu. Adam Paris'e döndü. Büyük bir yazar, çok da hoş bir adam; Gaulin onu tanıyor, çok değer veriyor."

Bir an dalgınlaştım. Evet, ben de böyle düşünmüştüm, bu Etienne adı benim için kocamın bazı konuşmalarını açıklıyordu. Etienne'in tüm kitaplarını getirmişti birbiri ardından. Bana yüksek sesle bunlardan parçalar okumuş, nasıl bulduğumu sormuştu. Sevmiştim bunları, hele *Prière au jardin des Oudais* adını taşıyan o uzun gözlemi. "Güzel, demişti Philippe, evet, gerçekten güzel, yabanıl." Zavallı Philippe'ciğim, ne kadar acı çekmişti kimbilir! Bir zamanlar bilinmedik adamın izlerini bulmak için Odile'in tüm tümcelerini, tüm davranışlarını çözümlediği gibi, şimdi de Solange'ınkileri inceliyor olmalıydı; hiç kuşkusuz, bu boş, bu ezici işe harcıyordu uykusuz gecelerini. Ah! Birdenbire bu kadına nasıl da kızdığımı anlıyordum!

"Biraz önce, hazzı acıda aramanın berbat alışkanlığı üzerinde söylediğiniz çok doğru Renée. Yalnız, koşullar insanın yaşamını bu biçimde, Philippe'inki gibi, benimki gibi, başlattıktan sonra, bir daha değiştirilebilir mi?"

"İnsan güçle isterse, her zaman değiştirebilir bence."

"Ama nasıl isteyebilir ki, Renée? Bunun için daha önceden değişmiş olmak gerekmez mi?"

"Gaulin olsa şöyle yanıtlardı sizi: Mekanizmayı anlayıp ona egemen olarak, yani daha akıllı davranarak."

"Ama Philippe akıllıdır."

"Çok akıllıdır, ama duygusunu fazla kullanır, aklını yeterince kullanmaz."

Philippe dönene kadar keyifle tartıştık. Renée'nin beni etiketlendirilmiş bir tutkun kadınlar sınıfı içinde başka birçoklarına benzer bir birey yaparak yatıştıran, bilimsel bir konuşma biçimi vardı.

Philippe Renée'yle karşılaştığına sevinmiş gibiydi, bizimle yemeğe kalmasını söyledi, birkaç haftadan beri ilk kez tüm yemek süresince canlılıkla konuştu. Bilimi se-

verdi, Renée de bilmediği yeni deneyleri anlatıyordu ona. Gaulin'in adını ikinci kez anınca, Philippe birdenbire:

"Gaulin'i iyi mi tanırsın?" diye sordu. "Sanırım; şefimdir" dedi Renée.

"Robert Etienne'in, hani şu Fas uzmanının, *Prière aux Oudaias*'nın yazarı Etienne'in dostu değil miydi?"

"Evet" dedi Renée.

"Ya sen" dedi Philippe, "sen de tanır mısın Etienne'i?"

"Çok iyi tanırım."

"Ne biçim bir adam?"

"Üstün bir adam" dedi Renée.

"Ya!" dedi Philippe.

Sonra, güçlükle:

"Evet, ben de, ben de yetenekli buluyorum" diye ekledi. "Ama insanın yapıtından aşağı kaldığı olur."

"O kalmamış" dedi Renée acımasızca.

Yalvarırcasına baktım Renée'ye. Philippe o gece bir daha ağzını açmadı.

XXI

Philippe'in Solange Villier'ye beslediği aşkın yanı başımda öldüğünü gördüm. Hiç sözünü etmedi bana. Tam tersine, ilişkilerinde hiçbir şeyin değişmediğini sanmamı istiyordu kuşkusuz. Öte yandan, hâlâ sık sık görüyordu, ama eskisinden çok daha az görüyor, o kadar saf bir haz da almıyordu bundan. Gezintilerinden mutlu ve genç dönmüyordu artık, asık suratla, kimi zaman da nerdeyse umutsuz dönüyordu. Bazı bazı, bana gizlerini dökecek sanıyordum. Elimi tutuyor.

"Isabelle, en iyi payı siz seçtiniz" diyordu.

"Neden, sevgilim?"

"Çünkü..."

Sonra duruyordu, ama çok iyi anlıyordum. Solange'a çiçekler yollamayı, ona çok sevilen kadın gibi davranmayı sürdürüyordu. Don Kişot ile Lancelot sadık kalıyorlardı.

Ama kâğıtları arasında, bu 1923 yılı üzerindeki satırları oldukça hüzünlü:

17 Nisan. — S. ile gezinti. Montmartre. Tertre Meydanı'na kadar çıktık, bir kahvenin önüne oturduk. Solange bir çikolata istedi, açık havada, küçücük bir kız gibi tadını çıkardı. Odile-François döneminden beri unuttuğum izlenimleri tamamı tamamına yeniden buldum. Solange doğal, sevecen olmak istiyor; bana karşı çok sevecen, çok iyi davranıyor. Ama başka birini düşündüğünü görüyorum. Onun üzerinde de Odile'in ilk kaçamağından sonraki bitkinlik var, gene onun gibi, her türlü açıklamadan kaçıyor. Kendisinden, kendimizden söz etmek istedim mi sıvışıveriyor hemen, bir oyun uyduruyor. Bugün gelip geçenlere bakıyor, devinimlerinden, görünüşlerinden yaşamlarını çıkarmaya çalışarak eğleniyor. Kahvemizin önünde durarak gezdirdiği iki kadınla birlikte bir masaya yerleşen bir taksi şoförü konusunda koca bir roman tasarlıyor. Artık onu sevmemeye çalışıyorum, pek başaramıyorum. Her zamankinden de çekici buluyorum, onun o öylesine güçlü havasını, o yağız tenini.

"Dostum, kederlisiniz" diyor bana. "Neyiniz var? Yaşamak güzel, öyle düşünmüyor musunuz? Düşünün ki bu küçük, bu tuhaf evlerin her birinde erkekler, kadınlar var, yaşamlarını incelemek ilginç bir şey olurdu. Düşünün ki, Paris'te bu meydan gibi yüzlerce meydan var, dünyada onlarca Paris var. Ne de olsa güzel bir şey!"

"Ben o düşüncede değilim Solange; bence yaşam, gençlikte oldukça ilginç gelir. Benim gibi kırkına gelince, suflörü, oyuncuların yaşama biçimini, olayın iplerini kavrayınca, çekip gitmek gelir insanın içinden."

"Böyle konuşmanız hoşuma gitmiyor. Hiçbir şey görmediniz daha."

"Hayır, Solange'cığım. Üçüncü perdeyi gördüm; güzel bulmuyorum, eğlenceli de değil; hep aynı durum,

sonuna kadar da böyle olacağını çok iyi biliyorum; yeter bana bu kadarı, sonunu görmek gelmiyor içimden."

"Siz kötü bir izleyicisiniz" diyor Solange. "Çok tatlı bir karınız var, çok sevimli dostlarınız var..."

"Dostlarım mı?"

"Evet, beyim, dostlarınız, yaşamınızı bilirim."

Tüm bunlar korkunç Odile. Bağışlayamadığım şey de bu kederden hoşlanmam. Yaşama böyle hüzünlü bir oyun izler gibi yukarıdan bakmakta gizemli bir haz var, gururun hazzı kuşkusuz, Marcenatların hastalığının hazzı. En doğrusu, Solange'ı bir daha görmemek. Her şey yatışırdı belki o zaman, ama onu görüp de sevmemek elde değil.

18 Nisan. — Ellisini aşmış bir dostumla uzun uzun aşktan konuştuk dün. Zamanının Don Juan'larından biri olarak tanınır dostum. Onu dinlerken beni sarsan şey, başkalarının kıskandığı bunca serüvenden ne kadar az mutluluk elde ettiğiydi.

"Ben gerçekte yalnız bir kadını sevdim: Claire P...'yi" diyordu, "hatta, sonuna doğru, ondan da bıkmıştım!"

"Gene de çok çekici" dedim.

"Şimdi onun hakkında yargıda bulunamazsınız ki" dedi. "Yapmacıklıdır, cilvelidir; bir zamanlar doğal tutumu olan bir tutumu bir maskeye dönüştürdü. Hayır, ben artık görmeye bile katlanamıyorum."

"Ya ötekiler?"

"Ötekiler, hiçbir şey değildi."

O zaman, şu sırada bile yaşamını doldurduğu söylenen kadının adını andım.

"Hiç de sevmiyorum onu" dedi. "Alışkanlıktan görüyorum. Korkunç acı çektirdi bana, beni çok aldattı. Şimdi, yargıya varıyorum; hayır, gerçekten hiçbir şey değil."

Onu dinlerken, romansı aşkın var olup olmadığını, vazgeçmek gerekip gerekmediğini soruyorum kendi

kendime. Yalnız ölüm kurtarır onu başarısızlığa uğramaktan (Tristan), onu ölüme yargılayan da bu ya.

19 Nisan. — Gandumas'ya yolculuk. Üç aydan beri ilk kez. Birkaç işçi gelip derdini anlattı bana: Düşkünlük, hastalık. Bu gerçek dertler karşısında, kendi düşsel dertlerimden utandım. Bununla birlikte, işçiler arasında da gönül dramları var.

Tüm bir geceyi yaşamım üzerinde düşünmekle, uykusuz geçirdim. Yaşamım uzun bir hata oldu bence. Görünüşte, bir mesleği yürütüyorum. Gerçekte ise, biricik uğraşım kadınlar yoluyla erişebileceğimi sandığım mutlak mutluluğun ardından koşmak, bundan daha boş bir kovalamaca da yok. Kusursuz hükümet olmadığı gibi mutlak aşk da yok, duygunun biricik bilgeliği gönlün zamana uyması. Her şeyden önce bu tutumu benimsemekten kaçınmak gerek. Duygularımız duygularımızın heykelleridir çoğu zaman. Solange'ın kendisini tanıdığımdan beri, doğduğumdan beri benliğimde bulunan, şaşmaz ve acımasız bir ustanın elinden çıkmış olan ve görmeye yanaşmadığım gerçek görüntüsüne bakmaya razı olsaydım, Solange saplantısından bir anda sıyrılabilirdim.

20 Nisan. — Solange'ın bana pek kulak astığı yok artık, ama sıyrılmak istedim mi ipi çekiveriyor birazcık, sıkıştırıyor bağı. Yosmalık mı, acıma mı?

23 Nisan. — Yanlış neredeydi? Solange da Odile gibi gelişti. Aynı yanlışları yinelediğim için mi? Yoksa aynı seçimi yaptığım için mi? Sevdiğini alıkoyabilmek için duygularını gizlemeli mi insan her zaman? Kendini kapıp koyvermek istemesine karşın, becerikli olmalı, oyun kurmalı, gizlemeye mi başvurmalı? Bilemez oldum.

27 Nisan. — Deneyimin yanlış, tehlikeli olduğunu ortaya koyduğu kimi düşünceleri her on yılda bir aklından silmeliydi insan. Silinecek düşünceler:

a) Kadınlar bir söz ya da bir yeminle bağlanabilirler. Yanlış. "Kadınların bir ahlakı yoktur, yaşama biçimleri sevdikleri kişilere bağlıdır."

b) Aşkı duyguların, aklın ve gönlün katışıksız sevinçlerinin sürekliliğine dönüştüren, kusursuz bir kadın vardır. Yanlış. Yan yana iki insan, dalgaların oynattığı iki kayık gibidir; gövdeleri çarpıştıkça inler.

28 Nisan. — Marceau Caddesi'nde akşam yemeği. Besili piliçleri ve orkideleri arasında can çekişen Cora teyze. Hélène gelip bana Solange'dan söz etti.

"Zavallı Marcenat! dedi, birkaç haftadır çok acıklı durumdasınız. Anlıyorum elbette, acı çekiyorsunuz."

"Ne demek istediğinizi anlamıyorum" diye yanıtladım.

"Hadi canım, hâlâ seviyorsunuz" dedi. Karşı çıktım.

XXII

Kırmızı defter benim o zamanlar gördüğümden çok daha açık görüşlü, daha kendine egemen bir Philippe koyuyor ortaya. Bana kalırsa, aklı daha bir özgürleşmişti, ama gizli derinliklerde tutsak Philippe saklıydı hâlâ. Öylesine mutsuz görünüyor ki, gidip Solange'ı görerek onu oyalasın diye yalvarmanın doğru olup olmayacağını düşündüm birkaç kez. Ama bu davranış bana öyle çılgınca geldi ki, göze alamadım. Öte yandan, şimdi Solange'dan öyle nefret ediyordum ki, onunla başbaşa kalınca, kendimi tutamayacağımı seziyordum. Onunla Thiangeslarda gene karşılaşıyorduk; sonra Philippe Hélène'in cumartesilerine gelmek istemedi (hiç yapmamıştı bunu).

"Siz gidin, küsmediğimizi gösterin ona. Darılmak haksızlık olur. Hélène çok iyidir. Ama ben gidemem artık, inanın. Yaşlandıkça, topluluktan tiksintim de artıyor. Ocak başı, bir kitap, siz, benim için mutluluk bu şimdi."

İçten olduğunu biliyordum. Bu sırada güzel ve uçarı bir genç kadınla karşılaşsa da genç kadın, görünmez bir bakışla beklediği işareti verseydi, hemen ve bilmeden felsefesini değiştirecek, çalışmakla geçen bir günden sonra, her şeyden çok yeni insanlar görmeye ve oyalanmaya gereksinimi olduğunu açıklayacaktı, bunu da biliyordum. Evliliğimizin başında, sevdiklerimizin düşüncelerini bizden gizleyen şu her zaman için kapalı kafataslarını düşünerek kederlendiğimi anımsıyorum. Philippe benim için saydamlaşmıştı. İçinde duyarlı bir damar ağının çarptığı incecik bir zarın ardından, tüm düşüncelerini, tüm zayıflıklarını görüyordum şimdi ve onu her zamankinden de fazla seviyordum. Bir akşam, bürosunda, hiçbir şey söylemeden, uzun uzun ona baktığımı anımsıyorum.

"Ne düşünüyorsunuz?" demişti gülerek.

"Sizi, sizi sevmiyormuşum gibi görmeye ve böyle de sevmeye çalışıyorum."

"Tanrım! Ne kadar da karışık! Peki, başarıyor musunuz bunu?"

"Sizi böyle sevmeyi mi? Evet, kolaylıkla."

O akşam, Gandumas'ya her zamankinden daha erken gitmeyi önerdi bana.

"Bizi Paris'te tutan hiçbir şey yok. İşlerimle orada da pekâlâ uğraşabilirim. Sonra kır havası Alain'e çok iyi gelir, annem de o kadar yalnız olmaz. Ancak yarar var gitmekte."

Benim tüm istediğim de gitmekti. Gandumas'da, Philippe benim olacaktı. Biricik korkum sıkılmasıydı, ama, tam tersine, burada hemen dengesine kavuştuğunu gördüm. Paris'te, Solange'ı yitirmiş olsa bile, ısrarlı ve hiç kuşkusuz boşuna bir umut kalıyordu içinde. Telefonun zilini işitti mi, içgüdüyle bir hareket, çok iyi tanıdığım ve hâlâ kurtulamadığı bir harekette bulunuyordu.

Philippe'in tüm titremelerini ben de sızılı bir biçimde içimde duyuyordum, sokağa çıktığımız zaman, her yerde ona rastlamaktan korktuğunu, aynı zamanda da bunu arzuladığını bilmiyor değildim. Ona hâlâ korkunç bağlı olduğunu, o isterse, hemen kucak açacağını biliyordu. Biliyordu

bilmesine, ama onurunun, mutluluk kaygısının yeni baştan kapılmamayı buyurduğunu da biliyordu. Gandumas'da, Solange'ın görüntüsünün hiçbir zaman birleşmediği bir dekor içinde, usul usul unutmaya başladı. Sekiz gün içinde, yüzü en iyi görünüşüne kavuşmuştu bile; yanakları daha dolgun, gözleri daha aydınlıktı; daha iyi uyuyordu.

Havalar güzeldi. Yaya olarak gezintiler yaptık birlikte. Philippe bundan böyle babasının gösterdiği örneğe uymak, çiftliklerle ilgilenmek istediğini söyledi. Her gün Guichardie'ye, Bruyères'e, Resonzac'a gittik. Philippe yalnız sabahlarını fabrikada geçiriyor; her öğle sonu benimle çıkıyordu.

"Ne yapmalıyız, biliyor musunuz?" dedi. "Bir kitap alalım, gidip ormanda yüksek sesle okuyalım." Gandumas'nın çevresinde, güzel, gölgelik köşeler vardı; kimi zaman üzerinde dalların yeşil bir katedralin alt yanları gibi birleştikleri geniş bir yol kıyısında, yosunlar üzerinde, kimi zaman bir ağaç gövdesinin üzerinde, kimi zaman büyükbaba Marcenat'nın koyduğu kanepelerden birinin üzerinde, *Etudes de Femmes*'ı, *Les Secrets de la princesse de Cadignan*'ı ya da Mérimee'nın *La Double Méprise* gibi, *Le Vase Etrusque* gibi öykülerini, Kipling'in masallarını ya da ozanları okuyorduk. Bazı bazı başını kaldırıp soruyordu;

"Seni sıkmıyorum ya?"

"O da ne demek? Hiçbir zaman böylesine mutlu olmamıştım."

Bir an bana bakıyor, sonra okumasını sürdürüyordu. Okuma bitince, kişileri, yaratılışları konuşuyor, çoğu zaman da sözü gerçek kişilere getiriyorduk. Bir gün de ben küçük bir kitap getirdim, adını Philippe'e göstermeye de yanaşmadım. Oturduğumuz zaman: "Hadi bakalım, neymiş bu gizemli kitap?" dedi. "Annenizin kitaplığından aldım, yaşamınızda rol oynamış bir kitap bu Philippe; hiç değilse, eskiden böyle yazmıştınız bana.

"Anladım, benim *Küçük Rus Askerleri*'m. Ah! Onu bulduğunuza çok sevindim, Isabelle. Versenize."

Sayfalarını karıştırdı, biraz keyiflenmiş, biraz düş kırıklığına uğramış gibi göründü.

"Bir kraliçe seçmeyi önerdiler, hepimizin çok iyi tanıdığı bir liseli kızı: Ania Sokoloff'u seçtiler. Son derece güzel, ince, zarif ve becerikli bir genç kızdı... Kraliçenin önünde baş eğerek, yasalara uyacağımıza ant içtik."

"Evet, çok hoş, Philippe, o kadar da sizi andırıyor ki... "Kraliçenin önünde baş eğerek yasalara uyacağımıza ant içtik." Güzel de bir öykü var: Kraliçe bir şeyi arzuluyor, kahraman bin bir zorlukla arıyor bunu. Durun. Versenize kitabı bana. "Tanrım, Tanrım! dedi kraliçe, ne yorgunluklara katlandınız! Teşekkür ederim." Çok hoşnuttu. Allahaısmarladık dediğim sırada, yeniden elimi sıkarak şunları ekledi: "Hâlâ kraliçenizsem, generale sizi özellikle ödüllendirmesini söyleyeceğim." "Onu selamlayıp çıktım, ben de çok mutluydum"... Tüm yaşamınızca öylesine bu küçük çocuk olarak kalmışsınız ki, Philippe. Yalnız, kraliçe sık sık değişti.

Philippe, bir fundanın altına oturmuş, küçücük dallar topluyor, parmaklarının ucuyla kırıyor, sonra da otların içine atıyordu.

"Evet" dedi, "kraliçe sık sık değişti. Doğrusunu isterseniz, kraliçeyi hiçbir zaman bulamadım... Yani, hiçbir zaman bütünüyle bulamadım, anlıyor musunuz?"

Kraliçe kimdi, Philippe?

"Birkaç kadın, sevgilim. Denise Aubry, biraz... Ama çok eksik bir kraliçeydi. Zavallı Denise Aubry! Öldüğünü söylemiş miydim size?"

"Hayır, Philippe... Daha çok gençti herhalde? Neden öldü?"

"Bilmiyorum; geçen gün annem söyledi. Birkaç yıl boyunca benim için evrenin merkezi olmuş bir kadının ölümünü önemsiz bir haber gibi öğrenmek tuhaf bir etki yaptı üzerimde."

"Denise Aubry'den sonra, kraliçe kim oldu?"

"Odile."

"Düşlerinizin kraliçesine en çok yaklaşan oydu, değil mi?"

"Evet, çok güzel olduğu için."

"Odile'den sonra? Biraz Hélène de Thianges, değil mi?"

"Belki biraz, ama hiç kuşkusuz siz, Isabelle."

"Ben de mi? Doğru mu? Uzun zaman mı?"

"Çok uzun zaman."

"Sonra da Solange?"

"Evet ya, sonra da Solange."

"Solange hâlâ kraliçe mi, Philippe?"

"Hayır, ama, ne olursa olsun, kötü bir anı yok içimde Solange'dan. Öyle canlı, öyle güçlü bir yanı vardı ki. Onun yanında daha genç buluyordum kendimi; bu da hoş bir şeydi."

"Onu gene görmelisiniz, Philippe."

"Evet, daha çok iyileşince göreceğim, ama kraliçe olmayacak artık; o bitti."

"Ya şimdi Philippe, şimdi kraliçe kim?"

Bir an duraladı, sonra yüzüme bakarak:

"Sizsiniz" dedi.

"Ben mi? Ama ben çoktan tahttan düştüm."

"Belki düştünüz, evet, kıskanç, bencil, haksızdınız da ondan. Ama üç aydır öyle cesaretli, öyle yalın oldunuz ki, tacınızı geri verdim size. Öte yandan, ne kadar değiştiğinizi düşünemezsiniz, Isabelle. Aynı kadın değilsiniz artık."

"Biliyorum sevgilim. Doğrusunu isterseniz, gerçekten âşık bir kadının kişiliği yoktur hiçbir zaman; bir kişiliği olduğunu söyler, kendini buna inandırmaya çalışır, ama doğru değildir. Hayır, sevdiği adamın kendisini de bulmak istediği kadını anlamaya, o kadın olmaya çalışır. Sizinle bu çok güç Philippe, çünkü ne istediğiniz pek anlaşılmıyor. Bağlılığa ve sevgiye gereksiniminiz var; yosmalığa, kaygıya da gereksiniminiz var. Ne yapmalı? Ben bağlılığı seçtim, yaratılışıma en yakını buydu... Ama, daha uzun zaman, daha tutarsız, daha uçarı bir başka kadına gereksiniminiz olacak. Benim kendi kendime karşı kazandığım büyük zafer bu başka kadını kabul etmem, hem de boyun eğişle, sevinçle

kabul etmem. Bir yıldan beri, anladığım çok önemli bir şey var, o da şu: İnsan gerçekten seviyorsa, sevdiği varlıkların yaptıklarına fazla önem vermemeli. Onlara gereksinimimiz vardır; yalnız onlar bizi vazgeçemeyeceğimiz bir 'havada' yaşatabilirler (dostunuz Hélène 'bir iklim' der, çok doğrudur). Öyleyse, onları tutabildikten, alıkoyabildikten sonra, gerisinin, hay Allah! gerisinin ne önemi var? Bu yaşam öylesine güç ki... Bütün bu kadınların size verebilecekleri birkaç saatlik mutluluğu pazarlık konusu etmeyi göze alabilir miyim, Philippe'ciğim? Hayır, ben ilerledim; kıskanç değilim artık; acı çekmiyorum artık." Philippe çimenlere uzandı, başını dizlerimin üzerine koydu.

"Sizinle tümüyle aynı görüşte değilim" dedi. "Ben gene acı çekebileceğimi düşünüyorum. Yaşamın kısalığı benim için bir avuntu değil. Kısa, anladık, ama neye göre kısa? Bizim için her şeydir... Ne olursa olsun, yavaş yavaş daha durgun bir bölgeye girdiğimi hissediyorum. Anımsar mısınız, Isabelle, eskiden değişik ezgilerin içinde birbirine karıştığı bir senfoni gibi söz ederdim yaşamımdan size: Şövalye ezgisi, alaycı ezgisi, rakip ezgisi. Hepsini işitiyorum hâlâ, hem de çok güçlü bir biçimde. Ama orkestrada tek başına bir çalgının sesini duyuyorum bir de, hangisidir bilmem, şaşmaz bir yumuşaklıkla, birkaç notalık, tatlı, yatıştırıcı bir ezgiyi yineliyor. Huzur ezgisi bu; yaşlılık ezgisine benziyor."

"Ama daha gençsiniz, Philippe."

"Ya! Evet, biliyorum bu ezgi de bunun için çok yumuşak geliyor ya. İleride tüm orkestrayı bastıracak ve ötekileri işittiğim zaman arayacağım."

"Beni bazı bazı kederlendiren şey de çıraklığın çok uzun olması Philippe. Eskisinden daha iyi olduğumu söylüyorsunuz, ben de bunun doğruluğuna inanıyorum. Belki kırk yaşımda yaşamı biraz anlamaya başlayacağım, ama iş işten geçmiş olacak... İşte... İki yaratığın kusursuz bir biçimde aralarına en ufak bir gölge düşmeden, birbirlerine bağlanmaları sizce olanaklı mı sevgilim?" Philippe doğruldu:

"Bir saattir olanaklı oldu ya" dedi.

XXIII

Gerçek evlilik mutluluğum Gandumas'daki bu yaz oldu. Sanırım, Philippe iki kez sevdi beni: Evlenmemizden önce birkaç hafta, bir de bu üç ay boyunca, hazirandan eylüle kadar. Sevecendi, hiçbir art düşüncesi yoktu. Annesi aynı odayı paylaşmaya nerdeyse zorlamıştı bizi; karı ile kocanın odalarının ayrılmasına akıl erdiremiyor, bunda çok diretiyordu. Daha da birleştirmişti bu bizi. Philippe'in kollarında uyanmayı seviyordum. Alain yatağımızın üstünde oynamaya geliyordu. Dişleri canını yakıyordu, ama cesurdu. Ağladığı zaman, Philippe "Gülümsemelisin, Alain" diyordu, "senin dayanıklı bir annen var, oğlum." Çocuk da sonunda bu iki sözcüğü, "Gülümsemelisin, Alain" sözcüklerini anlamıştı sanıyorum, çünkü o zaman çığlıklarını kesmek için bir çaba harcıyor, hoşnut görünmeye çalışarak minicik ağzını açıyordu. Çok dokunaklı bir şeydi bu, Philippe de oğlunu sevmeye başlıyordu. Havalar çok güzeldi. Kocam fabrikadan dönünce, güneşin altında "kızarmaktan" hoşlanıyordu. Evin önündeki çimenliğe koltuklar getirtiyor, bulanık düşlere dalarak sessiz sessiz oturuyorduk. O sırada kafalarımızda hiç kuşkusuz aynı görüntülerin bulunduğunu düşünmek hoşuma gidiyordu: Bu fundalıklar, yakıcı havada titreyen, yıkık Chardeuil şatosu, daha ötede dumanlı tepeler; daha da ötede Solange'ın yüzü, güzel gözlerinin biraz sert bakışı belki; ufukta hiç kuşkusuz bir Floransa görünümü, hafiften eğri, geniş çatılar, tepelerde akçamların yerini alan serviler ve Odile'in meleksi yüzü... Evet, benim içimde de Odile vardı, Solange vardı ve bunu doğal, zorunlu buluyordum. Bazı bazı Philippe bana bakıp gülümsüyordu. Birbirimize çok güzel bir biçimde bağlı olduğumuzu biliyordum; mutluydum. Akşam yemeğini bildiren zil bizi bu haz dolu uyuşukluktan çekip alıyordu. İçimi çekiyordum.

"Ah! Philippe, tüm yaşamımı böyle yanınızda geçirmek isterdim, böyle uyuşmuş durumda, elinizden, hava-

nın bu ılıklığından, bu fundalıklardan başka hiçbir şey istemeden. Çok hoş bir şey bu, öyle de hüzünlü ki, değil mi? Neden?"

"Çok güzel anlar hüzünlüdür her zaman. Geçici olduklarını duyar insan, durdurmak ister, bir şey gelmez elinden. Çocukken hep sirkte duyardım bunu, daha sonra da konserde, çok mutlu olduğum zaman. 'İki saate kadar bitecek,' derdim içimden."

"Ama şimdi, Philippe, şimdi en azından otuz yıl var önümüzde."

"Otuz yıl, çok kısa."

"Benim daha fazlasında gözüm yok."

Mutluluğumuzun bu katıksız ve çok güzel sesini kayınvalidem de işitir gibiydi.

"Hele şükür, Philippe'in ne zamandır isteyip durduğum biçimde yaşamaya başladığını görüyorum" dedi bana bir akşam. "Akıllı olsaydınız neyi elde etmeye çalışırdınız biliyor musunuz Isabelle'ciğim? Philippe'i tümüyle Gandumas'ya getirmeyi. Paris hiçbir şey değil onun için. Philippe de babasına benzer: Babası çekingendi gerçekte, o kapalı havasına karşın duyguluydu. Paris'in tüm o çalkantısı, tüm o karışık duygular hasta ediyor onu."

"Öyle, ama bence canı sıkılırdı, anne."

"Sanmam. Babasıyla ben ömrümüzün en iyi yıllarını, on altı yılımızı geçirdik burada."

"Belki de, ama o başka alışkanlıklar edindi. Ben burada daha mutlu olacağıma inanıyorum, çünkü yapayalnız yaşamayı severim, ama..."

"Siz olurdunuz ya yanında."

"Her zaman yetmez ona."

"Fazla alçakgönüllüsünüz, Isabelle'ciğim, kendinize güveniniz yok bir de. Savaşı bırakmamalı."

"Ben savaşı bırakmıyorum, anne... Tam tersine, başarıyla çıkacağımdan kuşkum yok şimdi, ayakta kalacağımı biliyorum, oysa ötekiler çok çabuk gelip geçecekler, yaşamında fazla bir yerleri kalmayacak..."

"Ötekiler mi!" dedi kayınvalidem şaşkınlıkla. "Şaşılacak ölçüde zayıfsınız gerçekten."

Sık sık döndü tasarısına; tatlılıkla diretiyordu. Ama Philippe'e sözünü bile etmiyordum bunun. Böyle bir zorlamanın bu denli haz duyduğum kusursuz uyumu hemen bozuvereceğini biliyordum. Tam tersine, Philippe sıkılacak diye öyle korkuyordum ki, kaç kez, pazarları komşularda geçirmeyi ya da bana sözünü ettiği, Périgord'un, Limoges'un iyi tanımadığım kimi köşelerini bir daha gezmeyi önerdim ona. Beni memleketinde gezdirmek hoşuma gidiyordu; bu biraz yabanıl ili, dimdik kıyı kayalıkları üzerindeki kocaman duvarlı, ırmakların tatlı görünümlerine bakan bu şatoları seviyordum. Philippe söylenceler, fıkralar anlatıyordu bana. Fransa tarihini çok sevmiş bir insandım, Hautefort, Biron, Brantôme adlarını yeniden işittikçe heyecanlanıyordum. Bazı bazı, çekine çekine, Philippe'in anlattıklarını okuduğum bir şeyle birleştiriyor, beni dikkatle dinlediğini gördükçe haz duyuyordum.

"Ne çok şey biliyorsunuz, Isabelle" diyordu. "Çok akıllısınız, sizin kadar akıllı kadın bulunmaz belki de."

"Benimle alay etmeyin Philippe" diye yalvarıyordum.

Uzun zaman umutsuzca sevdiğim bir sevgili beni en sonunda farkediyormuş gibi bir duygu vardı içimde.

XXIV

Philippe bana Vézère Vadisi'ndeki mağaraları göstermek istedi. Suların oyup düzleştirdiği kayalar arasında kıvrılan kara ırmak çok hoşuma gitti, ama mağaralar düş kırıklığına uğrattı beni. Ağır bir sıcak altında, dimdik keçi yollarına tırmanmamız, sonra duvarlar üzerine kırmızıyla çiziktirilmiş belirsiz yaban öküzlerini görmek için, daracık, taş koridorlara girmemiz gerekti.

"Siz bir şeyler görüyor musunuz?" dedim Philippe'e. "Bir yaban öküzü denilebilir, hem de... tersinden."

"Hiçbir şey görmüyorum ben" dedi Philippe; "çıkmak istiyorum, dondum."

Tırmanmanın sıcağından sonra, ben de bu mağarada dondurucu bir soğuk hissetmiştim. Dönüşte, Philippe sessizdi; akşam, nezleden yakındı. Ertesi sabah, erkenden uyandırdı beni.

"İyi değilim" dedi. Çabucak kalktım, perdeleri açtım, yüzünü görünce ürperdim; solgundu, yüzünde büyük bir sıkıntı vardı; gözleri morarmıştı, burun kanatları büzülmüştü, tuhaf bir biçimde inip kalkıyorlardı.

"Evet, hasta gibi görünüyorsunuz Philippe, dün üşüttünüz."

"Zor soluk alıyorum, korkunç ateşim var. Bir şey olmaz, sevgilim. Aspirin verin bana." Hekime görünmek istemiyor, ben de zorlamayı göze alamıyordum, ama saat dokuza doğru, benim çağırmam üzerine, kayınvalidem odamıza gelince, ateşine baktırtmaya zorladı onu. Beni şaşırtan bir yetkeyle, küçük bir hasta çocukmuş gibi davranıyordu ona. Philippe'in karşı çıkmalarına aldırmadan, Chardeuil'den doktor Toury'yi getirtti. Konuşmadan önce, gözlüklerinin ardından uzun uzun yüzünüze bakan, biraz çekingen ve yumuşak mı yumuşak bir hekimdi bu. Büyük bir dikkatle muayene etti.

"Yaman bir bronşit" dedi; "en azından sekiz gün çekeceksiniz, Mösyö Marcenat."

Kendisiyle çıkmamı işaret etti bana; gözlüklerinin ardında, iyilik dolu ve ne yapacağını şaşırmış bir durumda bana bakıyordu.

"Evet, Madam" dedi. "Oldukça can sıkıcı bir durum. Kocanız zatürreeye tutulmuş. Muayenede, bütün göğüste bir hırıltı buldum, sanki su toplamış gibi. Sonra ateşi 40, nabzı 140... Kötü bir zatürree."

Yarı yarıya donduğumu duydum; pek iyi anlayamıyordum.

"Ama tehlikede değil ya, doktor?" dedim. Nerdeyse bir şaka havasıyla söyledim bunu, dünkü güçlü Philippe'in

çok hasta olabileceği öylesine akla sığmaz geliyordu bana. Şaşırmış gibiydi.

"Zatürree her zaman tehlikelidir; karar vermeden önce beklemek gerekir." Sonra bana yapılacak şeyleri anlattı. Bundan sonraki iki günden hemen hiçbir şey anımsamıyorum; birdenbire hastalığın bu gizemli, bu kapalı yaşamına atılmıştım. Elimden geleni yaparak Philippe'e bakıyordum, çünkü yararlı davranışlar gizemli ve korkunç tehdidi uzaklaştırırmış gibi bir duygu vardı içimde. Hiçbir şey yapamayınca, beyaz gömleğimle yanında oturuyor, ona bakıyor, gücümün bir bölümünü bakışımla ona geçirmeye çalışıyordum. Uzun süre beni tanıdı; öyle bitkindi ki, konuşamıyordu, ama gözleriyle teşekkür ediyordu bana. Sonra sayıkladı. Üçüncü gün, korkunç bir an yaşadım, çünkü beni Solange sanmıştı. Gecenin ortasında, birdenbire binbir güçlükle konuşmaya başladı benimle.

"Ah! Demek geldiniz Solange'cığım" dedi, "geleceğinizi biliyordum; eksik olmayın." Sözcükleri söylemekte çok güçlük çekiyordu, ama umutsuz bir sevgiyle bakıyordu bana.

"Solange'cığım, öpün beni" diye mırıldandı, "öpebilirsiniz, ne olacak, öyle hastayım ki." Ne yaptığımı bilmeden eğildi, benim dudaklarımda Solange'ı öptü. Ah! Onun aşkının seni kurtarabileceğini düşünmüş olsaydım, Solange'ı bütün gönlümle verirdim sana, Philippe. Öyle sanıyorum ki, seni tam olarak sevmişsem, bu anda sevdim, çünkü el çekmiştim; yalnız senin için yaşıyordum artık. Bu sayıklama evresinde kayınvalidem Philippe'in Solange'dan söz ettiği anlarda kaç kez yanımdaydı; kırılmış bir onurun ayaklanma hareketlerini bir kez bile duymadım içimde. "Bir kurtulsa, ah! Tanrım, bir kurtulsa!" diyordum yalnız içimden. Beşinci gün, biraz umutlandım; sabah ateşini aldığım zaman, biraz düşmüştü, ama doktor gelip de ben "hele şükür, biraz iyice, ateşi yalnızca 38" dediğim zaman, hemen suratının asıldığını gördüm. Nerdeyse duyarsız olan Philippe'i muayene etti. Doğrulduğu zaman. "Nasıl? Daha iyi değil mi?" dedim çekine çekine.

İçini çekti, üzüntüyle yüzüme baktı. "Hayır" dedi, "tam tersine; bu beklenmedik düşüşleri sevmem. Aldatıcı bir ateş düşmesi... Kötü gösterge."

"Sonun göstergesi değil ya?"

Yanıt vermedi. Daha o akşam ateş yeniden yükseldi, Philippe'in yüzü dehşet verici bir biçimde çöktü. Öleceğini biliyordum şimdi. Yanına oturup ateş gibi yanan elini avucuma aldım; duyar gibi görünmedi. "Demek beni yalnız bırakacaksın, sevgilim" diye düşünüyordum. Bu akla sığmaz şeyi: Philippe'siz yaşamı tasarlamaya çalışıyordum. "Tanrım! Ben de kıskançlık duyuyordum!" diye düşünüyordum. "Yaşayacak birkaç ayı kalmıştı ve..." Kendi kendime yemin ettim o zaman: Bir mucize olur da Philippe kurtulursa, onun mutluluğundan başka mutluluk istemeyecektim. Gece yarısı, yerime kayınvalidem geçmek istedi; başımla "hayır" dedim, var gücümle. Konuşamıyordum. Philippe'in şimdi yapışkan bir terle kaplanan elini hep avucumda tutuyordum. Güçlükle soluk alışı içimi eziyordu. Birden gözlerini açtı:

"Isabelle, bunalıyorum" dedi; "ölüyorum anlaşılan." Çok duru bir sesle söylendi bu birkaç sözcük, sonra gene eski uyuşukluğuna gömüldü. Annesi omuzlarımdan tuttu, öptü beni. Hiç bırakmadığım nabzı farkedilmez oldu. Sabahın altısında, doktor geldi, bir iğne yaptı, biraz canlandı o zaman. Saat yedide, Philippe, kendine gelemeden, son soluğunu verdi. Annesi gözlerini kapattı. Ben, babasının öldüğü sırada yazdığı bir tümceyi düşünüyordum: "Ben de bir gün ölümün karşısında yalnız mı kalacağım? Bugün olabildiğince erken gelsin isterim."

Senin istediğin gibi çok erken gelmişti Philippe, çok da yazık olmuştu, canım sevgilim. Öyle sanıyorum ki yaşasaydın, seni mutlu edebilirdim. Ama yazgılarımızla isteklerimiz hemen her zaman çelişiyor.

SON

Sahaflarda buldum bu romanın
eski bir baskısını.
Varlık Yayınları'ndan çıkmıştı.
1967 yılında, Tahsin Yücel
çevirisiyle.
Sayfalarını karıştırırken bir ithafla
karşılaştım, şöyle diyordu:
"Sevgilim, bu kitabı ilk defa on
beş, bilemedin on altı yaşımda
okudum. O kadar bayıldım ki,
bir süre Odile oldum...
Sonra kitap bir biçimde yok oldu.
Unutmuştum.
Geçen gün sahafta görünce bir
heyecan, bir heyecan...
Değişmemiş...
Bence hâlâ en güzel aşk
hikâyelerinden biri...
Sana aldım."
Okuduğumda, ithafı yazana hak
verdim. Hakikaten okuduğum
en güzel aşk hikâyelerinden
biriydi.
"Her an yeni bir hayat serilir
önümüze," "birdenbire gidişim
sizi şaşırtmış olmalı" diyor ve
"kaderlerimizle arzularımız
hemen hiç bir zaman
bağdaşmıyordu"
diye bitiyordu kitap.
Helikopter'in ilk kitabı bu:
Aşka âşık olanlar için tekrar
yayınlıyoruz bu dünya güzeli
kitabı, unutulmasın diye.
LY

9 786055 819002
ISBN 978605581900-2
ROMAN
26 - TL

